

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ
ALACAKLARA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ:
MESLEK MENSUPLARINA YÖNELİK BİR
UYGULAMA

Yüksek Lisans Tezi

Mahmut DEMİRTAŞ

Danışman
Doç. Dr. İdris VARICI

Samsun, 2019

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

**MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ
ALACAKLARA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ:
MESLEK MENSUPLARINA YÖNELİK BİR
UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Mahmut DEMİRTAŞ

Danışman
Doç. Dr. İdris VARICI

Samsun, 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

17.07.2019

Mahmut DEMİRTAŞ

TEZ KABUL VE ONAYI

Mahmut DEMİRTAŞ tarafından hazırlanan *Muhasebe ve Hukuk Açısından Ticari Alacaklara Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri : Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama* başlıklı bu çalışma 12/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi Çalışması olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan : _____

Üye : _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__/____/__

Enstitü Müdürü

ÖZET

MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ ALACAKLARA YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ MESLEK MENSUPLARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA

Mahmut DEMİRTAŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz/2019

Danışman: Doç. Dr. İdris VARICI

Küreselleşen piyasalar ve artan rekabet koşulları nedeni ile işletmeler vadeli satış yöntemlerine başvurmuş, bu durum ise işletme varlıkları içerisinde ticari alacakların tutar ve oransal olarak artmasına sebep olmuştur. Ticari alacaklar konusunda gerek Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı özelemler gerekse de yargı kararlarının incelenmesinden işletmelerin ticari alacaklar ile ilgili hem muhasebe hem de hukuk açısından sorun yaşadığını göstermektedir. Bu sorunların çözümü, bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensuplarına bağlıdır. Çünkü muhasebe meslek mensupları; işletmenin defter kayıtlarını tutmanın yanında kayıtlara kaynak teşkil eden belgeleri hazırlayan, işletme sahiplerine bu konuda danışmanlık yapan kişilerdir. Meslek mensubunun ticari alacaklara yönelik muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi ile doğru orantılı olarak bu sorunlar çözülecektir.

Bu araştırmanın amacı meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk alanındaki bilgi düzeyini belirleyerek temel eksikliklerin tespit edilmesidir. Meslek mensubunun yaş, mezuniyet, unvan ve mesleki deneyim gibi demografik değişkenler açısından muhasebe ve hukuk bilgileri yönünden farklılıklar tespit edilmek de amaçlanmaktadır. Bu amaçlarla üç bölümden oluşan tezin birinci bölümde ticari alacaklar Vergi Usul Kanunu açısından, ikinci bölümde Türk Ticaret Kanunu, İcra İflas Kanunu ve Borçlar Kanunu açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise muhasebe meslek mensuplarının muhasebe ve hukuki bilgi düzeyleri tespit edilmiştir. Meslek mensuplarının demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiler istatistiksel açıdan incelenmiştir. Samsun ilinde bulunan 150 meslek mensubuna yönelik 64 sorudan oluşan bir anket çalışması yapılmıştır.

Araştırma sonucunda meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk açısından bilgi düzeylerinde eksikler olduğu tespit edilmiştir. Meslek mensubunun yaş, demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Meslek mensubunun yaşı, unvanı, mezuniyet durumu ve meslekteki deneyim süresinin muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğu kanıtlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kambiyo Senetleri, Ticari Alacaklar, Değersiz alacaklar, Şüpheli Alacaklar

ABSTRACT

PROBLEMS AND SOLUTION FOR TRADE RECEIVABLES FROM IN ACCOUNTING AND LAW AN APPLICATION FOR ACCOUNTING PROFESSIONALS

Mahmut DEMİRTAŞ

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Accounting and Finance, M.A., July/2019

Advisor: Assos. Prof. İdris VARICI

Due to globalizing markets and increasing competition conditions, enterprises implement sales on credit practices, which cause an increase in the the amount and proportion trade receivables within the operating assets. In terms of trade receivables, both the special notices issued by the Revenue Administration and the examination of the judicial decisions indicate that enterprises have problems for both accounting for and law regarding trade receivables. The solution of these problems depends on professional accountants. Because professional accountants; are the persons who prepare the documents that constitute the source of the records as well as keep the records of the enterprise and advise the owners on this matter. These problems will be solved in direct proportion with the accounting and legal knowledge level of the professional member regarding trade receivables.

The aim of this research is to determine the level of knowledge of the professional members in the field of accounting and law related to trade receivables and to identify their main deficiencies. It is also aimed to identify differences in terms of accounting and legal information in terms of demographic variables such as age, graduation, title and professional experience of the professional member. For this purpose, the first part of the thesis, which consists of three chapters, is examined in terms of the Tax Procedural Law of commercial receivables and the second part is examined in terms of Turkish Commercial Code, Execution and Bankruptcy Law and Law of Obligations. In the third part, accounting and legal knowledge levels of professional accountants are determined. The relationship between the demographic characteristics of professional members and their accounting and legal knowledge levels was examined statistically. A questionnaire consisting of 64 questions has been conducted for 150 accounting professional members in Samsun.

As a result of the research, it has been found that there are deficiencies in the level of knowledge of the members of the profession in terms of accounting and law regarding trade receivables. Significant differences were found between the age, demographic characteristics and accounting and legal knowledge levels of the accounting professional member. The age, title, graduation status, duration of experience of the accounting professional member has proven to be effective on the accounting and legal knowledge level.

Keywords: Bills of Exchange, Trade Receivables, Worthless Receivables , Doubtful Receivables

ÖN SÖZ

Muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuki bilgi düzeyleri tespit edilerek yapılan bu çalışmanın amacı; muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk açısından karşılaştıkları sorunların tespit edilerek, muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi arasındaki farklılıkları belirleyip, tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmaktır.

Muhasebe meslek mensupların sürekli karşılaştığı ticari alacak işlemlerine yönelik tespit edilen sorunlara yönelik sunulan çözüm önerilerinin muhasebe meslek mensuplarına ve bu alan ile ilgilenen diğer kişi veya kuruluşlara faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans konumun belirlenmesi, planlanması, yürütülmesi ve tamamlanması aşamasına kadar ilgi ve desteğini esirgemeyen, yönlendirme ve bilgilendirmeleri ile çalışmamın bilimsel temeller çerçevesinde tamamlanmasını sağlayan, en önemlisi de samimi ve içten davranışlarıyla kolayca iletişim kurabildiğim danışman hocam Sayın Doç. Dr. İdris VARICI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ders döneminde bilgi ve deneyimlerinden istifade ettiğim Sayın Doc.Dr. Fevzi Serkan ÖZDEMİR'e, Sayın Dr Öğr. Üyesi Mehpere Karahan GÖKMEN'e ve Dr Öğr. Üyesi Elif BULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmam süresince anket uygulaması aşamasında desteklerini esirgemeyen, özveriyle gayret gösteren başta Emine ÇELEBİ, Mehmet Ali KORKMAZ, Ali DER ve Salih KOÇ olmak üzere değerli muhasebe öğretmeni arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisans döneminde onlardan ayrı kaldığım zamanı anlayışla karşılayan, her durumda yanımda olan, tez süresi boyunca sürekli destek veren değerli eşim Nurhan DEMİRTAŞ'a ve canım kızım Elanur DEMİRTAŞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Mahmut DEMİRTAŞ

Samsun-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvii
TABLolar LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE AÇISINDAN KREDİLİ SATIŞ VE TİCARİ ALACAKLAR

1.1.Kredili Satış Kavramı.....	3
1.1.1 Kredili Satış Nedenleri.....	4
1.1.2. Kredili Satışların Riskleri.....	5
1.2.Ticari Alacaklar.....	5
1.2.1.Ticari Alacakların Zamanında Tahsilinin Önemi	6
1.3.Ticari Alacak Türleri.....	7
1.3.1.TH P'ye Göre Ticari Alacakların Vadelerine Göre Sınıflandırılması	8
1.3.1.1. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar.....	8
1.3.1.2. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	9
1.3.2. TH P'ye Göre Ticari Alacakların Niteliklerine Göre Sınıflandırılması.....	9
1.3.2.1. Vadeli Çeklere Bağlı Ticari Alacaklar	10
1.3.2.2. Senetsiz Alacaklar	13
1.3.2.3. Senetli Alacaklar	17

1.3.2.4. Depozito Karşılığı Alacaklar.....	17
1.3.2.5. Diğer Ticari Alacaklar.....	18
1.3.2.6. Şüpheli Ticari Alacaklar	21
1.4. Karşılık Kavramı ve Ticari Alacaklarda Karşılık	23
1.4.1. Ticari Alacaklara Karşılık Ayırmanın Amaçları.....	25
1.4.2. Ticari Alacaklara Karşılık Ayırmanın Şartları.....	26
1.4.2.1. Tek Düzen Muhasebe Sistemi Açısından Karşılık Ayırma	26
1.4.2.2. Vergi Usul Kanunu Açısından Alacaklara Karşılık Ayırma.....	26
1.4.2.2.1. Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdamesi ile İlgili Olma....	27
1.4.2.2.2. Dava veya İcra Safhasında Olma	28
1.4.2.2.3. Küçük Alacaklarda Protesto veya Yazı ile Birden Fazla İstenilme	29
1.4.2.2.4. Değerleme Gününde Alacağın Şüpheli Hale Gelmesi.....	29
1.4.2.2.5. Teminatsız Kısım İçin Karşılık Ayrılma.....	30
1.4.2.2.6. Alacağın Vadesinin Geçmiş Olması	30
1.4.2.2.7. Bilanço Esasına Göre Defter Tutma	31
1.4.3. Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılmasında Özellikli Durumlar	31
1.4.3.1. Kefaletle Bağlı Alacaklara Karşılık Ayrılma.....	31
1.4.3.2. Kamudan Olan Alacaklara Karşılık Ayrılması	32
1.4.3.3. Avanslarda Karşılık Ayrılması.....	33
1.4.3.4. KDV Açısından Şüpheli Alacaklar	34
1.4.3.5. Karşılıksız Çıkan Çeklere Karşılık Ayrılması	35
1.4.3.6. Yurt Dışından Olan Alacaklar İçin Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması	36
1.4.3.7. Hatır Senetlerine Karşılık Ayrılması.....	37
1.4.3.8. Banka Mevduatı İçin Karşılık Ayrılması	39
1.4.3.9. İş Bırakma Bildiriminden Sonra Şüpheli Alacakların Tahsili Durumu...	39

1.4.3.10. Alacaklı İle Borçlu Arasında Ortaklık İlişkisi Bulunması Durumu.....	40
1.4.3.11. Küçük Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması	41
1.4.3.12. Aciz Vesikasına Bağlı Alacaklarda Karşılık Ayrılması.....	43
1.4.3.13.Konkordato Durumunda Karşılık Ayrılması.....	45
1.4.3.14. Haciz Konulan Alacaklara Karşılık Ayrılması	47
1.4.3.15. Borçlunun İflası Halinde Karşılık Ayrılması	48
1.4.3.16. Sehven Başkasına Gönderilen Alacaklara Karşılık Ayırma Durumu	48
1.4.3.17. Cari Hesaba Mahsuben Yapılan Fazla Ödemeye Karşılık Ayrılması.....	49
1.4.3.18. Yabancı Para Cinsinden Alacaklara Karşılık Ayrılması.....	50
1.5. Değersiz Alacaklar	51
1.5.1. Değersiz Alacak Sayılma Şartları	53
1.5.1.1. Alacak, Ticari ve/veya Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve Devam Ettirilmesi ile İlgili Olması	53
1.5.1.2.Alacağın Tahsil İmkânsızlığına Dair Yargı Kararının Olması	53
1.5.1.3. Alacağın Tahsilinin İmkânsızlığına Dair Kanaat Verici Bir Vesikanın Olması.....	54
1.5.1.4.Bilanço veya İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutuyor Olması	55
1.5.2. Değersiz Alacaklar ile İlgili Özellikli Durumlar.....	56
1.5.2.1. Zamanaşımına Uğramış Alacakların Değersiz Alacak Durumu	56
1.5.2.2. Değersiz Alacakların Sonraki Yıllarda Tahsili	56
1.5.2.3. Aciz Vesikasına Dayalı Bir Alacağın Değersiz Alacak Durumu.....	57
1.5.2.4.Konkordato Durumunda Değersiz Alacak Durumu.....	58
1.5.2.5. Sulh Yoluyla Alacaktan Vazgeçilmesi Halinde Değersiz Alacak Durumu	60
1.6. Ticari Alacaklarda Reeskont İşlemleri.....	62
1.6.1 Reeskont Kavramı.....	63
1.6.2. Reeskont Ayrılma Nedeni	64

1.6.3. Reeskont Ayırma Şartları.....	65
1.6.3.1. Alacak veya Borcun Kazanç Elde Etmek İçin Ortaya Çıkmış Olmalı	65
1.6.3.2. Alacak ya da Borç Senede Bağlı Olmalı.....	65
1.6.3.3. Alacak veya Borç Senedinin Vadesi Olmalı.....	65
1.6.3.4. Değerleme Günü Senet Üzerindeki Vade Gelmemiş Olmalı.....	66
1.6.3.5. Alacak veya Borç Senedi İşletmenin Aktifinde Yer Almalı	66
1.6.4. Reeskont Hesaplaması ile İlgili Özellikli Durumlar	66
1.6.4.1. Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması	66
1.6.4.2. Avans Niteliğinde Alınmış İleri Vadeli Senetlere Reeskont Hesaplama..	67
1.6.4.3. Tahsile Verilen Alacak Senetlerine Reeskont Hesaplaması	68
1.6.4.4. Teminata Verilen Alacak Senetlerine Reeskont Uygulaması	68
1.6.4.5. Şüpheli Hale Gelmiş Olan Senetli Alacaklara Reeskont Uygulaması	69
1.6.4.6. Döviz Cinsinden Senetlerde Reeskont Uygulaması.....	69
1.6.4.7. Vade İçermeyen Alacak Senetlerine Reeskont Uygulaması.....	70
1.6.4.8. Kısmi Reeskont Uygulaması.....	70
1.6.4.9. Müflisten Olan Senede Bağlı Alacaklara Reeskont Uygulaması.....	71
1.6.4.10. Hatır Senetlerinde Reeskont Uygulaması	71
1.6.4.11. Alacak Tutarı İçinde Yer Alan KDV İçin Reeskont Uygulaması.....	72
1.6.4.12. Geçici Vergi Dönemlerinde Reeskont Uygulaması	73
1.6.5. Reeskont Hesaplaması	73
1.6.6. Reeskont Uygulamasında Dikkat Edilecek Hususlar.....	76

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ AÇIDAN TİCARİ ALACAKLAR

2.1. Türk Ticaret Kanunu Açısından Ticari Alacaklar.....	78
2.1.1. Kambiyo Senetlerine Bağlı Ticari Alacaklar	78
2.1.1.1. Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri	79

2.1.1.2. Kambiyo Senetlerinin Ekonomiye Katkısı	83
2.1.1.3. Kambiyo Senedi Çeşitleri	83
2.1.1.3.1. Poliçe.....	84
2.1.1.3.1.1. Poliçede Bulunması Gereken Zorunlu Unsurlar	84
2.1.1.3.1.2. Poliçede Bulunması Gereken Alternatif Unsurlar.....	85
2.1.1.3.2. Bono	85
2.1.1.3.2.1. Bononun Şekil Şartları	85
2.1.1.3.2.1.1. Zorunlu Unsurlar	86
2.1.1.3.2.1.1.1. Bono veya Emre Yazılı Senet Kelimesi.....	86
2.1.1.3.2.1.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedeli Ödeme Vaadi	86
2.1.1.3.2.1.1.3. Lehtarın Adı Soyadı	88
2.1.1.3.2.1.1.4. Düzenleyenin İmzası	89
2.1.1.3.2.1.1.5. Düzenlenme Tarihi.....	91
2.1.1.3.2.1.2. Alternatif Unsurlar	92
2.1.1.3.2.1.2.1. Düzenlenme Yeri	92
2.1.1.3.2.1.2.2. Ödeme Yeri	93
2.1.1.3.2.1.2.3. Bonoda Vade	94
2.1.1.3.3. Çek	96
2.1.1.3.3.1. Çekin Şekil Şartları	97
2.1.1.3.3.1.1. Çekin Zorunlu Unsurları	97
2.1.1.3.3.1.1.1. Çek Kelimesi	97
2.1.1.3.3.1.1.2. Kayıtsız Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Emri	98
2.1.1.3.3.1.1.3. Ödeyecek Kimsenin – Muhatabın Ticaret Unvanı.....	99
2.1.1.3.3.1.1.4. Düzenleyenin İmzası	99
2.1.1.3.3.1.1.5. Düzenlenme Tarihi.....	101
2.1.1.3.3.1.1.6. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası	102

2.1.1.3.3.1.1.7. Karekod	102
2.1.1.3.3.1.2. Çekin Alternatif Unsurları.....	102
2.1.1.3.3.1.2.1. Düzenlenme Yeri	103
2.1.1.3.3.1.2.2. Ödeme Yeri	104
2.1.1.3.3.2. Çekin Niteliğini Etkileyen ve Etkilemeyen Kayıtlar	105
2.1.1.3.3.2.1. Çekin Niteliğini Etkileyen Kayıtlar	105
2.1.1.3.3.2.2. Çekin Niteliğini Etkilemeyen Kayıtlar	105
2.1.1.4. Kambiyo Senetlerinde Ehliyet	105
2.1.1.5. Kambiyo Senetlerinde İmza.....	107
2.1.1.6. Kambiyo Senetlerinde Zaman Aşımı	108
2.1.1.6.1. Zaman Aşımı Genel Açıklamalar.....	108
2.1.1.6.2. Zamanaşımı Süreleri	110
2.1.1.6.2.1. Poliçe Açısından Zaman Aşımı Süreleri	110
2.1.1.6.2.2. Bono Açısından Zaman Aşımı Süreleri	111
2.1.1.6.2.3. Çek Açısından Zaman Aşımı Süreleri.....	111
2.1.1.6.3. Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi.....	112
2.1.1.6.4. Zamanaşımın Sonuçları.....	112
2.1.1.7. Kambiyo Senetlerinin Ziyayı	113
2.1.1.7.1. Kambiyo Senetlerinin Ziyayı Durumunda Alınacak Önlemler	113
2.1.1.7.1.1. Ödeme Yapma Yasağı Kararı Talep Etme Hakkı	113
2.1.1.7.1.2. Hamilin İade Davası Açma Hakkı	114
2.1.1.7.1.3. Hamilin İptal Davası Açma Hakkı	114
2.2. İcra ve İflas Hukuku Açısından Ticari Alacaklar	115
2.2.1. Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yöntemi İle Alacakların Tahsili.....	116
2.2.1.1. Kambiyo Senetlerine Özgü Takibin Kabul Şartları	117
2.2.1.1.1. Alacak Kambiyo Senedine Dayanmalıdır	117

2.2.1.1.2. Önce Rehne Başvurma Zorunluluğu Yoktur.....	118
2.2.1.1.3. Takip Talebinde İİK’de Belirtilen Şartları Taşımaya Gerekir	118
2.2.1.1.4. Kambiyo Senedinin Aslının Takip Talebine Eklenmesi.....	118
2.2.1.1.5. Takip Talebinde Takip Yolu Belirtilmelidir	119
2.2.1.1.6. Alacağın Vadesi Gelmiş Olmalıdır	119
2.2.1.1.7. Alacaklının Takip Hakkı Bulunması ve Yetkili Kişi Olması Gerekir	119
2.2.1.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların Takibinin Aşamaları.....	120
2.2.1.2.1. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların Haciz Yolu ile Takip ...	120
2.2.1.2.1.1. Takip Talebi	120
2.2.1.2.1.2. Ödeme Emri	122
2.2.1.2.1.3. Ödeme Emrine İtiraz	123
2.2.1.2.1.4. Ödeme Emrine Karşı Şikâyet.....	124
2.2.1.2.1.5. Takibin Haciz, Satış ve Ödeme Aşaması	125
2.2.1.2.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların İflas Yolu ile Takip	125
2.2.1.2.2.1. İflas Takip Talebi	125
2.2.1.2.2.2. Ödeme Emri	126
2.2.1.2.2.3. Ödeme Emrine Karşı İtiraz ve Şikâyet.....	126
2.2.1.2.2.4. İflas Davası	127
2.2.2. Genel Haciz Yöntemi İle Alacakların Tahsili.....	128
2.2.3. Kambiyo Senedine Özgü Haciz Yöntemi ile Genel Haciz Yönteminin Karşılaştırılması.....	128
2.3. Borçlar Hukuku Açısından Ticari Alacaklar	129
2.3.1. Borç Kavramı ve Borç İlişkisi	130
2.3.2. Borç İlişkisinin Kaynakları	131
2.3.3. Borcu Ortadan Kaydıran Sebepler ve Zamanaşımı.....	131

2.3.4. Borcun İfa Edilmemesinin Sonuçları	132
2.3.5. Ticari Alacağın İspatı Açısından Defter ve Belgelerin Delil Olma Niteliği	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ ALACAKLAR İLE İLGİLİ SORUNLARA YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Konusu	138
3.2. Araştırmanın Amacı	139
3.3. Araştırmanın Önemi.....	139
3.4. Araştırmanın Kapsamı	141
3.5. Araştırmanın Kısıtları	141
3.6. Araştırmanın Hipotezleri.....	142
3.7. Araştırmanın Yöntemi.....	143
3.8. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	144
3.8.1. Araştırmaya Katılanlar ile İlgili Demografik Bilgilerin Değerlendirilmesi	144
3.8.2. Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi	149
3.8.3. Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile İlgili Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi	152
3.8.4. Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklar ile İlgili Hukuksal Alandaki Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi	159
3.8.5. Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Eğitim ile İlgili Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi.....	165
3.8.6. Araştırma ile İlgili İstatistikî Bulguların Değerlendirilmesi	167
3.8.6.1. Meslek Mensuplarının Yaşı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	168

3.8.6.2. Meslek Mensuplarının Yaşı ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	170
3.8.6.3. Meslek Mensuplarının Mezuniyeti ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar.....	172
3.8.6.4. Meslek Mensuplarının Mezuniyet Durumu ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar.....	174
3.8.6.5. Meslek Mensuplarının Unvanı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	177
3.8.6.6. Meslek Mensuplarının Unvanı ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	179
3.8.6.7. Meslek Mensuplarının Meslekteki Deneyim Süreleri ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	180
3.8.6.8. Meslek Mensuplarının Meslekteki Deneyim Süreleri ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar	183
SONUÇ	188
KAYNAKÇA	192
EKLER	201
EK 1: Anket Formu.....	201
ÖZGEÇMİŞ	217

KISALTMALAR

GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı

GVK: Gelir Vergisi Kanunu

HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İİK : İcra ve İflas Kanunu

KKEG: Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler

KVK: Kurumlar Vergisi Kanunu

LİBOR: Londra Bankalar Arası Faiz Oranı

MSUGT: Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği

SM: Serbest Muhasebeci

SMMM: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TBK: Türk Borçlar Kanunu

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

THP: Tek Düzen Hesap Planı

TL: Türk Lirası

VDB: Vergi Dairesi Başkanlığı

VUK: Vergi Usul Kanunu

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3-1 Seçilmiş Dava Konusuna Göre Hukuk Mahkemelerine Açılan Davalar	140
Grafik 3-2: Araştırmaya Katılanların Muhasebe İşlerinin Yürütüldüğü Yere Göre Dağılımı	148
Grafik 3-3: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili Verdiği Cevapların Yüzdelik Dağılımı	156
Grafik 3-4: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Okuduğu Mevzuat Grafiği	166
Grafik 3-5: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Eğitim Verilmesini İstediği Alanlar Grafiği	167
Grafik 3-6: Yaş ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	170
Grafik 3-7: Yaş ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	172
Grafik 3-8: Mezuniyet ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	174
Grafik 3-9: Mezuniyet ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	176
Grafik 3-10: Unvan ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	178
Grafik 3-11: Unvan ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	180
Grafik 3-12: Mesleki Deneyim Süresi İle Muhasebe Bilgi Düzeyi Grafiği	183
Grafik 3-13: Mesleki Deneyim Süresi ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği	186

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1-1: Vadeli Çekler için Muhasebeleştirme Öneri Tablosu	12
Tablo 3-1: Araştırmaya Katılanların Yaşlara Göre Dağılımı	144
Tablo 3-2: Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımı	145
Tablo 3-3: Araştırmaya Katılanların Mezuniyetlerine Göre Dağılımı	145
Tablo 3-4: Araştırmaya Katılanların Unvanlara Göre Dağılımı	146
Tablo 3-5: Araştırmaya Katılanların Meslekteki Deneyim Süresine Göre Dağılımı	147
Tablo 3-6: Araştırmaya Katılanların Muhasebe İşlerinin Yürütüldüğü Yere Göre Dağılımı	148
Tablo 3-7: Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımı	149
Tablo 3-8: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili Verdiği Cevapların Dağılımı	153
Tablo: 3-9: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili Verdiği Cevapların Ana Konulara Göre Dağılımı	157
Tablo: 3-10: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Hukuksal Alan ile İlgili Verdiği Cevapların Dağılımı	160
Tablo 3-11: Hukuksal Alanda Bilgi Sahibiyim Sorularına Verilen Cevapların Dağılımı	162
Tablo 3-12: Ticari Alacaklar ile İlgili Hukuksal Alanda Bilgi Sahibiyim Soruları Dışındaki Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı	163
Tablo 3-13: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Okuduğu Mevzuat Tablosu	165
Tablo 3-14: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile Eğitim İsteddiği Alanlar Tablosu	166

Tablo 3-15: Yaş ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	168
Tablo 3-16: Yaş ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	171
Tablo 3-17: Mezuniyet ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	173
Tablo 3-18: Mezuniyet ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	175
Tablo 3-19: Unvan ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	177
Tablo 3-20: Unvan ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	179
Tablo 3-21: Deneyim Süresi ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	181
Tablo 3-22: Deneyim Süresi ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)	184
Tablo 3-23: Muhasebe Meslek Mensubunun Ticari Alacaklar ile İlgili Muhasebe ve Hukuk Bilgi Düzeyi Hipotezleri Sonuç Tablosu	186

GİRİŞ

Küreselleşen piyasalar ve gelişen teknoloji nedeni ile işletmeler arasındaki ticari ilişkiler de gelişmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak işletmeler arasındaki borç-alacak ilişkileri de artmıştır. İşletmeler arasındaki vadeli işlemlerin artması kambiyo senetlerinin düzenlenmesinde artışa sebep olmuştur. Kambiyo senetlerinde bilgi eksikliği nedeni ile yapılan yanlış uygulamalar hem muhasebe meslek mensuplarını hem de işletmeleri zor duruma sokmuş. Alacakların zamanında tahsil edilememesi, işletmeler arasında anlaşmazlıkların oluşmasına bu durum ise alacak davalarının artmasına dolayısıyla yargı mercilerinin iş yükünde artışa sebep olmuştur. Ticari alacak işlemlerinin artması muhasebe meslek mensupları açısından ticari alacaklar ile ilgili çeşitli uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı yayımladığı özeldeler ile muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili tereddüte düştüğü konulara açıklık getirmiştir. Vergi denetmenleri tarafından yapılan denetimlerde ticari alacak uygulamaları ile ilgili yapılan yanlış uygulamalar nedeni ile vergi cezalarının kesildiği yargı kararlarından anlaşılmaktadır. Denetim dışında kalan işletmelerde ise yapılan yanlış uygulamalar vergi zayiatına sebep olmaktadır.

Ticari işletmelerin aralarındaki ticari ilişkilerinin düzenli olması, ticari alacakların takibi, gerekli belgelerin düzenlenmesi, açılan davalarda defter ve belgelerin işletme lehine delil oluşturması, işletmelerin vergi denetimlerinden ceza almadan çıkması, gerçeğe en uygun raporlamaların yapılması ancak muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensupları ile mümkün olabilir.

Bu araştırmada muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili karşılaştıkları sorunlar belirlenmiş, muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri tespit edilmiştir. Araştırmadaki temel amaç; muhasebe meslek mensuplarının muhasebe ve hukuk bilgi düzeyindeki eksiklere çözüm önerileri sunularak, ticari alacak konusunda muhasebe ve hukuk bilgi seviyesi yüksek muhasebe meslek mensubu olmaya katkı sağlamaktır. Bunun neticesinde açılan davalar ve kesilen cezalar nedeniyle ortaya çıkan maddi kayıpların önüne geçilecek, muhasebe meslek mensuplarının mesleki itibarı artacak, muhasebe raporları gerçeğe en uygun hale gelerek muhasebe bilgi kullanıcılarına sunulacak ve açılan davalarda düşüş olacak sonuçta yargı organlarının yükü de azalacaktır.

Muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk açısından karşılaştıkları sorunları tespit etmek, muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi hakkında bilgi sahibi olmak ve muhasebe ve hukuki açıdan tespit edilen sorunların çözümlerine yönelik öneri sunmak amacıyla bu araştırma hazırlanmıştır. Bu araştırma çalışması üç bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde; ticari alacaklar Vergi Usul Kanunu, Tek Düzen Hesap Planı, Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği doğrultusunda incelenmiştir. Ticari alacaklar ile ilgili kullanılan hesaplar hakkında bilgi verildikten sonra, ticari alacaklar ile ilgili yargıya yansıyan, tereddüte düşülen konular hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar yapılırken VUK, THP, MSUGT ve yargı kararları dikkate alınmıştır.

İkinci bölümde; ticari alacaklar Türk Ticaret Kanunu, İcra İflas Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu çerçevesinde incelenmiştir. Türk Ticaret Kanunu bölümünde ticari alacaklara kaynak teşkil eden kambiyo senetleri kapsamlı olarak incelenmiş, İcra İflas Kanunu bölümünde kambiyo senetlerine özgü takip yollarına değinilmiş ve Türk Borçlar Kanunu bölümünde ise borcun ortaya çıkması ve ifası ile ilgili genel olarak bilgi verilmiştir. Değerlendirmeler yapılırken ticari alacaklar ile ilgili yargı kararları incelenerek, yapılan hatalar tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise muhasebe meslek mensuplarının muhasebe ve hukuki bilgi düzeyleri tespit edilmiş. Meslek mensuplarının demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiler istatistiksel açıdan incelenmiştir. Araştırmadaki amaçlara ulaşabilmek için veriler anket yolu ile elde edilmiştir. Samsun merkez ilçeleri ile Çarşamba ilçesindeki 150 muhasebe meslek mensubuna demografik bölümdeki 7 soru ve diğer bölümler ile ilgili 57 sorudan oluşan anket uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk bilgi düzeylerinin yüksek olmadığı özellikle hukuk bilgi düzeyinde eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Muhasebe meslek mensubunun yaş, mezuniyet, unvan ve meslek deneyimi gibi demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve öneriler bölümünde konunun genel bir değerlendirilmesi ile konuya ilişkin öneriler yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE AÇISINDAN KREDİLİ SATIŞ VE TİCARİ ALACAKLAR

Alacak; yapılan bir iş ya da bir hizmetin yapılması, mal teslimi veya borç verilmesi gibi nedenlerle karşı taraftan belirli bir bedeli isteme hakkına denir.

Küreselleşen ekonomik yapı nedeni ile günümüzde ticari hayat hızla gelişmiştir. İşletmeler arasında artan rekabet, işletmelerin piyasadan daha çok pay almak istemesi, mevcut müşterilerini kaybetmek istememesi, yeni müşteriler kazanmak gibi nedenler işletmelerin alternatif satış yöntemlerine başvurmasına neden olmuştur. Bu durum işletmeler arasında borç-alacak ilişkisini ortaya çıkarmış vadeli senetsiz satışlar, senetli satışlar ve çek karşılığı satışlar gibi yöntemler ortaya çıkmıştır. Bu durum ise işletme varlıkları içerisinde alacakların payını artırmaya devam etmektedir.

İşletmelerin asıl faaliyet konusu nedeni ile ortaya çıkan bu alacaklar muhasebe açısından ticari alacak olarak adlandırılmaktadır. Bu bölümde ticari alacaklar VUK açısından incelenecektir.

1.1.Kredili Satış Kavramı

Satış işleminden sonra işletmenin alacak bedelini daha sonra tahsil edeceği, nakit olmayan vadeli satışlardır. İngilizceden “trade credit” “ticari kredi” kelimesinden gelmektedir. Ticari alacak işletmenin müşterisine kredili olarak mal ve hizmet satışı sonucu ortaya çıkar (Eke, 2013:9).

İşletmeler vadeli satış yaptıkları zaman alacaklarının tamamını ya da bir kısmını ileri bir vadede tahsil etmeyi düşünürler. Kredili satış işleminde satıcı ispat etme veya alacağını garanti alma bakımından senet ve benzeri belgeler talep edebilir.

1.1.1.Kredili Satış Nedenleri

Her işletme yapmış olduğu hizmetin ya da satışın karşılığını nakite çevirmek ister. İşletmenin varlıkları ne kadar hızlı nakite dönüşüyorsa işletme için o derece önemlidir.

İşletmenin ana faaliyet konusu ile ilgili vadeli bir satış olduğunda ticari alacaklar ortaya çıkar. İşletmelerin her satışı peşin yapma imkânı olmayabilir. Genelde işletmeler nakit tercih ederler ancak küreselleşen piyasada artan rekabet koşulları, alıcı firmaların talepleri, müşterinin bu yöndeki talebi satışın tamamının peşin olmasını engeller. Vadeli satışların diğer bir nedeni ise ürün ya da hizmetin peşin fiyattan daha yüksek bir fiyata satılması nedeni ile ortaya çıkacak kardır. Bu durum da kredili satışların artmasına sebep olur. Ayrıca yapılan kredili satışlar firmanın satış hacmini artıracığı gibi işletmenin karlılığına da olumlu yönde etki etmektedir (Akın ve Onat, 2015: 285-287).

Akın, Onat, Eser ve Dalgaz, (2015)'ın yapmış oldukları bir araştırma kapsamında yer alan işletmelere anket sorusu olarak kredili satışları artıran etkenlerin 1'den 5'e kadar önem derecesine göre sınıflandırılması istenmiştir. Buna verilen cevaplardan en yüksek ortalamayı rekabetin artması kredili satışların artmasında etkili olmuştur (3,84) görüşü oluşturmuştur, bunu sırasıyla müşterinin peşin almak istememesi (3,51), alım gücünün düşmesi (3,18) ve ekonomik durgunluk (3,02) takip etmiştir (Akın, Onat, Eser ve Dalgaz, 2015: 296).

İşletmeler, işletmenin devamını sağlamak, faaliyetlerini sürdürmek, satışlarını dolayısıyla karını artırmak, artan rekabet koşulları nedeniyle alternatif satış seçenekleri sunmak, piyasadaki yerini korumak, pazardaki payını artırmak, piyasaya hakim olmak, müşterilerini rakip firmalara kaptırmamak, müşterilerinin kredili alma isteği, vadeli satış yaparak vade farkı koyarak karını artırmak, alım gücü düşen müşterilerini korumak, firma stratejisi doğrultusunda hedeflerine ulaşmak ve en temel etken olarak ise artan rekabet koşulları nedenleri ile kredili satış yaparlar.

1.1.2.Kredili Satışların Riskleri

Kredili satış nedeni ile müşterilerden olan alacakların zamanında tahsil edilmesi önemlidir. Ancak alacaklı olunan her firma bu borcunu ödemekte sadakat göstermeyebilir. Bu anlamda en büyük risk alacağın tahsil edilememesidir.

Ticari alacak riskleri ise; ticari ve politik risk olarak değerlendirilmiştir. Ticari riskler; müşterinin ekonomik sıkıntıya düşmesi sebebiyle borcunu ödeyememesi ya da geciktirmesi veya iflas etmesi hallerini içerir. Politik riskler ise; müşterinin kendi ekonomik yapısından kaynaklanmayan nedenlerle ortaya çıkan risklerdir. Bu risklere örnek olarak; savaş, terör, kamulaştırma, devlet tarafından el konulma, istimlak, kamu kurumlarının borcunu ödememesi, döviz transferlerinin engellenmesi gibi sebeplerdir (Eke, 2013: 117-118).

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından açıklanan karşılıksız çek verilerine göre; 2018 Ocak – Mayıs döneminde, bankalara 23 bin düzenleyen tarafından ibraz edilen 174 bin adet 8,1 milyar TL’lik çek karşılıksız çıkmıştır. Karşılıksız çıkan bu çeklerden 23 binden 12 bin keşideciye ait 1,2 milyar TL sonradan ödenmiştir. Sonuçta 5 aylık sürede 6,9 milyar TL’lik karşılıksız çıkıp ödenmeyen çek vardır. (TBB, 2018:1) 2018 yılının Ocak-Mayıs döneminde ise 358 bin adet 5,7 milyar TL değerinde senet protesto edilmiştir (TBB, 2018:1). İstatistiklerden de anlaşılacağı üzere kredili satışların en büyük riski tahsil edilememe sorunudur.

Ticari alacakların zamanında tahsil edilememesi işletmenin likidite sıkıntısı çekmesine neden olmaktadır. Ayrıca kredili satışlar bu alacakların tahsili için işgücü, zaman, tahsilat giderleri ve benzeri harcamalara da neden olmaktadır. Müşterinin iflası, temerrüdü, ekonomik krizler, karşılıksız çıkan çek ve senetler, senetsiz alacaklarda müşterinin borcu kabul etmemesi, politik riskler gibi sebepler alacakların tahsil edilememesine, kısmen tahsil edilmesine ya da geç tahsil edilmesine sebep olmaktadır.

1.2.Ticari Alacaklar

İşletmelerin asıl faaliyet konusu nedeni ile ortaya çıkan alacaklar muhasebe açısından ticari alacak olarak adlandırılmaktadır. Ortaya çıkan bu alacaklar senetli

olabileceği gibi senetsiz de olabilir. İşletmelerin bilançosunda ticari alacaklar grubunda yer alan bu alacakların en belirgin özelliği işletmenin ticari faaliyetleri nedeni ile ortaya çıkmış olmasıdır.

Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliğinde kısa vadeli ticari alacaklar anlatılmıştır “Bir yıl içinde paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacaklar bu hesap grubunda gösterilir. Ticari ilişkilerden dolayı ana kuruluş, iştirak ve bağlı ortaklıklardan olan alacaklar varsa, bu gruptaki ilgili hesapların ayrıntılarında açıkça gösterilir.”

Alacaklar; vadelerine göre, teminat durumuna göre, ticari kaynaklı olup olmamalarına göre ve alacağı ödeyecek olan kişiye göre sınıflandırılabilir (Sevilengül,1998: 215).

Tek Düzen Hesap Planında (THP) alacaklar sınıflandırılırken vadelerine göre dönen ve duran varlık, ticari kaynaklı olup olmamalarına göre ticari alacaklar ve diğer alacaklar, niteliğine göre senetli ve senetsiz alacaklar, teminatlı alacaklar, şüpheli alacaklar gibi bölümlere ayrılmıştır.

İşletmelerin alacaklarının sınıflandırmaya tabi tutulması finansal bilgi kullanıcıları açısından çok önemlidir.

1.2.1.Ticari Alacakların Zamanında Tahsilinin Önemi

“Vadeli satışlardan doğan alacakların zamanında, etkin ve planlı bir şekilde tahsil edilebilmesi için alınan aksiyonlar bütününe alacak yönetimi denir.” (Can,2015:1).

İşletmenin asıl faaliyeti ile ilgili mal ve hizmet satışlarından ortaya çıkan alacaklar senetli veya senetsiz alacak olarak işletmede izlenmektedir. Senetsiz alacaklar karşılıklı güven ilişkisine dayanan, alacak karşılığında herhangi bir kıymetli evrak alınmamış alacaklardır. Senetli alacaklar ise alacağı teminat altına almak için bono, çek ve poliçe gibi kambiyo senetlerini içerir (Eke,2013:8).

Alacakların zamanında tahsili, işletmeye nakit girişi sağlayacak, işletmenin karlılığı ve finansman ihtiyacı üzerinde olumlu etki oluşturacaktır. Bunun için işletmeler alacaklarını tahsil etmek ve için çeşitli yöntemlere başvurabilir. Bunların başında alacaklarını erken tahsil etmek için; ıskontoya başvurabilir, senetsiz

alacaklarını senetli hale getirebilir. Etkin bir tahsilat politikasıyla işletmenin para girişini hızlandırarak karlılığa katkı sağlayabilir. Yapılan tüm çalışmalara rağmen alacaklar zamanında tahsil edilemezse yani alacaklar şüpheli hale gelirse bu durum işletmenin zararına olup karlılığını azaltacaktır (Akın, Onat, Eser ve Dalgat, 2015: 288). Beklenmeyen bu durumlar ise işletmeye ihtiyaç duyacağı finansman açısından sorun çıkaracak, alacağın tahsili için bir takım giderler yapmasına sebep olacak, işletmeyi borçlanmaya dolayısıyla bir maliyet altına sokacaktır.

Akın, Onat, Eser ve Dalgat, (2015)'ın alacak yönetimi kapsamında yapmış oldukları bir araştırmada satışların büyük bir bölümünü veresiye satan işletmeler alacak tahsilatında sıkıntı yaşamamak için aldıkları önlemler nelerdir? Sorusuna verdikleri cevaplarda birinci sırayı telefon ve mail ile hatırlatma seçeneği, ikinci sırayı müşteri ziyareti, üçüncü sırayı kredi bölümü ile takip ve son sırayı ise iskonto ile ödemenin özendirilmesi seçeneği almıştır. (Akın, Onat, Eser ve Dalgat, 2015: 297)

Küreselleşen piyasa ile birlikte ticari alacakların dönen varlıklar içerisindeki yeri de önemli ölçüde artmaktadır. Günümüzde firmaların temel amacı firma değerini maksimum seviyeye çıkarmaktır. Alacakların zamanında tahsili bu açıdan da önemlidir. Alacakların zamanında tahsil edilmesi işletmeye likidite sağlayacak ve işletmeyi alacak tutarı kapsamında borçlanmaya yönlendirmeyecektir. İşletmenin faaliyetlerini sorunsuz olarak devam ettirebilmesi, likidite sıkıntısına düşmemesi, gereksiz tahsilat masrafları ile uğraşmaması, zarara uğramaması, karlılığının ve firma değerinin artırması alacakların zamanında ve etkin tahsilat politikası ile olabilir.

1.3.Ticari Alacak Türleri

İşletmenin ticari faaliyetleri sonucu ortaya çıkan alacaklar ticari alacak olarak adlandırılır. Bu alacaklar işletmenin varlıklar grubu içerisinde yer alır. Bir yıl içerisinde tahsil edilerek nakite dönüşmesi beklenen ticari alacaklar dönen varlıklar grubu içerisinde yer alırken, bir yıldan daha uzun sürede tahsil edilmesi beklenen ticari alacaklar ise duran varlıklar grubu içerisinde yer alır.

İşletme ile direkt bağlantılı olan işletme sahip veya ortaklarının yanında o işletme ile ticari, mali ve ekonomik ilişkileri olan işletmeler veya kişiler , kredi,

finans kuruluşları işletmenin mali tabloları ile ilgilenmekte ve bu konuda sağlıklı ve güvenilir bilgi sahibi olmak istemektedirler.(MSUGT,1992;1) Bu konuda ticari alacakların hem vadesine göre hem de niteliğine göre sınıflandırılması ve buna göre gerçek durumu yansıtan, mukayese edilebilen ve güvenilir kayıtların yapılması önemlidir.

THP ticari alacaklar ile ilgili sınıflandırmayı yaparken alacakların vadelerini ve niteliklerini ön plana çıkarmıştır. Bu durum ise muhasebe bilgi kullanıcıları açısından önemlidir. Muhasebe raporlarına bakarak karar veren ilgili kişi yada kurumlar bu sınıflandırmaları da dikkate alarak kıyaslama yapıp karar verecektir.

1.3.1.TH P'ye Göre Ticari Alacakların Vadelerine Göre Sınıflandırılması

Ticari alacaklar vadelerine göre kısa vadeli ve uzun vadeli alacaklar olarak sınıflandırılır.

1.3.1.1.Kısa Vadeli Ticari Alacaklar

Bu alacaklar dönem varlıkları grubunda yer alır; temel özelliği, raporlama tarihi itibari ile bir yıl içinde nakite dönüşmesi beklenen ticari alacaklar olmasıdır. MSUGT'de ise kısa vadeli alacak olan 12 ticari alacaklar grubu aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.¹

THP'de aşağıdaki hesaplar yer alır.

1. Dönen Varlıklar

12. Ticari Alacaklar

120. Alıcılar

121. Alacak Senetleri

122. Alacak Senetleri Reeskontu (-)

124. Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri(-)

126. Verilen Depozito ve Teminatlar

¹ Bir yıl içinde paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacaklar bu hesap grubunda gösterilir. Ticari ilişkilerden dolayı ana kuruluş, iştirak ve bağlı ortaklıklardan olan alacaklar varsa, bu gruptaki ilgili hesapların ayrıntılarında açıkça gösterilir...(MSUGT, 1992: 1)

127. Diğer Ticari Alacaklar Senet ve Bonoları

128. Şüpheli Ticari Alacaklar

129. Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)

1.3.1.2.Uzun Vadeli Ticari Alacaklar

Bu alacaklar duran varlıklar grubu içerisinde yer alır, temel özelliği; bir yıldan uzun sürede tahsil edilmesi beklenen alacaklardan oluşmasıdır MSUGT’de ise uzun vadeli alacak olan 22 ticari alacaklar grubu aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır. ².

2. Duran Varlıkları

22. Ticari Alacaklar

220. Alıcılar

221.Alacak Senetleri

222. Alacak Senetleri Reeskontu (-)

224. Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri(-)

226. Verilen Depozito ve Teminatlar

229. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)

İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışı nedeni ile ortaya çıkan alacaklar ticari alacak grubu içerisinde yer alması gerekir. İşletmenin ana faaliyet konusu dışında yapmış olduğu satışlar (örneğin maddi duran varlık satışı) nedeni ile ortaya çıkan alacaklar ise ‘13 Diğer Alacaklar’ grubu içerisinde yer almalıdır (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 85).

1.3.2.THP’ye Göre Ticari Alacakların Niteliklerine Göre Sınıflandırılması

Ticari alacaklar niteliğine göre çekli, senetli ve senetsiz alacaklar olarak incelenecektir.

² Bu grupta bir yıldan fazla uzun vadeli senetli ve senetsiz ticari alacaklar izlenir. Vadesi bir yılın altına düşenler, dönen varlıklar içerisindeki ilgili hesaplara aktarılır. Ticari ilişkilerden dolayı ana kuruluş iştirak ve bağlı ortaklıklardan olan alacaklar varsa, bu grupta ki ilgili hesapların ayrıntılarında gösterilir. Bu grupta aşağıdaki hesaplar yer alır.(MSUGT,1992:1).

1.3.2.1.Vadeli Çeklere Bağlı Ticari Alacaklar

Alınan Çekler Hesabı; “Gerçek ve tüzel kişiler tarafından işletmeye verilmiş olup, henüz tahsil için bankaya verilmemiş veya ciro edilmemiş olan çeklerin izlenmesini sağlayan hesap vadeli çeklere bağlı ticari alacakları gösterir. ” (MSUGT, 1992; 1). Bir mal veya hizmet karşılığında işletmenin gerçek ve tüzel kişilerden almış olduğu çeklerdir. 101 Alınan Çekler Hesabı’nda takip edilir.

Çek görüldüğünde ödenmesi gereken, vadesiz bir ödeme aracı iken Türkiye’de ileri tarihli düzenlenerek bir kredi aracı gibi kullanılmaktadır. Her ne kadar çekte vade olmasa da görüldüğünde ödenmesi gerekirken uygulamada ileri tarihli keşide edilerek vadeli çek uygulaması fiilen gerçekleşmektedir. Vadeli çeklerin bu kadar çok kullanılmasının temel nedeni ise işletmelerin nakit sıkıntısı çekmelerinden kaynaklanmaktadır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 795 inci maddesinde yer alan “Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir. Düzenlenme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir.” ifadesi yer almaktadır.

Türkiye’de çeklerin 31/12/2020 tarihine kadar üzerinde yazılı düzenlenme tarihinde önce bankaya ibraz yasağının uzatıldığı 05/12/2017 tarih ve 30261 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. Bu tarihe kadar muhatap bankaya ödeme tarihinden önce sunulan çekler için herhangi bir ödeme ve karşılıksızdır işlemi yapılmayacaktır. Dolayısıyla çek görüldüğü anda değil, kredili bir ödeme aracı olan senet gibi vadesi geldiğinde muhatap bankaya ibraz edilecektir.

Vadeli bir ödeme aracı olmamasına rağmen Türkiye’de kredili bir ödeme aracı olarak kullanılan çekin üzerinde yazılı değer peşin fiyat ile birlikte vade farkını da içermektedir. Alıcı ve satıcı fiyat konusunda anlaşırken satıcı vade farkını da fiyata eklemektedir. Her ne kadar çek vadeli bir ödeme aracı olmasa da Türkiye’deki uygulamalarda vadeli bir ödeme aracı olan senet gibi kullanılmaktadır. Şekil itibari ile çek de olsa uygulama şekli olarak senet özelliği taşıdığı için vadeli çeklerin senet gibi değerlendirilmesi gerekir. Özellikle muhasebenin anayasası hükmünde olan

temel kavramından olan özün önceliği³ kavramı gereği vadeli çeklerin senet gibi değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle işletmenin ileri vadeli aldığı çeklerin ve verilen çeklerin hazır değerler grubu içerisinde yer almaması gerekir (Özulucan,2008:1).

Tekdüzen Hesap Planı'nda Hazır Değerler içinde Kasa hesabından sonra Alınan Çekler hesabının likiditesi en yüksek varlık olarak kabul edilmesi, çekte vadenin olmadığını kabul etmek anlamına gelmektedir. (Özulucan,2008:1). Alınan Çekler uygulamada bir ödeme aracı olan senet gibi kullanılmaktadır, THP'de Alınan Çekler Hazır Değerler içerisinde nakite çevrilme hızında bankadaki paradan bile önde bulunması güvenilir, tutarlı ve karşılaştırılabilir bilgi bakımından doğru olmayacaktır. Vade bakımından 12-22 Ticari alacaklar içerisinde bulunup vadesi 101 Alınan Çekler 'den daha kısa olan ticari alacakların likidite bakımından daha geride yer alması muhasebe bilgi kullanıcılarının muhasebe raporlarını yanlış yorumlamalarına dolayısıyla yanlış karar almalarına sebep olacaktır.

1 No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde düzenlemenin amacı; "... İşletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmalarının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması" (MSUGT,1992:1) olarak açıklama yapılmıştır. Ayrıca, Tebliğ'de bilanço ilkelerinin amacı ise; "... kaynaklar ve bunlarla elde edilen varlıkların muhasebe kayıt, hesap ve tablolarında anlamlı bir şekilde tespit edilmesi ve gösterilmesi yoluyla, belli bir tarihte işletmenin mali durumunun açıklıkla ve ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasıdır." (MSUGT,1992:1) şeklinde açıklanmıştır. Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, bir varlık olan vadeli çeklerin, gerçeğe uygun değerle ifade edilmesi ve üçüncü kişilere gerçek bilgilerin verilebilmesi için çeklerin mali tablolarda peşin değeri ile ifade edilmesi gerekmektedir (Özulucan,2008:1).

3 Özün Önceliği Kavramı: Özün Önceliği kavramı, işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini ifade eder.

Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özleri paralel olmakla birlikte, bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır. (MSUGT, 1992:1)

THP’de işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili ortaya çıkan alacaklar 12/22 Ticari Alacaklar grubunda takip edilir denmektedir. İşletmenin esas faaliyet konusu dışındaki alacakları ise 13/23 Diğer Alacaklar grubunda takip edilir. Uygulamada çeklerin kullanımı senetlerden çok fazla olmasına rağmen böyle bir ayırım yapılmamıştır. THP’de alınan çeklerin niteliğine, ana faaliyet konusu ile ilgili olup olmadığına, vadesine bakılmaksızın 101 Alınan Çekler hesabında izlenmektedir. Bu ise muhasebenin tutarlı bilgi üretmesi bakımından bir eksikliktir.

THP’de vadeli çekler ile ilgili bir hesap bulunmamaktadır. Çek alındığı zaman özelliğine (ticari, vadesi vb) bakılmaksızın alınan çekler hesabından izlenir. Özün önceliği kavramı gereği vadeli çek 12 Ticari Alacaklar grubunda değerlendirilmesi gerekir. Çünkü kullanımı alacak senetleri gibidir.

Özulucan (2008) vadeli çekleri muhasebeleştirirken aşağıdaki şekilde bir öneride bulunmuştur.

Tablo 1-1: Vadeli Çekler İçin Muhasebeleştirme Öneri Tablosu

ALINAN ÇEKLER	Hesap ismi ve kodu (Vadesiz)	Hesap ismi ve kodu (Kısa Vadeli)	Hesap ismi ve kodu (Uzun Vadeli)
Esas faaliyet ile ilgili alınan çekler	101 Alınan Çekler	123 Alınan Çekler	223 Alınan Çekler
Esas faaliyet dışında kalan ancak ticari nitelik taşıyan nedenlerle alınan çekler	101 Alınan Çekler	125 Alınan Çekler	225 Alınan Çekler
Herhangi bir ticari nitelik taşımayan nedenlerle alınan çekler	101 Alınan Çekler	134 Alınan Çekler	234 Alınan Çekler

Alınan Çekler ile ilgili yukarıdaki gibi bir sınıflandırma ile bir bilgi üretme sanatı olan muhasebe, daha doğru, daha güvenilir bilgi üretecek ve buna göre de yapılan yorumlar, analizler dolayısıyla alınan kararlar daha doğru olacaktır. (Özulucan, 2008:1).

Uygulamada alınan çekler likidite yönünden alacak senetlerine benzetilmektedir. Bu nedenle dönem sonlarında 101 Alınan Çekler hesabından alınarak 121 Alacak

Senetleri hesabına devredilmesi daha uygun olacaktır. Kaydın bu şekilde aktarılması “Hazır Değerler” grubunun gerçek likidite durumunu göstermesini sağlayacaktır. Aktarma yaparken vadeli çekler ticari olup olmamalarına göre, vadelerine göre sınıflandırmaya olanak sağlayacaktır. Bu durum ayrıca muhasebenin temel kavramlarından tam açıklama⁴ ve özün önceliği kavramı gereğidir. Böylelikle muhasebe bilgi kullanıcıları işletme raporlarını incelerken gerçekçi bilgiye sahip olacaktır böylece işletme ile ilgili analiz ve yorumlama yaparken doğru karar alınmasını sağlayacaktır (Samur, 1994: 4).

Piyasada senede göre çok fazla kullanılan çeklerin kayıt yapılırken vadesine bakmamak, ticari olup olmadığına dikkat etmemek, işletmenin ana faaliyet konusu ile ilgili olup olmadığını önemsememek bilgi muhasebesi açısından büyük bir eksiklik olacaktır. Bu nedenle sadece vergiye odaklı bir muhasebe değil, aynı zamanda bilgi muhasebesi anlayışı ile ileri tarihle çeklerin de senetlerde olduğu gibi vadelerine ve özelliklerine göre muhasebeleştirilmeleri gerekir. (Özulucan, 2008:1)

1.3.2.2.Senetsiz Alacaklar

İşletmenin asıl faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senetsiz alacaklar Alıcılar Hesabında izlenir. Bir yıldan önce tahsil edilecek alacaklar 120 Alıcılar Hesabı’nda, bir yıldan uzun sürede tahsil edilecek senetsiz alacaklar ise 220 Alıcılar Hesabı’nda takip edilir.

İşletmenin esas faaliyeti dışında yapmış olduğu satışlar nedeniyle (örneğin maddi duran varlık satışı) ortaya çıkan senetsiz alacaklar 120/220 Alıcılar Hesabında değil 136/236 Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabında takip edilmelidir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000:86).

MSUGT’de (1992) “Ticari alacaklar ile ilgili ticari ilişkilerden dolayı ana kuruluş, iştirak ve bağlı ortaklıklardan olan alacaklar varsa, bu gruptaki ilgili

⁴ Tam Açıklama Kavramı: Tam açıklama kavramı; mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade eder. Mali tablolarda finansal bilgilerin tam olarak açıklanması yanında, mali tablo kalemleri kapsamında yer almayan ancak alınacak kararları etkileyebilecek, gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir. (MSUGT,1992;1)

hesapların ayrıntılarında açıkça gösterilir.” ifadesi mevcuttur. Akdoğan ve Sevilengül (2000) bu sınıflandırmayı aşağıdaki gibi yapmıştır.

120.00 Yurtiçi Alıcılar

120.000 Ana Kuruluştan Ticari Alacaklar

120.001 İştiraklerden Ticari Alacaklar

120.002 Bağlı Ortaklıklardan Ticari Alacaklar

120.003 Yurtiçi Diğer Alıcılardan Alacaklar

120.01 İhracata Aracı Kuruluşlardan Alacaklar

120.010 Ana Kuruluştan Ticari Alacaklar

120.011 İştiraklerden Ticari Alacaklar

120.012 Bağlı Ortaklıklardan Ticari Alacaklar

120.013 Yurtiçi Diğer Alıcılardan Alacaklar

120.50 Yurtdışı Alıcılar

120.500 Ana Kuruluştan Ticari Alacaklar

120.501 İştiraklerden Ticari Alacaklar

120.502 Bağlı Ortaklıklardan Ticari Alacaklar

120.503 Yurtiçi Diğer Alıcılardan Alacaklar

120/220 Alıcılar hesabını kullanırken kimden alacaklı olduğu değil alacağın ticari işlemler nedeni ile ortaya çıkmış olması önemlidir. Alt hesaplar açılırken yukarıdaki gibi yapılan bir sınıflandırma muhasebe bilgi kullanıcılarına daha yararlı bilgi sağlayacaktır.

Tacirler arasındaki borç-alacak ilişkisini ortaya çıkaran temel belge faturadır. Mal ve hizmet satışında bulunan tacir bu alacağı karşılığında fatura tanzim eder. Tacir eğer bedeli peşin tahsil ederse kapalı fatura düzenler, veresiye satarsa açık fatura düzenler. Açık-kapalı fatura terimi Türkiye’de “ticari örf ve adet” hukuku ile doğmuştur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından İstanbul Ticaret Odası’na yazılan 03.04. 2009 tarih ve 1879 sayılı yazıda

“... peşin olan satışlarla veresiye satışları birbirinden ayırt etmek üzere başlatılan “açık fatura” ve kapalı fatura” uygulamaları zaman içinde

bir örf ve adet kuralı haline gelmiştir. Bu kapsamda, Bakanlığımıza yapılan başvurularda; açık faturadan fatura bedelinin ödenmediği, kapalı faturadan ise; fatura bedelinin ödendiği anlaşılması gerektiği hususlarında örf ve adet talepleri Bakanlığımızca uygun görülmüştür. Nitekim, Yargıtay'ın bir çok kararında açık fatura- kapalı fatura kavramı kabul edilmiş, açık faturanın bedelin ödenmediğine, kapalı faturanın da bedelinin ödendiğine karine teşkil edeceği görüşü benimsenmiştir.” (muhasebenet, 2016)

6102 sayılı TTK'da fatura ile ilgili aşağıdaki ifade yer almaktadır.

MADDE 21- (1) Ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir.

(2) Bir fatura alan kişi aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde, faturanın içeriği hakkında bir itirazda bulunmamışsa bu içeriği kabul etmiş sayılır.

(3) Telefonla, telgrafla, herhangi bir iletişim veya bilişim aracıyla veya diğer bir teknik araçla ya da sözlü olarak kurulan sözleşmelerle yapılan açıklamaların içeriğini doğrulayan bir yazıyı alan kişi, bunu aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde itirazda bulunmamışsa, söz konusu teyit mektubunun yapılan sözleşmeye veya açıklamalara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır.

Veresiye alacaklar ile ilgili yargıya yansıyan bir çok dava örneği vardır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2015/12875E. 2017/4096K. sayılı kararı ile;

“ Tarafların ticari defterlerinde de demirbaş ve araç alımına dair kayıtlar bulunmakta olup, bu kayıtlar faturalarla ve birbiriyle uyumludur. O halde, davacı şirket tarafından kesilen faturaların kapalı fatura olduğu ve ticari örf âdet gereği kapalı faturanın bedeli ödenmiş fatura olduğuna karine teşkil edeceği ..” hakkında karar vermiştir.

Yargıtay 14. Hukuk Dairesi T. 19.01.1978 1977/1857 E. Ve 1978/63 K.

“Bir faturayı alan kimse aldığı tarihten başlayarak sekiz günlük sürede içindekiler (münderecat) hakkında bir itirazda bulunmamış ise onu kabul etmiş sayılır”.

Veresiye alacaklarda ayrıca kanunda belirtilen parasal sınırı aşan tutarın senetle ispatı zorunluluğu vardır. 2018 yılı için bu tutar 2960 TL'dir. Yani bu tutarın üstündeki alacakların senetle ispat edileceği, tanıkla ispat edilemeyeceği anlamına gelir. Bu konuda Yargıtay 19. Hukuk Dairesi⁵ aşağıdaki kararı vermiştir.

⁵ Yargıtay 19.HD, 19.2.2014, E. 2014/112, K. 2014/3178

“(…) Somut olayda davacı iş sahibinin istirdat konusu yaptığı tutar 2.400,00 TL olup, HMK’nın 200. maddesi düzenlemesine göre senetle ispat yükümlülüğünün altında kalmaktadır. Yani davacı iş sahibi yanlar arasında sözlü eser sözleşmesi gereğince davalı yükleniciye 2.400,00 TL ödediğini her türlü delille, dolayısıyla da tanıkla ispat edebilecektir.”

Belirli tutarı aşan alacaklarda senetle ispat yükümlülüğünün getirilmesinin geçerli sebepleri vardır. Kanunlar uyumsuzluk konularında karar verirken delilin güvenilir olmasını amaçlamıştır. Kesin delil niteliğindeki senedin ispat kuvveti diğer delillerin üstündedir. Nitekim alacağı konu olan işlem için senet düzenlenmemişse alacağın ispatı dolayısıyla davanın kazanılma şansı az olacaktır. (Tok ve Koltaş, 2016: 2686)

İşletmelerin çoğu mal alıp aynı zamanda mal sattığı işletmelerin cari hesaplarını tek hesapta izleme yolunu seçmektedir. Vergi denetmenleri tarafından yapılan incelemelerde durumun tespit edilmesi halinde denetim elemanlarınca THP’ye uyulmaması nedeniyle usulsüzlük cezası kesilmektedir. İşletmeler aralarında yapacakları cari hesap sözleşmesi ile bunun önüne geçebilirler (Ateş, 2014).

Senetsiz alacaklar işletmenin genellikle karşılıklı güven ilişkisine dayalı, birbirini tanıyan kişiler arasında ortaya çıkan bir alacaktır. Burada mal ve hizmet satışı nedeniyle bir alacak hakkı doğmakta, bunun karşılığında çek, senet ve benzeri bir belge alınmamaktadır. Uygulama da borçlular tarafından bu borca itiraz edilme dolayısıyla yargı yoluna başvurmaya neden olmaktadır.. Bu nedenle alacaklı olan tacirin alacaklı olduğuna dair bir takım önlemleri alması gerekir. Öncelikle veresiye işlemlerde faturaları açık fatura olarak düzenlemeli ve faturayı yapılan işlemin veresiye olduğuna dair ibareyi yazarak müşteriye imzalatmalıdır. Ayrıca malın teslimine ilişkin gerekli belgeleri de müşteriye imzalayarak arşivlemelidir. Veresiye defterine yazılarak yapılan satışlarda ise müşterinin veresiye defterini yazıp imzalamasını sağlamalıdır. Nitekim borçlu kişi alacağa itiraz ederse alacağı ispat için ispat davası açılması gerekecektir. Tacir belirli bir miktarın üzerindeki (HMK md. 200-201, 2019 yılı için 3662,41 TL) alacaklarının ancak senetle ispat edileceğini bilmeli bu tutarı aşacak alacaklarını senetli hale getirmelidir.

1.3.2.3.Senetli Alacaklar

İşletmenin faaliyet konusunu oluşturan satışlar nedeniyle müşterilerden almış olduğu senet karşılığı alacaklar bir yıl içerisinde tahsil edilecekse 121 Alacak Senetleri hesabında, bir yıldan uzun sürede tahsil edilecekse 221 Alacak Senetleri hesabında takip edilir.

İşletmenin süreklilik göstermeyen (arızı) varlıklarını satmaları (demirbaş satışı gibi) nedeni ile müşterilerden aldıkları senetler ‘136/236 Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabında’ izlenir. İleri tarihli çeklerin de senet olarak kabul edilmesi halinde Alacak senetleri hesabında izlenir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 91).

Alacak Senetleri Hesabı, işletmenin ihtiyaçları dikkate alınarak; teminat durumu, yabancı ve Türk paralı oluşu, cüzdanda, tahsilde olup olmamalarına göre bölümlere ayrılabilir (Sevilengül, 1998: 223). Ayrıca alacak senetleri borçlusuna göre ana kuruluş, iştirak veya bağlı ortaklık olup olmamasına göre de bölümlenebilir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 91). Bu ayırım tali hesaplar yardımıyla izlenmekte, günümüzde bilgisayar ortamında kayıt altına alınarak listelenebilmektedir.

MSUGT (1992) ise 121 Alacak Senetleri Hesabı ile ilgili, “Bu hesap, işletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından kaynaklanan senede bağlanmış alacaklarını kapsar. Alınan senet tutarları bu hesaba borç, tahsilinde ise alacak kaydedilir.” şeklinde açıklanmıştır.

Alacak senedinin vadesinin uzatılması nedeni ile ortaya çıkan vade farkı gelirleri 642 Faiz Gelirleri hesabına yazılırken KDV’yi ihmal etmemek gerektir.

Alacak senetleri hesabının borç bakiyesi işletmenin elinde bulunan henüz vadesi gelmemiş senetlerini gösterir. Bu nedenle vadesi geçmiş senetlerin bu hesapta gösterilmesi uygun olmaz.

1.3.2.4.Depozito Karşılığı Alacaklar

İşletme tarafından üçüncü kişilere bir işi yaptırmak için, işletmeye ait bir borcun ödenmesi veya iade etmek üzere aldığı bir kıymetin geri verilmesinin garanti altına alınması için bir sözleşme karşılığında verilen değerlerin takip edildiği işlemler 126/226 Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabı’nda izlenir (Sevilengül, 1997:s.245).

MSUGT (1992) ise Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabı ile ilgili, “İşletmece üçüncü kişilere karşı bir işin yapılmasının üstlenilmesi veya bir sözleşmenin ya da diğer işlemlerin karşılığı olarak geri alınmak üzere verilen depozito ve teminat niteliğindeki değerlerin izlendiği hesaptır.” şeklinde açıklanmıştır.

Bir yıl içinde geri alınması tahmin edilen depozito ve teminatlar 126 Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabına, bir yıldan uzun süre içinde alınması düşünülen depozito ve teminatlar (elektrik, su aboneliği gibi) 226 Verilen Depozito ve Teminatlar Hesabı’nda takip edilir.

Bu hesaba sadece nakit olarak verilen değerler kaydedilir. Bunun dışında verilen varlıklar (senet, menkul kıymet, ticari mal vb) ise nazım hesaplarda takip edilir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: s.100).

Verilen depozito ve teminatlar karşı tarafa asıl işten bağımsız olarak bir güvence olması için verildiğinden işletme için bir alacaktır. Bu sebeple bilançoda ticari alacaklar grubu içerisinde yer alır. Bu alacak teminatının söz konusu olabilmesi için fiilen nakit ve benzeri varlığın karşı tarafın kullanımına verilmiş olması gerekir Bunun dışında teminat mektubu gibi değerlerin verilmesi bu hesap kapsamında değerlendirilmez, nazım hesaplarda takip edilir.(Yaklaşım;2012)

1.3.2.5.Diğer Ticari Alacaklar

İşletmenin ticari faaliyetleri nedeni ile ortaya çıkan, daha önceki bölümlerdeki ticari alacaklar grubuna girmeyen alacaklar bu grupta yer alır, tahsili gecikmiş ama henüz şüpheli duruma gelmemiş ticari alacaklar, kredi kartı satışları nedeni ile ortaya çıkan alacaklar ile diğer senede bağlı olmayan alacaklar bu hesapta izlenir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: s.102).

MSUGT (1992)’de 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı ile ilgili bir açıklama yoktur. Ancak 2 seri nolu MSUGT’de (1993) ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı açılmıştır. Burada 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı “İşletmenin ticari faaliyetleri sonucu ortaya çıkan ve yukarıdaki hesapların kapsamına girmeyen tahsili gecikmiş alacaklar (henüz şüpheli alacak niteliğini kazanmayanlar) ve diğer çeşitli senetsiz ticari alacaklar bu hesapta izlenir.” şeklinde açıklanmıştır.

MUSGT’de 227 nolu hesap boş bırakılmış olup bununla ilgili bir açıklama yapılmamıştır. 29/10/2010 tarih ve 27714 sayılı resmi gazetede Döner Sermayeli İşletmeler Genel Tebliği’nde 227 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı ile ilgili bir açıklama yapılmıştır. Burada “Ticari alacaklar hesap grubunda tanımlanmış diğer hesapların kapsamına girmeyen vadesi bir yıldan uzun diğer ticari alacaklar bu hesaba kaydedilir.” şeklinde açıklama yapılmıştır.

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte kredi kartının kullanımı da oldukça artmıştır. Alışverişte nakit yerine kredi kartı ile ödemeler yaygınlaşmıştır. Kredi kartı uygulaması nakitin yerini almış, fazla nakit para taşımayı gereksiz kılmış, satıcı açısından tahsilat sorununu ortadan kaldırmış, sağladığı taksit imkanı gibi faydalar ile günümüzde kullanımı oldukça artmıştır, Bu durum muhasebe kayıtlarına da yansımış, uygulamada bazı farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kredi kartı ile yapılan bu satışlar sadece muhasebe kayıtlarına değil aynı zamanda alıcı-satıcı ile ilgili ticari ilişkilere, banka-satıcı ve banka-alıcı arasında yeni ilişkilerin çıkmasına sebep olmuştur.

Kredi kartı ile yapılan satışlarda görülen muhasebe kayıtlarında farklı uygulamalara neden olan durum, satış nedeni ile ortaya çıkan alacağın 108 Diğer Hazır Değerler Hesabı’nda mı yoksa 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı’nda mı takip edileceğidir. Bir görüşe göre kredi kartı nedeni ile ortaya çıkan alacaklar 108 Diğer Hazır Değerler grubunda yer almalıdır derken diğer görüş 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabı’nda yer alması gerektiğini savunmuştur.

Kredi kartı ile yapılan satışlarda 108 Diğer Hazır Değerler Hesabı kullanılmalıdır görüşünü savunanların düşüncesi; kredi kartı ile yapılan satış nedeni ile ortaya çıkan değer alacak olmaktan çıkmış, istenildiği anda işletme hesabına aktarıp kullanabilecektir. Banka tarafından komisyon alınarak değer kaybına uğrasa bile bu durum değişmeyecektir. Nitekim satıcı firma kredi kartı ile satış yaparken bankanın keseceği komisyon nedeniyle maliyeti düşünüp fiyatı ona göre belirleyecektir. Aslında komisyon kesilse dahi gerçek anlamda bir değer kaybı oluşmayacaktır. (Özkan ve Özen, 2011: s.131)

Kredi Kartı ile satışların 12 Ticari Alacaklar grubunda yer alması gerektiğini savunan görüşe göre ise; 108 Diğer Hazır Değerler hesabı, nitelikleri itibarıyla hazır değer sayılan pullar, vadesi gelmiş kuponlar, tahsil edilecek banka ve posta havaleleri gibi değerleri kapsar. Bu nedenle kredi kartı ile ilgili satışların THP’ye

göre Ticari Alacaklar grubu içerisinde yer alması daha uygun olacaktır. Kredi kartı satışlarından doğan alacakların büyük bir orana sahip olduğu da düşünülürse, bu işlemlerin 12 nolu grup içerisinde diğer başlığı adı altında takip edilmesi de muhasebenin tam açıklama kavramına da uygun düşmemektedir. Bunun için 127 Diğer Ticari Alacakların uygulanması da uygun olmayacaktır. Bunun yerine THP’de 123 Kredi Kartından Alacaklar Hesabı adı altında bir hesabın açılarak kullanılması daha uygun olacaktır. Süresinden önce hesaba aktarılması durumunda ise 121 Alacak Senetleri Hesabının iskonto ettirilmesi gibi kayıt yapılır. Kredi kartı alacaklarının 12 Ticari Alacaklar grubunda gösterilmesi reeskont uygulamasına da uygun olacaktır. (Aygören ve Uyar, 2013)

“10 Hazır Değerler MSUGT’de “... nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevirme imkânı bulunan varlıkları (Menkul kıymetler hariç) kapsar.” şeklinde açıklanmıştır. Açıklamadan da anlaşılacağı üzere Kredi kartı ile yapılan satış nedeni ile alınacak tutarın banka ile yapılan anlaşma gereği vade sonunda bir değer kaybına uğramadan yani banka tarafından bir komisyon kesilmeden hesaba aktarılıyorsa, 108 Diğer Hazır Değerler Hesabı’nda takip edilmelidir. Ancak vadeden önce satış bedellerinin banka tarafından komisyon kesilerek alacağın değer kaybına sebep oluyorsa, 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabında takip edilmelidir (Karacan, 2004: 147).

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere kredi kartından doğan alacaklar likidite bakımından ve tahsil edilme açısından risk taşımaması nedeni ile hazır değerler grubu içerisine dahil edilmesi gerekir. Ancak aslında özün önceliği kavramını da dikkate alınırsa kredi kartı nedeni ile ortaya çıkan alacakların tahsil edilme süresi bakımından vadeli bir alacak olarak düşünülürse de ticari alacak olarak düşünülmesi uygun olacaktır. Alacağın ticari bir faaliyet nedeni ile ortaya çıkması, satış anında nakite çevrilememesi, nakite çevrilebilmesi vadenin beklenmesi ya da alacak senedi gibi iskonto yapılması nedeni ile 127 Diğer Ticari Alacaklar Hesabında takip edilmesi uygun olacaktır. Bu şekilde reeskont hesaplanmasına da uygun hale gelecektir. Banka ile yapılan anlaşma gereği satıştan hemen sonra bir komisyon kesilmeden ertesi gün hesaba aktarılıyorsa 108 Diğer Hazır Değerler Hesabında izlenmesi uygun olacaktır.

Kredi kartı kullanımında uygulamada karşılaşılan sorunlardan birisi de kredi kartından yapılan ödemeler neticesinde fatura kesilip kesilmeme sorunudur. Yapılan

denetim ve incelemelerde kredi kartı kullanmak suretiyle yapılan aylık tahsilat tutarının KDV Beyannamesinde gösterilen mal ve hizmet bedeli tutarından fazla olması durumudur. Bu durum ilk etapta mükellefin satışı yapmış ama faturasını kesmemiş dolayısıyla vergi kaçırmaya çalıştığı şeklinde algılanabilmektedir. Ancak uygulamada müşteri önceki borcuna karşılık kredi kartı ile de ödeme yapabilmektedir, bu durum fatura kesmeyi gerektirmeyecektir.

Müşteriler bazen ürünü almadan avans olarak ödemesini kredi kartı ile gerçekleştirmektedir. Bu nedenle kredi kartı ile yapılan her işlemten sonra fatura kesilmesi zorunlu değildir. Faturanın kesilebilmesi için malın teslimi veya hizmetin yapıldığı andan itibaren ay sonunu geçmemek şartı ile 7 günlük süre vardır.

Gelir İdaresi Başkanlığının 15/02/2011 tarih ve 7861-75 sayılı kredi kartı ile ürün bedelinin tahsil edilmesinden sonra mal tesliminde belge düzeni hakkındaki yazısında aşağıdaki açıklama yapılmıştır.

...kredi kartı kullananlara mal satışında (ödeme taksitler halinde veya defaten yapılmış olsa da), kredi kartı sadece ödemeye ilişkin bir araç olduğundan, bu satışa ait fatura malın teslimini takip eden yedi günlük süre içinde tanzim edilebileceği gibi mal tesliminden önce de düzenlenebilecektir.

..daha evvel düzenlenmiş bir mal teslimi veya hizmet ifasına ilişkin bedelin nakden veya “faturası kredi kartı ile sonradan tahsil edilmesi durumunda, bu tahsilat için ayrıca fatura düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak yetkililerce sorulduğunda, sonradan kredi kartıyla yapılan tahsilatın, daha önceki bir tarihte tanzim olunmuş bir belgeye ilişkin (fatura vb.) olduğunun tarafınızca ispatlanması gerektiği tabiidir.

GİB’in özelgesinden de anlaşılacağı üzere; mükellefin kredi kartı ile satış dışında yaptığı tahsilatlarda durumun satış olmadığını ispat etme yükümlülüğü vardır. Bu nedenle cari ödeme yoluyla yaptığı tahsilatların hangi faturadan kaynaklandığını not etmeli ya da hangi ürün için avans aldığını ispatlayıcı belge koymalıdır. Bu şekilde muhasebecilere de bilgi sunarsa herhangi bir sıkıntı yaşamayacaktır. Nitekim muhasebenin temel kavramlarından belgelendirme kavramı da bunu gerektirir

1.3.2.6. Şüpheli Ticari Alacaklar

Tahsil edilebileceği hususunda şüphe (kuşku) bulunan ticari alacaklar, tahsil edilmesi konusunda risk taşıdığı için normal ticari alacaklar grubu içerisindeki ilgili hesabından çıkartılıp şüpheli alacaklar hesabında takip edilir. Bir alacağın şüpheli

alacak olarak kabul edilebilmesi için vadesinin geçmiş olması ya da vadesinin gelmemiş olması önemli değildir, vadesi geçse bile alacağın tahsilinde risk görülüyor ise alacak şüpheli alacak olarak değerlendirilmemelidir (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 103-104).

MSUGT (1992) Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı ile ilgili, “Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi bir kaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar.” şeklinde açıklama yapılmıştır.

213 sayılı VUK’un 323.maddesinde ise şüpheli alacak ile ilgili “Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla; dava veya icra safhasında bulunan alacaklar ile yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar şüpheli alacak sayılır” şeklinde açıklama yapılmıştır.

MSUGT’nin bilanço ilkelerinden varlıklara ilişkin ilkeler bölümünde bilanço varlıklarının bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değeri gösterebilmesi için, varlıklardaki değer düşüklüklerine karşılık ayrılması gerektiğini belirtmiştir. Bu durum aynı zamanda THP’de hesap açıklaması ile gerçek anlamda birbirini karşılamamaktadır (Akdoğan ve Sevilengül, 2000: 103).

Bir alacağın şüpheli alacak sayılabilmesi için tahsil edilme kuşkusunun olması gerekir. Şüpheli hale gelen alacakların ise normal alacaklar içerisinde çıkarılması gerekir. Muhasebe bilgi kullanıcılarına doğru bilginin verilmesi, özellikle muhasebenin temel kavramlarından özün önceliği kavramı da dikkate alındığında ticari alacakların bilançodaki gerçek değerini gösterebilmesi için alacağın tahsilindeki tereddüt, şüpheli sayılması için yeterlidir. Bunun yanında alacağın vadesi geçse bile tahsilinde şüphe yoksa şüpheli alacak olarak değerlendirilmemelidir.

Tahsili şüpheli hale gelen ticari alacaklar ilgili hesabın alacak tarafı ile 128. Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı’nın borç tarafına aktarılır. Şüpheli alacağın tahsil edilmesi ya da değersiz alacak özelliği kazanması durumunda ise 128 Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı’nın alacak tarafına kayıt yapılarak hesap kapatılır.

1.4. Karşılık Kavramı ve Ticari Alacaklarda Karşılık

Karşılık, işletmenin gelecek dönemlerde, ortaya çıkması muhtemel olan gider ve zararlarını karşılamak amacıyla ayrılır. İşletmenin, sahip olduğu değerlerde sonraki dönemlerde ortaya çıkma ihtimali bulunan gider ve zararların sebep olacağı risklere karşı tedbir almak amacıyla ayrılan fonlar olarak düşünülebilir. Karşılıklar işletmenin varlıklarında azalışa neden olabilecek olası risklere karşı muhasebenin ihtiyatlılık kavramı gereği tedbir olarak bir fon ayırma işlemidir. İhtiyatlılık kavramı gereği, muhasebe olaylarında temkinli davranılarak, işletmenin karşılaşılabileceği olası risklerden kaynaklı gider ve zararları karşılamak için gerektiği kadar karşılık ayrılır, gelirler için ise gerçekleşmeden herhangi bir işlem yapılmaz (Survay, 2019).

İşletmelerin dönem karını, ürettiği mamul maliyetini doğru tespit etmesi, işletmenin finansal tablolarının güvenilir ve gerçeği gösterecek biçimde düzenlenerek raporlanması, bilançoda yer alan değerlerinin gerçeğe en uygun şekilde gösterilmesi önemlidir, sosyal sorumluluk kavramı da bunu gerektirir. Bu nedenle işletmenin olası gider ve zararlarına karşılık ayırması gerekir. Karşılık işletmenin gerçekleşmiş veya gerçeklemesi beklenen zararları karşılamak amacıyla aldığı bir tedbirdir (Özkan ve Kocamış, 2011: 192).

Muhasebe Uygulamaları Tebliği'nde varlıklarla ilgili ilkeler bölümünde varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin gösterilebilmesi için karşılık ayrılması gerektiğinin zorunluluğu ifade edilmiştir.

Karşılıkların sınıflandırılmasında çeşitli görüşler vardır. Karşılıkları, maliyete girenler ve maliyete girmeyenler olarak ayıran görüşe göre; işletmenin düzenli faaliyetleri ile ilgili olanlar maliyetlere eklenebilir, bunların dışında olağanüstü durumlarda ortaya çıkanlar ise üretim maliyetine eklenemez. Başka bir görüşe göre karşılıklar; ortaya çıkma ihtimali olan değer düşüklüklerini karşılamak için ayrılan karşılıklar değer düşüklüğü karşılığı olarak ifade edilirken; gelecekte ortaya çıkması muhtemel riskleri karşılamak için ayrılan karşılıklar ise gider ve zarar karşılığı olarak ifade edilmiştir. Karşılıklar ile ilgili başka bir görüşe göre ise; karşılıklar üç grup altında incelenmiştir. Birinci olarak; aktifteki varlıklarında meydana gelen değer kayıpları için değer düşüş karşılıkları için ayrılan karşılıklar, ikinci olarak; tahsisi şüpheli hale gelen alacaklar için ayrılan şüpheli alacaklar karşılığı, üçüncü olarak ise; kesin tutarları bilanço gününe kadar belli olmayan, gider ve zararları

karşılama için ayrılan ödeme ve risk karşılıkları olarak sınıflamışlardır (Survay, 2019).

THP’de genel kabul görmüş literatüre göre karşılıklar aktif değer azalış karşılıkları ile borç ve gider karşılıkları olarak ikiye ayrılmaktadır. Aktif değer azalış karşılıkları; karşılık ayırmayı gerektiren durumun ortaya çıkması ile bilançonun aktifinde aktifi düzenleyici hesap olarak hesabın gerçek durumunu göstermesini sağlayacak şekilde ana hesabın altında eksili olarak yer alır. Borç ve gider karşılıkları ise bilançonun pasifinde yer alır, giderlerin ortaya çıkması ve yükümlülüğün doğması ile bilançoda pasifte bir fon olarak yer almaktadır. Kardan dağıtılmayıp işletmede olası risklere zararlara karşı bırakılan, yedek niteliğindeki karşılıklar da bu grupta sayılabilir. (Özkan ve Kocamış, 2011: 193-194).

VUK 228. maddesine göre karşılık; “doğan veya doğması beklenen fakat miktarı kesinlikle kestirilemeyen ve işletme için borç niteliğini taşıyan belli bazı zararları karşılamak amacıyla hesaben ayrılan tutarlar’ olarak ifade edilmiştir. VUK’a göre karşılık ayrılabilmesi için bazı özel hükümlerin olması gerekir. Bu düzenlemeler; Stok değer düşüklüğü (VUK, 274 ve 278. md), şüpheli alacak karşılıkları (VUK 323. madde), menkul kıymetlerdeki değer düşüklüğü karşılığı (VUK 279.md), sigorta şirketlerinin ayıracakları karşılıklar (KVK md 14/4) olarak belirtilmiştir (Survay, 2019).

Çalışmada ticari alacaklar inceleneceğinden şüpheli alacaklara karşılık ayrılması konusu üzerinde durulacaktır.

İşletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan ticari alacaklarının tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda, kesin olmasa bile bir zararın ortaya çıkma ihtimali vardır. Muhasebenin temel kavramlarından ihtiyatlılık ve dönemsellik kavramı gereği tahsil edilememe ihtimali olan bu alacaklar için zarar ortaya çıktığını gösterir. İşletme vadeli satış nedeni ile elde ettiği geliri hasılat yazarak bunun üzerinden vergi vermektedir. İşletmenin tahsil edemeyeceği risk tutarı kısmı karşılık gideri yazılarak vergi adaleti sağlanmış olur.

Bir zararın ortaya çıkması durumunda bir gider hesabına kayıt yapılacaktır. Zararın kesin olup olmama durumuna göre ise alacaklı hesap değişecektir. Mesela alacak değersiz alacak haline dönüşmüş ise alacak tutarı ilgili hesabın alacağına, gider hesabının ise borç tarafına yazılır. Bu şekilde alacak hesabı tamamen kapanır

ve bilançoda gözükmmez. Bunun yanında alacağın tahsili konusunda şüpheli duyuluyor ancak alacağın tahsil imkanının ortadan kalkması henüz kesinleşmemişse yine bir gider hesabının borç tarafında 129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı'nın ise alacak tarafına kayıt yapılır. Bu şekilde hem zarar ilgili döneme gider yazılmış olur hem de alacak hesaplarda ve mali tablolarda görülmüş olur (Sevilengül, 1998: s.249).

MSUGT (1992) Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı ile ilgili aşağıdaki şekilde açıklama yapmıştır.

128. Şüpheli Ticari Alacaklar" için ayrılacak karşılıklarla, perakende satış yöntemi kullanarak bilanço gününden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalamasının değerlendirilmesinde vadeli satışlara uygulanması suretiyle bulunacak şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık teminatı aşan kısım için ayrılır.

Bu hesap amaca uygun olarak bölümlenebilir.

İşleyişi :

Hesaplanan karşılık tutarı bu hesaba alacak, "654. Karşılık Giderleri" hesabına borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsiline bağlı olarak, tahmin olunan zararın kısmen ya da tamamen gerçekleşmemesi halinde, gerçekleşmeyen kısım "644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı" alacağına devredilerek bu hesaba borç kaydedilir. Şüpheli alacağın tahsilinin imkânsız olduğu kesinleştiği takdirde bu hesaba borç, ilgili hesaba da alacak kaydedilir. Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması halinde, ayrılan karşılık kadar bu hesaba borç, zarar fazlası ise "681. Önceki Dönem Gider ve Zararları" hesabına borç, tahsil edilemeyen tutar, ilgili alacak hesabına alacak kaydolunur.

Perakende satış yönteminin uygulanması sonucunda bulunan, dönemin karşılık tutarının o tarihteki şüpheli alacaklar karşılığı tutarından az olması durumunda, aradaki fark "644. Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı"na aktarılmak üzere bu hesaba borç yazılır.

Daha önce alacaklardan düşülen ve bu hesaba borç kaydedilen alacakların tahsili söz konusu olduğu takdirde, oluşlarına göre "671. Önceki Dönem Gelir ve Kârlar" hesabına alınır.

1.4.1. Ticari Alacaklara Karşılık Ayırmanın Amaçları

Muhasebede tahakkuk esası geçerli olduğundan işletmeler mal veya hizmet satışı olduğu anda bu işlemin vadeli mi peşin mi olduğuna bakmaksızın gelir olarak kayıt altına almaktadır. Alacağın tahsil edilemediği durumlarda ise işletmelerde elde etmediği gelir üzerinden vergi ödemek zorunda kalmaktadır. İşletmelerin tahsil edemedikleri bu alacaklar için karşılık ayrılmak suretiyle gider yazılarak yersiz vergi ödemeleri ortadan kaldırılmakta aynı zamanda mali tabloların işletmenin gerçek

durumunu yansıtması sağlanmaktadır. Şüpheli alacak karşılığı aynı zamanda tahakkuk esasını da düzeltici bir uygulamadır. Bu şekilde ayrılan karşılık ile daha önce tahakkuk eden gelir kaydının tahsil edilemeyecek alacak oranında düzeltilmesi sağlanmaktadır (Korhan, 2014).

Ticari alacaklara karşılık ayırmakla mükellefler; gerçek kazançları üzerinden vergilendirilmiş olacak, tahsil edemediği kazancının vergisini ödemeyecek, mali tablolar gerçeğe en uygun şekilde düzenlenmiş olacaktır. Bu durum ise muhasebe bilgi kullanıcılarının doğru bilgiye ulaşmasını sağlayacak ve alacağı kararlara etki edecektir.

1.4.2.Ticari Alacaklara Karşılık Ayırmanın Şartları

Ticari alacaklara karşılık ayırırken MSUGT ve VUK açısından değerlendirme yapılması gerekmektedir.

1.4.2.1.Tek Düzen Muhasebe Sistemi Açısından Karşılık Ayırma

MSUGT’ye göre vadesi geçmiş, ya da uzatılmış, yazı ile birden fazla istenilmiş dava ve icra aşamasına gelmiş senetli veya senetsiz (veresiye) alacaklar şüpheli alacak sayılmaktadır. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak için işletmeler muhasebenin bilgi verme fonksiyonunu da göz önünde bulundurarak tahsil edilememe riski olan alacaklarına karşılık ayırabilecektir. Teminatlı alacaklarda ise şüpheli alacak, teminatı aşan kısmı ifade eder, teminatlı kısım şüpheli alacak sayılmaz. İster senetli isterse de senetsiz bir alacak olsun bunlara karşılık ayrılabilmesi için temel unsur bu alacakların tahsilinin şüpheli olmasıdır.

Sevilengül’e göre “İşletme açısından tahsili şüpheli görülen alacaklar, özün önceliği kavramı çerçevesinde işleme tabi tutulmalıdır. Bu nedenle dava aşamasında olmasına karşın, eğer alacağın tahsilinde şüphe görülüyorsa, şüpheli alacak işlemi yapıp karşılık ayırmaya gerek yoktur.” (Sevilengül, 1997: 248).

1.4.2.2. Vergi Usul Kanunu Açısından Alacaklara Karşılık Ayırma

213 sayılı Vergi Usul Kanununda mükelleflere, tahsili şüpheli hale gelen alacakları için karşılık ayırma imkanı sunmuştur. Bu şekilde işletme için alacağın

tahsil edilememesi nedeniyle ortaya çıkan zarar için gider yazılmak suretiyle bir nevi zararın vergisel açıdan telafisi sağlanmıştır. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "Alacaklarda ve Sermayede Amortisman" adlı 2.bölümünün 323.maddesinde şüpheli alacaklar ile ilgili aşağıdaki şekilde açıklama yapılmıştır.

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir.

Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar zarar hesabına intikal ettirilir

Yukarıdaki maddenin açıklamasına bakıldığında şüpheli bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için öncelikle alacağın, ticari faaliyeti ile ilgili olması gerekir. Alacak işletmenin ticari faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış olmalı ve kar-zarar hesaplarında değişikliğe neden olmalıdır. İşletmenin kar zarar durumunu etkilemeyen bir alacağa karşılık ayrılamaz.

Şüpheli ticari alacağa karşılık ayırmak işletmelerin isteğine bırakılmış olup, herhangi bir zorunluluk yoktur. Bu VUK 323.Maddesinde "...değerleme gününün tasarruf⁶ değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir." açıklamasından da anlaşılabılır. Alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmamışsa sonraki dönemlerde de bu şüpheli alacaklar için karşılıklı ayrılamaz. Bu durum bir nevi amortisman uygulamasına benzemektedir (Korhan, 2014).

VUK'un 323. maddesi irdelendiğinde bir alacağın şüpheli alacak sayılması için aşağıdaki şartları taşıması gerekir.

1.4.2.2.1.Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdamesi ile İlgili Olma

Şüpheli hale gelen ticari alacağa karşılık ayırabilmek için öncelikle bu alacağın işletmenin ticari veya zirai kazanç elde etmek ve bu faaliyetlerini devam ettirebilmek

⁶ Tasarruf Değeri: Bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde elden çıkartılması durumunda elde edilecek değeri ifade eder. Başka bir ifade ile değerlendirme gününde iktisadi kıymetin sahibi için arz ettiği önemdir. (VUK 264.md)

için ortaya çıkmış olması gerekir. Bunun dışında ortaya çıkmış bir alacak için karşılık ayrılamaz. Örneğin işletmenin ticari faaliyeti ile hiçbir ilgisi olmayan bir nedenle düzenlenen hatır senetleri için verilen bir senetten ortaya çıkan alacak şüpheli hale gelirse bu tür alacaklara karşılık ayrılamayacaktır. Çünkü burada önemli olan, mükellefin ticari kazanç nedeniyle hasılat olarak yazdığı gelirin şüpheli alacak nedeniyle gider yazılarak dönem kazancının düşürülmesini sağlamak ve mükellefin ödeyeceği vergiyi azaltmaktır (Ege, 2016: 244-245).

Şüpheli alacağın, işletmenin ticari faaliyeti nedeniyle kazanç elde etmesi veya ticari faaliyetini devam ettirilebilmesi ile ilgili olması kavramı bir görüşe göre, alacağın önceden hasılat olarak kaydedilmesi gerektiğini savunmuştur. Diğer bir görüşe göre ise alacağın işletmenin faaliyetlerini devam ettirebilmesi ve kazanç elde edilme gayesinin olması yeterlidir, öncesinde bir hasılat kaydının olmasına gerek yoktur (Ege, 2016: 244-245).

1.4.2.2.2.Dava veya İcra Safhasında Olma

Şüpheli alacaklara karşılık ayırarak gider yazılabilmesi için şüpheli alacağın dava veya icra safhasında olması gerekir. Buradaki temel amaç mükelleflerin keyfi uygulamalarının önüne geçerek, karşılık ayrılması nedeniyle ortaya çıkan zararın kötü niyetli kullanılmasını engellemektir. Alacağa karşılık ayırmak için bunun belgelendirilmesi zorunludur, bu sebeple dava ve icra aşamasında olması şartı getirilmiştir. Alacak dava aşamasında olsa bile bu giderin kanunen kabul edilmesi için mükellefin bu alacağın takibini sıkı bir şekilde yapması gerekir, sadece dava aşamasında olması yeterli değildir. Aynı durum icra aşaması için de geçerlidir (Ege, 2016: 245).

Mahkemeye dava, icraya takip dilekçesinin verilmiş olması, alacağın dava ve icra aşamasında olduğunu gösterir. Yapılan bu başvurular alacağın şüpheli alacak olduğunu ispat etmez. Bunun için şüpheli hale gelen bir alacağa ilişkin davanın mahkemede görülüyor olması, icra aşamasındaki bir alacağın ise ödeme emrine bağlanmış olması gerekir. Dolayısıyla bu aşamalara gelmemiş alacaklara karşılık ayrılamaz (Beyaz, 2014).

VUK, şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilmesi için mükellefin bu alacağı tahsil etmesi için her türlü kanuni çabayı sarf etmesi gerektiği şartını koymuştur. Bu

nedenle bir alacağın dava ve icra aşamasına gelmesi karşılık ayırmak için yeterli değildir. İdare karşılık ayırma konusunda ciddi bir takibatın yapılmadığını tespit ederse zamanında tahsil edemediği vergiyi cezalılı olarak tahsil eder. Bu tür ciddi takip yapılmaması nedeni ile dosyası takipten düşen alacakların şüpheli alacak sayılmayacağına dair Danıştay Kararları da mevcuttur (Timur, 1997).

Kanun koyucu şüpheli alacaklar için karşılık ayrılırken şeklen açılan bir dava veya icra takibini kabul etmemektedir. Dava takibinin ciddiyetle, samimi olması ve dava aşamasının da devam ediyor olması, gerekli bütün çabaların harcanması şartını getirmiştir. Şekil olarak dava aşamasında olsa bile başvurudan sonra da davanın mahkemede devamı etmesi gerekir (Korhan, 2014).

1.4.2.2.3. Küçük Alacaklarda Protesto veya Yazı ile Birden Fazla İstenilme

Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; VUK 323. maddeye göre şüpheli alacak sayılır.

İşletmelerin iş hacmi veya dava masrafları dikkate alındığında küçük alacak sayılabilecek nitelikteki alacaklar küçük alacak sayılır. Küçük alacakların tutarı kanunda açıkça belirtilmemiştir. Ancak buna ilişkin yayımlanan tebliğlerde, dava ve icra masrafları göz önünde bulundurulduğunda alacak tutarı dava ve icra tutarının altında kalıyorsa bu alacak küçük alacak sayılır. Küçük alacaklara karşılık ayırmak için protesto çekilmesi ve birden fazla istenildiğine dair ispatın evrakla yapılması gerekir (Ege,2016: 246).

1.4.2.2.4. Değerleme Gününde Alacağın Şüpheli Hale Gelmesi

VUK'un 323. Maddesinde “ ..şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir.” denmektedir. Bu açıklamaya göre bir alacağa karşılık ayırabilmek için değerlendirme gününde şüpheli alacak haline gelmiş olması gerekir.

Değerleme gününde karşılık ayırma konusunda iki görüş vardır. Bir görüşe göre; alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayrılması gerekir. Diğer görüşe göre ise; alacağın şüpheli hale geldiği yıldan sonra izleyen yıllarda da karşılık ayrılabilir. Şüpheli alacaklara karşılık ayırırken şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmalıdır. Her ne kadar VUK 323. madde net bir açıklama yapmasa da şüpheli alacaklara karşılık ayrılmasının amortisman başlığı adı altında ele alınmasından, amortismanlar gibi düşünülmesi gerekmektedir. Nitekim her ikisi de isteğe bağlıdır. Her yılın değer kaybı o yıl için gösteriler, içinde bulunulan dönemde ayrılmadıysa sonraki dönemlerde gösterilemez. Karşılık ayırma mükellefin isteğine bırakıldığı için karşılık ayırmama yönünde bir irade kullanmışsa sonraki dönemlerde karşılık ayıramaz. Aynı zamanda bu durum mükellefin karşılığı en fazla kar ettiği dönemde kullanma gibi bir yöntemle başvurarak vergi kaybına da yol açacaktır (Ege, 2016: 249).

1.4.2.2.5.Teminatsız Kısım İçin Karşılık Ayrılma

Alacaklara karşılık ayırmak sadece tahsilinde şüphe duyulan, tahsil edilememe riski olan alacaklardır. Bu nedenle teminatlı alacaklarda karşılık sadece teminat tutarı dışında kalan kısmına ayrılabilir. Alacağın tamamı teminatlı ise bir başka deyişle alacağın tahsil edilememe riski yoksa bu alacağa karşılık ayıramaz. Nitekim bu durum VUK 323. maddesinde “Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.” şeklinde açıklanmıştır.

1.4.2.2.6.Alacağın Vadesinin Geçmiş Olması

Vergi Usul Kanununa göre ticari ya da zirai bir faaliyet neticesiyle ortaya çıkan bir alacağa karşılık ayırabilmek için ödeme vadesinin geçmiş olması gerekir. Başka bir deyişle son ödeme tarihi geçmemiş alacaklara karşılık ayırmak suretiyle gider yazılamaz. Şunu da unutmamak gerekir vadesi gelmeyen alacaklar için işletme karşılık ayırabilir ancak bu karşılıklar VUK açısından mali karın tespitinde gider olarak kabul edilmez, kanunen kabul edilmeyen gider sayılır (Kalkan, 2017).

1.4.2.2.7. Bilanço Esasına Göre Defter Tutma

Şüpheli alacaklara karşılık ayırabilmek için mükellefin bilanço esasına göre defter tutması gerekir. Nitekim VUK'un 323. maddesinde, "...şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir." hükmü yer almaktadır. Pasif bilançonun bir yanısıdır. Bu nedenle sadece bilanço esasına göre defter tutanlar karşılık ayırabilir. Bu hükümden anlaşılacağı üzere şüpheli alacağı zarar yazabilmek için öncelik buna bir karşılık ayırmak gerekir. Karşılık ayırma işlemi ise sadece bilanço esasına göre defter tutan mükellefler için geçerlidir. Şüpheli alacakları doğrudan gider yazılamaz, öncelikle buna karşılık ayrılması gerekir (Korhan, 2014).

1.4.3. Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılmasında Özellikli Durumlar

Şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılması ile ilgili uygulamada birçok örnekle karşılaşılmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde açıklanacaktır.

1.4.3.1. Kefaletle Bağlı Alacaklara Karşılık Ayrılma

Şüpheli alacaklara karşılık ayrılması işlemi, işletmelerin ticari veya zirai kazanç elde etmek için yaptığı işlemlerden kaynaklanan alacaklar için kullanılmaktadır. Bu nedenle verilen bir kefaletten kaynaklı bir alacağın tahsil edilememesi durumlarında bütün şartlar yerine getirilse dahi karşılık ayrılması mümkün değildir. Zaten bu alacakların ticari alacaklar yerinde değil diğer alacaklar yerinde kayıt altına alınması gerekir. Bu alacaklara karşılık ayrıldığı takdirde "139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı Hesabı'nda" izlenmelidir. Bu tür alacaklara karşılık ayrılmasını kanun koyucu kabul etmemiştir, bu karşılıklar kanunen kabul edilmeyen gider sayılır, kurum kazancını eksiltmez (Ayaz, 2018).

Şüpheli alacağa karşılık ayrılması için temel faktör işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkmış olmasıdır. Konuya ilişkin Danıştay 4.dairesi tarafından bu yönde verilen karar⁷⁷ vardır. Bu karara göre "...holdingin iştiraki olmayan A.Ş. adına kefalet nedeniyle yaptığı ödemelerin ticari kazancın elde edilmesiyle

⁷⁷ Danıştay 4. Dairesi'nin 27.05.2010 tarihli E.2008/399 ve K.2010/3271 sayılı kararı

ilgili nitelikte bulunmaması sebebiyle, alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında isabet yoktur.” (Korhan, 2014).

1.4.3.2.Kamudan Olan Alacaklara Karşılık Ayrılması

VUK 323. maddesine göre bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmesi gerekir. Ancak VUK 323. maddesinin şartları sayılırken borçlu olan kişinin kamu mu, özel mi, gerçek kişi mi veya tüzel kişi mi diye bir ayırım yapılmamıştır. Kamudan olan alacaklara karşılık ayrılamaz diyen görüşe göre, alacağın tahsilinde bir şüphe yoktur, kamunun iflas ilan etmesi veya borcunu ödemeyeceğine ilişkin bir beyanı olamaz bu nedenle kamudan olan alacaklara karşılık ayrılamaz. Kamudan olan alacaklara karşılık ayrılabilir görüşüne göre ise; bir alacağın şüpheli alacak sayılması için kanunda istenen şartları tutması halinde karşılık ayrılabilir, çünkü kanun koyucu burada borçlu kişinin kimliği hakkında bir açıklama yapmamıştır. Burada önemli olan VUK 323. maddesindeki şartların yerine getirilmesidir (Ege, 2016: 248).

Kamudan olan alacaklar ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı’nın yayımladığı bir özeltede ⁸ kamu idaresinin borçlarını ödeyemeyeceği gibi bir ihtimalin olmadığından şüpheli hale gelen kamudan alacaklara karşılık ayrılamayacağını belirtmiştir.

Kamudan olan alacaklara karşılık ayrılması gerektiğini savunan görüşte; kamudan olan alacakların da diğer alacaklar gibi dava konusu olabileceği, diğer alacaklardan bir farkının olmadığı, alacağa karşılık ayrılması alacak tutarının tahsilinin imkânsız olduğu anlamına gelmediği savunulmaktadır. Yani kamu dışındaki alacaklara karşılık ayrıldığında nasıl tahsil imkanı varsa kamu alacakları da böyledir. Kamudan olan alacağın mutlaka ödeneceği gibi düşünülüp teminatlı alacak gibi varsayıp, karşılık ayırmama olayını doğru bulmamaktadır. Bu nedenle de kamudan olan alacaklara karşılık ayrılmalıdır (Arpacı, 2015: 161).

Alacaklara karşılık ayrılmasındaki temel amaç alacağın ödenmeme riskine karşı mükellefi korumak, elde edemeyeceği gelirden dolayı vergisel açıdan avantaj sağlamaktır. Ancak kamudan olan alacağın ödenmeme riski yoktur, kamunun

⁸ GİB 21/02/2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özeltge

iflasını açıklamış olması gerekir, süre uzasa bile alacaklı alacağını tahsil edecektir. Bu nedenle kamudan olan alacaklara karşılık ayrılmamalıdır.

1.4.3.3.Avanslarda Karşılık Ayrılması

Ticari hayatın bir gereği olarak firmalar maliyetlerini aşağı çekmek, ürün tedarikinde sıkıntı yaşamamak, üretim süreçlerinde veya mal alım ya da satımında sorun yaşamamak için alıcı tarafından ticari faaliyetini devam ettirmek amacıyla satıcıya avans adı altında ödeme yapılır. Ancak avansların tahsilatı konusunda sorun yaşanması halinde, verilen avansın tahsilinde şüphe duyulduğunda verilen avansın şüpheli hale gelmesi söz konusu olur. Bu durumda verilen avans nedeniyle şüpheli hale gelen bu alacak için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusunda farklı görüşlerin çıkmasına neden olmuştur (Ege,2016: 249).

Birinci görüşe göre, verilen ancak tahsil edilemeyen avans nedeniyle doğan alacak işletmenin ticari ve zirai faaliyetlerini devam ettirebilmek için ortaya çıkmış olmasına rağmen önceden hasılat hesaplarına kaydedilmediği için karşılık ayrılarak gider yazılamaz. Şüpheli alacak karşılığındaki temel amaç mükellefin fazla ödeyeceği vergiyi önlemektir, elde etmediği gelir üzerinden vergi vermesinin önüne geçmektir. Sermayede meydana gelen eksilme zarar yazılamaz.

VUK'ta bir konu ile ilgili açık bir hüküm bulunmadığı zaman kanundaki konuluş amacına ve gerekçesine bakmak gerekir. Kanunda bir alacağın şüpheli hale gelebilmesi için ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya devam ettirilmesi için ortaya çıkan alacakları ilgilendirmesi gerektiğini belirtmiştir, yani alacağın daha önce hasılat olarak kayıtlara alınmış olması gerekir. Aksi halde ticari faaliyetlerin dışında sermayede meydana gelen azalmaların zarar olarak kaydedilmesi durumunda gelir veya firmanın vergilendirilmesi söz konusu olamaz (Özkök, 2015).

İkinci görüşe göre ise, verilen ancak tahsil edilemeyen avans nedeniyle ortaya çıkan alacak işletmenin ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve sürdürülmesi için oluşmuştur. Kanunda hasılat kaydedilmesi şartı olmaması nedeni ile karşılık ayrılmasını engelleyen bir durum bulunmamaktadır. Diğer şartları taşıması halinde karşılık ayrılabilir (Özkök,2015).

Avanslar için karşılık ayrılabilceği yönünde GİB'in yayımladığı bir özelgede,⁹ avans olarak yapılan işlemler nedeniyle ortaya çıkan alacağın VUK 323. maddeki şartları taşıması halinde, işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle oluştđu için icra takibine başlanıldığı yılda karşılık ayrılabilceği hususunda görüş belirtilmiştir (Ege,2016: s.249).

Sipariş avansları nedeni ile ortaya çıkan alacaklara karşılık ayrılması ile ilgili¹⁰ GİB'in yayımladığı diğer bir özelgede “...ileride teslim alınacak bir hizmet için sipariş avansı niteliğindeki ödemelerin ticari faaliyetin devamı için yapılması ve bu tür ödemelerin Kanunun 323 üncü maddesinde belirtilen şartları haiz olması halinde, bu ödemelerin tahsil edilemediği durumlarda karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.” demektedir.

Şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılmasındaki temel amaç işletmenin hasılat olarak yazdığı ancak tahsil edememe nedeniyle uğradığı zararı telafi etmektir. Hasılat kayıtları tahakkuk esasına dayandığı için mükelleflere sağlanan bu avantaj ile tahakkuk esası üzerinde de düzeltmeye gidilmektedir. Bu nedenle muhasebe kayıtlarında tahsil edilemeyen sipariş avanslarına karşılık ayrılmaması daha isabetli olacaktır. Bunun yanında 159 Verilen Sipariş Avansları Hesabına karşılık ayrılabilmesi için hesabın işleyişı ve hesabın bulunduğu 15 Stoklar grubu da uygun değıldir, nitekim burada bir karşılık hesabı da bulunmamaktadır. Ancak işletmenin yasal olarak karşılık ayırmasında bir sakıncanın olmadığı da özeldelerden anlaşılmaktadır. Karşılık ayıran bir işletmeye de bununla ilgili herhangi bir ceza kesilmeyecektir.

1.4.3.4.KDV Açısından Şüpheli Alacaklar

İşletmelerin mal ve hizmet satışı nedeni ile mal bedeli ile birlikte ortaya çıkan katma değeri vergisi, yapılan mal veya hizmet tesliminin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin ticari ve zirai faaliyeti ile doğrudan ilişkilidir. Mal ve hizmet teslimi sonucunda ortaya çıkan alacak mal bedeli ile birlikte katma değeri vergisini de içine alır. VUK 323'üncü maddesine göre şüpheli hale gelen alacak tutarı

⁹ GİB Bursa VDB 23.08.2011 tarih B.07.1.GİB.4.16.17.02VUK1125183 sayılı özelge

¹⁰ GİB 06/04/2015 tarih ve 62030549-125[6-2013/354]-627 sayılı özelge

içerisindeki katma değer vergisine karşılık ayrılıp ayrılmayacağı konusu tereddüt oluşturmıştır.

334 sayılı VUK Genel tebliği ile bu duruma açıklık getirerek tereddütler ortadan kaldırılmıştır. Bu tebliğe göre; VUK 323'üncü maddedeki şartları taşıyan, ilgili dönemde kayıtlara giren ve KDV beyannamesi ile beyan edilen ile katma değer vergisinden kaynaklı tahsili şüpheli hale gelen alacaklara karşılık ayrılabilir. Bu uygulama aynı zamanda mükellefleri tahsil edemediği halde beyan ettiği ve ödemek zorunda kaldığı katma değer vergisi yükünü de hafifletmiştir (Korhan, 2014).

1.4.3.5.Karşılıksız Çıkan Çeklere Karşılık Ayrılması

İşletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan alacakları nedeniyle müşteriden aldıkları çeklerin vadesinde tahsil edilememesi nedeniyle bir başka deyişle çekin karşılığının olmaması nedeniyle şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayrılabilir. Çeklere de karşılık ayrılabilmesi için temel koşul diğer şüpheli alacaklarda olduğu gibi VUK 323'üncü maddesinin şartlarını taşımasıdır. Karşılıksız çıkan çek tutarı için dava ve icra takibinin başlanması, işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkmış olması ve içinde bulunduğu yılda karşılık ayrılması gerekir. (Korhan, 2014)

Çekler şekil itibari ile vadeli bir ödeme aracı olmasa da uygulamada vadeli bir ödeme aracı olarak da kullanılmaktadır. İleri vadeli çeklerde alacaklı olunan firmanın durumundan endişelenip bu çeklere karşılık ayrılması VUK açısından mümkün değildir, nitekim bu çekin vadesi gelmemiş olduğundan dava ve icra aşamasında olması mümkün değildir. Çeklere karşılık ile ilgili GİB'in çeşitli özelgeleri vardır. Balıkesir Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 02/2/2015 tarih ve 58889402-105[323.Mad.2015/127-1036]-80 sayılı yazısında bu konu ile ilgili aşağıdaki açıklama yapılmıştır.

Karşılıksız çıkan çekin karşılıksız çıktığına ilişkin kaydın yapıldığı dönem itibariyle dava veya icra takibine başlanması gerekmekte olup, bu dönemde karşılık ayrılmayan alacaklar için müteakip yıllarda karşılık ayrılması mümkün değildir.

Öte yandan; ileri tarihli düzenlenen çeklerin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce dava açılması veya icra takibi yapılması mümkün olmadığından, söz konusu düzenleme tarihinden önce bu çeklerden kaynaklanan alacakların şüpheli alacak kapsamında değerlendirilmesi de mümkün bulunmamaktadır.

Çeklere karşılık ayrılırken bankaya süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için karşılığının bulunmaması halinde, bankaların hamiline ödemekle yükümlü olduğu tutar kısmı için karşılık ayrılamaz. 2019 yılı için bu tutar 2030 TL olup .banka tarafından teminat altında olduğu için bu tutarın dışında kalan kısma karşılık ayrılmalıdır. 2018 yılı için aslında 2030 TL'nin altındaki hiçbir çekin şüpheli olma durumu yoktur, bu nedenle de karşılık ayrılmamalıdır.

İşletmenin çekli alacakları THP'de 101 Alınan Çekler Hesabında takip edilir. Şüpheli hale gelen çeklerin, banka tarafından verilen teminat düşüldükten sonra kalan tutarı 128 Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabına aktarılması gerekir. İşletmenin şüpheli çekli alacakları hem özün önceliği kavramı gereği hem de işletmenin ticari faaliyetlerinden kaynaklı olduğu için 12 Ticari Alacaklar grubunda yer alması isabetli olacaktır. İşletmenin ticari faaliyetleri dışında aldığı çeklerden karşılıksız çıkanlar için karşılık ayrılamaz.

1.4.3.6. Yurt Dışından Olan Alacaklar İçin Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayrılması

İşletmenin yurtdışından olan ticari faaliyetleri nedeniyle şüpheli hale gelen alacakları için bu alacağın şüpheli hale geldiğinin ispatlanması gerekir. Bu nedenle ticari iş yaptığı firmanın bulunduğu ülkede bu şüpheli alacak için dava açılmış olması ya da icra takibine başlanmış olması gerekmektedir. İşletmenin dönem sonunda yapmış olduğu değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan kur farkları da şüpheli alacak kapsamında değerlendirilebilecektir (Korhan,2014).

Yurt dışındaki bir alacağın tahsil edilmesinde şüphe duyularak karşılık ayrılması konusunda Maliye'nin görüşü ile Danıştay'ın görüşü arasında farklılık vardır.

Danıştay 4.Dairesinin 27/05/2010 tarih 2008/399 Esas ve 2010/3271 sayılı kararında “ ... davacının ikametgahı İstanbul olduğundan İstanbul İcra Daireleri de

uyuşmazlık konusu alacağı takibe yetkilidir. ... , ticari kazancın elde edilmesi ile ilgili olan ve yetkili icra dairesince takip edildiği anlaşılan alacağın davacı tarafından şüpheli alacak olarak ayrılmasında ve hasılatı düşülmesinde yasaya aykırılık yoktur.” demektedir.

GİB’in yurt dışındaki şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılması ile ilgili bir çok özeli vardı bunlardan 04/04/2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-230 sayılı yazısında bu duruma açıklık getirmiştir.

...yurt dışından olan alacaklarınız için iş yaptığınız firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya ilgili ülkenin icra mevzuatı uyarınca icra takibine başlanması halinde alacağın VUK 323 ‘üncü maddesine göre şüpheli hale geldiği kabul edilebilecek olup söz konusu takiplere başlandığı hesap döneminde karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Maliye’ye göre yurtdışından olan şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilmesi için iş yapılan firmanın ülkesinde dava açılmış ya da icra takibinin başlanması şartı aranmaktadır. Buna ilişkin Danıştay ise açılan dava veya başlatılan icra takibinin yurtiçinde olmasını da yeterli görmüştür. Maliye şart olarak yurtdışında açılan davaları veya icraları şart koşturmuş ki bu nedenle yurtiçinde açılan dava ile yurtdışındaki şüpheli alacağa karşılık ayrılması halinde vergi ziyayı cezası ile karşılaşma durumu ortaya çıkabilir, buna karşı temkinli olunmalıdır (Ateş,2014).

1.4.3.7. Hatır Senetlerine Karşılık Ayrılması

Hatır senetleri¹¹, işletmenin ticari işlemlerine dayanmayan, alışverişten kaynaklı olmayan, temel amacı işletmenin finansal ihtiyaçlarını sağlamak olan, karşılıklı ikili ilişkilere dayalı olarak düzenlenen senetlerdir. Ticari hayatta işletmeler hatır senetlerini, işleri ile ilgili kişi ya da kuruluşlara vererek finansman ihtiyacını gidermektedir. Bu senetler işletmenin ticari faaliyeti ile ilgili olmadığından,

¹¹ Hatır Senedi: Sözlük anlamı: gerçek bir ticari işleme ve bir alacağa dayanmayan, gerçek duruma uymayan, yalnız herhangi bir kişiye para sağlamak amacıyla düzenlenerek imzalanan senet

İktisat terim sözlüğünde ise; kişinin kredi gereksinimlerini karşılamak amacıyla, karşılıklı güven ilişkisi içinde bulunduğu üçüncü kişilerden ticari işlemlere dayalı gerçek bir alacak olmaksızın aldığı ve bankaya kırdığı veya başkasına ciro ettiği senet.

öncesinde hasılat kaydedilmediğinden bu tür senetlere karşılık ayrılamaz (Elele, 2018).

Tahsilinde şüphe duyulan bir alacağa karşılık ayrılarak gider yazılabilmesi için birinci şart bu alacağın işletmenin bir kazanç elde etmesi için veya faaliyetlerini devam ettirebilmesi için ticari faaliyetlerinden kaynaklanması gerekir. Hiçbir ticari faaliyete dayanağı olmayan hatır senetlerinden kaynaklı alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılması mümkün değildir. Şüpheli alacak karşılığı ayrılması uygulamasının temel amacı mükellefin hasılat esas kavramı gelir olarak kaydettiği ancak tahsil edemediği için uğradığı kayıp nedeni ile mükellefin vergi yükünü hafifletmektir (Ege, 2016: 248).

İşletmeden alacaklı olan firmaların alacaklarını garanti altına almak amacıyla, borçlu olan firmanın ödeme gücünü eksik görmesi, anlaşma gereği istediği teminatı yetersiz bulması gibi nedenlerle başka firmaların ekonomik gücünden faydalanma gereksinimini dolayısıyla hatır senetlerini ortaya çıkarmıştır. Uygulamada en fazla karşılaşılan hatır senetleri ve hatır çekleridir. Bunun yanında banka kredileri ve teminat mektupları da görülmektedir (Tekin, 2013: 58).

Hatır senetleri gibi ikili ilişkilere dayalı olarak ticari bir dayanağı olmayan bu işlemler, işletmenin finansman ihtiyacını sağlamak ya da teminat amaçlı olarak uygulanmaktadır. Firmalar bu senetleri ya vadesinden önce iskonto ettirerek nakit ihtiyacını karşılamakta, vadesi geldiğinde ise iskonto tutarının maliyetine katlanmaktadır (Tekin, 2013: 58).

Hatır senetleri muhasebenin kişilik kavramı gereği işletme ile ilgili bulunduğu nazım hesaplarda izlenmesi gerekir. İşletmeden iskonto maliyeti ve benzeri nedenle nakit çıkışına sebep olduğunda ise işletmenin varlıklarında azalışa neden olacak ve mali tablolarının gerçek durumunu gösterecektir. Vergi Usul Kanunu açısından ise bu tür giderler işletmenin ticari faaliyetlerini devam ettirmesi ve ticari kazanç elde etmeye yönelik olmadığı için kanunen kabul edilmeyen gider sayılacaktır (Tekin, 2013: 63).

Netice olarak; işletmenin finansal ihtiyacını karşılamak veya teminat amaçlı kullanılan hatır senetlerinden kaynaklanan şüpheli alacaklar için; işletmenin ticari faaliyetlerinden kaynaklanmadığı, fiktif olarak ortaya çıktığı, işletmenin ticari kazanç elde etmesi veya ticari faaliyetine devam etmesi için kaynaklanmadığı için karşılık

ayrılarak gider kaydı yapılamaz. Yapılan gider kayıtları VUK açısından KKEG'dir. Nazım hesaplarda takip edilerek ticari kara eklenmesi gerekir. Hatır senedi nedeniyle varlıklarda meydana gelen artışın da varlıkları olduğundan fazla gösterdiği unutulmamalı bu husus mutlaka nazım hesaplara kaydedilerek bilanço dipnotlarında gösterilmelidir

Hatıra dayalı işlemler muhasebeleştirilirken bir yükümlülük doğurmuyorsa bu işlemler nazım hesaplarda takip edilmeli, yükümlülüğün ortaya çıkması durumunda ise bilanço ve gelir tablosu hesaplarına aktarılmalıdır.

1.4.3.8. Banka Mevduatı İçin Karşılık Ayrılması

İşletmenin ticari faaliyetleri ile ilgili olmadığı gerekçesiyle önceleri bankaya yatırılan mevduata karşılık ayrılarak gider kaydı yapılmaz görüşü vardı. Günümüzde ise işletmeler ellerinde bulunan nakit fazlalarını bankada mevduat hesaplarına aktararak hem kazanç elde etmekte hem de parasının güvenliğini sağlamaktadır. İşletmenin bankada bulunan vadeli/vadesiz mevduatlarını dilediği zaman çekememe durumunda Vergi Usul Kanunu'ndaki diğer koşulları da yerine getirmesi halinde karşılık ayrılabilir. Karşılık ayırırken devlet garantisi altında olan kısmı aşan tutar¹² için karşılık ayrılmasına dikkat edilmelidir (Ege, 2016: 252).

İşletmelerin varlığı olup repo ya da mevduat olarak bankada değerlendirilen varlıkların geri alınmasında bir zorlukla karşılaşılması durumunda şüpheli alacak sayılıp, karşılık ayrılabilir. Bununla ilgili Bakanlar Kurulu Kararı ile bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankalarda bulunan mevduat ve repo amacıyla yatırılan paralar için de, karşılık ayrılabilir. Ters bir durumda mükelleflerin yargıya başvurmaları yararlarına olacaktır (Elele, 2007).

1.4.3.9.İşi Bırakma Bildiriminden Sonra Şüpheli Alacakların Tahsili Durumu

Gerçek usule tabi işletmelerin faaliyetlerini sona erdirdikten sonra, geçmişteki işlerinden dolayı karşılık ayırarak gider yazdıkları alacaklarını tahsil etmeleri durumunda, elde ettikleri kazançlarını GVK'nın 82.maddesine göre arazi kazanç

¹² Devlet garantisi tutarı 2018 yılında 100.000 TL'dir.

kapsamında bildirmek zorundadır. Mükellefin sonradan başka bir iş açması ya da yeni bir ortaklık kurması durumunda da bu kazanç arızı kazanç¹³ niteliğinde olup beyan edilmek zorundadır. Kurumlar vergisi mükelleflerinde ise tasfiye işlemlerinin sonuna kadar yapılan tahsilatlar gelir olarak kaydedilecektir (Tokat, 2014).

1.4.3.10. Alacaklı İle Borçlu Arasında Ortaklık İlişkisi Bulunması Durumu

Alacaklı ile borçlu arasında ortaklık ilişkisi bulunun durumlarda ortakların birbirlerinden olan alacaklarının tahsilinde şüphe duyulması durumunda bu tür alacaklara da diğer alacaklarda olduğu gibi karşılık ayrılabilir. Ortak olmaları ya da gerçek veya tüzel kişi olmaları VUK açısından herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Ancak alacaklı ve borçlu aynı kişi olurlarsa karşılık ayıramayacağı açıktır.(Elele, 2007)

Holdinglerin kendisine bağlı olan kuruluşları ile ortakları arasında ticari işlemler ve iş hayatının bir gereği olarak borç-alacak ilişkileri ortaya çıkar. Holdinglerin ortağı olmayan kişilerden olan alacaklarının tahsilinde şüphe duyulup karşılık ayrılması ile bağlı ortaklık ve iştiraklerinden olan alacaklara karşılık ayrılması arasında ayırım yoktur. İster müşteriler olsun, ister ortaklar olsun isterse de bağlı ortaklık ve iştiraklerden olan alacaklar şüpheli hale gelirse Vergi Usul Kanunu 323.maddeki koşulları sağlaması durumunda karşılık ayrılarak gider kaydı yapabilir, bu konuda hiçbir yasal engel yoktur. Danıştay 4.dairesi tarafından bu konu ile ilgili verilen bir kararda; “Holdinglerin üçüncü şahıs ve şirketlerden olan alacakları ile iştirakleri ve kendisine bağlı şirketlerinden olan alacakları arasında bir fark yoktur. Hukuken aynı statüde alacaklardır. Bu bakımdan holdingler bağlı kuruluşları ve iştiraklerinden doğan alacakların da şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayırmak suretiyle zarar yazabilirler.” demektedir (Korhan, 2014).

Şüpheli alacaklara karşılık ayrılmasının temel şartı işletmenin ticari faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış olması ve öncesinde tahakkuk esası gereği gelir hesaplarına kaydedilmiş olması gerekir. Şirketlerin ortaklarına verdiği borç paralar, işletmenin ticari faaliyetlerinden kaynaklı olmadığı, işletmenin ticari faaliyetlerinin devamı için kaynaklanmadığı ve öncesinde bir gelir kaydı yapılmadığı için ortaklardan alacaklara

¹³ Süreklilik göstermeye faaliyetlerden kazanılan gelirlere arızı kazanç denir.

şüpheli alacak karşılığı ayrılarak gider kaydı yapılamaz. Ancak ortaklardan alınacak adat faizleri¹⁴ işletme için gelir sayıldığından, hem bu faizlere hem de KDV tutarı için karşılık ayrılabilir. Bu konuda GİB Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığının 20/06/2013 tarih ve 70280967-105[323-2012/12]-111 sayılı yazısında aşağıdaki açıklama yapılmıştır (Korhan, 2014).

Bir alacağın şüpheli alacak niteliği kazanabilmesi için birinci şart bu alacak ile işletmenin amaçladığı ticari ve zirai kazanç arasında illiyet bağı bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, ortaklardan olan alacaklarınızın ticari faaliyetin elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmaması nedeniyle bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, şirketinizin ortaklardan olan alacaklarına aylık dönemler itibariyle hesaplanan adat faizleri için Kanunda yer alan şartların yerine getirilmesi durumunda şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Özetle işletmenin ortaklarından, bağlı kuruluşlardan veya iştiraklerinden olan alacaklarına karşılık ayrılmasının, müşterilerden olan alacaklara karşılık ayrılması arasında bir farklılık yoktur. VUK'ta şüpheli alacak karşılığı ile ilgili şartları taşıyan alacaklara karşılık ayrılarak gider kaydı yapılabilir. Ancak işletmenin ticari faaliyetleri dışında ortaklara verdiği borç nedeni ile kaynaklanan alacaklarının tahsilinin şüpheli olması durumunda bunlara karşılık ayrılamaz sadece ortaklardan alacaklar nedeniyle hesaplanan adat faizi ve KDV tutarı için şüpheli alacak karşılığı ayrılarak gider kaydı yapılabilir.

1.4.3.11. Küçük Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesine göre şüpheli hale gelen alacaklara karşılık ayrılmasında, alacağın dava ve icra aşamasına gitme şartını taşımayan, dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklardır. Küçük alacaklar için temel şart bu alacakların yazı ile birden fazla protesto edilmesi veya yazı ile birden fazla istenilmesidir. İşletmenin alıcılar hesabındaki müşteri cari hesap sayısı arttıkça, bu küçük alacaklar büyük tutarlara ulaşabilmekte, işletmenin kazancını dolayısıyla ödeyeceği vergiyi değiştirmektedir. Bu nedenle bireysel anlamda küçük olan bu alacaklar, bir araya geldiğinde aslında büyük tutarlar teşkil edebilecektir. (Yavuzhan Çolak, 2014)

¹⁴ Adat Faizi: Ortakların işletmeden borç para alarak işletmenin varlıklarını kullanması nedeniyle faiz hesaplanmasıdır.

VUK 323'üncü maddesinde “ ... 2- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar...” şeklinde açıklama yapılarak, şüpheli hale gelen alacaklara karşılık ayrılması için ikinci durum anlatılmıştır. Bu maddeye göre alacaklara karşılık ayrılabilmesi için alacağın iki şartı birden taşıması gerekir. Birinci şart; şüpheli hale gelen alacağın protesto edilmesi veya yazı ile birden fazla istenilmesine rağmen borçlusu tarafından ödenmemiş olmasıdır. İkinci şart ise alacak tutarı dava veya icra takibine değmeyecek kadar küçük olmasıdır. Alacak ister senede bağlı olsun isterse de senede bağlı olmasın bu iki şartı aynı anda taşıması gerekir. (Survay, 2018)

Alacağın küçüklüğü kavramı göreceli bir kavramdır ve bunun için bir kıstas yoktur. Aynı tutar bazı işletmeler için küçük sayılırken başka işletmeler için büyük sayılabilir. Eğer alacağı tahsil ederken yapılan masraf alacaktan fazla ise o alacak küçük alacak sayılır, başka bir ifade ile masraf tahsil edilecek tutarı geçmemelidir (Survay, 2018). Uygulamada Avukatlık ücreti, postalama giderleri, yargı harçları ve benzeri harcamalar dikkate alındığında bu tutarın 1500-2000 TL aralığında olacağı tahmin edilebilecektir (Yavuzhan Çolak, 2014). Bu tutarın günün koşullarına göre değişeceği de unutulmamalıdır.

Küçük alacaklara karşılık ayırmak için borçlunun protesto edilmesi veya borçludan olan alacağın yazı ile birden fazla istenilmesi gerekir. Senetli alacaklara protesto çekilirken borçluya noter aracılığı ile ödeme yapması bildirilir. (Survay,2018)

Alacağın yazı ile birden fazla istenmesi hususunda herhangi bir düzenleme yoktur. Ancak şüpheli alacağa karşılık ayırabilmek için alacağın birden fazla istenildiğinin ispatı gerekir. Bunun için de yapılan yazışmaların ileride yapılacak incelemelerde ibrazı için belgelendirilmesi gerekir. Nitekim VUK 3'üncü maddesi “İspat: Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya, ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır. Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.” açıklaması olayın gerçek mahiyeti ve ispatın önemi üzerinde durmuştur (Yavuzhan Çelik, 2014).

GİB Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 24/07/2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.99.16.01.0-VUK-323-167 sayılı yazısında bu konu ile ilgili aşağıdaki açıklama yapılmıştır.

...vergilelendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu, vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin yemin hariç her türlü delille ispatlanabileceği belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen hüküm ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların yazı ile istenmesi durumunda,

-Yazının farklı günlerde muhatabına bir defadan fazla ulaşmış olması,

-Yazının borçlunun kendisine veya hukuken teslim alabilecek şahıslara tebliğ edilmiş olması,

-Yazının kime ve hangi tarihte tebliğ edildiğini tevsik eden evrakın zamanaşımı süresince muhafaza edilmesi,

-Mezkur Kanunun 323 üncü maddesinin uygulamasına mahsus olması,

-Yazıların özel kargo şirketi vasıtasıyla gönderilmesinin posta mevzuatına aykırılık teşkil etmemesi,

Şartıyla borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Sonuç olarak; işletmenin ticari faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan, dava ve icra açmaya değmeyecek derecede küçük şüpheli alacaklara karşılık ayrılabilir. Bunun için dava masrafının alacağın tutarını geçmemiş olması, senetli alacaklarda protesto edilmesi veya yazı ile birden fazla istenmesi şartı vardır. Mükellef yaptığı yazışmaları hem muhasebenin temel kavramlarından tarafsızlık ve belgelendirme hem de herhangi bir vergi incelemesinde ibraz etmek üzere belgelendirmelidir. Yazı ile isteme de; yazının birden fazla ve farklı günlerde gönderildiğine, yazının yetkili bir kişiye tebliğ edilmiş olmasına, kime ve hangi tarihte tebliğ edildiğine dikkat etmeli, yazının borçlu kişiye ulaştığından emin olmalı, taahhütlü postalama yapmaya özen göstermeli ve bunlara ilişkin evrakı zamanaşımı süresince saklamalıdır.

1.4.3.12. Aciz Vesikasına Bağlı Alacaklarda Karşılık Ayrılması

Yasal yolların hepsi denenmesine rağmen işletmeler her zaman alacaklarının tamamını tahsil edemeyebilir. Borçlunun mali durumu veya mal varlığı da borçlarını ödemeye yetmiyorsa bu durumda alacaklı için yapılacak çok şey de kalmamıştır. Bu tür durumlarda yasal takibatın sonucunda borçlunun borcunu ödeyemeyeceğine dair,

ödemen aciz olduğuna ilişkin aciz vesikası¹⁵ düzenlenerek alacaklıya verilir. Bu belge sayesinde alacaklı, ilerleyen bir zamanda borçlunun mal varlığı olduğunda veya öncesinde mal kaçırdığı tespit edildiğinde icra süresi hızlı bir şekilde işleyerek alacaklı daha erken tahsil eder. Uygulamada aciz vesikasına bağlı bir alacağın doğrudan gider mi yoksa karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusunda tereddüt yaşanmaktadır (Sayım ve Demirkol, 2010). Bazı mükellefler aciz vesikasına bağlanmış olan alacakları, değersiz alacak sayarak doğrudan gider yazmakta, bazı mükellefleri ise belgeye bakmadan bütün tutarı doğrudan zarar yazmakta ya da karşılık ayırarak gider kayıtlarına almaktadır (Elele, 2007).

Aciz belgesi alan bir alacaklı için alacak ortadan kalkmaz, tam tersine bu alacak borçluya karşı daha ciddi bir şekil kazanır, bir nevi alacaklının durumu borçlu karşısında daha da güçlenir. Aciz vesikasına bağlı alacakların doğrudan gider yazılması mümkün değildir, çünkü alacak değersiz alacak niteliği göstermez, tamamen ortadan kalkmış değildir. Aciz vesikasında tahsil edilemeyen, borçludan bakiye kalan tutar kadar karşılık ayrılması gerekir. (Elele, 2007)

GİB Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığının 02/01/2018 tarih ve 64950229-105[323-2017/2]-8 sayılı yazısında aciz belgesi ile ilgili aşağıdaki açıklama yapılmıştır.

Aciz vesikası, alacağını tamamen alamamış olan alacaklıya, ödenmeyen alacak miktarı için verilen bir belgedir. Bu belgenin verilmesi ile alacaklının alacağı son bulmaz, hatta alacaklının durumu kısmen kuvvetlendirilmiş olur. Örneğin alacağın zamanaşımı süresi belgenin düzenlenmesinden itibaren yirmi yıl olur ve artık borçlu borcunun olmadığını iddia edemez. Başka bir deyişle aciz belgesi İcra İflas Kanununun 68 inci maddesi anlamında borç ikrarını içeren bir belge olup, alacağın değersiz olduğuna ilişkin bir vesika değildir. Bu nedenle bir alacağın aciz belgesine bağlanmış olması, alacağın gelecekte tahsil edilme imkânını ortadan kaldırmamaktadır.

Dolayısıyla, somut durumda yukarıda yer verilen hüküm ve açıklamalar çerçevesinde icraya konu edilen ve teminatsız bulunan alacaklar için söz konusu icra takibinin başladığı hesap döneminde şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır. Ancak ilgili dönemde ayrılmayan karşılık için sonraki dönemlerde karşılık ayrılamayacağı tabiidir.

Diğer taraftan yapılan takip sonucu aciz vesikası alınan alacakların değersiz alacak olarak kabul edilerek değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır.

¹⁵ İİK 143.madde: Alacaklı alacağının tamamını alamamış ve aciz vesikası düzenlenmesi için gerekli şartlar yerine gelmişse, icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyip alacaklıya ve bir suretini de borçluya verir; bu belgeler hiçbir harç ve vergiye tabi değildir.

Özetle, aciz vesikasına bağlı alacaklara VUK 323'üncü maddedeki şartları taşımak kaydıyla, tahsil edilemeyen kısım için şüpheli alacak karşılığı ayrılarak zarar yazılabilecektir. Aciz vesikasına bağlı alacakların tahsil imkânı ortadan kalkmadığından değersiz alacak olarak kabul edilmeyecektir.

1.4.3.13. Konkordato Durumunda Karşılık Ayrılması

15 Mart 2018 tarihinde İcra ve İflas Kanunu'nda değişikliğe gidilerek 2003 yılından beri yürürlükte olan iflas erteleme kaldırılarak, yerine konkordato uygulaması getirilmiştir. Konkordato ile borçlarını zamanında ödeyemeyen veya zamanında ödeyemeyeceğini gören şirketler veya herhangi bir borçlu, borcunun ödeme süresinin uzatılmasını yada borçta indirim yapılmasını, olası bir iflastan kurtulmak için konkordato isteyebilme hakkı getirilmiştir. Borçlu bunun için asliye ticaret mahkemesine başvuruda bulunmalıdır. (Yavuz, 2018:159)

İcra ve İflas Kanunu'nun 285'inci maddesinde konkordato ile ilgili açıklama aşağıdaki gibidir.

Borçlarını, vadesi geldiği hâlde ödeyemeyen veya vadesinde ödeyememe tehlikesi altında bulunan herhangi bir borçlu, vade verilmek veya tenzilat yapılmak suretiyle borçlarını ödeyebilmek veya muhtemel bir iflastan kurtulmak için konkordato talep edebilir.

İflâs talebinde bulunabilecek her alacaklı, gerekçeli bir dilekçeyle, borçlu hakkında konkordato işlemlerinin başlatılmasını isteyebilir.

Konkordato, esas itibariyle ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan işletmelerin tekrar ekonomide yer almaları ve finansal durumlarını düzeltmeleri için ortaya çıkmış bir uygulamadır. Konkordato ile borçluya; ödeyeceği borcun vadesinde uzatmaya gidilmekte veya ödeyeceği borçtan indirim yapılarak, borçlarını ödemesini ya da iflastan kurtulma imkânı sunulmaktadır. Bu uygulama ile borçlu ve alacaklı anlaşarak borçlarını tekrar düzenlemektedir. (Kahraman, 2018)

Konkordato uygulaması ile borçlu aleyhine hangi şart olursa olsun icra işlemi yapılmayacak, önceden başlayan icra takipleri de sonlandırılacaktır. Bu durum alacaklı firmaların alacaklarını tahsil konusunda sıkıntı yaşamasına sebep olacaktır. Konkordato süresince firmadan alacağı olan kimseler alacağını tahsil edemeyecek, taksitle veya bir kısmını tahsil edecekler, iflas kararı halinde ise belki de alacaklarının tamamını kaybedeceklerdir. Yani konkordato ile bu alacaklarının

geleceği hakkında tam bir kanaat oluşmayacaktır, tahsilinde şüphe olacaktır. (Sezer, 2018)

Konkordato nedeniyle alacağını tahsil edemeyen işletmelerin bu alacaklarına karşılık ayırıp ayıramayacağı ile ilgili GİB İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığının 11/05/2017 tarih ve 11395140-105[VUK-1-20178]-129208 sayılı yazısında “ ... , konkordato alacağı şüpheli hale getirmediği gibi aksine, alacağın (tenzilat konkordatosunda vazgeçilmeyen kısmın) tahsil imkanını kuvvetlendirir. Bu nedenle konkordato yoluna gittiğini belirttiğiniz firmadan alacağınız için karşılık ayıramazsınız” diyerek konkordato nedeniyle olan alacaklara karşılık ayırlamayacağını belirtilmiştir.

GİB konkordato ile ilgili özelgeler yoluyla yaptığı açıklamalarda, konkordato uygulamasının işletmenin alacağında yapacağı tahsilat konusunda şüphe uyandırmadığını tam tersine alacağın tahsil gücünü artırdığını belirterek konkordato ile olan alacaklara karşılık ayrılmasına izin vermemiştir. Konkordato kararının onaylanması ile alacaktan vazgeçilen kısım için ise değersiz alacak kabul edilip, zarar olarak kaydedilebileceğini belirtmiştir. İflas erteleme kurumunun kapatılmasından sonra yerine gelen konkordato müessesesi hedef ve sonuçları itibari ile bu kurumun işlevini yerine getirir olmuştur. Hakkında iflas erteleme kararı verilen şirketlerden olan alacaklara kanun karşılık ayırma hakkı verirken, aynı şartlara sahip konkordatodan kaynaklı alacaklara karşılık ayırma hakkı vermemiştir. (Kocaer, 2018)

Konkordato ile bir işletmeden olan alacakların tahsili konusunda tam bir netlik yoktur, alacaklı firma alacaklarını ne şekilde tahsil edip edemeyeceği konusunda net bir fikre sahip değildir. İşin özünde alacağın tahsili şüpheli hale gelmiştir. Bu nedenle VUK 323’üncü maddeye bu gerekçeyle konkordatonun eklenmesinde fayda olacaktır.(Sezer, 2018)

Konkordato durumunda işletmenin alacaklarına kanun koyucu, konkordatonun işletmenin alacağını şüpheli getirmediğini, aksine alacağın tahsilini kuvvetlendirdiği gerekçesiyle karşılık ayrılmasına izin vermemiş, vazgeçilen alacak kısmını değersiz alacak sayıp gider yazmasına izin vermiştir. Ancak bu durum alacaklı olan firmaları mağdur etmektedir. Nitekim işletmeler konkordato sonuçlansa dahi alacağın ne kadarını tahsil edeceğini bilememekte belki de hiç tahsilat yapamayacaktır, bu açıdan

diğer şüpheli alacaklardan da bir farkı yoktur. Ayrıca bu durumun alacaklı mükelleflere vergi yükü de getireceği unutulmamalı, alacaklı şirketin de hakları korunmalıdır. Konkordato durumunda işletmeden olan alacaklara karşılık ayrılması yönünde bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

1.4.3.14. Haciz Konulan Alacaklara Karşılık Ayrılması

Şüpheli alacaklara karşılık ayırırken dikkat edilmesi gereken koşullardan birisi de alacağın teminatlı olup olmamasıdır. İşletmenin alacağına karşılık haciz işlemi başlatıp mal haczettiği durumlarda hacz edilen mallar teminatlı sayılmadığı için bu kapsamdaki alacaklara karşılık ayrılabilir. Bu konuda Danıştay 3.dairesi tarafından verilen bir kararda borçlunun mal varlığına konulan ihtiyati veya normal haciz alacak tutarını teminatlı olduğunu göstermez, alacağa şüpheli alacak kapsamında karşılık ayrılabilceği yönünde karar vermiştir. (Timur, 1997)

GİB Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 19/06/2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.38.15.02-105[VUK-21-228]-78 sayılı özelgesinde bir şirketten olan alacağa karşılık şirketin hissesine ihtiyatlı haciz konulması halinde alacak bedeli için karşılık ayrılıp ayrılmayacağı sorulmuştur. Bu özelgede konu ile ilgili verilen cevapta; borçlunun mal ve varlıklarına konulan hacizlerin, alacağı teminat altına aldığı, alacağın muhtemelen tahsil edileceği, şüpheli alacak karşılığının sadece teminatı aşan kısmı için ayrılabilceği, bilirkişi raporuna göre belirlenen teminat tutarı dışında kalan tutar için VUK 323'üncü maddedeki diğer şartların da oluşması halinde karşılık ayrılabilceğini belirtmiştir.

Şüpheli bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için VUK 323'üncü maddedeki diğer şartlar da yerine getirilmek şartıyla, alacağın teminatlı olmaması gerekir. Nitekim alacağın tahsil edilemeyen kısmı için gider yazılabilir. Gerek Danıştay'ın gerekse de GİB'in verdiği kararlar da dikkate alındığında haciz işlemi başlatılan alacak için eğer bilirkişi tarafından değer tespiti yapılabiliyorsa, belirlenen tutarı aşan kısım için karşılık gideri ayrılmalıdır. Ancak değer tespiti yapılmasına imkân yoksa Danıştay kararı da dikkate alınarak bu tür alacakları teminatsız alacak kapsamında değerlendirip alacağın tamamına karşılık ayrılmalıdır.

1.4.3.15. Borçlunun İflası Halinde Karşılık Ayrılması

Borçlunun iflas etmesi halinde, borçlunun haczedilebilecek bütün varlıkları haczin konusunu oluşturur. İflasın açılması ile birlikte haciz; paraya çevrilme, rehin ve teminata ilişkin işlemleri durdurur. İflas kararı netleşince bunlarla ilgili takibat kalkar. Bu tür durumlarda alacaklılar borçluyu dava edemezler ve icra takibi başlatamazlar. Alacaklıların bu şartlarda yapabileceği en mantıklı iş iflas masasına kayıt olmalarıdır. Alacaklılar konu ile ilgili alacaklarına karşılık ayırabilmeleri için iflas masasına kayıt olmak zorundadır. Alacaklı borçlusu iflas ettiği halde iflas masasına kaydolmadığı takdirde, tahsilinde şüphe duyduğu bu alacaklara karşılık ayıramaz. Ayrıca karşılığı da iflas masasına kayıt olduğu dönemde yapmak zorundadır. (Korhan, 2014) İflas eden bir mükellef için ileri tarihli alacaklar da dava açılmasa dahi şüpheli alacak haline gelir. (Yüce, 2017)

GİB Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2014 tarih ve 64597866-105[323-2014]-46 sayılı özelgesinde; bir alacağa karşılık ayırabilmek için alacağın dava ve icra aşamasında olması gerektiği belirtilmiş, davanın da önemsenerek izlenmesi gerektiği, icra safhasında olması için ise icra müdürlüğüne borçluya ödeme emrinin bildirilmiş olması gerektiğini, aksi halde alacağın dava ve icra aşamasında kabul edilemeyeceğine değinmiştir. Aynı yazısında iflas halindeki bir borçlunun dava edilemeyeceğini, icra işlemi başlatılamayacağını, alacağın iflas masasına bildirilmesinin yeterli olmadığını, burada önemli olan alacağın kabul edilen kısmı olduğunu, alacaklının alacağın kabul edilen kısmı için iflas masasına kayıt yaptırabileceğini, bu şekilde iflas masasına kaydettirdikleri alacaklara içinde bulunduğu dönemde karşılık ayırabileceği yönünde karar vermiştir.

İflas eden bir borçludan alacağa karşılık ayırabilmesi için VUK 323'üncü maddedeki şartları taşımak şartıyla iflas masasına alacağını kaydettiren işletmeler şüpheli hale gelen konu ile ilgili alacaklarına, alacaklarını masaya kaydettirdikleri dönemde karşılık ayırabileceklerdir.

1.4.3.16. Sehven Başkasına Gönderilen Alacaklara Karşılık Ayırma Durumu

Ticari hayatın gereği olarak işletmeler arasındaki cari hesap nedeniyle satıcıya olan borçlar banka kanalıyla havale ya da EFT yoluyla da yapılır. Ancak bu ödemeler yapılırken yanlışlıkla başka kişinin hesabına ödeme yapıldığı da

görülmektedir. Sehven gönderilen tutardan kaynaklı alacağın tahsil edilemediği bu tür durumlarda da bunlara karşılık ayrılıp ayrılamayacağı konusunda tereddüte düşülmektedir.

İzmir VDB'nin 12/05/2016 tarih ve 67854564-105[1741]-274 sayılı özelgesinde bu konu ile ilgili açıklama yapılmıştır. Bu özelgede işletme daha önce ticari faaliyetleri nedeniyle çalıştığı firmaya yanlışlıkla para transferi yaptığı, bu tutarın firma tarafından iade edilmediği, alacağın yargıya intikal ettiği, davanın firma tarafından kazanıldığı, ancak alacağın borçlu işletmenin kapatılması nedeniyle tahsil edilmediği, takipsizlik kararı verildiği belirtilerek, karşılık ayırarak gider yazılıp yazılmayacağı sorulmuştur. Özelgede ise özetle; icra takibi nedeniyle borçlunun bulunamaması, dosyanın takipsizlik kararı verilerek kapatılması, alacağın tahsilinde imkansızlık çıkması nedeniyle değersiz alacak saymıştır. Bundan kaynaklı alacağın hangi yılda değersiz hale gelmiş ise o yıl için zarar yazılması gerektiğini belirtmiştir.

Özelgeye bakıldığında tahsilinde şüphe duyulan bir alacağın gider kaydı yapılabilmesi için önceden gelir olarak kaydedilmesine gerek yoktur. Şüpheli hale gelen alacağın mutlaka işletmenin ticari kazanç elde etmesi ya da ticari faaliyetlerinin devamı ile doğrudan bir ilişkisi yoktur, ticari hayatın gereği olarak ortaya çıkan her türlü alacağa karşılıklı ayrılabilir (Bıyık, 2016).

1.4.3.17. Cari Hesaba Mahsuben Yapılan Fazla Ödemeye Karşılık Ayrılması

Ticari hayatta cari¹⁶ olarak çalışan firmalar karşılıklı borç – alacak işlemlerini ayrı ayrı istemek yerine mahsuplaştırma yaparak, kalan bakiye tutarını istemektedirler. Cari hesap işlemleri sonucunda bu hesap kapatılırken, yapılan hesaplamalar neticesinde borçlu cari hesap alacaklı cari hesaba bakiye borcu tutarında ödeme yaparak hesabı kapatır. Ancak ticari hayatta bu şekilde cari hesapla çalışan firmalar arasında alacak konusunda problem yaşanmakta, alacakların bir kısmı tahsil edilememektedir. Tahsilinde şüphe duyulan bu alacaklar için VUK 323'üncü maddedeki diğer şartların da oluşması halinde bu alacağın işletmenin ticari

¹⁶ TTK 89.md. Cari hesap; “İki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme cari hesap sözleşmesidir.

faaliyetleri nedeni ile ortaya çıkmış olması nedeni ile karşılık ayrılması gerekmektedir. (İçten İnce, 2018)

Bu konu ile ilgili yayımlanan bir özeldede;¹⁷ firmanın mal ve hizmet alımları nedeniyle cari hesap olarak çalıştığı bir işletmeye avans şeklinde ödemeler yaptığı, ancak almış olduğu mal bedelinin ödediği avans tutarından düşük olduğu, fazla ödediği tutarının borçlu satıcı işletme tarafından ödenmediği, konunun yargıya yansıdığı, dava ve icra takibine başlandığı bu alacaklar için karşılık ayrılıp ayrılamayacağı ile ilgili görüş sorulmuştur. Özeldede konu ile ilgili; işletmenin avansları ticari faaliyetin devamı için verdiği, bu nedenle alacakların ticari bir özellik kazandığı, VUK 323'üncü maddeki şartları yerine getirmesi halinde, icra takibine başlanılan veya dava açılan dönemde karşılık ayrılabilceğine dair görüş bildirmiştir.

Netice itibari ile işletmenin cari hesaplarına yaptığı fazla ödemelerin tahsilinde şüphe duyulduğunda, bu şüpheli alacakların işletme faaliyetlerinin devamı için yapıldığından, diğer şüpheli alaklardan bir farkı yoktur. VUK 323'üncü maddedeki şartları taşıması halinde, davanın açıldığı ya da icra takibinin başladığı dönemde karşılık ayrılacaktır.

1.4.3.18. Yabancı Para Cinsinden Alacaklara Karşılık Ayrılması

Vergi Usul Kanunu'nun 280'nci maddesine göre yabancı paralar, Maliye Bakanlığı'nca belirlenen kur ile belirlenir. Bakanlıkça kur ilanı yapılmadığında T.C. Merkez Bankası tarafından duyurulan kurlar esas alınır. Hesapta bulunan yabancı paralar için döviz alış kuru, kasada bulunan yabancı para cinsinden nakit için efektif alış kuru kullanılır (Denge, 2018).

İşletmenin döviz cinsinden alacakları şüpheli hale geldiğinde dönem sonlarında döviz alış kuru üzerinden değerleme yapılır. Aradaki fark olumlu ise 646 Kambiyo Karları Hesabı'na, olumsuz ise 656 Kambiyo Zararları Hesabı'na aktarılır. Değerleme sonucunda şüpheli hale gelen bu alacaklara ayrılan karşılık miktarı da doğal olarak değişmektedir.

¹⁷ GİB Büyük Mükellef Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 22.04.2015 tarih ve 64597866-105[323-2015]-11212 sayılı özeldesi.

Değerleme sonucu ortaya çıkan kur farklarındaki olumlu artış kambiyo geliri olarak işletme karını artırıcı etki yapar, kur artışı aynı tutarda karşılık giderlerini de artırarak işletme karını azaltıcı etki yapar. Dönem sonunda oluşan kur farkı işletmenin dönem karını etkilemez çünkü kurun artması sonucu oluşan kambiyo karları ile ayrılan karşılık gideri birbirine eşittir. Dolayısıyla gerçek anlamda şüpheli hale gelen alacak tutarı kadar karşılık gideri ayrılabilir. Bu konuda Danıştay 3.dairesi de 19.06.1997 tarihinde 1996/177 esas ve 2593 sayılı kararında da kur farkının firmanın dönem sonundaki karını değiştirmeyeceği doğrultusunda karar vermiştir. (Gündoğdu, 2002)

Maliye Bakanlığının yayımladığı bir özeltede;¹⁸ dövizden kaynaklı alacaklar sebebiyle ortaya çıkan kur farklarının asıl alacakla aynı özellik gösterdiğini, oluşan kur farkları için de karşılık ayrılabilirliğini belirtmiştir. Fakat döviz kurunun düşmesi nedeniyle meydana gelen kambiyo zararı kadar şüpheli alacakların da eksiltilmesi gerektiği, şüpheli alacak karşılıkları hesabının da yine kur farkı kadar azaltılarak gelir hesabı olan konusu kalmayan karşılıklar hesabına aktarılması gerektiği konusunda görüş bildirmiştir.

Yabancı para cinsinden alacaklar dönem sonunda döviz alış kuru ile değerlemeye tabi tutulur. Kur farkları nedeni ile karşılık hesaplarında ya da gider gelir hesaplarındaki değişiklik işletmenin dönem karını değiştirmez. Oluşan kur farkı bir taraftan gelir artırıcı hesaba yazılırken, diğer taraftan aynı tutar gelir azaltıcı bir hesaba yazılır, dolayısıyla işletmenin dönem karında bir değişikliğe sebep olmaz. Şüpheli hale gelen alacağın ilk değerlemeye tabi tutulduğu tutar sonuç hesaplarına etki etmektedir. Gerçeğe en uygun şekle gelmektedir.

1.5. Değersiz Alacaklar

İşletmenin elde etmiş olduğu gelirin, tahakkuk esası gereği tahsil edilip edilmemesine bakılmaksızın hasılat olarak kaydedilmektedir. Ancak firmalar vadeli satış sonucu ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacağını her zaman tahsil edememektedir. Bu alacakların tahsili şüpheli görülen kısmına karşılık ayrılarak gider kaydı yapılmaktadır. İşletmenin alacağın tahsili konusunda şüpheden ziyade

¹⁸ GİB Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 24.02.2016 tarih ve 64597866-105[280-2016]-3601 sayılı özeltesi

alacağın tahsili imkânsız hale gelmiş ise bu tür alacaklar ise değersiz alacaklar olarak değerlendirilmekte ve gider kaydı yapılarak kayıtlardan çıkarılmaktadır.

VUK üçüncü kısımda alacaklarda amortisman bölümünün 323'üncü maddesi şüpheli ticari alacakları, 322'nci maddesi ise değersiz alacakları anlatmaktadır. VUK 322. maddede değersiz alacaklar; "Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar, değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler."

Değersiz alacaklar ile şüpheli alacaklardan ayıran en temel özellik; şüpheli ticari alacaklarda tahsil edilme imkânı varken, değersiz alacaklar tahsil edilme olanağı yoktur. Ayrıca her iki uygulamada da alacak tutarının senede bağlı ya da senede bağlı olup olmamasının önemi de yoktur. Bunun yanında bir işletmenin tahsilinde şüphe duyduğu alacaklara karşılık ayırabilmesi için bilanço esasına göre defter tutması gerekirken, değersiz alacakları ise hem birinci sınıf tacirler hem de ikinci sınıf tacirler yasal defterlerine zarar olarak kaydederler (Arpacı, 2016).

Değersiz alacaklar ile ilgili VUK'un 322. maddesinde bir alacağın değersiz alacak olabilmesi için; tahsil edilme imkanı kalmadığına dair kanunun belirttiği özelliklere sahip bir belgeye dayanması gerektiği açıklanmıştır. Bu tür alacaklar, değersiz alacak niteliği kazandığı zaman defter kayıtlarındaki değeri ile zarar yazılarak yok edilir. Şüpheli alacakların tahsil edilme imkânı olduğundan bu tür alacaklara karşılık ayrılıp zarar yazılırken, değersiz alacakların tahsil olasılığı kalmadığı için direkt gider kaydı yapılarak yok edilirler.

Bir alacağın değersiz alacak olarak nitelendirilebilmesi; şüpheli alacak karşılıklarında geçerli olan, işletmenin ticari faaliyetleri ile ilgili olması, ya kazanç elde etmiş olmak için ya da ticari faaliyetlerin devamı için ortaya çıkmış olması gerekir. İşletmenin ticari faaliyetleri ile ilişkilendirilmeyen alacaklar değersiz alacak olarak nitelendirilemez. Şüpheli alacaklara karşılık ayırma hakkı sadece bilanço usulüne göre defter tutan mükelleflere verilmişken, değersiz alacakta böyle bir ayırım yapılmamıştır yani bilanço veya işletme hesabı esasına göre defter tutan tacirler, değersiz alacaklarını gider yazabilirler. Değersiz alacaklara gider kaydı, şüpheli alacaklara karşılık ayırmada olduğu gibi alacağın değersiz hale geldiği dönemde yapılmalıdır (Arpacı, 2016).

1.5.1.Değersiz Alacak Sayılma Şartları

Tahsil edilme olanağı ortadan kalkan alacakların değersiz alacak sayılabilmesi için gerekli şartlar VUK 322. maddede sayılmıştır.

1.5.1.1.Alacak, Ticari ve/veya Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve Devam Ettirilmesi ile İlgili Olması

İşletmenin tahsiline imkân kalmayan bir alacağının değersiz alacak olabilmesi için bu alacağın işletmenin ticari faaliyetlerinin devamı ve ticari kazanç elde etmek sebebi ile ortaya çıkması gerekir. İşletmenin ticari faaliyetleri dışında tahsili imkânsız hale gelen alacaklar değersiz alacak olarak kabul edilip, gider yazılamaz. Şüpheli ticari alacaklara karşılık ayrılması gereken şartlar burada da geçerlidir. İster işletme ortağı olsun isterse başka kişilerden olan alacaklar, işletmenin ticari faaliyetleri ile ilgili değilse, konu ile ilgili bu alacaklar değersiz alacak sayılarak, zarar yazılamaz. (Yücel, 2011: 250)

İşletmenin teminata ya da kefalete bağlı alacakları, diğer bütün şartları taşısa, işletme kayıtlarında gözüксе bile değersiz alacak sayılamaz. Çünkü değersiz alacak, tahsil imkanı kalmamış alacaktır, teminat ve kefalete bağlı alacaklar ise tahsil edilebilir niteliktedir. Kanun maddesinde senetli senetsiz ayrımı yapılmadığı için şartları taşıyan bütün alacaklar değersiz alacak sayılabilir (Arpacı, 2016).

1.5.1.2.Alacağın Tahsil İmkânsızlığına Dair Yargı Kararının Olması

Bir alacağı, değersiz alacak olarak nitelendirilip gider kaydı yapılabilmesi için alacağın değersiz olduğuna ilişkin bir yargı kararının olması şarttır. Bu yargı kararında alacağın tahsil edilemeyeceğine ilişkin net bir hükmün yer alması gerekir. Tahsil edilemeyen bir alacak için bütün yasal yollar denenmiş, gerekli başvurular ve alacağa yönelik ciddi bir takibat yapılmış olsa bile eğer mahkeme tarafından alacağın tahsilinin imkânsız olduğuna dair bir karar çıkmazsa bu alacak değersiz alacak olarak sayılmaz.. Dava açılması alacağın değersiz sayılması için tek başına yeterli değildir (Yücel, 2011: 251).

1.5.1.3.Alacağın Tahsilinin İmkânsızlığına Dair Kanaat Verici Bir Vesikanın Olması

Bir alacağın değersiz alacak olarak sayılabilmesi için önemli şartlarından birisi de alacağın değersiz olduğunu gösteren ispat edici nitelikte olan, bir belgenin olmasıdır. Alacağın değersiz alacak olduğunun ispatı açısından bu belge önemlidir. Bu belgenin nasıl bir belge olacağı hakkında Vergi Usul Kanunu'nda bir açıklama yapılmamıştır. Bunun yanında VUK 322. madde alacağın değersiz alacak olabilmesi için kanaat verici bir belge şartını koymuştur. Mükellef alacağının değersiz hale geldiğini bir vesika ile ispat ettiği takdirde gider yazabilecektir (Yücel, 2011: 252).

Kanaat verici belge hakkında yayımlanan bir özeltede¹⁹ bu belgelere açıklık getirilmiştir. Buna göre; borçlunun herhangi bir mal varlığının olmadığını kanıtlayan resmi belgeler, mirasçılarının mirası reddettiklerine dair verilmiş mahkeme kararları, borçlunun mahkemece verilen gaiplik kararı, alacaktan vazgeçildiğine dair mahkeme kararı, borcun bir kısmından vazgeçilmesi nedeniyle düzenlenen konkordato anlaşması gibi belgeler VUK açısından kanaat verici belge sayılmıştır. Bu belgelerin ortak özelliğine bakıldığında belgelerin devlet kanalı ile düzenlendiği, objektif olduğu görülmekte ve alacakların değersiz olduğuna kanaat vermektedir. Dolayısıyla kişilerin kendi aralarında düzenlemiş oldukları alacaktan vazgeçtiklerine dair

¹⁹ GİB Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 02/11/2019 tarih ve B.07.1.GİB.0.01.29/2978-322-68-102537 sayılı yazısı:

Vergi hukuku uygulaması bakımından kanaat verici vesikalara örnek olarak aşağıdaki belgeler sayılabilir.

-Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan ölümü veya Medeni Kanunun 31 ve izleyen maddelerine göre mahkemelerce borçlu hakkında verilen gaiplik kararı ve mirasçılarının da mirası reddettiklerine dair sulh hukuk mahkemelerince verilmiş bulunan mirası red kararı,

-Borçlu aleyhine alacaklı tarafından açılan davayı borçlunun kazandığına dair mahkeme kararı,

-Mahkeme huzurunda alacaktan vazgeçildiğine ilişkin olarak düzenlenmiş belgeler,

-Alacaktan vazgeçildiğine dair konkordato anlaşması,

-Borçlunun dolandırıcılıktan mahkum olması ve herhangi bir malvarlığı bulunmadığını belgeleyen resmi evrak,

-Borçlunun adresinin saptanamaması nedeniyle icra takibat dosyasının kaldırıldığını ve yasal süresi içerisinde yenileme talebinde de bulunulmadığını gösteren icra memurluğu yazısı,

-Gerek doğuşu gerekse vazgeçilmesi bakımından belli ve inandırıcı sebepleri olmak şartıyla alacaktan vazgeçildiğini gösteren anlaşmalar, (Alacaklının tek taraflı irade beyanı ile alınmasından vazgeçilen alacakların, değersiz alacak olarak zarar kaydı mümkün değildir.)

-Ticaret mahkemesince borçlu hakkında verilmiş ve ilgili masa tarafından tasfiyeye tabi tutulmuş bulunan iflas kararına ilişkin belgeler

belgelerin kanaat verici bir özelliği yoktur. Alacağın değersiz olarak gider yazılıp değerlendirilmesi için mutlaka özelgede belirtilen şartları taşıyan resmi vesikanın olması gerekir. Bu evrakların da zamanaşımı süresince saklanması gerektiği unutulmamalıdır.

1.5.1.4.Bilanço veya İşletme Hesabı Esasına Göre Defter Tutuyor Olması

Tahsilinde şüphe duyulan alacaklara karşılık ayrılırken VUK sadece çift taraflı kayıt sistemine göre defter tutan 1.sınıf tacirlere bu hakkı vermişti. İkinci sınıf tacirlere şüpheli hale gelen alacaklarına karşılık ayırarak gider yazma hakkı vermemişti. Tahsiline imkân kalmayan alacak olan değersiz alacaklarda ise VUK 322. madde bilanço esaslı veya işletme hesabı esasına göre defter tutan tacir ayrımı yapmamıştır. Bu nedenle tahsili imkânsız hale gelen VUK 322. maddedeki şartları taşıyan değersiz alacaklar hem bilanço esasına hem de işletme hesabı esasına tabi tacirler tarafından değersiz alacak sayılıp gider kaydı yapılabilecektir.

Bilanço esasına göre defter tutan tacirler, değersiz alacak niteliğindeki alacaklarına önceden karşılık ayırmış iseler, karşılık ayırdığı alacağın tamamı değersiz hale gelmiş ise 128 ve 129 nolu hesaplar karşılıklı olarak kapatılarak bu hesaplar kayıtlardan çıkartılır. Dolayısıyla önceden karşılık ayrılarak gider yazılan bir alacağın da mükerrer olarak gider yazılması önlenmiş olur (Yücel, 2011: 251). İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerde ise karşılık ayırma gibi bir durum söz konusu olmadığı için, değersiz alacak işletme hesabı defterinin gider sayfasında gider sütununa kayıt edilir.

Değersiz alacakların kayıt zamanı da şüpheli alacaklara karşılık ayrılmasında geçerli olan ortaya çıktığı dönemde kayıt altına alınmalıdır kuralı burada da geçerlidir. Tahsiline imkân kalmayan, VUK 322. maddedeki şartları taşıyan değersiz alacak, alacağın değersiz olduğunun kesinleştiği dönemde kayıt altına alınabilir.

VUK bilanço ve işletme hesabı esasına göre defter tutan tacirlerin değersiz alacaklarını gider olarak kaydetmelerine izin vermiştir. Serbest meslek erbaplarının tahsiline imkân kalmayan değersiz alacaklarını ise gider olarak kayıt altına almalarına izin vermemiştir. Serbest meslek sahipleri serbest meslek faaliyetleri nedeniyle sadece tahsil ettikleri gelirler için fatura düzenlemektedir. Bu nedenle tahsil etmedikleri alacakları için önceden gelir oluşmadığı için değersiz alacak sayıp

gider kaydı yapamazlar. Gider olarak kaydedememesinin temel mantığı ticari ve zirai kazançta tahakkuk esası geçerli iken; serbest meslek kazançlarında tahsil esasının geçerli olmasıdır (Özkök, 2014).

1.5.2. Değersiz Alacaklar ile İlgili Özellikli Durumlar

Değersiz alacaklar ile ilgili uygulamada çeşitli durumlarla karşılaşılabilir. Bu özellikli durumlar aşağıda sıralanmıştır.

1.5.2.1. Zamanaşımına Uğramış Alacakların Değersiz Alacak Durumu

Bir alacağı belirli bir süre içinde isteme hakkını kullanmama nedeni ile alacağa dava açma hakkının yitirilmesi veya bir alacağın kanunda belirtilen isteme süresinin geçmesi nedeniyle o alacağın yargı kanalıyla tahsilinin zorlaşması zaman aşımıdır. Zamanaşımı borcu ortadan kaldıran bir durum değildir, mevcut olan bir hakkın istenmesini zor duruma sokan bir olaydır. Zamanaşımı ile borç – alacak ilişkisi devam etmekte sadece alacaklı tarafın kanun yönü ile isteme gücünü azaltmaktadır. Bu nedenle zamanaşımına uğramış alacakların tahsilinin imkânsızlığından söz edilemez, dolayısıyla da değersiz alacak sayılıp zarar kaydı yazılamaz (Uçan ve Güner, 2017: 294-295).

Zamanaşımına uğramış bir alacağın değersiz alacak sayılıp sayılmaması konusunda Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı bir özeltede²⁰ zamanaşımının borcu ortadan kaldırmadığını, eksik bir alacak durumuna getirdiğini, mükellefin alacağını ısrarla ciddi bir şekilde takip etmesi halinde zamanaşımına uğramayacağını, mükellef tarafından alacağın ciddiyetle takip edilmemesi nedeni ile zamanaşımına uğramasını değersiz alacak olarak kabul etmemektedir.

1.5.2.2. Değersiz Alacakların Sonraki Yıllarda Tahsili

Değersiz alacakların sonraki yıllarda tahsil edilmesi durumunda tahsil edildikleri yılın cari dönem karına ilave edilmesi gerekir. 671 Önceki Dönem Gelir

²⁰ Maliye Bakanlığı GİB 02.11.2009 tarih ve B.07.1.GİB.0.01.29/2978-322-68-102537 sayılı özeltesi.

ve Karları Hesabında takip edilerek, dönem karına eklenir. İşletmenin ticari faaliyetlerine son verdikten sonra tahsil ettikleri değersiz alacakları ise yine arizi kazanç olarak beyan edilmesi gerekir.

1.5.2.3.Aciz Vesikasına Dayalı Bir Alacağın Değersiz Alacak Durumu

Alacaklı işletme alacağını tahsil etmek için yargı yoluna başvurur, borçlunun haciz edilebilir malları, alacak ve hakları nakde çevrilir. İflas masası alacaklı olanlara alacaklarını dağıtırken, bütün alacağını tahsil edemeyen işletmelere ise kalan alacak miktarını gösteren aciz belgesi²¹düzenleyerek verir. Aciz vesikası borçlunun alacağı kabul ettiği anlamını taşıyan bir belge hükmündedir. Alacaklı borçlunun mal varlığına sahip olduğunu öğrendiği zaman ödeme emri ile alacağını tekrar isteme hakkına sahiptir. Bu sebeple aciz vesikasına bağlı alacaklar değersiz alacak olarak değerlendirilemez. Aciz vesikasına bağlı alacaklar için alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılarak gider kaydı yapılması gerekir. Bu nedenle aciz vesikasının alacağı değersiz hale getiren kanaat verici bir belge olarak görmemek gerekir. (Yücel, 2011:254)

Aciz vesikası ile ilgili Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yayımladığı bir özalgede; ²² alacaklı işletmelerin alacaklarının bir kısmını alamamaları nedeni ile düzenlenen haciz tutanağının aciz vesikası yerine geçtiğini, aciz vesikası ile olan alacağın ortadan kalkmadığını, aksine alacağın tahsil gücünü artırdığını, aciz vesikasına bağlı alacakların 20 yıllık zaman aşımına tabi olduğunu, bu belgenin borçlunun borcunu kabul ettiğinin bir delili olduğunu, tahsil imkânının ortadan kalkmadığını, bu nedenle değersiz alacak olarak değerlendirilemeyeceğini, aciz vesikasının verildiği dönemde karşılık ayrılarak gider yazılabileceğini belirtmiştir.

²¹ İİK Madde 143 –Alacaklı alacağının tamamını alamamış ve aciz vesikası düzenlenmesi için gerekli şartlar yerine gelmişse, icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyip alacaklıya ve bir suretini de borçluya verir; bu belgeler hiçbir harç ve vergiye tâbi değildir. ... Bu vesika ile 105 inci maddedeki vesika borcun ikrarını mutazammın senet mahiyetinde olup alacaklıya 277 nci maddede yazılı hakları verir. Alacaklı aciz vesikasını aldığı tarihten bir sene içinde takibe teşebbüs ederse yeniden ödeme emri tebliğine lüzum yoktur. Aciz vesikasında yazılı alacak miktarı için faiz istenemez.

²² GİB Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 02.01.2018 tarih ve B.07.1.GİB.4.26.15.02-105[323-2017/2]-8 sayılı özalgesi

1.5.2.4. Konkordato Durumunda Değersiz Alacak Durumu

Konkordato kelime anlamı anlaşmalı iflas olarak tanımlanmaktadır. Konkordato, borçlarını zamanında yerine getiremeyen ya da ileri tarihlerde borçlarını ifa edemeyecek borçlular için alacaklılar tarafından borcun bir kısmından indirim yoluyla vazgeçilmesi veya alacağın vadesinin uzatılması yoluyla borçluya kolaylık sağlamak amacıyla yapılan bir uygulamadır.(Özdemir, 2018: 1-2) Konkordato ile borçlunun; ekonomik durumunu düzeltmesine imkan sağlanır, piyasada kalmasını, ekonomiye tutunmasını dolayısıyla iflas etmesinin önüne geçilmiş olur.

Konkordato, iflas durumunda olan borçlu işletmelerin ekonomik durumlarının düzeltilerek iflas etmekten kurtulmasını, ödeme konusunda zorluk yaşayan işletmelerin ekonomik durumlarının düzeltilmesini bu şekilde ticari itibarlarının korunmasını hedefleyen; alacaklının alacağın belirli bir kısmında indirim gitmesi veya vade uzatma ya da taksitlendirme yaparak alacağını tahsil etme imkanı sağlayan, mahkeme kararı ile hem alacaklıyı hem de borçluyu bağlayan bir anlaşmadır. Konkordatonun geçerli olabilmesi için borçlu tarafından yapılan teklifin alacaklıların belirli bir çoğunluğu²³ tarafından kabul edilmesi gerekir. (Kuşçuoğlu, 2018: 52)

İçeriğine göre konkordatolar üç grupta takip edebilir. Birinci olarak indirim (tenzilat) konkordatosunda; alacaklılar alacaklarının belirli bir kısmından vazgeçmeyi, borçlu ise borcun belli bir kısmını ödeyeceğini taahhüt eder. İkinci olarak vade (süre) konkordatosunda ise; alacaklı borçluya borçlarının hepsini ödemesi için vadeyi uzatır ya da borçların hepsini ödemesi şartıyla taksitlendirme yoluyla tahsilat yapar. Üçüncü olarak tenzilatlı ve vadeli olan karma konkordato ise; Türkiye’de en çok uygulanan konkordato şeklidir. Karma konkordatoda borçluya

²³ İİK Madde 302: Alacaklılar toplantısı ve projenin kabulü için gerekli çoğunluk:

Madde 302- (Değişik: 28/2/2018-7101/30 md.)

Komiser alacaklılar toplantısına başkanlık eder ve borçlunun durumu hakkında bir rapor verir. Borçlu gerekli açıklamaları yapmak üzere toplantıda hazır bulunmaya mecburdur. Konkordato projesi;

a) Kaydedilmiş olan alacaklıların ve alacakların yarısını veya

b) Kaydedilmiş olan alacaklıların dörtte birini ve alacakların üçte ikisini,

aşan bir çoğunluk tarafından imza edilmiş ise kabul edilmiş sayılır. Oylamada sadece konkordato projesinden etkilenen alacaklılar oy kullanabilir.

hem indirim yapılmakta hem de alacağın vadesi uzatılma veya taksitlendirme söz konusudur. (Kuşoğlu, 2018: 53)

Tenzilat konkordatosunda alacaklı, alacağının belirli bir kısmından vazgeçmiş olduğu için, alacaktan vazgeçtiği tutar değersiz alacak olarak kabul edilir. Tahsilinden vazgeçilen tutarın tahsil imkanı kalmadığı ve kanaat verici bir belge olan konkordato anlaşmasına dayandığı için değersiz alacaktır. Alacaktan indirimli konkordato yoluyla vazgeçilen tutarlar, konkordato anlaşmasının kabul edildiği tarihte, kayıtlı değeri ile zarar kayıt edilir. Vade konkordatosunda ise alacağın vadesi uzatıldığından veya taksitlendirildiğinden bu alacağa ne karşılık ayrılabilir ne de gider yazılabilir. Vadesi uzatılan diğer alacaklardan bir farkı yoktur. (Kuşcuoğlu, 2018: 56)

Konkordato işleminin kesinleşmesi neticesinde, alacaklı ve borçlunun muhasebe kayıtlarında değişiklik oluşacaktır. Vade konkordatosu ile alacaklının alacağı teminat altına alındığı için teminat altına alınan alacak için borçlu ve alacaklı tarafından herhangi bir muhasebe kaydı yapmaya gerek yoktur. İndirim yoluyla konkordato anlaşması yapıldığında ise indirim kısmı artık tahsil edilemeyeceğinden alacaklı için değersiz alacak, borçlu için ise ödemeyeceği bu kısım (gelir) vazgeçilen alacak²⁴ olarak kayıtlara alınacaktır. Değersiz alacak işlemlerinin yapılmasındaki temel amaç; işletmenin tahakkuk esası gereği, işletmenin aktifinde herhangi bir artış yaratmamış ancak gelir olarak kayıtlara alınmış alacağın gider yazılarak önceki gelir kaydını düzeltmektir. Bu şekilde işletme gerçek kazancı üzerinden vergilendirilmiş olacaktır (Özdemir, 2018: 7).

Alacak bedelinden indirime gidilerek yapılan konkordatoda, indirime gidilen kısım, bu özelliğini kazandığı tarih itibari ile değerini kaybettiği için kayıtlı değeri ile zarar yazılarak yok edilir . Eğer önceden bu alacağa VUK 323.maddeki şartları taşımak şartıyla karşılık ayrılmış ve karşılık ayrılan kısmın tamamı değersiz alacak olmuş ise karşılık hesapları kapatılır, öncesinde karşılık ayrılarak gider yazıldığı için herhangi bir gider kaydı yapılmaz. Karşılık ayrılan kısımdan daha az tutarda alacak değersiz olmuş ise aradaki fark kadar karşılığın iptal edilerek gelir yazılması gerekir.

²⁴ VUK Madde 324 – Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kar hesabına nakl olunur.

1.5.2.5.Sulh Yoluyla Alacaktan Vazgeçilmesi Halinde Değersiz Alacak Durumu

Tahsiline imkân kalmayan, yargı kararına veya kanaat verici bir belgeye dayanan alacaklar alacaklısı bakımından değersiz alacak hükmünde olup işletme için zarardır, işletmenin varlıklarında azalışa sebep olur. Alacaklısı tarafından tahsilinden vazgeçilen alacaklar borçlusu açısından ise “vazgeçilen alacak” niteliğindedir.²⁵ Bu tür alacaklar ismi itibari ile alacaklıyı anımsatsa da işletmeden varlık çıkışını azaltacağı için dolaylı yoldan da olsa varlıklarında artışa sebep olacaktır, bu sebeple de işletme için gelirdir. Borçlunun maddi durumunun kötü olması sebebi ile kanun koyucu bu karı, içinde bulunduğu yıldan sonra gelen üç yıl içinde dönem karına intikal ettirmesi gerektiğini belirtmiştir (Öz, 2011).

VUK 324.maddesinde “Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır...” ifadesinde değersiz alacaklar açıklanmıştır. Konkordato ile ilgili bir alacağın değersiz alacak durumu daha önce açıklanmıştı. Burada sulh yoluyla alacaktan vazgeçilmesi durumunda bu tür alacakların değersiz alacak olup olmayacağı merak konusu olmuştur. Yani borçlusu tarafından gelir sayılan vazgeçilen alacakların hepsi alacaklısı açısından değersiz alacak sayılacak mıdır?

Sulh, tarafların karşılıklı olarak anlaşmasına dayalıdır. Sulh dava içinde ya da yargılama dışında yapılabilir. Hâkim tarafları çağırır, taraflar alacakla ilgili sözlerini söyler, her iki tarafın da sözleri tutanak altına alınır, taraflarca imzalanır ve karara bağlanır. Sulh yoluyla anlaşmanın şekli bu iken Maliye Bakanlığı tarafından verilen kararlarda, anlaşma ile ilgili şekil şartının önemli olmadığını, önemli olanın belgenin doğruluğu ve belgeleme gücü olduğunu belirtmiştir (Öz, 2011).

Alacaklı olan alacağının değersiz alacak olup olmadığını anlamak için VUK 322. maddedeki şartları taşıyıp taşımadığına bakması gerekir. Borçlu olan kişinin ise kendisi için gelir olan ödemeyeceği borcunun vazgeçilen alacak olup olmadığını anlamak için VUK 324. maddeye bakarak vazgeçilen alacak olup olmadığına karar verecektir. Vazgeçilen her alacak, alacaklı açısından değersiz alacak değildir. dolayısıyla zarar olarak kayıt altına alınamaz. Örneğin sulh yoluyla tahsilinden

²⁵ Vazgeçilen alacaklar: Madde 324 – Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kar hesabına nakl olunur.

vazgeçilen bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için kanunda belirtilen kanaat verici bir belgeye dayanması gerekir. Eğer böyle bir belge yok ise bu tür alacakların değersiz alacak sayılarak zarar yazılması mümkün değildir. Ayrıca borçlunun ödeme gücü varken sulh yoluyla alacağın tahsilinden vazgeçilmiş ise bu tür alacaklarda VUK 322. maddenin konuluş amacına uygun olmaz. Her iki tarafın da mali yapısının alacaktan vazgeçmeye müsait olmalıdır. Bunun yanında alacaklının tek taraflı olarak borcunu istemediğini, tahsil etmekten vazgeçtiğini belirtilen belgelerde değersiz alacak kapsamı dışındadır (Öz, 2011).

Sulh yoluyla alacaktan vazgeçme şartları için kanunda açıklama yapılmamıştır. VUK Geçici 24. madde ile 1999 depreminde, depreme maruz kalan bölgelerdeki kişilerden olan alacaklar için, depremi sulh yoluyla alacaktan vazgeçme sebebi saymış, tarafların karşılıklı olarak “Sulh Belgesi” düzenleyip notere tasdik ettirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte “Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasası'nın 288 ve müteakip maddeleri de vazgeçilen alacakların hem alacaklı ve hem de borçlu açısından belgelendirilmesini öngörmektedir.” (Güncelvergi, 2019: 2).

Maliye Bakanlığı'nın yayımladığı bir özeldede ²⁶ sulh sözleşmesine dayalı bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için kanaat verici bir belgeye dayanması gerektiği belirtilmiş, sulh ve ibra sözleşmesinin kanaat verici bir belge olarak sayılabilmesi için bunun taraflarca karşılıklı olarak imzalanarak noterde onaylatılması gerektiği belirtilmiştir. Sulh sözleşmesinin bir hüküm ifade edebilmesi için diğer bir şart da tek taraflı değil iki tarafın anlaşarak bu sözleşmeyi imzalamaları gerekir. Alacağından vazgeçen alacaklının bu alacağı gider yazabilmesi için diğer bir koşul ise borçlunun ödemede zorluk çektiğinin, borçlarını ödemeyecek durumda olması, alacağın yasal takip neticesinden alınamayacağının ispat edilmesi gerekir. “Burada dikkat edilmesi gereken husus, borçlunun ödeme güçlüğü içerisinde olduğunun ve alacağın takibinin tahsilatla sonuçlanmayacağının ortaya konmasıdır borçlunun ticari veya mali anlamda zararlı olması ödeme güçlüğüne ispatlamayacağı gibi, ödeme güçlüğüne ispat edilmesinde borçlunun zararlı olması şartı da aranmaz.” (Güncelvergi, 2019: 3-4).

²⁶ GİB İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 09.09.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.35.16.01-176300-443 sayılı yazısı

Şirketlerin yönetim kurulu kararınca bir alacaktan vazgeçilmesi durumunda kanun alacağa ilişkin yönetim kurulu kararını kanaat verici bir belge olarak görmemektedir. Buna ilişkin Maliye Bakanlığı'nın yayımladığı bir özalgede ²⁷ yönetim kurulu kararını kanaat verici bir belge olarak saymamakta, kanaat verici bir belge olarak sayılabilmesi için bu belgelerin mahkeme huzurunda düzenlenen belgeler olması gerektiğini belirtmiştir.

Danıştay Vergi Davaları Genel Kurulu sulh yoluyla alacaktan vazgeçme konusunda Maliye Bakanlığı'nın yukarıda belirtilen özalgesine göre daha esnek davranmış, verdiği bir kararda ²⁸, "... imzalanan protokol davacı şirketin alacağının tahsilinin imkansız olduğunu göstermeye yeterli belge niteliğindedir." şeklinde açıklama yaparak borçlu ve alacaklı taraflar arasında imzalanan protokolün alacağın tahsiline imkan kalmadığını ispat eden kanaat verici bir belge olduğunu belirtmiştir. (Nazali, 2018: 3)

Özetle, sulh yoluyla bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için; ya yargı tarafından karar çıkmalı, ya da borçlu ve alacaklı taraflar yazılı bir sözleşme imzalamalı, bu sözleşme notere tasdik ettirilmeli ve borçlunun ödeme güçlüğü içinde olduğu kanıtlanmalıdır.

1.6. Ticari Alacaklarda Reeskont İşlemleri

Reeskont işlemi işletmenin sahip olduğu senetli alacakları ile ödeyeceği senetli borçlarının değergeme günü itibari ile gerçek değeri gösterir duruma getirme işlemidir. İşletmeler vadeli satışları nedeni ile senetlerinin değerginde vade farkı da yer alır. Değergeme işlemi ile senetli borçlar ve alacaklar değergeme günü itibari ile gerçek değergine getirilmiş olur. Başka bir ifade ile senetli borç ve alacakların içindeki vade farkı değergeme günü itibari ile senetlerden çıkartılarak, gerçek durumu gösterir hale getirilir. Senetlerin vade farkları ise sonuç hesaplarına aktararak işletmenin gerçek kazancı üzerinden vergilendirilmesini sağlar (Toroslu, 2008: 1).

²⁷ GİB Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 23.01.2017 tarih ve 50426076-125[9-2014/20-241]-8 sayılı özalgesi

²⁸ Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 15.6.2007 tarih ve E. 2007/20, K. 2007/211 sayılı kararı

1.6.1. Reeskont Kavramı

Reeskont uygulamasının temelinde dönemsellik kavramı yer alır. Bu kavrama göre işletmenin sınırsız kabul edilen ömrü belirli dönemlere ayrılmıştır ve her dönemin gelir ve giderleri dolayısıyla faaliyet sonuçları sonraki dönemlerden bağımsızdır. İşletmelerin gelir ve giderleri tahakkuk kavramı gereği gerçekleştiği anda tahsiline yada ödemesine bakılmaksızın kayıt altına alınır. İşletmenin gelir ve giderlerinin işletmenin içinde bulunduğu döneme ait olması, dönemsellik kavramının muktezasıdır. İşletmelerin bu nedenle gider ve gelir kalemlerini değerlerken içinde bulunulan döneme ait olmayanları ayıklaması gerekir. Bu tespitin yapılabilmesi için VUK 281 ve 285²⁹ nolu maddeleri kanuni dayanak noktasıdır. Bu maddelere göre alacak ve borçlar kayıtlı değeri ile değerlendirilir. Ancak kanun vadesi gelmemiş senetli borç ve alacaklara kayıtlı değeri ile değil de değerleme günündeki gerçek değerine göre hesaplama hakkı tanımıştır. İşte vadeli alacak ve borç senetlerinin değerleme günündeki gerçek değerine getirilmesi işlemine reeskont denir. Reeskont işlemi ile vadesi gelmemiş senetli borç ve alacakların içerisindeki vade farkı çıkartılır, değerleme günündeki gerçek değere getirilir. Bu şekilde vade farkları ilgili dönem karından çıkartılarak, olması gereken sonraki dönem karlarına aktarılmış olur (Arpacı, 2007: 149-150).

MSUGT'nin yanı sıra vergi kanunları da dönemsellik kavramını kabul etmiştir. Dönemsellik kavramı ile ilgili Gelir Vergisi Kanunu 38 ve 39, Kurumlar Vergisi Kanunu 13. Vergi Usul Kanunu 174, 281, 283, 285 ve 287. maddeleri de dönemsellik ilkesi ile ilgilidir (Öztürk, 2008: 1).

Reeskont ayırma işlemi işletmelerin ihtiyarına bırakılmıştır, isteyen işletme reeskont ayırmaya bilir, ancak alacak senetlerine reeskont hesaplayan işletmeler borç senetlerine de reeskont hesaplamak zorundadır. Çünkü alacak senetlerine reeskont

²⁹ Madde 281 – Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerleme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerleme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır.

Madde 285 – Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerleme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerleme günü kıymetine irca olunabilir.

hesaplandığında işletmenin hasılatı içerisinde yer alan vade farkı reeskont faiz gideri olarak değerlendirilecek, işletmenin dönem karında azalışa sebep olacaktır. Bu hakkı kullanan işletmeler borç senetlerine de reeskont hesaplayarak vade farklarını reeskont faiz geliri olarak kayıtlara alacak, bu şekilde dönem karında artışa sebep olacaktır. Kanun koyucu, alacak senetlerine reeskont hesaplayan bir işletmeye, borç senetlerine de reeskont hesaplama zorunluluğu getirmişken; borç senetlerine reeskont ayıran işletmeye vergi kaybına uğramayacağı için alacak senetlerine reeskont ayırma zorunluluğu getirmemiştir. Şunu da belirtmek de fayda vardır, işletmelerin başta dönemsellik kavramı olmak üzere, muhasebenin temel kavramları ve ilkeleri doğrultusunda, finansal tablo kullanıcılarına doğru bilgiyi vermek için reeskont işlemlerini yapması gerekir.

1.6.2. Reeskont Ayrılma Nedeni

Reeskont işleminin temelinde muhasebenin dönemsellik kavramı yatar. Dönemsellik kavramı gereği işletmenin döneme ait gelir ve giderleri içinde bulunan döneme ait olmalı, sonraki dönemlerden ayrıştırılmalıdır. Dönem karı belirlenirken işletmenin o döneme ait olan gelirler ile yine aynı döneme ait olan giderlerin değerlendirilmesi gerekir. Reeskont işlemi ile alacak senetleri ve borç senetleri içerisinde yer alan vade farkından kaynaklı gelir ve giderler, dönem gelir ve giderlerinden çıkartılarak sadece o dönemin gelir ve giderini gösterecek şekilde getirilmiş olacaktır. Reeskont işlemi sayesinde işletmenin içinde bulunduğu dönem ile ilgili olmayan gelir ve giderler dönem karından çıkartılmış olur bu şekilde işletmenin gerçek dönem karı ortaya çıkacaktır.

MSUGT³⁰ mali tabloların işletmenin gerçek durumunu en doğru gösterir şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Mali tablo kullanıcıları reeskont işlemi sonucu ile düzenlenen mali tablolarda işletmenin en gerçekçi durumunu da görme imkanına sahip olacak, mali tablolar, finansal bilgi kullanıcılarının vereceği karara

³⁰ 5. Dönen ve duran varlıklar grubunda yer alan alacak senetlerini, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır. (MSUGT, Bilanço İlkeleri)

5. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan borç senetlerini bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.(MSUGT, Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler)

yön verecektir. Bunun yanında tabloların önceki dönemlerle karşılaştırılmaları da daha sağlıklı olacaktır.

Alacak senetlerinin borç senetlerinden fazla olması durumunda işletmeye vergisel avantaj sağlayacak, paranın zaman değeri³¹ nedeniyle nakit yönteminde fayda oluşturacaktır.

1.6.3. Reeskont Ayırma Şartları

VUK açısından reeskont ayırma şartları aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1.6.3.1. Alacak veya Borcun Kazanç Elde Etmek İçin Ortaya Çıkmış Olmalı

Alacak ya da borçlara reeskont hesaplayabilmek için alacağın işletmenin ticari faaliyetleri nedeni ile ticari kazancı artırıcı geliri artırması için ortaya çıkmış olması gerekir. Reeskont hesaplanacak borçların da yine aynı şekilde ticari faaliyet nedeni ile maliyeti ya da gideri oluşturmak için ortaya çıkması gerekir. Nitekim reeskont hesaplanmasının temel mantığı gelir ve giderlerin içerisinde yer alan döneme ait olmayan gelir ve giderlerin dönem giderlerinden çıkartılması, işletmenin gerçek karı üzerinden vergilendirilmesi sağlamaktır (Öztürk, 2008: 2).

1.6.3.2. Alacak ya da Borç Senede Bağlı Olmalı

Bir alacak ya da borcun reeskonta tabi tutulabilmesi için alacak ya da borcun senede bağlı olması gerekir. Hem VUK'un 281 ve 285. maddeleri hem de MSUGT'de bu husus açıkça belirtilmiştir. Senede bağlı olmayan bir alacağa reeskont hesaplanması mümkün değildir.

1.6.3.3. Alacak veya Borç Senedinin Vadesi Olmalı

Alacak veya borç senetlerine reeskont hesaplayabilmek için değerlendirme günü itibari ile ileri bir tarihi içeren vadenin yer alması gerekir. Reeskont hesaplamak

³¹ Paranın zaman değeri: Bugünkü bir miktar paranın gelecek bir tarihteki aynı miktar paradan fazla olması demektir.

demek işletmenin vade farkı sebebi ile gelir ve giderleri içerisinde yer alan vade farkı tutarlarını tespit edip, gelir ve gider hesaplarından çıkarmaktır. Dolayısıyla vadesi olmayan alacak ve borç senetlerinde bu vade farkı bulunmayacaktır.

1.6.3.4. Değerleme Günü Senet Üzerindeki Vade Gelmemiş Olmalı

Reeskont hesaplaması değerlendirme günü itibari ile değerlendirme gününden senedin vadesi olan ileri tarihteki vade farkını hesaplamaya yönelik bir uygulamadır. Burada zaten değerlendirme günü itibari ile vadesi gelmemiş süreye isabet eden kısım hesaplanmaktadır. Bu nedenle vadesi gelmiş ya da geçmiş senetlere reeskont hesaplanması mümkün değildir.

1.6.3.5. Alacak veya Borç Senedi İşletmenin Aktifinde Yer Almalı

İşletmenin aktif veya pasifinde yer almayan alacak ya da borç senetlerine reeskont hesaplanamaz. Alacak senetlerinin teminat amacıyla ya da kefalet nedeniyle işletmeden çıkması ya da tahsili için bankaya verilmesi durumunda da bu senetler işletmenin aktifinde kayıtlı olduğu için reeskont hesaplamaya mani bir durum yoktur. (Toroslu, 2008: 3)

1.6.4. Reeskont Hesaplaması ile İlgili Özellikli Durumlar

İşletmenin dönem gelir ve giderleri içerisinde yer alan döneme ait olmayan gelir ve giderlerin ayrıştırılması işleminden ibaret olan reeskont işlemlerine ilişkin uygulamada özellik arz eden durumlarda ortaya çıkmaktadır.

1.6.4.1. Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması

Çek özelliği itibari ile görüldüğünde ödenmesi gereken, vade içermeyen, bankaya tahsili için sunulduğunda banka tarafından ödenmesi gereken bir kıymetli evraktır. Çekler her ne kadar vadeli bir ödeme aracı olmasa da uygulamada vadeli bir ödeme aracı olarak kullanımı oldukça yaygındır. Uygulama yönü itibari ile vadeli bir ödeme aracı olan senetlere benzer.

Reeskont hesaplama işlemi vadeli bir ödeme aracı olan senetlere uygulanmakta olup, vadeli çeklere reeskont hesaplanıp hesaplanmayacağı konusunda tereddüt yaşanmıştır. Her ne kadar vadeli çekler, şekil olarak vadesiz bir ödeme aracı olan çeke benzese de uygulama itibari ile vadeli bir ödeme aracı olan senetlere benzemektedir. Muhasebenin özün önceliği kavramı gereği de vadeli çeklerin, senet gibi düşünülüp reeskont hesaplanması gerekmektedir.

Vadeli çekler ile ilgili Danıştay Vergi Daireleri farklı kararlar vermişlerdir. Danıştay Vergi Daireleri Genel Kurulunun 07/04/2000 tarih ve E:1999/448, K: 2000/145 sayılı kararı ile kısaca çekin yasal olarak vade faiz taşımasının mümkün olmadığını belirterek vadeli çeklere reeskont hesaplanamayacağına ilişkin karar vererek bundan sonraki kararlara yön vermiştir (Öztürk, 2007: 138). Maliye Bakanlığı'nın 2009 yılında yayımladığı özelgede³² çekin bir ödeme aracı olduğu, senet gibi vadeli bir ödeme aracı olmaması nedeniyle vadeli çeklere reeskont hesaplanamayacağını açıklamıştır.

Maliye Bakanlığı 2013 yılında yayımladığı 30/04/2013 tarih ve 64 sayılı sirkü ve 213 sayılı VUK 3. maddeye atıfta bulunarak, olayın esas mahiyetine bakılmasını, vergi işlemlerinde olayın şeklinden ziyade gerçek durumunun dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Çeklerin düzenlenme tarihlerinden önce bankaya ibraz edilemediğini, vergi uygulamaları bakımından vadeli bir ödeme aracı niteliği kazandığından vadeli çeklere reeskont hesaplanabileceği hükmünü vermiştir. Çeklerde vade uygulamasının 2020 yılına kadar da uzatıldığı dikkate alındığında vadeli çeklerde reeskont uygulamasının yasalara uygun olduğu da görülmektedir.

Vadeli çeklere reeskont hesaplaması yaparken; senetlerde olduğu gibi eğer vadeli müşteri çeklerine reeskont hesaplanıyorsa, verilen çeklere de reeskont hesaplanması gerektiği unutulmamalıdır.

1.6.4.2. Avans Niteliğinde Alınmış İleri Vadeli Senetlere Reeskont Hesaplama

İleride yapılacak bir iş nedeni ile öncesinden ileri tarihli bir senet alınması durumunda, öncesinde herhangi bir gelir kaydı yapılmadığı için reeskont

³² Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 12.05.2009 tarih ve VUK-41/2009-3/ Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması-1 sayılı özelgesi

hesaplanamayacağına dair Maliye Bakanlığı'nın İç Genelgesi³³ vardır. Bu genelgede avans niteliğindeki işlemlerin hasılat kaydedilmediği halde alacak senetlerine reeskont hesaplanması durumunda, ortaya çıkan giderin dönem karını azaltıcı etki oluşturduğu dolayısıyla vergi kaybına neden olduğu, mal ve hizmet tesliminden sonra gerçek bir alacağa dönüşeceği gerekçe gösterilmiştir (Toroslu, 2008:4). Avans karşılığında alınan senetlere reeskont hesaplanabilmesi için; daha önce gelir yazılan bir işlemten doğan senetli alacaklar için reeskont hesaplanabileceği dikkate alınmalıdır (Öztürk, 2007: 135).

1.6.4.3. Tahsile Verilen Alacak Senetlerine Reeskont Hesaplaması

İşletmenin senedi tahsil için bankaya vermesi senedi işletmenin aktifinden çıkartmadığından, tahsile verilen senetler için reeskont hesaplanabilir. Ayrıca senetlerin vadesi gelinceye kadar bankada tahsil için durması ile işletmenin kasasında durması arasında bir fark yoktur. İşletme değerlendirme gününden vadeye kadar olan kısma, senedin tahsil edilmemiş olması şartıyla reeskont hesaplayabilir (Toroslu, 2008:3).

1.6.4.4. Teminata Verilen Alacak Senetlerine Reeskont Uygulaması

İşletmenin aktifinde kayıtlı bir senedi teminat için vermesi, senedin işletmenin varlığı olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Senet teminat için verilmiş olsa bile istenildiğinde, senedin başka senetlerle takası da söz konusu olabilir. Teminat için verilen senetlerin işletmenin kasasında bulunması ile başka bir yerde teminata bulunması arasında bir fark yoktur. Danıştay ve Maliye Bakanlığı da bu açıdan yaklaşmaktadır. Bu nedenle teminat için verilen alacak senetlerine reeskont hesaplanabilir (Öztürk, 2008).

Teminat için senet verildiğinde bunun işletmenin senet üzerinde kullanım hakkını azaltacağını düşünen görüş, teminat için verilen senetlere reeskont hesaplanamayacağını belirtmiştir. Ancak Danıştay 23. Dairesi verdiği kararda ³⁴

³³ 1993/1 VUK İç Genelgesi

³⁴ “ bu kıymetler üzerinde işletmelerin tasarruf hakkının bulunup bulunmamasının önemi olmadığı, bankalara teminata verilen alacak senetlerinin işletmenin bilançosunda mevcut iktisadi

özetle; işletmenin aktifinde bulunduğu gerekçesiyle teminat için bankaya verilen alacak senetlerine reeskont hesaplanabileceği yönünde karar vermiştir (Gökçe, 2016).

1.6.4.5. Şüpheli Hale Gelmiş Olan Senetli Alacaklara Reeskont Uygulaması

Şüpheli hale gelen senetli alacaklara VUK 323. maddesi gereği karşılık ayrıldığı için bu senetlere reeskont hesaplanmaz. Eğer hesaplanırsa bu tür senetli alacaklara mükerrer gider yazılmış olur, bu da kanunen kabul edilmeyen giderdir. Zaten senetli borç veya alacağın şüpheli hale gelebilmesi için dava ve icra aşamasına gelmesi gerekir. Dava ve icra aşamasına gelmesi için vadesinin gelmesi ve ödenmemesi gerekir. Vade olmayan senede de reeskont hesaplanmaz.

1.6.4.6. Döviz Cinsinden Senetlerde Reeskont Uygulaması

VUK 280³⁵. maddesine göre yabancı para üzerinden düzenlenmiş alacak senetlerine reeskont işlemi yapılabilir. Yabancı para cinsinden düzenlenmiş senetlere reeskont hesaplanırken, bu tür senetler değerlendirme gününde ilan edilen döviz alış kuru ile senet bedeli TL'ye çevrilir.

Kural olarak yabancı para cinsinden alacaklar değerlendirilirken borsa rayicinin dikkate alınması gerekir, Türkiye'de kambiyo borsası olmadığından, Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen kur dikkate alınır. Maliye Bakanlığı her yıl 31 Aralık tarihi itibari ile kurları açıklar. Yabancı para cinsinden varlıklara değerlendirme yaparken efektif alış ya da döviz alış kurları kullanılır. Efektif alış nakit yabancı paralar için kullanılırken, kambiyo senetleri vb belgeler üzerinden düzenlenen

kıymet olma niteliğini yitirmedikleri, 213 sayılı Kanunun 281 inci maddesinde portföydeki alacak senetleri ile bankaya teminat olarak verilen alacak senetleri arasında herhangi bir ayırım gözetilmediği”

³⁵ Madde 280: Yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış bedeli esas alınır. Yabancı paranın borsada rayici yoksa, değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tesbit olunur.

Bu madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da caridir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu Kanunun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir. Ancak senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LİBOR) esas alınır.

yabancı paralı belgelerde ise döviz alış kuru kullanılır. 283 sayılı VUK Genel Tebliğinde efektif alış kurunun bulunmaması durumunda, döviz alış kurunun kullanılabileceği belirtilmiştir (Bilgili, 2019).

Yabancı para cinsinden alacak senetlerine reeskont hesaplanırken VUK 280. maddesine göre öncelikle senet üzerindeki oran, yazılı oran yoksa LİBOR'un kullanılması gerektiği belirtilmiştir. LİBOR bankaların kendi aralarında dövizleri değiştirdikleri faiz oranıdır. Oran sürekli değiştiği için değerlemenin yapıldığı gün sonunda (kapanışta) oluşan oranın kullanılması gerekir. Bunun yanında senedin vadesine uygun oran kullanılmalıdır. Örneğin değerlendirme günü itibari ile vadesine 6 ay kalmış bir senet için 12 aylık LİBOR kullanılmamalıdır (Öztürk, 2007: 139).

1.6.4.7. Vade İçermeyen Alacak Senetlerine Reeskont Uygulaması

Vadesi olmayan senetlerde ödemenin zamanı belli olmadığı için görüldüğü zaman ödenir. Reeskont hesaplamasının şartlarında biriside senedin vadesinin olmasıdır. Vadesi olmayan senetler bir nevi çeke benzer. Kanun koyucu da senede reeskont hesaplanabilmesi için vadesinin gelmemiş olması gerektiğini belirtmiştir. Vadesi belirsiz olan bir senedin de vadesinin gelip gelmediğinin anlaşılması imkânsızdır. Bu nedenle vadesi belli olmayan senetlere reeskont hesaplanamaz. (muhasibex, 2015). Vadesi olmayan senetler Türkiye'de kullanılan/uygulaması olan senetler değildir.

1.6.4.8. Kısmi Reeskont Uygulaması

Vergi idaresi, mükelleflere reeskont hesaplarırken hem alacak senetlerini hem de borç senetlerini reeskonta tabi tutmaları gerektiğini belirtmektedir. Alacak senetlerine reeskont hesaplayan işletmeler borç senetlerine de reeskont hesaplamak zorundadır. Bu nedenle alacak senetlerinin bir kısmının reeskonta tabi tutulup, diğer kısmının reeskont dışı bırakılması mümkün değildir. Danıştay, vermiş olduğu bir kararda 28/04/1986 tarihinde vermiş olduğu bir kararda alacak senetlerinin bir kısmına reeskont hesaplanabileceğini belirtmiştir (Örten ve Karapınar, 2009: 70).

VUK'a göre bazı işletmeler³⁶ dışındaki işletmeler aktifinde kayıtlı alacak senetleri ile pasifinde kayıtlı borç senetlerine reeskont hesaplamaları isteğe bağlıdır. Reeskont işleminin isteğe bağlı olması mükellefe bu senetlerinin bir kısmını reeskonta tabi tutup, bir kısmını tabi tutmama hakkı vermemektedir. Bu nedenle işletmeler ya alacak ve borç senetlerinin tamamını reeskonta tabi tutacaktır ya da hiçbirini reeskonta tabi tutmayacaktır (Toroslu, 2008: 7).

Alacak senetlerine reeskont hesaplayan işletmeler borç senetlerine de reeskont hesaplamak zorundadır. Ancak borç senetlerine reeskont hesaplayan bir işletme kanun hükümlerine göre alacak senetlerine reeskont hesaplamayabilir yani burada kısmi amortisman hesaplanabilir (Gökçe, 2016). Bunun nedeni de borç senetlerine reeskont vergi matrahını artıracığından vergi kaybına yol açmayacak aksine devletin tahsil edeceği vergiyi artıracaktır.

MSUGT, muhasebenin ilkeleri ve temel kavramları dikkate alındığında işletmenin doğru, güvenilir ve gerçeğe en uygun bilgiyi sunması bakımından alacak ve borç senetlerinin ikisine de reeskont hesaplamalı, gerek alacak senetlerine gerekse de borç senetlerine kısmi reeskont hesaplaması yapmamalıdır.

1.6.4.9. Müflisten Olan Senede Bağlı Alacaklara Reeskont Uygulaması

İflas eden bir kişiden olan alacaklar, borçlunun gayrimenkul ipoteği ile teminatlı alacakları hariç olmak üzere, vadesi gelmiş alacak halini kazanmıştır. Senetli bir alacağa reeskont hesaplamak için değerlendirme gününde vadesinin daha gelmemiş olması gerekir. Bu nedenle bu tür senetli alacaklara reeskont hesaplanmaz (Toroslu, 2008: 7).

1.6.4.10. Hatır Senetlerinde Reeskont Uygulaması

Alacak senetlerine reeskont uygulamasının temel şartlarından birisi de senede bağlı alacağın işletmenin ticari kazanç elde etmesi veya ticari faaliyetinin devamı için oluşmuş olması gerekir. Ayrıca reeskont işlemi yapılabilmesi için bu senede ilişkin öncesinde gelir yada gider kaydı yapılmış olmalıdır. Yapılan bir vadeli satış

³⁶ Banka, banker ve sigorta şirketleri

nedeni ile alınan alacak senedine reeskont hesaplayarak, senet tutarının içerisindeki vade farkı gelirden düşülmekte, işletme gerçek geliri üzerinden vergilendirilmektedir. Ancak hatır senetlerine reeskont hesaplandığında önceden bir gelir olmadığından, reeskont gideri sadece işletmenin dönem karını aşağı çekecek, bu durumda ödenecek vergi de azalacaktır. Bu durum ise hem MSUGT hem de VUK'a aykırıdır. Hatır senetleri işletmenin ticari faaliyetlerine dayanmadığından, öncesinde gelir kaydı olmadığından bu tür senetlere reeskont hesaplanamaz.

1.6.4.11. Alacak Tutarı İçinde Yer Alan KDV İçin Reeskont Uygulaması

Alacak tutarında dahil olan KDV'ye isabet eden tutar için bir görüş reeskont hesaplanması gerektiğini savunurken diğer bir görüş ise reeskont hesaplanmaması gerektiğini savunmaktadır.

Reeskont hesaplanması gerektiğini savunan görüşe göre, reeskont işleminde amaç; varlığın değerlendirme gününde gerçeğe en uygun değerlere sahip bir şekilde mali tablolara yansıtılmasıdır, dolayısıyla tutar içindeki KDV'nin değerlendirme günündeki gerçek değere getirilmesi gerekir. Bu gerekçeyle alacak tutarı içinde yer alan KDV'ye reeskont hesaplamasında herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Vergi idaresinin de bu yönde görüşü vardır (Örten ve Karapınar, 2009: 70). KDV de işletmenin ticari faaliyetleri neticesinde ortaya çıkmıştır, ticari faaliyetleri nedeni ile ortaya çıkması nedeniyle reeskont hesaplanabilir. Ayrıca Gelirler Genel Müdürlüğünün³⁷ 10 Ağustos 2001 tarih ve 42547 sayılı yazısında KDV dahil alacak ve borçlar için düzenlenen senetlere reeskont hesaplanabileceği belirtmiştir. (Öncü, 2012)

Alacak tutarı içinde yer alan KDV'ye reeskont hesaplanmaması gerektiğini savunan görüş; KDV'ye isabet eden tutarın önceden gelir kaydedilmediği, reeskont hesaplanması durumunda gelir kaydedilmeyen KDV'den kaynaklı reeskont gideri yazmanın doğru olmayacağı belirtilmiştir. Reeskont ayırmanın temelinde

³⁷ Maliye Bakanlığı'na verilen 10.08.2001 tarih ve 29-2950-281-56/42547 sayılı özelgesi ,

Ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve satışlar sırasında satış bedeli ile birlikte alacak senedinin bedelini oluşturan KDV, işletme alacaklarının unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal veya hizmetin satılmasından kaynaklanan bir alacak olması nedeniyle reeskont uygulanmasının alacak senedi içerisinde yer alan katma değer vergisi dahil bedel üzerinden yapılması mümkün bulunmaktadır.

dönemsellik ilkesi vardır, alacak tutarının içerisinde yer alan KDV gelirin ya da giderin içerisinde yer almamaktadır. Ayrıca KDV tutarı hem GVK da hem de KVK'da vergi matrahının belirlenmesinde herhangi bir etkisi yoktur. Bu sebeple senet içerisinde yer alan KDV tutarı düşüldükten sonra geriye kalan KDV'siz tutar üzerinden reeskont hesaplanmalıdır (Öncü, 2012). Bu görüşe paralel bir yaklaşımda ise senet üzerindeki bütün tutara reeskont hesaplanmalı, ancak KDV'ye isabet eden kısma ilişkin reeskont gideri KKEG olarak kayıtlara alınmalıdır (Atay ve Kulak; 2009).

Netice itibariyle her iki görüşün de doğru ve haklı yönleri bulunmaktadır. Alacak tutarı içerisinde yer alan KDV işletmenin ticari faaliyetleri nedeni ile ortaya çıktığından reeskontun amacı da dönemsellik kavramı gereği alacak tutarının değerlendirme gününe getirilerek gerçek durumu yansıtmaya sağlamaktır. Bu nedenle alacak senetlerinin içerisinde yer alan KDV tutarının da reeskona tabi tutulması gerekir. Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın özeliği de buna imkan sağlamaktadır, bu nedenle KKEG olarak da değerlendirilmesine gerek yoktur.

1.6.4.12. Geçici Vergi Dönemlerinde Reeskont Uygulaması

Geçici vergi dönemlerinde reeskont işlemleri dönem sonu reeskont işlemleri gibi dikkate alınmalıdır. Bir geçici vergi döneminde alacak senetlerine reeskont hesaplanması, sonraki dönemlerde de reeskont hesaplanması gerektiğini zorunlu hale getirmez. Şunu da unutmamak gerekir, geçici vergi dönemlerinde de alacak senetlerine reeskont hesaplayan bir işletme, borç senetlerine de reeskont hesaplamak zorundadır. (Öztürk, 2007: 140)

1.6.5. Reeskont Hesaplaması

Alacak senetlerine reeskont hesaplayabilmek için alacağın değerlendirme günü itibari ile işletmenin aktifinde kayıtlı olması gerekir.

Alacak senedinin değerlendirme günündeki değerini bulabilmek için öncelikle alacak senedine uygulanacak iskonto oranının bilinmesi lazımdır. Bunun için temel kural borçlu ve alacaklının aralarında anlaşmış oldukları senedin üzerinde yazılı olan orandır. Eğer senedin üzerinde oran yoksa değerlendirme günündeki Merkez bankası faiz

oranının kullanılması gerekir (Örten ve Karapınar: 2009). TCMB, reeskont işlemlerinde uygulanan iskonto oranı ile avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranlarını açıklar, alacak senetlerini reeskonta tabi tutarken kısa vadeli avans faiz oranlarının kullanılması gerekir. Alacak yabancı para cinsinden ise LİBOR kullanılması gerekir.

Reeskont tutarı iç iskonto yolu ile ya da peşin değer formülü ile reeskont hesaplanmalıdır. 238 VUK genel tebliğinde reeskont hesaplaması yaparken iç iskonto yönteminin kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

238 sayılı VUK Genel Tebliğindeki İç İskonto Formülü ile reeskont hesaplaması aşağıdaki gibi yapılır.

$F = A - [A \times 360 / (360 + m \times t)]$ formülünü kullanmak suretiyle iç iskonto yöntemine göre hesaplanacaktır.

F=İskonto tutarı, A=Senedin Değeri, m= iç iskonto faiz oranı, t=Vade

Örneğin; Nominal değeri 10.000 TL, vadesi 60 gün, kısa vadeli avans faiz oranının % 20 olduğunu varsayarak alacak senedinin reeskont tutarını hesaplayalım.

$$\begin{aligned} F &= A - [A \times 360 / (360 + (m \times t))] \\ &= 10.000 - [10.000 \times 360 / (360 + (0,20 \times 60))] \\ &= 10.000 - (3.600.000 / 372) \\ &= 10.000 - 9.677 \\ &= 323 \text{ TL olarak hesaplanacaktır.} \end{aligned}$$

10.000 TL’lik alacağın değerleme günü itibari ile gerçek değeri 9.677 TL’dir. Bir başka deyişle dönemsellik kavramı gereği 10.000 TL’lik alacak senedinin içerisinde 323 TL döneme ait olmayan tutar vardır. Bu tutarda reeskont gideri yazılarak dönem karından düşülür.

Senetlere reeskont hesaplarken peşin değer formülü kullanılarak yapılan hesaplama ise önce senedin bugünkü değeri bulunur, senet tutarından bugünkü değer çıkartılarak reeskont tutarı hesaplanır. Bu yöntemdeki formül ise aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} \text{Alacağın Bugünkü Değeri} &= \frac{\text{Nominal Değer} \times 360}{360 + (\text{reeskont oranı} \times \text{süre})} \end{aligned}$$

Reeskont Tutarı = Nominal Değer – Alacağın Bugünkü Değeri

İç iskonto uygulamasındaki örneği burada uygularsak;

$$\text{Bugünkü Değer} = \frac{10.000 * 360}{360 + (0,20 * 60)}$$

$$\text{Bugünkü Değer} = 9.677 \text{ TL}$$

$$\text{Reeskont Tutarı} = 10.000 - 9.677 \text{ TL} = 323 \text{ TL olacaktır.}$$

Peşin değer formülü kullanılarak yapılan hesaplamada ise alacak senedinin değerleme günü itibari ile gerçek değerinden senet bedeli çıkartılarak reeskont hesaplanır. Her iki yöntem aynı sonucu vermektedir çünkü ikisi de anapara ve faiz üzerinden hesaplama yapmaktadır.

Hesaplama işlemi ana para üzerinden yapılıyorsa bu dış iskonto ($f = a * n / 100$) yöntemidir. Bu yöntemde faiz üzerinden de reeskont hesaplaması yapıldığı için iskonto tutarı senedin bedelini geçebilir. Bu nedenle de iç iskonto yöntemi kullanılması zorunludur. (Örten ve Karapınar, 2009: 68)

238 sayılı VUK Genel Tebliği'nde TCMB uygulamasında vadesi 92 günden daha fazla olan senetlere reeskont hesaplaması yapılamayacağı belirtilmiş, iskonto formülü olarak ise dış iskonto formülü kullanılacağı söylenmiştir.

Bu konu ile ilgili Maliye Bakanlığı'nca yayımlanan bir özelgede ³⁸vadesi 92 günden fazla olan senetlere iskonto yapılıp yapılmayacağı konusunda görüş sorulmuştur. Özelgede özetle; Merkez Bankası tarafından dış iskonto oranı kullanılması özellikle kısa vadeli senetlerde problem oluşturmamasına rağmen uzun vadeli senetlerde reeskont tutarının senet tutarını geçeceğinden senedin eksiye düşeceğini, bu durumun ise mantıkla bağdaşmayacağını belirtmiştir. Bu nedenle reeskont oranı olarak Merkez bankası tarafından açıklanan kısa vadeli avans faiz oranları ve iç iskonto formülünün kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

İlgili özelgede vadesine 92 gün fazla gün kalan senetlere reeskont hesaplaması yapılmamasının TCMB'nin yaptığı bir uygulama olduğu, VUK'ta böyle bir

³⁸ GİB Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 10.09.2013 tarih ve 95462982-105[VUK.ÖZLG-2013-27]-265 sayılı özelgesi.

düzenlemenin olmadığı vadesine 92 günden fazla olan senetlere de reeskont hesaplanabileceği yönünde görüş bildirmiştir.

Sonuç itibari ile alacak senetlerine reeskont hesaplarken vadesine bakmaksızın, iç iskonko formülü ile hesaplama yapılmalı, bu şekilde değerlendirme günü itibari ile alacak senetler gerçeğe en uygun değere getirilmelidir.

1.6.6. Reeskont Uygulamasında Dikkat Edilecek Hususlar

İşletmelerde muhasebe mesleğini icra eden muhasebe mesleği mensuplarının reeskont işlemi yaparken aşağıdaki konulara dikkat etmesi gerekir.

- ✓Öncelikle muhasebe meslek mensubunun en temel görevlerinden birisinin gerçeğe en uygun mali tabloları sunmak olduğu unutulmamalıdır.
- ✓Reeskont hesaplamasındaki temel amaç; değerlendirme günü itibari ile senetlerin gerçeğe en uygun değeri göstermesidir. Bunun için senedin içerisinde yer alan döneme ait olmayan tutarlar, dönem gelir ve giderinden ayıklanmalıdır.
- ✓İşletmeler senetli borç ve alacaklarına reeskont hesaplayabilir.
- ✓Uzun vadeli çeklere reeskont hesaplanabilir.
- ✓Alacak senetlerine reeskont hesaplayanlar, borç senetlerine de reeskont hesaplamak zorundadır.
- ✓Uzun vadeli alınan çeklerine reeskont hesaplayanlar, verilen çeklerine de reeskont hesaplamak zorundadır.
- ✓Reeskont sadece vadeli olan senetler için geçerlidir.
- ✓Şüpheli hale gelmiş alacak senetleri için reeskont hesaplanamaz.
- ✓Tahsile verilmiş, teminata verilmiş olan alacak senetlerine reeskont hesaplanabilir.
- ✓Hatır senetlerine reeskont hesaplanamaz.
- ✓KDV'li olarak düzenlenen senetlere KDV tutarı için de reeskont hesaplanabilir.
- ✓Müflis durumundaki kişiden olan senetli alacakların vadesi geldiği için reeskont hesaplanamaz.

- ✓ Reeskont hesaplaması yaparken kısmi reeskont uygulanamaz. Yani senetlerin bir kısmına reeskont uygulayıp bir kısmına uygulamama gibi bir seçenek yoktur.
- ✓ Avans niteliğindeki alacak senetlerine reeskont hesaplanamaz.
- ✓ Reeskont oranı olarak, öncelikle sened üzerindeki yazılı oran, oran yoksa TCMB kısa vade avans işlemlerinde kullanılan faiz oranı dikkate alınmalıdır.
- ✓ Yabancı para cinsinden düzenlenen senetlerde de öncelikle yazılı oran, oran yoksa LIBOR kullanılmalıdır.
- ✓ Yabancı para cinsinden alacaklar değerlendirme günü itibari ile döviz alış kuru ile değerlendirme yapıldıktan sonra, reeskonta tabi tutulmalıdır.
- ✓ Reeskont işleminde iç iskonto oranı kullanılmalıdır.

İşletmeler ticari faaliyetlerini devam ettirirken her zaman peşin çalışmazlar. Alacaklarını güvence altına almak istemeleri nedeniyle veresiye alışverişten ziyade kıymetli evrak niteliğinde olan senet ve çek gibi ödeme araçlarını tercih ederler. Kambiyo senedi adı verilen ödeme araçları sık kullanılması nedeni ile tacirlerin dolayısı ile onlara rehberlik yapan muhasebe meslek mensuplarının kambiyo senetleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Bu nedenle ikinci bölümde ticari alacaklar hukuki açıdan incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

HUKUKİ AÇIDAN TİCARİ ALACAKLAR

Bu araştırmada ticari alacaklar, hukuki bakımdan TTK, İİK, BK ve VUK açısından incelenmiştir. Birinci bölümde VUK açısından inceleme yapıldığından, ikinci bölümde ticari alacaklar; TTK, İİK ve BK açısından incelenecektir. Ticari alacaklara kaynak teşkil eden kambiyo senetlerinin yer aldığı TTK ile kambiyo senetlerine özgü takip yolunun yer aldığı İİK ayrıntılı olarak incelenecek, BK ise genel olarak değerlendirilecektir.

2.1. Türk Ticaret Kanunu Açısından Ticari Alacaklar

TTK içerisinde işletmenin ticari alacaklarının büyük bir kısmını oluşturan kambiyo senetlerine geniş yer verilmiştir. Türkiye’de ticari hayatta kambiyo senetleri yaygın olarak kullanılmaktadır.

6102 sayılı TTK’da 670-823. maddeler kambiyo senetleri ile ilgili hususları düzenlemiştir. Kambiyo senetleri içerisinde en ayrıntılı bilgiler poliçe kısmında anlatılmış, bono ve çek ile ilgili konularda ise poliçedeki maddelere atıfta bulunulmuştur. Poliçe Türkiye’de çok uygulama alanı bulmamasına rağmen en fazla poliçeden bahsedilmesi bir eksikliktir. Çek yapısı itibari ile poliçeye benzediğinden (3 taraf vardır) pek sorun yaşanmamaktadır. Ancak bonoda sorun yaşanmaktadır. Türkiye’de en fazla bono ve çek işlem görmektedir (Bozkurt,2010: 82). Bu nedenle poliçe konusu yüzeysel geçilip, bono ve çek üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Kambiyo Senetlerine Bağlı Ticari Alacaklar

İşletmeler ticari işlemleri nedeniyle en başta alacaklarını garantiye almak için veresiye çalışmak istemezler, bunun yerine alacaklarını teminat altına alacak ödeme araçlarına başvururlar. Kambiyo senetleri, Türkiye’de tacirlerin alacakları karşılığında sahip oldukları en çok kullanılan kıymetli evraklardır. Tacirlere sadece alacağı garanti altına almak değil, tedavül kabiliyeti nedeniyle de bir ödeme aracı olarak kolaylık sağlamaktadır.

2.1.1.1.Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri

TTK'da kambiyo senetleri poliçe, bono ve çek adı altında işlem görmektedir. Bu senetlerin birbirinden ayıran özellikler olduğu gibi kambiyo senetlerinin ortak özellikleri de vardır. Kambiyo senetlerinin ortak özellikleri aşağıdaki gibidir.

Kanunen emre yazılı senetlerdir: TTK'ya göre kambiyo senetleri emre yazılı senetlerdir. TTK 681, 778/1-a ve 785/1³⁹ maddeleri bu konu hakkında düzenleme yapmıştır. Kambiyo senedi düzenlenirken sened nama bile düzenlenmiş olsa emre yazılmış sayılır. Yani kambiyo senedinin üzerinde aleni bir şekilde emre yazılıdır demese de kambiyo senetleri emre yazılı sayılır. Eğer bir kambiyo senedinin emre yazılı olması istenmiyorsa açıksa “emre yazılı değildir” ifadesinin yazılması gerekir. Bu durumda kambiyo senedinin tedavül kabiliyeti azalmış olur (Öztürk, 2010: 83).

Bono ve poliçeler emre ve nama düzenlenebilirken, çekler ise emre, nama veya hamiline düzenlenebilir. Piyasada bono ve poliçe düzenlerken hamiline düzenlememeye dikkat edilmelidir (Coşkun, 2017: 10).

Sıkı şekil şartlarına bağlıdır: Kambiyo senetlerinin zorunlu şekil şartlarından birinin veya bir kaçının eksik olması senedin kambiyo senedi olma vasfını ortadan kaldırır. Bu eksikliklerden birine sahip olan sened kambiyo senedi vasfını yitirerek, adi senet hükmüne geçip ispat aracı olarak kullanılabilir. Ancak kambiyo senedine sağlanan ayrıcalıklardan yararlanamazlar (Öztürk, 2010: 83).

İbraz senetleridir: Kambiyo senetler yapısı itibariyle el değiştirme kabiliyetini sahip senetlerdir. Ticari hayatın gereği olarak senetlerin hamili sürekli değişebilmektedir. Alacağın tahsil zamanı geldiğinde borçlu olan kişi kambiyo senedinin kimde olacağını bilemeyeceği için, hamilin borçlunun yanına gidip senedi ibraz ederek tahsilat yapması gerekir. Yani hamil senet bedelini tahsil etmek için borçluya başvurmak zorundadır (Öztürk, 2010: 83).

³⁹ MADDE 681- (1) Her poliçe açıkça emre yazılı olmasa da ciro ve zilyetliğin geçirilmesi yoluyla devredilebilir.

(2) Düzenleyen, poliçeye “emre yazılı değildir” ibaresini veya aynı anlamı ifade eden bir kaydı koymuşsa, poliçe ancak alacağın temlik yoluyla devrolunabilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki sonuçlarını doğurur

Kambiyo senetlerinde senet ile hak arasında sıkı bir bağıllık vardır. Haklar senetten ayrı talep edilemez, dolayısıyla hak da senetle birlikte devredilir. Senede bağlı bir hak istenebilmesi için bu hakkın senet ile birlikte ibrazı gerekir, hakkın devredilmesi için ise kullanım hakkının yani zilyetliğinin de devir edilmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle hakkın istenebilmesi için senet ibraz edilmeli, devir işlemi için ise senedin teslimi gerekmektedir (Coşkun, 2017: 5).

Tedavül kabiliyeti yüksektir: Kambiyo senetlerinin ekonomiye sağladığı en büyük katkılardan birisi de piyasada kolayca el değiştirebilmesidir. Kambiyo senetleri düzenlendikten sonra ciro ya da elden teslim yoluyla kolaylıkla piyasada dolaşabilmektedir.

Kambiyo senedini düzenleyen senedin üzerine ciro edilemez, devredilemez gibi hükümler kayarak senedinin dolaşımını engelleyebilir. Hamil bu tür senedi devredemez. Senedi devretse bile senedi elinde bulunduran son hamil bu senetten bir hak iddia edemez. Bu tür kayıtlar kambiyo senedinin kıymetli evrak olma niteliğini ortadan kaldırmaz (Coşkun, 2017: 7).

Mücerretlik ilkesi geçerlidir: Mücerretlik diğer adıyla soyutluk ilkesi kambiyo senedi neticesinde ortaya çıkan hakkın asıl ilişkiden bağımsız olduğunu anlatır. Soyutluk ilkesi senette yer alan hakkın senedin ortaya çıkmasına neden olan haktan bağımsız olduğunu ifade eder. Yani borçlu alacak hakkına sahip olan kişiye alacağın ortaya çıkışına sebep olan ilişkiyi öne sürerek ödeme yapmaktan kaçınamaz. Asıl borç ilişkisinin doğması ile ilgili bir aksaklık oluşması, kambiyo senedi vasfını etkilemez. Bu senetler asıl borç ilişkisinden bağımsızdır (Coşkun, 2017: 9).

Kambiyo senetlerinin en önemli özelliği mücerretliğidir. Bu ilkeye göre alacağın temel ilişki ile bağlantısı yoktur. Nitekim, senedin incelenmesi ile bu senedin ne için verildiği anlaşılamaz. Bu sebeple, senedin ilk düzenlendiği andaki temel ilişkideki bir aksaklık veya yetersizlik kambiyo senedinin özelliğini etkilemez. Senedi elinde bulunduran kişi vadesinde borçluya senedi ibraz ederek, bedeli tahsil talebinde bulunur (Öztürk, 2010: 84).

Mücerretlik ilkesi ile senedin ciro veya başka bir nedenle el değiştirmesi gibi durumlarda karşılaşılır. Senet hiç el değiştirmemişse böyle bir durumda söz konusu olamaz.

İmzaların bağımsızlığı ilkesi geçerlidir: İmzaların bağımsızlığı ilkesi ile kambiyo senetleri piyasa güvenliği sağlayan bir ödeme aracı haline gelmiş olur. TTK 667⁴⁰. maddede bu konu ile ilgili açıklamaya yer verilmiştir. Bu ilke ile sahte imzaların olması, imzası olan kişilerin ehliyetsizliği, olmayan kişilerin adlarına düzenlenmiş ya da imzalanmış olması gibi nedenler diğer imzaların geçerliliğine etki etmez.

Yetkisiz imza, fiil ehliyeti olmadığı halde imza atma, zorla senet imzalatma gibi durumlarda bile senet geçersiz sayılmaz, sadece keşideci, durumu izah edip ödemedi kaçınma gibi yola başvurulabilir. Ama diğer borçlular için senet geçerli olacaktır. Örneğin imza taklidi yapılarak sahte imza ile tedavüle çıkan bir bono için asıl borçlu imzanın kendisine ait olmadığını söyleyerek ödemedi kaçınabilir, yapılan tetkikat neticesinde imzanın kendisine ait olmadığı ispat edilirse borçtan kurtulur, herhangi bir ödeme yapmaz. Ancak senet ciro yoluyla el değiştirmişse bütün cırantalar hamile karşı sorumludur, keşidecinin imzasının sahteliği bu durumu değiştirmez (Öztürk, 2010: 85)

Alacaklar mutlaka para alacağı içerir: Kambiyo senetlerinin mutlaka bir parasal alacağı içermesi gerekir. Bonoda kayıtsız şartsız bir bedelin ödeneceği belirtilirken, poliçe ve bonoda ise bir havale vardır. Kambiyo senetlerinde bir bedel olması gerekir, örneğin belli bir miktar ... kg mal ile ödeyeceğim diye bir bono düzenlenemez (Öztürk, 2010: 85). Kambiyo senedi milli para üzerinden düzenlenebileceği gibi yabancı para üzerinden de düzenlenebilir.

Borçlular hamile karşı müteselsilen sorumludur: Bu özelliğe göre poliçe, bono veya çek üzerinde imza atmış olan kişilerin tamamı alacaklıya karşı müteselsil sorumludur. Yani borçlulardan herhangi bir alacaklıya karşı borcun tamamını ödemekle sorumludur. Alacaklının bütün borçlulara müracaat hakkı vardır. Ödeme

⁴⁰ I - Geçerli olmayan imzaların bulunması

MADDE 677- (1) Bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmayan kişilerin imzasını, sahte imzaları, hayali kişilerin imzalarını veya imzalayan ya da adlarına imzalanmış olan kişileri herhangi bir sebeple bağlamayan imzaları içerirse, diğer imzaların geçerliliği bundan etkilenmez.

II - Yetkisiz imza

MADDE 678- (1) Temsile yetkili olmadığı hâlde bir kişinin temsilcisi sıfatıyla bir poliçeye imzasını koyan kişi, o poliçeden dolayı bizzat sorumludur; bu poliçeyi ödediği takdirde, temsil olduğu kabul edilen kişinin haiz olabileceği haklara sahip olur. Yetkisini aşan temsilci için de hüküm böyledir.

yapan borçlu kendisinden önceki borçlulara alacaktan dolayı rücu edebilir (Kıymetli Evrak Hukuku, 2017: 16).

Kambiyo senetlerinde müteselsil sorumluluk gereği düzenleyen, cirantalar veya aval alacaklıya karşı müteselsil borçludur. Senedi elinde bulunduran kişi bu kişilerden sıra gözetmeksizin, borçlulardan birini yada birkaçına ya da tamamına alacağını tahsil etmek için başvuruda bulunabilir. Kambiyo senetlerinde müracaat hakkı geriye doğru gider, doğal olarak ileriye doğru gitmez. Hamil asıl borçludan borcunu tahsil edemediğinde müteselsil borçlu olan kişi/kişilerden tahsilat yaparsa senede bağlı borç sona erer; ancak ödemeyi yapan kişi geriye doğru giderek alacağını tahsil için müracaat edebilir (Öztürk, 2010: 85).

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararda⁴¹; senede kefil olanın, aval sayıldığı diğer borçlular gibi alacaklıya müteselsil sorumlu olacağını belirterek, kambiyo senetlerindeki müteselsil sorumluluğa değinmiştir.

İcra ve İflas Hukukunda özel takip usulleri vardır: Kambiyo senedine bağlı alacağı olan kişiler genel haciz yoluna başvurmadan, kambiyo senetlerine özgü haciz yoluna başvuruda bulunarak daha kolay ve hızlı bir şekilde alacaklarına kavuşabilirler.

Kamu güvenine sahip senetlerdir: Kambiyo senetleri ile hamil senette yazılı olan hakkın varlığının kabul edildiği senetlerdir. Hamil senedi kendisine ciro yoluyla veren cirantanın haklarına değil, sadece senet üzerinde yazılı hakka sahip olduğunu bilir. Senet üzerinde yer alan bu hak sayesinde senedi iyi niyetle ele geçiren hamil senet üzerindeki hakkın sahibi olacağına güvenebilir (Coşkun, 2017:10).

Kambiyo senetleri emre ve hamiline yazılı olmak şartıyla kamu güvenine mazhardır. Nama yazılı senetleri alan hamil, asıl borçtan kaynaklı def⁴²ilerle karşı karşıya kalabilir. Alacak devrinin sonucunda önceki hamillere karşı yapılacak

⁴¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 15.05.2014 tarih ve 2014/1470 karar, 2014/10176 esas numaralı kararı.

Bono üzerine "kefil" ibaresi konsa dahi bu, aval olarak nitelendirilir ve aval veren, bononun diğer borçlusu ile birlikte müteselsilen sorumlu olur (TTK.614). TTK'nun 636. maddesi hükmü gereğince kambiyo senetlerinde müteselsil borçluluk esası olduğundan, bu tür senetlerde imzası olan herkes, hamile karşı müteselsilen sorumludur. Bu açıklamalar doğrultusunda Türk Ticaret Kanunu'nda özel hükümler olması nedeniyle kambiyo senetlerinde BK'nun 584. ve 603. maddeleri uygulanamaz.

⁴² Def'i = Taraflardan birinin kendisine açılan davada borçtan kurtulmak için başvurduğu her türlü yol. (TDK) Hukukta ise borçlunun borcunu özel bir nedenle ödemekten kaçınması.

def'iler yeni hamile de yapılabilir. Bu nedenle nama yazılı kambiyo senetleri kamu güvenine sahip değildir. Emre yazılı senetlerde ise sadece kıymetli evrak üzerindeki hak devredilmektedir, kişisel def'iler önem arz etmemektedir. Bu nedenle tedavül kabiliyeti de yüksektir (Doğan, 2018: 118).

İyi niyetli üçüncü kişi senetteki hakları alabileceğine tam olarak güvenebilmelidir. Görünüşe güven ilkesi, hem hukuksal açıdan güvenme, hem de ticari yaşama güvenme açısından önem arz eder (Pulaşlı, 2018: 106).

Uluslararası nitelik taşıyan senetlerdir: Kambiyo senetleri tedavül kabiliyeti nedeniyle piyasada çok hızlı olarak el değiştirir. Bu sebeple bu tür senetler yurt dışı işlemlerde de el değiştirerek ülke sınırları dışında da kullanılabilir. Bu sebeple de ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklara karşı La Haye ve Cenevre Anlaşmaları imzalanmıştır (Coşkun, 2017: 11).

2.1.1.2. Kambiyo Senetlerinin Ekonomiye Katkısı

Kambiyo senetleri ile; kişilerin sahip olduğu nakit tutarlar, bono, çek ve poliçe ile belge haline getirilip, nakit varlık gibi dolaşımı sağlanabilir. Böylece, bankalarda yer alan nakit para miktarı artar, bu durum bankaların rahat bir şekilde kredi vermelerine olanak sağlar. Nakit yerine kambiyo senetlerinin kullanılması, paranın sahte olması, taşınması ve korunması gibi sorunları da ortadan kaldırır. Çekin bir kredi aracı değil de ödeme aracı olarak kullanılmasına teşvik amacıyla damga vergisi alınmaması devlet tarafından da destek gördüğünün açıklamasıdır (Bilgin, 2017).

2.1.1.3. Kambiyo Senedi Çeşitleri

TTK'ye göre kıymetli evraklar ⁴³öyle senetlerdir ki bunların içerisinde yer alan haklar senetten ayrı olarak istenilemez ve senetten ayrı olarak devredilemez. Kambiyo işlemleri ise paranın yerine kullanılan senetlerin alım satımı veya el değiştirilmesi işlemlerini ifade eder (Coşkun, 2012: 43).

Kambiyo senetleri de kıymetli evrak niteliğindeki senetler olup, TTK'da üçüncü kitabın 4.bölümü kambiyo senetlerine ayrılmıştır, Türkiye'de poliçe, bono

⁴³ MADDE 645- (1) Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez

ve çek olarak kullanımdadır. Türkiye’de bilimsel yazılarda ve mahkeme kararlarında da kambiyo senetleri yerine ticari senetler ifadesi yaygın olarak kullanılmaktadır (Pulaşlı, 2018:103).

6102 sayılı TTK’de kambiyo senetleri içerisinde en fazla değinilen bölüm poliçe olup, bono ve çek ile ilgili hükümlerde ise poliçedeki maddelere atıf yapılmıştır. Ancak Türkiye’de en çok kullanılan kambiyo senetleri bono ve çek tir. Bu nedenle kambiyo çeşitlerine değinilirken poliçe ile ilgili şekil şartları üzerinde kısaca değinildikten sonra bono ve çeke daha fazla değinilecektir.

2.1.1.3.1. Poliçe

Poliçe; belirli bir alacağın, belirli bir vadede, üçüncü bir kişiye veya emrine ödenmesini sağlayan bir havaledir. Poliçede poliçeyi keşideci (düzenleyen), lehdar (alacaklı) ve muhatap (poliçe bedelini ödeyecek kişi) olmak üzere üç taraf vardır.

Muhatap poliçeyi kabul etmekle asıl borçlu olur. Kabul etmediği takdirde düzenleyen asıl borçlu sayılır. Poliçeyi düzenleyen hem muhatap hem de lehdar ile irtibatı vardır. Keşideci poliçeyi düzenledikten sonra lehbara olan ödeme işlemini muhataba devrederek aradan çıkmaktadır. Muhatap ise keşidecin havalesi ile lehbara ödeme yapar. (Coşkun,2012: 119)

Poliçede bulunması gereken zorunlu ve alternatif unsurlar TTK açıklanmıştır.

2.1.1.3.1.1. Poliçede Bulunması Gereken Zorunlu Unsurlar

Poliçe sıkı bir şekil şartına bağlı olduğu için poliçede zorunlu şekil şartlarının herhangi birisinin olmaması poliçeyi geçersiz kılar. Bu şartlar TTK 671. maddede açıklanmıştır.

Bu maddeye göre poliçenin geçerli olabilmesi için zorunlu unsurlar; senet metnindeki poliçe kelimesi, kayıtsız şartsız belli bir bedelin havalesi, muhatabın adı soyadı, ödeme tarihi, ödemenin yeri, kime ya da kimin emrine ödenecekse adı soyadı, düzenlenme tarihi ve yerini, düzenleyenin imzası yer alır (TTK md 671).

2.1.1.3.1.2. Poliçede Bulunması Gereken Alternatif Unsurlar

Poliçede zorunlu unsurların yerine geçebilen alternatif unsurlar da vardır.

Bunlardan birincisi düzenlenme yeridir, düzenlenme yeri poliçede bulunması gereken zorunlu unsurdur. Eğer poliçede düzenlenme yeri yazılmamış ise düzenleyenin adının yanında yazan yer düzenlenme yeri sayılır. Eğer düzenleyenin adının yanında herhangi bir yer yazılmamışsa veya birden fazla yer yazılmış ise bu senet poliçe sayılmaz. Dolayısıyla kambiyo senedi de sayılmaz, kanunun kambiyo senetlerine sağladığı haklardan yararlanamaz (Pulaşlı, 2018: 129).

İkinci alternatif unsur ise ödeme yeridir. Eğer zorunlu unsurlardan ödeme yeri açıkça yazılmamışsa muhatabın isminin yanında yazılı olan yer ödeme yeri sayılır. Poliçede bu bilginin de eksik olması ya da birden fazla alternatif ödeme yerlerinin olması senedi kambiyo vasfından dolayı ile poliçe olmaktan çıkarır.

2.1.1.3.2. Bono

TTK'da kambiyo senetlerinden poliçe ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bonoya ise fazla değinilmemiş ikinci derecede önem verilmiştir. Bono ile ilgili hükümlerde poliçedeki özelliklere yönlendirme yapmıştır. Oysaki Türkiye'de yaygın olarak kullanılan poliçe değil, bonodur.

Bono da poliçe gibi bir kambiyo senedir. Poliçede bir havale ilişkisi olmasına karşın, bono bir kredi aracı olarak kullanılır. Poliçede düzenleyen (keşideci), muhatap (borcu ödeyecek olan kişi) ve lehdar (alacaklı olan kişi) olmak üzere üç taraf varken; bonoda keşideci ve lehdar olmak üzere iki taraf vardır. Bono ile poliçe arasındaki en temel fark bonoda muhatabın olmamasıdır. Senedi düzenleyen borcu ödeyecek olan kişidir (Coşkun: 2012: 277).

2.1.1.3.2.1. Bononun Şekil Şartları

Bononun kambiyo senedi vasfı taşıması için gerekli olan şekil şartları TTK 776-777. maddelerde belirtilmiştir.

2.1.1.3.2.1.1.Zorunlu Unsurlar

Bonoda zorunlu unsurlardan herhangi birinin eksikliği bonoyu kambiyo senedi olmaktan çıkarır. Hamilini kambiyo senedinin sağladığı avantajlardan mahrum bırakır.

2.1.1.3.2.1.1.1. Bono veya Emre Yazılı Senet Kelimesi

Bonoda senet metninde bono kelimesi veya emre yazılı senet ibaresinin yer alması gerekir. Eğer yabancı bir dilde düzenlenmiş ise yabancı dildeki karşılığının yazılmış olması gerekir.

Bono veya emre muharrer senet ibareleri senet metni içerisinde yer almalıdır, senedin altında ya da üstünde yer alamaz. Ayrıca senet metni içerisinde yer alan bu ibarelerin üstü çizilmişse senet yine bono sayılmaz. Bu tür senetler emre yazılı ödeme vaadi sayılır, İİK'nin kambiyo senedine tanıdığı ayrıcalıklardan yararlanamaz (Coşkun, 2012: 279).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Bir senedin bono olabilmesi için bono kelimesi veya emre muharrer senet ifadesini içermesi gerekir, bu nedenle “muharrer senet” ifadesini içeren senet “emre “ kelimesini içermediği için bono özelliği taşımaz.⁴⁴

Senet metni içerisinde yazılı olan emre muharrer senet kelimesinin üzerinin çizili olması nedeniyle senet bono vasfı taşımaz.⁴⁵

2.1.1.3.2.1.1.2. Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedeli Ödeme Vaadi

Bono metni içerisinde kayıtsız şartsız bir bedeli ödeme sözü vardır. Düzenleyen kişi bizzat borcu ödeyeceğini beyan eder. Poliçedeki ödeme emrinin yerini bonoda ödeme vaadi almıştır.

⁴⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 07.07.2011 Tarih ve 2010/33301; 14549 sayılı karar

⁴⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 12.10.1983 Tarih ve 8184/7433 sayılı karar

Ödeme vaadi bir koşula bağlanamaz. Örneğin “1000 kg ... teslim edildiği zaman A’ya 15.000 TL ödeyeceğim.” şeklinde düzenlenmiş bir senet şarta bağlandığı için bono vasfı taşımaz.

Senet bedeli; genel işleyiş bakımında senet metninin içinde yer alır, bedelin senet metninin dışında da yer alması senedin bono vasfını etkilemez. Yani bedel senedin üstünde veya yan tarafında yazılabilir. Senetteki bedel hem yazı hem de rakamla gösterilmiş ise ve ihtilaf yaşıyorsa yazı ile yazılı olan bedel geçerlidir (Pulaşlı, 2018: 227).

Senet metninde yer alan bedel; alternatif bir şekilde de belirtilemez. Yani 5.000 TL veya 1.000 ABD Doları ödeyeceğim şeklinde yazılamaz. Fakat bedel 3.000 ABD Doları veya TL karşılığı diye yazılabilir. Senet üzerindeki tutar üzerinde bir değişiklik yapılmış ise değişikliğin üzerinin borçlu tarafından imzalanması gerekir. Senet bedeli yerine 200 gr altın, 500 kg fındık gibi bir rakamın yazılması, senedi bono yerine geçirmez (Coşkun, 2012: 299).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Bonoda yer alan bedel hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark olursa yazı ile gösterilen bedel dikkate alınır. Bu bedelin de geçerli bir bedel olması gerekir.⁴⁶

Senedin ön ve arka tarafında farklı tutarların yazması durumunda , senet üzerinde alacağın hangi miktar üzerinden tahsil edileceği belirsiz ve yargılama gerektirdiğinden senet bono özelliği taşımaz.⁴⁷

Taraflar arasında sözleşme kapsamında belirli bir iş için çalışma karşılığı alınan senet, taraflarında karşılıklı olarak açıkça beyan ettikleri iş için alındığı tespit edildiğinden, yani bedel koşula bağlandığından senet teminat senedi niteliğinde olup, kambiyo senedi niteliği taşımaz.⁴⁸

Alacaklının kiracıdan boş olarak alınan senedin, kiracının senedi ödemeyerek kaçınca, ev sahibi tarafından senedin boş yerleri doldurularak, kira bedeli ile masrafların ilave edilmesi suretiyle senet düzenlediği, senedi icraya koyduğu,

⁴⁶ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 02.12.2010 Tarih ve 15467/28378 sayılı karar

⁴⁷ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 27.06.2003 Tarih ve 12489/15430 sayılı karar

⁴⁸ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 03.10.2011 Tarih 19755/17621

alacaklının açık beyanından anlaşılmaktadır. Kayıtsız şartsız bir bedel karşılığında alınmadığından bu senet teminat senedi niteliğindedir. Dolayısıyla kambiyo senedi özelliği taşımaz.⁴⁹

Lehtar ile ciranta arasında yapılan anlaşma gereği senedin teminat senedi olduğuna dair bir anlaşmadan keşideci veya diğer cirantalar yararlanamaz.⁵⁰

Bankadan alınan belirli miktar kredinin belirli bir tutarını ödemek için verildiği, taksitler ödenmediği takdirde senet tahsile verilir, ibaresini taşıyan senet teminat senedi niteliğindedir.⁵¹

Bononun arka yüzünde “teminattır” ibaresinin bulunması, senedin kambiyo özelliğini etkilemez, kambiyo senetlerine özgü takibat yapmasına engel değildir⁵² (Coşkun, 2012: 283-303).

2.1.1.3.2.1.1.3. Lehtarın Adı Soyadı

Bonoda kime veya kimin emrine ödeme yapılacaksa adı soyadının bonoya yazılması gerekir. Ödeme yapılacak kişi tüzel kişilik ise tüzel kişiliğin de unvanının yazılması gerekir. Bono hamiline düzenlenemeyeceği gibi alacaklıya veya alacaklının göstereceği kişiye ödeyeceğim diye yazarak da düzenlenemez, böyle ifadelerin yer aldığı senetler bono vasfı taşımaz (Pulaşlı, 2018:228).

Lehtar yazılırken tüzel kişiliklerde unvanın açık ve anlaşılır olması gerekir. Kısaltılmış yazılması durumunda ciroda lehtarın kim olduğu anlaşılıyorsa (örneğin kaşesini basmışsa) senet bono özelliği taşır. Bunun yanında firma unvanının yanında gerçek kişi ismi de yazıyorsa (Aslan Ticaret – Ali Aslan) senet bono özelliği taşır (Coşkun, 2012: 305-306).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Lehtar olarak isim ya da unvanın yerine hamiline yazılması senedin bono vasfını yitirmesine sebep olur. Bu senedin ciro yolu ile kazanılması da kişinin yetkili hamil olmasını sağlamaz.⁵³

⁴⁹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 10.03.2011 Tarih 2010/22503; 3169 sayılı kararı

⁵⁰ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.05.2010 Tarih 2009/30623;12012

⁵¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 21.04.2010 Tarih ve 8684/9881 sayılı karar

⁵² Yargıtay 12.Hukuk Dairei, 16.02.2010 Tarih ve 2009/21386; 3423 sayılı karar

Lehdar olarak şirket ismi ve türünün eksik yazılmasına rağmen, bononun arka tarafında ciro esnasında bastığı kaşeden lehtarın tüzel kişilik olduğu tam olarak anlaşıldığından senedin lehtar kısmı yönünden bir eksiği yoktur.⁵⁴

Senette iki lehdar bulunması durumunda alacağını takip eden lehdar ancak alacağın yarısını talep edebilir.⁵⁵

Bononun keşidecisinin şirket olması durumunda, bu senedin lehtar kısmına şirket yetkilisinin isminin yazılması bono vasfını değiştirmez. Bu nedenle alacaklı ve borçlu sıfatının birleştiği konusundan bahsedilemez. Çünkü keşideci tüzel kişiliktir, şirket yetkilisi ise örnek olayda gerçek kişidir.⁵⁶ (Coşkun, 2012:307-309)

Bonoda yazılı olan alacaklının gerçek ya da tüzel kişi olması lazımdır. Bonoda lehtarın tüzel kişi olduğu ancak bono üzerinde unvanının açık olarak yazılmadığı, sadece firmanın ismi bulunduğundan, ilk cironun da farklı bir kişi tarafından yapılması nedeni ile senedin bono vasfı yoktur.⁵⁷(Eriş, 2014: 559)

Örnek olayda lehtar hanesine adi ortaklığın ticaret ünvanı ve adi ortaklık adı yazıldığından lehtarın adi ortaklık olduğu anlaşılmaktadır. Adi ortaklıkların tüzel kişiliği olmaması nedeni ile bu hak sahibi olabilmesi ve borç altına girebilmesi olanaksızdır. Bu nedenle adi ortaklık adına düzenlenen senedin bono vasfı yoktur. Kambiyo senetlerine özgü haciz işlemi başlatılamaz.⁵⁸ (Eriş, 2014:554)

2.1.1.3.2.1.1.4. Düzenleyenin İmzası

Bonoyu düzenleyen kişinin yani borcu ödeyecek olan kişinin bonoyu imzalaması gerekir. Bonodaki imzanın da diğer senetlerde olduğu gibi el yazısı ile atılmış olması gerekir. “Borçlunun adının soyadının el ile yazılmış olması imza yerine geçmese de; bunun borçlu tarafından el yazısı ile yazılmış olması halinde imza olarak kabul edilmesi gerekir”. Çünkü el yazısı kendine özgü bir işarettir. Bunun yanında senette el yazısı ile atılmamış imza yoksa senet bono vasfını yitirir. (Pulaşlı, 2018: 229)

⁵³ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 17.01.2012 Tarih ve 2011/13451;624 sayılı karar

⁵⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.06.2011 Tarih ve 2010/32047;12533 sayılı karar

⁵⁵ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 14.07.2011 Tarih ve 2010/33703; 15725 sayılı karar

⁵⁶ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 06.03.2007 Tarih ve 1467/3978 sayılı karar

⁵⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 13.12.2012 Tarih ve E.21272/K.37770 sayılı karar

⁵⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 25.04.2013 Tarih ve E.6772 / K.15658 sayılı karar

Bonoda, imzanın kaşenin üstüne atılma zorunluluğu yoktur, düzenleyen imzasını kaşenin yanına da atabilir. Bonoda önemli olan imzanın el ile atılmış olmasıdır, diğer kayıtların keşidecinin el yazısı ile yazılmasına gerek yoktur. Görme engelliler isterlerse şahit huzurunda imza atabilirler, şahit istemezlerse attıkları imzalar geçerlidir. Parmak basarak düzenlenen senetler bono vasfı taşımaz.

Okuma yazma bilmeyenlerin elleri tutularak, yardım edilerek imza atılması durumunda imza geçerlidir. Şirket yetkilisi tarafından şirket kaşesi ile atılan tek imza yeterlidir, şirket yetkilisi kaşeye ikinci imzayı atarsa kendi şahsi olarak da alacaklıya karşı sorumlu olur (Coşkun, 2012: 326)

İmza ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Bonoda ıslak imza bulunmaması durumunda, bonodaki imzanın yok olduğu kabul edilir, dolayısıyla senet bono özelliği taşımaz. İmza, kişinin belli karakterleri sembolize ederek oluşabileceği gibi, el yazısı ile ad soyadının yazılması suretiyle de olabilir.⁵⁹(Eriş, 2014: 546)

Borçlu tarafından imzaya itiraz edildiğinde yani borçlu imzayı inkâr ettiğinde, borçlunun bononun düzenlenme tarihinden önceki imzalarına bakılması gerekir, eğer daha öncesinde imzası yok ise mahkeme huzurunda attığı imzalar dikkate alınmalıdır.⁶⁰(Eriş, 2014:552)

Şirket temsilcisinin borçtan dolayı şahsi sorumlu olabilmesi için şirket kaşesi dışında ayrı bir yere de imza atması gerekir. İmzanın ikisi de kaşenin üzerinde ise şirket temsilcinin kişisel bir sorumluluğu olamaz.⁶¹(Eriş, 2014: 560)

Borçlu imzaya itiraz ettiğinde, senedin aslı üzerinde değil de fotokopisi üzerinde yapılan inceleme usul açısından ve yasa bakımından uygun değildir.⁶² (Eriş,2014: 582)

Bono üzerinde değişiklik yapılması durumunda, yapılan değişikliğin düzenleyen tarafından onaylanması gerekir. Senet üzerindeki değişiklik düzenleyen

⁵⁹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 17.09.2013 tarih ve E.20143/ K.28667 sayılı karar

⁶⁰ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 30.04.2013 tarih ve E.6516 / K.16563 sayılı karar

⁶¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 10.12.2012 tarih ve E.21603 / K.37037 sayılı karar

⁶² Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.09.2012 tarih ve E.7451 / K.26069 sayılı karar

tarafından imzalanmazsa, düzeltmeden önceki senet durumuna göre değerlendirilir.⁶³ (Eriş, 2014: 585)

2.1.1.3.2.1.1.5.Düzenlenme Tarihi

Bonoda düzenlenme günü bulunması zorunlu unsurlardandır. Bonoya tarih koymadan bono tedavüle çıkarsa, tarihin sonradan konulduğu anlaşılırsa senet bono özelliği taşımaz, senedin tedavüle çıkmadan tanzim tarihinin yazılması gerekir. Bu durumda iddia edenin ispat etmesi gerekir (Pulaşlı, 2014: 229).

Bonoya gerçekte düzenlenme tarihinden başka tarih yazılabilir. Yani gerçek düzenlenme tarihinden önceki ya da sonraki bir tarihin düzenlenme tarihi olarak yazılması bono vasfını değiştirmez. Düzenlenme tarihi elle, makine ile , daktilo ile yada kaşe ile basılabilir. Bononun tanzim tarihi vade tarihinden sonra ise senet bono sayılmaz. Vade tarihi ile tanzim tarihinin aynı olması bono vasfını etkilemez (Coşkun, 2012: 314).

Düzenlenme tarihi ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Açık bono düzenlenmesi mümkündür. Bononun tedavüle çıkarken düzenlenme tarihi yazılabilir ⁶⁴ (Coşkun, 2012: 316).

Yargıya taşınan olayda bononun düzenlenme tarihinin 15.06.2007 tarihi iken 15.06.2008 tarihi olarak değiştirdiği yapılan inceleme sonucunda tespit edilmiştir. Bononun vadesinin 15.12.2008 olması nedeni ile düzenlenme tarihinde yapılan değişiklik senedin kambiyo senedi (bono) özelliğini değiştirmez ⁶⁵ (Eriş, 2014: 568).

Bonoda keşide tarihi senet metni içerisinde yer almalıdır. Alonj üzerinde yazılı tarih geçerli tanzim tarihi sayılamaz. Zorunlu unsur olan düzenlenme tarihinin olmaması nedeni ile senet bono vasfı taşımaz ⁶⁶ (Coşkun, 2012:319).

Düzenlenme tarihinin senedin vade tarihinden sonraki bir tarihi içermesi durumunda senet bono özelliği taşımaz ⁶⁷ (Coşkun, 2012: 319).

⁶³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.11.2011 Tarih ve E.7224 / K.24222 sayılı karar

⁶⁴ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 20.04.2010 Tarih ve 2009/27914;9810 sayılı karar

⁶⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 19.11.2012 Tarih ve E.18246 / K.33571 sayılı karar

⁶⁶ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 22.07.2005 Tarih ve 12458 / 16286 sayılı karar

⁶⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.11.2005 Tarih ve 16915 / 20607 sayılı karar

Yargıya taşınan olayda, borçlunun imzaladığı senetteki tanzim tarihinde borçlunun ölü olduğu, alacaklının icra takibi başlattığı, murislerinin ise tanzim tarihinde borçlunun ölü olması sebebi ile borcun ona ait olamayacağını ileri sürerek borca itiraz etmişlerdir. Yapılan incelemede imzanın borçluya ait olduğu tespit edilmiştir. Verilen kararda senedin tanzim tarihinin gerçek tarih olmasına gerek olmadığı, tanzim tarihinin senet tedavüle çıkarken de yazılabileceği belirtilerek, senedin bono özelliği taşıdığı yönünde karar vermiştir⁶⁸ (Coşkun, 2012:317).

2.1.1.3.2.1.2. Alternatif Unsurlar

TTK 776. maddede bonoda bulunması gereken zorunlu unsur olarak yedi başlık sayılmıştır. Bu unsulardan herhangi birinin bulunmadığı senetler bono vasfı taşımaz. Bununla birlikte zorunlu unsurlardan sayılan düzenlenme yeri, vade ve ödeme yeri yoksa senet bono vasfı taşımaz denilemez. Bunun için bu üç unsurun yerine geçen alternatif unsurların varlığına bakılması gerekir. Eğer alternatif unsurlar varsa senet bono vasfı taşır, bu alternatif unsurlar da yoksa senet kambiyo senedi özelliği taşımaz.

2.1.1.3.2.1.2.1. Düzenlenme Yeri

Düzenlenme yeri bonoda gösterilmesi zorunlu unsurlardan değildir. Bonoda düzenlenme yeri yoksa düzenleyenin adının yanındaki yer düzenleme yeri sayılır. Yani keşide yeri alternatifi olan zorunlu bir unsurdur. Eğer düzenleyenin yanında da yer yok ise senet bono vasfı taşımaz. (Pulaşlı, 2018:229)

Düzenleyenin değil de avalistin yanında yer alan yer düzenlenme yeri olarak kabul edilemez. Düzenleme yerinin açık, anlaşılır ve tartışmaya mahal vermeyecek şekilde yazılması gerekir. Düzenlenme yerinin yanında ayrıca adres yazma gibi bir sorumluluk yoktur. (Coşkun, 2012: 332)

Düzenlenme yeri ile ilgili olarak bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Bonoda tanzim yeri bulunması zorunlu unsurlardandır. Tanzim yerinin bulunmaması durumunda, senedi düzenleyenin isminin yanındaki yer tanzim yeri

⁶⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 27.02.2007 Tarih ve 648 / 3350 sayılı karar

sayılır. Ancak somut olayda bonoda tanzim yeri bulunmadığı gibi, keşidecinin isminin yanında yer alan adres de il, ilçe, bucak vb belirtilmediğinden idari birim olarak (kabul edilebilir nitelikte değildir. Bu nedenle senet, kambiyo özelliği taşımaz.⁶⁹ (Eriş, 2014: 557)

Bonoda yer alan düzenlenme yerinin ya da düzenleyenin isminin yanındaki yerin, hiçbir kuşku ve duraksamaya yer vermeyecek şekilde açık ve net olması gerekir. Bonoyu düzenleyenin isminin yanında yazılı olan “Konya-Ankara yolu 80.km Y.Un Fabrikası” şeklinde yazılan adres, idari birim olarak kabul edilecek bir adres özelliği taşımadığından senet, kambiyo vasfı özelliği taşımaz.⁷⁰ (Eriş, 2014:560)

Düzenlenme yerinin senedin ön yüzünde yazılı olması gerekir, senedin arka yüzünde yazılı olan yer düzenlenme yeri olarak kabul edilemez. Aval veren kişinin de düzenlenme yeri yazma zorunluluğu yoktur.⁷¹ (Eriş, 2014:570)

Keşide yerinin, hiçbir kuşku ve duraksamaya, şüpheyeye yer vermeyecek şekilde açık ve net yazılması gerekir. Senette yer alan “G.paşa” bu özelliği taşımadığından senet bono vasfı taşımaz.⁷² (Coşkun, 2012: 334)

2.1.1.3.2.1.2.2. Ödeme Yeri

Bononun zorunlu unsurlarından olan ödeme yeri TTK 776/d bendinde yazılmıştır. Bonoda ödeme yerinin olmaması durumunda, düzenlenme yeri ödeme yeri sayılır. Düzenlenme yeri de yoksa düzenleyenin isminin yanında yazılı olan yer ödeme yeri, ayrıca düzenleyenin ikametgahı sayılır. Senette ödeme yerini bulmak için sırasıyla, ödeme yerine, ödeme yeri yoksa düzenlenme yerine, düzenlenme yeri de yoksa düzenleyenin isminin yanında yazılı olan yere bakılır. Bunların hiçbiri senette bulunmuyorsa senet bono vasfı taşımaz (Pulaşlı, 2018: 230).

Ödeme yeri ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

⁶⁹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 18.12.2012 Tarih E.20709 / K.38768 sayılı karar

⁷⁰ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.12.2012 Tarih ve E.29879 / K.37275 sayılı karar

⁷¹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 15.11.2012 Tarih ve E.22190 / K.33262 sayılı karar

⁷² Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 27.04.2010 Tarih ve 9518 / 10488 sayılı karar

Bir senette, ödeme yeri gösterilmesi zorunlu unsurlardandır. Senette; ödeme yeri, düzenlenme yeri ya da düzenleyenin yanında yer yok ise senet bono olarak kabul edilemez ⁷³ (Eriş, 2014: 618).

Kambiyo senedini düzenleyenin isminin yanında yazılı olan “ Yenimahalle” ibaresinin Ankara’da bir ilçe adı olması dolayısıyla idari birim sayılması nedeniyle, senet keşide yeri bakımından tamdır ⁷⁴ (Coşkun, 2012: 338).

2.1.1.3.2.1.2.3. Bonoda Vade

6102 sayılı TTK’ya göre poliçede vadeye ilişkin esaslar bono için de geçerlidir. Kanun bonoda vade konusunda poliçedeki esasların uygulanacağını belirtmiştir. Vade bonoda zorunlu bir unsur değildir, hatta alternatif bir unsur da değildir (Pulaşlı, 2018: 230).

Bonolarda dört çeşit vade olabilir

Birincisi; görüldüğünde ödenecek bonolardır, bu tür bonoların vade tarihi yoktur, düzenlenme tarihi vardır.

İkincisi; görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bonolardır. Bu tür bonolarda görüldükten sonra belirli bir vade belirtilebilir. Bu tür bonolarda senedin düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde düzenleyen tarafından “görölmüştür” ibaresi yazılırsa, süre başlamış olur. Senedi düzenleyen görüldü yapmak istemezse keşideci protesto edilerek durum belge altına alınmalıdır.

Üçüncüsü; düzenlenme tarihinden belirli bir süre sonra vade yazılabilir.

Dördüncüsü; Belirli bir tarih vade olarak yazılabilir. Uygulamada kullanılan vade türü bu şekildedir (Coşkun, 2012: 340) .

Bononun tanzim tarihi kesinlikle vade tarihinden daha geri bir tarih olmalıdır. Aksi takdirde senet bono vasfı taşımaz. Senette vade sayısının birden fazla olması halinde senet bono vasfı taşımaz, başka bir ifade ile bononun vadesi yoksa bono vasfı taşır, ancak birden fazla vadenin olması senedin bono vasfını ortadan kaldırır.

Vade ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

⁷³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 03.04.2003 Tarih E.3050 / K. 7229 sayılı karar

⁷⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.01.2010 Tarih 2009/18748;137 sayılı karar

Vade tarihi olmayan bonolarda, düzenlenme tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde ibraz edilmemesi durumunda, alacaklı (hamil) sadece keşideciden hak talep edebilir. Cirantalar ve lehtardan hak talebinde bulunamaz ⁷⁵ (Coşkun, 2012: 341).

Bononun vadesinde tahrifat nedeniyle bonoda çift vade oluşursa senet bono vasfı taşımaz. Somut olayda bononun ödeme tarihinde tahrifat yapıldığı anlaşılmış, ancak bu durum bonoda çift vade oluşturmamıştır, ayrıca bononun düzenlenme tarihi ile vade tarihi aynı olduğu görülmüştür. Vade tarihinde yapılan tahrifat nedeni ile bononun kambiyo vasfının ortadan kalkmadığı anlaşılmaktadır. ⁷⁶

Davaya konu olan senette, düzenlenme tarihi olarak 17.12.2013, ödeme tarihi kısmında 17.03.2013 tarihinin yazılı olduğu ayrıca senet metninde vadenin 17 Mart 2014 yazıldığı görülmüştür. 6102 sayılı TTK'nin 703. maddesine göre çift vadeli tanzim edilen senetlerin bono özelliği yoktur. Bu nedenle davaya konu olan senette çift vade söz konusu olduğundan senedin bono özelliği yoktur. ⁷⁷

Davaya konu olan olayda bononun tanzim tarihinin 26.12.2012 olduğu, bononun sol üst tarafında ödeme tarihi olarak 25.01.2013 yazıldığı, senet metni içerisinde ise yazı ile yirmibeş aralık ikibinonüç yazıldığı görülmüştür. Bononun bu şekli ile çift vadeli olduğu anlaşıldığından senedin bono vasfı yoktur. ⁷⁸

Vade tarihi yazılmayan bononun bir yıl içerisinde ibraz ile alacağı talep edilebilir. Bono düzenlendiği tarihinden itibaren bir yıl içinde icra takibine başvurmuş olması, ibraz sayılır ⁷⁹(Eriş 2014: 617).

Vadesi gösterilmeyen bono 1 yıl içinde ibraz edilmediği takdirde, keşidecinin sorumluluğu zamanaşımı süresince devam eder ⁸⁰ (Coşkun, 2012: 343).

⁷⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.04.2000 Tarih ve 4922/5705 sayılı karar.

⁷⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 29.05.2018 Tarih ve E.2017/1538 / K. 2018/5435 sayılı karar

⁷⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 05.02.2018 Tarih ve E. 2016/26263 / K.2018/754 sayılı karar

⁷⁸ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.01.2016 Tarih ve E.2015/30959 / K.2016/1537 sayılı karar

⁷⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 06.10.2006 Tarih ve E.2776 / K.5857 sayılı karar

⁸⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.05.2011 Tarih ve 2010/29694; 10326 sayılı karar

2.1.1.3.3. Çek

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda poliçe ve bonodan sonra kambiyo senedi olarak başka bir ifade ile ticari senet kapsamında üçüncü olarak çek düzenlenmiştir.

Çek hukuki özelliği itibari ile poliçe gibi bir havale işlemidir ve kanunen emre yazılı bir senettir. Emre yazılı özelliği ancak senedin üzerine emre değildir gibi ifadeler yazılarak ortadan kaldırılabilir. Çek kendine özgü özellikleri olması ve bir ödeme aracı olarak kullanılması nedeni ile yabancı ülke uygulamalarında kambiyo senedi olarak sayılmamaktadır. Ancak Türkiye'de çekler ileri vadeli düzenlenerek, vadeli bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır (Pulaşlı, 2018: 239).

Çek uygulamada en çok kullanılan kambiyo senedir. Nakit bir ödeme aracı gibi kullanılmasının yanı sıra, diğer kambiyo senetlerine göre daha güvenilir, ceza uygulamalarının daha ağır olması nedeniyle de alacağı koruyan bir senettir. Türkiye'deki uygulayıcılar çekin bu garanticilik ve güven olayından faydalanmak için nakit bir ödeme aracı olarak kullanılması gereken çeki vadeli bir ödeme aracı olarak kullanma yoluna gitmişlerdir, bu durum vadeli çek kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde ödeme aracı olması gereken çek bir kredi aracı haline dönüşmüştür (Bozkurt, 2010: 176).

Çekte de poliçede olduğu gibi üç taraf vardır. İkisi de havale işlevi görür. Bu havalenin bir takım şekil şartlarına sahip olması, kayıtsız ve şartsız bir ödeme emrini içermesi ve muhatap olarak bir bankanın olması gerekir.

Çekin poliçe ile benzer yanları olmasının yanı sıra farklı özellikleri de vardır. Çekte muhatap olarak sadece banka olabilmesi, poliçedeki gibi muhatabın kabul etme işleminin olmaması, çek normal şartlarda görüldüğünde ödenir⁸¹, çekin ibraz süresi kısadır, çek diğer kambiyo senetlerinin aksine hamiline düzenlenebilir, çekin ödenmemesi durumunda hakkın takibi için protestoya gerek yoktur, çekin karşılıksız çıkması durumunda bir takım cezai yaptırımlar bulunur gibi temel farklılıkları sayılabilir (Coşkun, 2012:382).

⁸¹ 31.12.2020 tarihine kadar keşide tarihinden önce çek tahsil için bankaya ibraz edilemez.

2.1.1.3.3.1. Çekin Şekil Şartları

Çekte bulunması gereken unsurlar TTK 780 ve 781. maddelerinde belirtilmiştir. 6728 sayılı kanunla çek ile ilgili önemli düzenlemeler yapılmış, 15.06.2015 tarihinden itibaren daha önceleri isteğe bağlı olan “karekodlu çek” uygulaması zorunlu hale getirilmiş ve TTK 780. maddeye eklenmiştir (Pulaşlı, 2018: 263).

2.1.1.3.3.1.1. Çekin Zorunlu Unsurları

Çekte bulunması gereken zorunlu unsurlar TTK 780. maddede düzenlenmiştir. Karekod uygulaması ile çekte banka tarafından verilen seri numarası ve karekod da zorunlu unsurlar içerisine girmiştir. Burada yazılı olan unsurlar alternatifi olmayan unsurlardır.

2.1.1.3.3.1.1.1. Çek Kelimesi

Türkiye’de Türkçe düzenlenmiş olan bir çekin çek sayılabilmesi için, çekteki metin içerisinde çek kelimesinin geçmesi gerekir. Yabancı bir dil ile düzenlenmiş bir çek ise o dildeki Türkçe karşılığının çekteki metin içinde yer alması gerekir. 6102 sayılı sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda senet metni içerisinde çek kelimesinin geçmesi gerektiğine dair bir kural yoktur. Bunun yanında Çek Kanunu’nda bankalar tarafından bastırılan çek defterlerinin kullanımı da zorunludur. Bu defterlerde de hem metin içerisinde hem de çek koçanı başlığında çek kelimesi yer almaktadır. Senet üzerinde çek kelimesi yer almazsa, senet adi bir havale hükmünde olup, kambiyo senedi vasfı taşımaz (Pulaşlı, 2018: 266).

Çek yabancı dille yazılmış ise çekte yer alması zorunlu olan unsurların tespiti konusunda; çekin düzenlendiği dili bilen, çekin imzalandığı ülke ile ödeme yeri ülkesinin hukukunu bilen, özellikle üniversiteden ticaret ve kambiyo hukukçusu bilirkişi olarak inceleme yapmalıdır⁸² (Coşkun, 2012: 420).

⁸² Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 14.12.2005 Tarih ve 22462/24968 sayılı karar

2.1.1.3.3.1.1.2. Kayıtsız Şartsız Belirli Bir Bedelin Ödenmesi Emri

Çekte belli bir tutarın yazılmış olması gerekir. Bu bedelin ödenmesi için ise herhangi bir şart koşulmamalı, bunun yanında çekin verilmesine sebep olan temel borç ilişkisi de çekte yazılmamalıdır. Aksi durumda çek kambiyo senedi özelliği taşımaz ve kambiyo senetlerine özgü haciz işlemi başlatılamaz (Pulaşlı, 2018:266).

Çekte ödenecek tutar alternatif gösterilerek de yazılamaz. Örneğin 2000 Euro veya 10.000 TL gibi bir ifade yazılırsa senet çek olarak kabul edilmez. Yabancı para üzerinden de çek keşide edilebilir. Bu durumda hamil yabancı para cinsinden olan alacağını isterse o günkü kur üzerinden ülke parası ile de talep edebilir. Çekte faiz şartı veya cezai bir uygulamaya yönelik ifadeler yer almamalıdır, olsa bile bu tür ifadeler yok sayılır (Coşkun, 2012: 421).

Çekte yer alan tutarda yazı ve rakam arasında farklılık olması durumunda yazı esas alınır. Çekte ne yazıyla ne de rakamla bir tutar yazılmamışsa bu tür çeklere açık çek adı verilir. Açık çek boş şekli ile piyasada dolaşıma sürülemez, çekin hamili çeki yasal unsurlarını doldurarak tedavüle çıkartabilir (Eriş, 2014: 681).

Çek bedelinin birden fazla hem yazı ile hem de rakamla gösterilmesi durumunda, anlaşmazlık halinde en az tutarla gösterilene itibar edilir (Bozkurt, 2010: 182).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Çekin arka yüzünde teminat çekidir gibi bir ifadenin yazılması, çekin kambiyo senedi olması özelliğini etkilemez, bunun yanında kambiyo senetlerine özgü takibat yapılmasına engel teşkil etmez ⁸³ (Coşkun, 2012: 422).

Çek yabancı para cinsinden dolar olarak tanzim edilebilir. Doların türü belirtilmemişse Türkiye’de yaygın olarak ABD Doları kullanıldığı için, çekin ABD doları üzerinden tanzim edildiği kabul edilir ⁸⁴(Coşkun, 2012: 423).

Bankadan çekilen kredi karşılığında genel kredi sözleşmesine dayalı olarak teminat amaçlı olarak banka tarafından alınan çekler, ödenmeyen krediye karşı teminat olarak alındığından, her iki tarafın beyanı da bunu doğruladığından, çekin

⁸³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 21.02.2006 Tarih ve 3101/5802 sayılı karar

⁸⁴ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.04.2004 T. 5489/9783 sayılı karar

kayıtsız şartsız bir bedel ödemeyi vaad etmeli özelliğine aykırı olduğundan bu çek kambiyo senedi özelliği taşımaz ⁸⁵ (Eriş, 2014 : 696).

Yargı makamının; çekte bulunması zorunlu unsurlardan “kayıtsız şartsız bir bedeli ödeme vaadi içermelidir” konusunda verdiği kararların özünde çekin yargılamaya gerek kalmadan, tereddüt içermeyen bir borcu kayıtsız şartsız ödemeyi kabul etmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

2.1.1.3.3.1.1.3. Ödeyecek Kimsenin – Muhatabın Ticaret Unvanı

Kanunda çekin zorunlu unsurlarından muhatabın adı soyadı denilmesine rağmen muhatap olarak yalnızca bankalar gösterilebilir. TTK çekin ancak banka üzerine çekileceğini belirtmiştir. TTK 812. ⁸⁶ ve 815. ⁸⁷ maddelerinde bu konuda açıklama yapılmıştır. Bankacılık Kanununa tabi olan kuruluşlar ise mevduat bankaları, katılım bankası ve kalkınma ve yatırım bankalarıdır. Bankaların dışında, diğer kişilere düzenlenmiş çek havale hükmündedir (Coşkun, 2012: 423).

Muhatap olarak çek üzerinde birden fazla banka olabilir, TTK bu açıdan herhangi bir sınırlama koymamıştır, bununla ilgili menfi bir uygulama yoktur. Türkiye’de Çek Kanunu’na göre çekler banka tarafından basıldığından ve çekin üzerinde banka şubesinin bilgileri basılı olarak yer aldığından bu durumun olması da imkânsızdır (Köle ve Görgülü, 2016: 91).

2.1.1.3.3.1.1.4. Düzenleyenin İmzası

Çekte bulunması zorunlu unsurlardan birisi de düzenleyenin imzasıdır. Ad soyadın yazılması zorunlu değildir, nitekim bankalarca basılan çek defterlerinde hesap sahibinin de adı soyadı basılı olarak gelmektedir, imzanın poliçede olduğu gibi el ile atılmış en önemli husustur. Parmak izi basılarak düzenlenen çek geçersizdir, parmak izinin yanında yer alan parafa benzeyen çizgiler varsa bu da

⁸⁵ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 18.06.2013 Tarih E.13263 / K.22902 sayılı karar

⁸⁶ MADDE 782- (1) Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka olabilir.

⁸⁷ MADDE 815- (1) Bu Kısımda geçen “banka”dan amaç, Bankacılık Kanununa tabi olan kuruluşlardır. Ancak, ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında “banka” teriminden hangi kuruluşların anlaşılacağı ödeme yeri hukukuna göre belirlenir.

geçerli olur. Çek sahibi adi ortaklık ise çeke imza atmayan ortakta sorumlu olur (Pulaşlı, 2018: 272-273).

Tüzel kişiler işletmelerde şirketi temsil eden kişilerin, bu görevi sona erdirildiğinde durumun, ticaret siciline kaydı gerekir, aksi durumunda bunların düzenledikleri çekten, iyi niyetli üçüncü kişilere karşı şirket sorumludur. Ayrıca tüzel kişiliklerde şirketi temsil edenlerin şirket kaşesi üstüne imza atmaları gerekir, aksi takdirde şirket alacaklılarına karşı şirket yetkilisi de şirket gibi sorumlu olacaktır. Şirket kaşesi olmadan atılan imzalarda da şirket değil bizzat şirket temsilcileri sorumlu olacaktır, şirket temsilcisinin çekin şirkete ait olduğunu belirtmesi dahi durumu değiştirmeyecektir (Pulaşlı, 2018: 273).

Çekte yer alacak imzanın, çek metnini içerisine alacak şekilde, çekin ön yüzüne atılması gerekir. Ancak imzanın çekin ön yüzünde sağında, solunda veya ortasında olmasının bir önemi yoktur (Köle ve Görgülü, 2016: 97).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Çekin düzenleme bölümünde, şirket ve şirket temsilcisinin, şirket kaşesinin üzerine attığı imza şirketi, açığa attığı imza da kendisini bağlar. Çünkü çekteki borçtan sorumlu olmak için tek imza yeterlidir, birden fazla imza atılmasına lüzum yoktur. Şirket kaşesi dışına atılan ikinci imza aval hükmündedir⁸⁸(Eriş, 2014: 696).

Yargıya taşınan olayda davacı (çeki düzenleyen) verilen çekin hüküm ifade edebilmesi için iki imzanın olması gerektiğini, ancak çek üzerinde tek imzanın olması nedeniyle borcun geçersiz olduğunu ifade etmiştir. Davalı ise (hamil) çeki aldığı anda tek imzanın yeterli olduğunu, çift imza uygulamasına sonradan geçildiğini ifade etmiştir. Yapılan incelemede 23.01.2009 tarihinden itibaren şirketi temsil için iki temsilcinin ortak imzalarının olması gerektiği ticaret sicil kayıtlarından anlaşılmıştır. Dava konusu çek ise 15.11.2013 tarihinde verildiğinden, çek tek imzalı olması nedeniyle davacı şirketi bağlamamaktadır⁸⁹(hukukmedeniyeti.org, 2018: 1)

⁸⁸ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 01.07.2013 tarih ve E.16551 / K.24657 sayılı karar

⁸⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.04.2016 Tarih ve E.:2016/3649 K.2016/6193 sayılı karar

Çekin verildiği tarihte çekte imzası olan kişilerin şirketi temsil ettiği hususu borçlu tarafından kabul edildiğinden mahkemece imzası olanların yetkisi olmadığı gerekçesiyle takibin iptaline karar verilemez⁹⁰ (Coşkun, 2012: 437).

2.1.1.3.3.1.1.5. Düzenlenme Tarihi

Çek üzerinde düzenlenme tarihinin gösterilmesi zorunludur. Bu unsurun olmaması senedi çek olma özelliğinden çıkarır. Çekte düzenlenme tarihinin gün, ay ve yıl olacak şekilde gösterilmesi gerekir. Bunlardan herhangi birisinin eksik olması örneğin yılın yazılmaması çekin kambiyo senedi vasfını ortadan kaldırır. Yargıtay çeşitli tarihlerde verdiği kararlarda özellikle ay sonuna gelen, tarihin imkansız (30.02.2019 gibi) olduğu durumlarda senedin üzerinde yer alan ancak takvimde bulunmayan keşide gününü ayın son günü olarak saymıştır. Ancak hiçbir ayda bulunmayan bir tarihin (34.04.2018 gibi) yazılması durumunda ise bunu kambiyo senedi olarak saymamıştır (Pulaşlı, 2018: 275).

Düzenlenme tarihi çekte bulunması gereken önemli bir şarttır ve önemi büyüktür; çekteki ibraz süreleri keşide tarihinden sonra başlar, çekte keşide tarihi yoksa çek geçersiz sayılır, çeki düzenleyen ehliyetinin tespiti, düzenleyenin tasarruf yetkisinin bulunup bulunmadığı keşide tarihi sayesinde anlaşılır. TTK ve Çek Kanunu birlikte değerlendirildiğinde çekin mutlaka gerçek tarihinde düzenlenmesi gerektiği zorunluluğunun bulunmadığı görülür, bu durum ileri tarihli çeklerin düzenlenmesine de ortam hazırlamıştır (Köle ve Görgülü, 2016: 93).

Konu ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir.

Çekler vadeli bir ödeme aracı olmadığından dolayısı ile çeklerde vade olamayacağından tanzim edilen çeklerde iki keşide tarihi bulunması durumunda, önceki tarihin düzenlenme tarihi olarak kabul edilmesi gerekir.⁹¹

Çek üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihi gerçek tarihinden sonraki bir tarih olabilir⁹² (Coşkun, 2012: 433).

⁹⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 10.11.2000 Tarih ve 15255 / 17130 sayılı karar

⁹¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 16.10.2018 Tarih ve 13619 / 17565 sayılı karar

⁹² Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 30.10.2006 Tarih ve 17118 / 19851 sayılı karar

Çekteki keşide tarihinin değiştirilmesi durumunda, değişikliğin keşideci tarafından paraf edilmesi gerekir ⁹³(Eriş, 2014: 709).

2.1.1.3.3.1.1.6. Banka Tarafından Verilen Seri Numarası

6728 sayılı kanunla çekin zorunlu unsurları arasına banka tarafından verilen seri numarası da eklenmiştir. Dolayısıyla banka tarafından basılan çeklerde seri numaralarının basılı olması gerekir, yoksa senet çek vasfı taşımaz ⁹⁴(Pulaşlı, 2018: 276).

2.1.1.3.3.1.1.7. Karekod

Karekodlu çek uygulaması 01.01.2017 tarihinden itibaren zorunlu hale gelmiştir. Çek yaprağında karekodun bulunmaması durumunda çek kambiyo senedi vasfı taşımayacaktır. Bankalarca bastırılan çek defterleri üzerinde karekod ve seri numarası yazılı olarak 31.12.2016 tarihinden itibaren verilmektedir. Yabancı bankalar tarafından Türkiye dışında bastırılan çeklerde karekod ve seri numarası olmaması durumunda bunlar da geçerli sayılacaktır (Pulaşlı, 2018: 276).

Karekod sayesinde; çek sahibinin çek hesabı bulunan banka sayısını, hesabına ait çeklerden ibraz edilen çeklerin sayısını ve tutarını, son 5 yıl içerisinde karşılıksız çıkan çek miktarını, ödenmemiş çeklerini, çek hesabı açma yasağının olup olmadığı gibi bilgilere ulaşılabilmektedir (Pulaşlı, 2018: 277).

2.1.1.3.3.1.2. Çekin Alternatif Unsurları

Çekte bulunması gerekli olan, ancak alternatif bulunan unsurlarda vardır. TTK 780. madde bulunması zorunlu unsurlar içerisinde yer alan düzenlenme yeri ve ödeme yeri çekte bulunmazsa çek kambiyo vasfı taşımaz.. Bunların yerine geçen alternatif unsurlara bakılması gerekir. Eğer bunlardan da herhangi biri yoksa çek kambiyo senedi özelliği taşımaz.

⁹³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 15.11.2011 Tarih ve E.6206 / K.22019 sayılı karar

⁹⁴ TTK Madde 780 : g) (Ek: 15/7/2016-6728/70 md.) Banka tarafından verilen seri numarasını,

2.1.1.3.3.1.2.1. Düzenlenme Yeri

Çekte düzenlenme yeri zorunlu unsurlardandır. Ancak çekte düzenlenme yeri yoksa senedin çek vasfını kaybettiğini söylenemez. Bu durumda çeki düzenleyenin adı soyadının yanında bulunan yer düzenlenme yeri sayılır. Eğer çeki keşide edenin yanında da böyle bir yer ismi mevcut değilse senet çek özelliği taşımaz (Pulaşlı, 2018: 280).

Çekte düzenlenme yeri önemlidir, çünkü çekte ibraz süreleri ve zamanaşımı gibi unsurlar belirlenirken çekin düzenlenme yerine bakılır. Çekte düzenlenme yeri yoksa çeki düzenleyenin adının soyadın olduğu yere bakılsa da adı soyadı yoksa imzasının olduğu yerde bulunan yer düzenlenme yeri sayılır. Düzenlenme yerinin en geç çek tahsil için bankaya ibraz edildiği anda yazılması gerekir (Köle ve Görgülü, 2016: 95).

Banka tarafından matbu olarak ad soyadın yanında basılı olan yer ismi ile, düzenleyen tarafından basılan kaşedeki yer de düzenlenme yeri sayılır. Bankanın bulunduğu yer keşide yeri sayılmaz, keşide yerinin çekin ön yüzünde yer alması gerekir. Ayrıca keşide yeri mutlaka gerçek yer olarak yazılmayabilir, örneğin çek gerçekte Samsun'da düzenlenmiş olsa bile, çekte düzenlenme yeri olarak Ankara yazılabilir (Coşkun, 2012:425).

Keşide yerinin çek üzerinde açık ve anlaşılır, hiçbir tereddüte düşürmeyecek şekilde idari birim formatında (İl, ilçe, bucak, köy) yazılması gerekir. Örneğin düzenlenme yeri olarak Ereğli yazılması durumunda yerin Konya Ereğli mi yoksa Zonguldak Ereğli mi olma konusunda şüphe duyulacak ve tetkik edilmesi gerekecektir. Bu nedenle burası düzenlenme yeri olarak kabul edilmeyecektir. Düzenlenme yerinin tespitinde tereddüte düşürmeme kuralı kısaltma yer isimlerinde de geçerlidir. Örneğin; G.Antep kısaltmasından tereddüte düşmeden Gaziantep olduğu anlaşılır, bunun yanında Manisa için “Man” şeklinde yapılan kısaltmadan neresi olduğu konusunda tereddüt yaşanacaktır. Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlarda da ortak görüşü kısaltma yazılan isimlerin birden fazla yer ismini çağrıştıracak şekilde olmaması yönündedir (Pulaşlı, 2018: 282-283).

Çekte yer alan keşide yeri olarak “TRB” yazılması nedeni ile, keşide yeri hakkında hiçbir şüphe ve tereddüte yer vermeyecek biçimde açık olmadığından,

başka bir ifade ile keşide yeri olarak başka yerleri de anımsatacağından çekin kambiyo vasfı yoktur⁹⁵ (Coşkun, 2012: 426).

Çekte keşide yeri olarak yer alan “Ç.Kale” ibaresi, idari birim vasfında olmadığı için, çek kambiyo senedi özelliği taşımaz⁹⁶ (Eriş, 2014: 694)

Çekte keşide yeri olarak “Esk” ibaresinin yer alması nedeniyle, düzenlenme yerinin “Eskil” mi yoksa “Eskipazar” mı olduğu konusunda tereddüte düşüldüğünden yer geçerli bir düzenlenme yeri sayılmaz, senet çek vasfı taşımaz⁹⁷ (Eriş, 2014:699).

2.1.1.3.3.1.2.2. Ödeme Yeri

TTK 780. maddenin d bendine göre ödeme yeri de zorunlu unsurlar içerisinde yer alır. Genel olarak çekte ödeme yeri gösterilmemektedir. Çekte ödeme yeri gösterilmediği takdirde muhatabın yani bankanın yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Örneğin “Ziraat Bankası Samsun Canik Şubesi” gibi çekte ödeme yeri yoksa ödeme yeri Samsun’dur. Eğer böyle bir yerde yoksa ödeme yeri muhatabın merkez işyerinin olduğu yerdir. Muhatap banka veya katılım bankasının bulunduğu yerde birden fazla şube bulunması durumunda hangi şubede ödeme yapılması gerektiğinin belirtmesinde fayda vardır. Bankaların çek hesabı sahiplerine verdikleri çeklerde de bu durum belirtilir. Genel olarak anlaşılacağı üzere çekte ödeme yerinin yazılmaması, çekin kambiyo özelliğini etkilemez, nitekim sonunda çekin muhatabın merkez adresinde ödeneceği düşünülür. Çek Kanunu’nda da çek hesabın bulunduğu şube çekin ödeme yeri olduğu belirtilmiştir (Pulaşlı, 2018: 283).

Çek, çek sahibinin hesabının bulunduğu yerdeki şubeden ödenebileceği gibi muhatabın yani bankanın herhangi bir şubesine de ibraz edilerek ödenebilir. Ödeme yeri ibraz sürelerinin tespiti açısından önemlidir (Köle ve Görgülü, 2016: 92).

⁹⁵ Yargıtay 12. Hukuk dairesi 29.01.2009 Tarih ve 2008/20382; 1943 sayılı karar

⁹⁶ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 19.11.2013 Tarih ve E.27940 / K.36504 sayılı karar

⁹⁷ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 22.03.2013 Tarih ve E.8993 / K.10850 sayılı karar

2.1.1.3.3.2. Çekin Niteliğini Etkileyen ve Etkilemeyen Kayıtlar

Çeke yazılan bazı kayıtlar çekin kambiyo senedi vasfını etkilememekteyken, bazı kayıtlar ise çekin kambiyo senedi özelliğini ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle çekte yazılan kayıtlara dikkat edilmesi gerekir.

2.1.1.3.3.2.1. Çekin Niteliğini Etkileyen Kayıtlar

Çek kayıtsız şartsız bir ödeme aracı olduğundan çekte bu yönde bir kayıt koyulması çekin geçerliliğini ortadan kaldırır.

Çekte asıl borç ilişkisinin yazılması, çekin kambiyo senedi özelliğini ortadan kaldırır, örneğin; bu çek kiralık yer için hava parası olarak verilmiştir ifadesi senedin çek vasfını ortadan kaldırır. (Pulaşlı, 2018: 291)

2.1.1.3.3.2.2. Çekin Niteliğini Etkilemeyen Kayıtlar

Çekte yazılan bazı kayıtlar ise çekin kambiyo senedi özelliğini etkilemez, hiç yazılmamış sayılır. Bunlara aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Pulaşlı, 2018: 293-294).

- ✓Çekte muhatap tarafından kabul işlemi yapılamamasına rağmen böyle bir kaydın yapılması senedin çek vasfını ortadan kaldırmaz.
- ✓Çekte faiz veya cezaya yönelik bir şart yazılamaz, yazılsa bile yok hükmündedir. Çünkü çek vadeli bir ödeme aracı değildir.
- ✓Çek vadeli bir ödeme aracı olmadığı için çekte vade yazılamaz. Bu sebeple çek ibraz edildiğinde banka tarafından ödenir. Ancak Türkiye’de 31.12.2020 tarihine kadar ileri tarihli çekler tahsil için bankaya ibraz edilemez.
- ✓Düzenleyen tarafından çekte yazılan “çek ödenmemesi durumunda herhangi bir sorumluluğum yoktur ibaresi” çekin geçerliliğini etkilemez, yazılan kayıt yok hükmündedir.
- ✓Çiranta tarafından çekte yazılan sorumsuzluk kaydında ise çekin karşılıksız çıkması durumunda kendisinden sonraki kişilere karşı sorumluluğu olmaz.

2.1.1.4. Kambiyo Senetlerinde Ehliyet

Medeni hakları kullanabilen fiil ehliyetine sahip olan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin yetki verdiği temsilcileri kambiyo senedi düzenleyebilirler. Kambiyo

senedinde ehliyet genel hükümlere tabidir. TTK 670.⁹⁸ madde de bu yönde açıklama yapmıştır. Ehliyet eksikliğinde şikâyet için herhangi bir süre kısıtlaması yoktur. Ehliyetsizliğe karşı iyi niyet kuralları geçerli değildir (Coşkun, 2017: 11).

Fiil ehliyetine sahip gerçek kişilerin reşit, mümeyyiz ve kısıtlı olmaması gerekir. Bu şartlara sahip olan gerçek kişiler kambiyo senedi düzenleyebilir. Tüzel kişiler ise kuruldukları zaman hak ehliyetine, yönetim organlarını oluşturduklarında ise fiil ehliyetine sahi olurlar (Bozkurt, 2010: 86).

Kambiyo senedinde fiil ehliyeti ile ilgili önemli bir husus da fiil ehliyetinin senedin düzenlendiği anda mı yoksa verildiği anda mı dikkate alınacağıdır. Genel kabul gören görüş ise kambiyo senedinin düzenlendiği anda değil verildiği anda kişinin fiil ehliyetine sahip olmasıdır. Nitekim kambiyo senedini düzenleyen kişi düzenlediği anda fiil ehliyetine sahip olabilir ancak senedin verildiği anda ehliyetsiz olması durumunda fiil ehliyetinden dolayısıyla kişinin yükümlülüğünden bahsedilemez. Senedi düzenleyen fiil ehliyetine sahip olmaması, senedin geçerliliğini etkilemez, imzaların bağımsızlığı ilkesi gereği, senedin üzerinde imzası bulunan kişilerin sorumluluğu devam eder (Arslan, 2008: 19).

Bu konuda Yargıtay 12. Dairesinin verdiği bir kararda⁹⁹ özetle; akıl hastalığı tedavisi gören kişi tarafından düzenlenen senedin kişinin tam ehliyetsiz olduğu için geçersiz olduğunu, bu senedi iyi niyetle iktisap eden kişinin, borçlunun mümeyyiz olmama durumundan haberdar olmamasının hukuki haklı bir yönünün bulunmadığını belirtmiştir. Netice itibari ile temyiz kudretinden mahrum kimselerin yapmış olduğu tasarrufların, alacaklının iyi niyetli olması halinde bile bir hükmü yoktur, yönünde açıkça vurgulama yaparak senedin geçersizliği yönünde karar vermiştir.

Tüzel kişi işletmelerde, kambiyo senedi düzenleyebilecekler ortaklar kurulu kararı ile belirlendikten sonra bu senetleri tanzim edebilirler. Şirket müdürleri tarafından vekâletname verilmek suretiyle, yetkilendirilen kişi kambiyo senedi düzenleyemez.

⁹⁸ Borçlanma ehliyeti

MADDE 670- (1) Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir.

⁹⁹ Yargıtay 12.Dairesinin 03.05.2012 Tarih, 2012/14972 Karar ve 2011/31309 Esas Sayılı Kararı

Tüzel kişiliklerle ilgili ehliyet konusunda içtihatlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

Temsil yetkisi alınan kişilerin durumu, ticaret siciline kayıt ve ilan edilmelidir, aksi durumda hüsnu niyetli 3.kişiler bu durumdan sorumlu olamaz.¹⁰⁰

Şirket yetkilisine verilen yetkilerin sonradan bir tutarla sınırlandırılması ve bu durumun ilanı iyi niyetli 3. kişilere karşı ileri sürülemez.¹⁰¹ (Coşkun,2017: 12)

Şirket vekili tarafından kambyo senedi düzenleme yetkisi verilen şirket yöneticilerinin, görevlendirme işleminin mutlaka noterden yapılması gerekmez, bunların düzenlemiş olduğu kambyo senetlerinin geçerliliğine etki etmez, şirket vekili bu kambyo senetleri nedeni ile asıl borçludur, yazılı bir belgenin olması kambyo senedinin geçerliliği için yeterlidir.¹⁰²

2.1.1.5. Kambyo Senetlerinde İmza

6102 sayılı TTK'nın 756. maddesi Kambyo senetlerinde imza ile ilgili açıklama yapmıştır. Buna göre "Police üzerindeki beyanların el ile imza edilmesi gerekir. El ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz."

Parmak basmak suretiyle kambyo senedi tanzim edilemez. İmza atamayanlar ise ancak kanuni temsilci vasıtasıyla borç altına girebilirler. Kambyo senetlerinde sadece senedi keşide eden değil, aval, kefil veya cirantaların da el ile imzalaması gerekir. Görme engelliler isterse şahit eşliğinde imza atabilir, istememeleri durumunda bu kişilerin imzalarını el yazıları ile atmaları geçerlidir (Coşkun, 2017: 12)

Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda¹⁰³ özetle; bononun kambyo senedi sayılabilmesi için, keşidecinin imzasını taşıması zorunludur, kambyo senedi

¹⁰⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 12.07.2011 tarih ve 332/15573 sayılı kararı

¹⁰¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 22.01.2013 tarih 2012/25446; 1628 sayılı kararı

¹⁰² Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 15.01.2013 tarih, 2012/24613 Esas ve 2013/304 sayılı kararı

¹⁰³ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 05.05.2016 tarih E:2016/10606, K: 2016/13343 sayılı kararı

üzerinde borçlunun ıslak imzası olmadan, imza kaşesi basılarak düzenlenen bir bono kambiyo senedi özelliği taşımayacağını belirtmiştir.

Ticaret hayatında şirketlerde kambiyo senedi düzenlemeye yetkili olanlar, senedin altına kaşenin üstüne iki imza atarlar. Bu imza uygulama şekli ile borçtan sadece şirket sorumlu olur. Eğer imzalardan birisi kaşeye diğeri kaşenin dışına atılmış ise bu durumda borçtan, hem şirket sorumlu olacak hem de kaşenin dışına imza atan kişi bizzat kendisi aval sayılıp sorumlu olacaktır (Coşkun, 2017: 12).

Yargıtay bu doğrultuda verdiği bir kararda ¹⁰⁴ özetle; şirket yetkilisi tarafından kambiyo senedi üzerine kaşe olmadan atılan iki imza nedeni ile şirket yetkilisi aval olarak sayılacaktır ve borçtan şahsen sorumlu olacaktır, ancak senede atılan iki imzanın da şirket kaşesi üzerinde olması nedeni ile şirket yetkilisi aval sayılmayacak, şirketin borçlu sayılacağını belirtmiştir.

2.1.1.6. Kambiyo Senetlerinde Zaman Aşımı

Kambiyo senetlerine sağlanan bir takım avantajlardan yararlanabilmek için kambiyo senetlerinin zaman aşımına uğramaması gerekir.

2.1.1.6.1. Zaman Aşımı Genel Açıklamalar

Kambiyo senetleri nedeni ile ortaya çıkan bir hakkı kullanabilmek için, yasal şartların hepsini taşıması gerekir. Kambiyo senetlerinde bulunması gereken zorunlu unsurların bulunmaması durumunda, kambiyo senetlerine 6102 sayılı TTK'nin hükümleri ¹⁰⁵ uygulanmaz, 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 146.¹⁰⁶ maddesindeki

¹⁰⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 05.10.2011 Tarih E: 2011/480, K: 2011/598 sayılı kararı

¹⁰⁵ 6102 Sayılı TTK Zamanaşımı Süreleri

MADDE 749- (1) Poliçeyi kabul edene karşı ileri sürülecek poliçeden doğan istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(2) Hamilin, cirantalarla düzenleyene karşı ileri süreceği istemler, süresinde çekilen protesto tarihinden veya senette “gidersiz iade olunacaktır” kaydı varsa vadenin dolduğu tarihten itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(3) Bir cirantanın başka cirantalarla düzenleyen aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar.

MADDE 814- (1) Hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

kambiyo senedi olmayan adi senetler için uygulanan 10 yıllık zaman aşımı süresi uygulanır (Coşkun, 2012: 242).

Kambiyo senedi borçlu ile alacaklı arasında temelinde gerçek bir borç ilişkisi neticesinde ortaya çıkmışsa, alacağını zaman aşımına uğraması borç-alacak ilişkisini ortadan kaldırmaz. Alacaklı asıl borç ilişkisini gerekçe göstererek, alacağın tahsili için dava açabilir. Bu durumda senet bir delil aracı olarak kullanılır. Bununla birlikte alacağı zamanaşımına uğramış olan kişi gerekli koşulları sağlamak şartı ile TTK 732. madde¹⁰⁷ gereği sebepsiz zenginleşmeyi gerekçe göstererek alacağını talep edebilir (Coşkun, 2012: 244-245).

Zamanaşımında davalı veya borçlu borcun zamanaşımına uğradığını belirtmedikçe bu durum hakim tarafından re'sen dikkate alınmaz. Çünkü zamanaşımı borçluya verilmiş olan defidir, mahkemede hakim kendiliğinden bu konuda bir işlem yapamaz. Zamanaşımı savunmasından bahsedebilmek için; alacağın vadesinin gelmiş olması, alacaklının alacağını talep etmiş olması, zamanaşımı süresinin dolmuş olması gerekmektedir (Coşkun, 2012: 244-245).

Zamanaşımı ile ilgili verilen yargı kararlarından bazıları özetle aşağıdaki gibidir.

Zamanaşımına uğrayan bir bonodan olan alacak temel ilişkiye dayanılmak şartıyla alacaklı tarafından talep edilebilir. Bu durumda alacaklı alacağını ispatla yükümlüdür.¹⁰⁸

Kambiyo senedi özelliği taşımayan bir senedin zaman aşımı süresi TTK'ye göre 3 yıl değil, Borçlar Kanunu'na göre 10 yıldır.¹⁰⁹

(2) Çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

¹⁰⁶ 6098 Sayılı Borçlar Kanunu

MADDE 146- Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.

¹⁰⁷ MADDE 732- (1) Zamanaşımı sebebiyle veya poliçeden doğan hakların korunması için gerekli olan işlemlerin yapılmasının ihmal edilmiş olması dolayısıyla, düzenleyenin veya kabul edenin poliçeden doğan yükümlülükleri düşmüş bile olsa, bunlar poliçenin hamiline karşı, onun zararına zenginleşmiş olabilecekleri kadar borçlu kalırlar.

¹⁰⁸ Yargıtay Genel Kurulu Kararı 04.04.2007, E. 2007/13153 K. 2007/183

¹⁰⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.09.2011 Tarih 827/16084

Bono ile genel haciz işleminin yapılması başka bir ifade ile kambyo senedine özgü yollara başvurarak haciz işlemi başlatılmamış olması halinde zamanaşımı aşımı süresi TTK 749. maddeye göre esas alınacaktır.¹¹⁰

Bonodan kaynaklı alacak tahsil edilememiş, bunun neticesinde alacak için aciz vesikası alınmış ise, zaman aşımı süresi 20 yıldır.¹¹¹

Zamanaşımı def'i olarak ileri sürülmez ise mahkeme tarafından re'sen dikkate alınamaz.¹¹²

2.1.1.6.2. Zamanaşımı Süreleri

Zamanaşımı süreleri poliçe, bono ve çek açısından ele alınacaktır.

2.1.1.6.2.1. Poliçe Açısından Zaman Aşımı Süreleri

6012 Sayılı TTK'nin 749.¹¹³ maddesi poliçenin zamanaşımı süresi konusunda açıklama yapmıştır. Buna göre poliçede zaman aşımı süreleri 3 açıdan dikkate alınmıştır.

Birincisinde; poliçeyi kabul eden muhataba karşı olan alacaklarda vade tarihinden itibaren 3 yıl geçince alacak zaman aşımına uğrar.

İkincisinde; hamil poliçeyi düzenleyenler ile cirantalara usulüne uygun protesto çektiği tarihten itibaren veya senette “gidersiz iade olunacaktır” ibaresi varsa vade tarihinden itibaren 1 yıl içinde alacak zamanaşımına uğrar.

Üçüncüsü ise poliçe/bono bedelini ödeyen cirantaların kendisinden önce gelen cirantalar ile düzenleyene karşı açacağı davalar, cirantanın ödemeyi yaptığı tarih ya

¹¹⁰ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 04.09.2013 Tarih Esas No: 24212 Karar No: 27404

¹¹¹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 10.12.2012 Tarih, Esas No: 27281, Karar No: 37101

¹¹² Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 09.06.2009 Tarih , 2008/9587, 5479

¹¹³ MADDE 749- (1) Poliçeyi kabul edene karşı ileri sürülecek poliçeden doğan istemler, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(2) Hamilin, cirantalarla düzenleyene karşı ileri süreceği istemler, süresinde çekilen protesto tarihinden veya senette “gidersiz iade olunacaktır” kaydı varsa vadenin dolduğu tarihten itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

(3) Bir cirantanın başka cirantalarla düzenleyen aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar.

da dava yoluyla kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren 6 ay içinde zamanaşımına uğrar (Öztürk, 2010: 86).

2.1.1.6.2.2. Bono Açısından Zaman Aşımı Süreleri

Bono zamanaşımı bakımından poliçede geçerli olan hükümlere tabidir. TTK 768. maddede uygulanacak hükümlerin h bendinde zamanaşımına dair poliçede geçerli olan 749 ve 751 nolu maddelere yönlendirmektedir.

Dolayısıyla kısaca muhataba karşı 3 yıl, cirantalara karşı 1 yıl ve bedeli ödeyen ciranta tarafından ise 6 aylık bir süreç burada da geçerlidir. Burada bonoya kefil olan avallerin de keşideci gibi sorumlu olduğu unutulmamalıdır.

Bonoda, bonoyu düzenleyen keşideci gibi ona kefil olan kişiye karşı yapılacak takiplerde zaman aşımı süresi 3 yıldır.¹¹⁴ (Coşkun, 2012: 256)

2.1.1.6.2.3. Çek Açısından Zaman Aşımı Süreleri

Çek hamilinin borçlulara karşı olan alacaklarına başvurma süresi diğer bir ifade ile zaman aşımı süresi TTK 814. maddede açıklanmıştır. Bu maddeye göre çekte zaman aşımı iki açıdan dikkate alınmıştır.

Birincisi; çek hamilinin çeki düzenleyenlere ve çekte imzası olan diğer kişilere karşı ibraz tarihinden itibaren 3 yıl içinde başvurma hakkı vardır.

İkincisi, çeki çek borçlularından birisinin ödemesi durumunda yani cirantalar tarafından çek ödenmiş ise; ödediği tarihten itibaren veya çekin dava yolu ile kendisine ileri sürüldüğü tarihten itibaren 3 yıl diğer çek borçlularına başvurma hakkı vardır.

Çekteki zamanaşımı süresi ibraz süresinin bitiminden itibaren başlar. Bu süre TTK 796. maddede açıklanmıştır. Kısaca düzenlendiği yerde ödenecekse 10 gün, başka yerde ise 1 ay, başka ülke aynı kıta ise 1 ay, farklı kıta ise 3 ay ibraz süresi vardır. Çekin üzerinde yazılı düzenlenme tarihinden önce çekin bankaya ibrazı

¹¹⁴ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 20.09.2011 tarih 2010/32418; 13249

zamanaşımı süresine etki etmez. Nitekim 31.12.2020 tarihine kadar üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihinden önce çekin tahsilat için bankaya ibrazı yasaktır ¹¹⁵.

Banka tarafından karşılıksız çıkan çeklerde hamile ödenecek teminat bedeli için zamanaşımı süresi 6 ay değil 10 yıldır ¹¹⁶ (Coşkun, 2012: 502).

2.1.1.6.3.Zamanaşımı Süresinin Kesilmesi

Zamanaşımının kesilmesi. hak sahibi için zamanaşımı süresinin tekrar başlamasını sağlar. TTK 750. maddede zamanaşımı süresini kesen haller 4 maddede anlatılmıştır. Zamanaşımını kesen işlemler kim tarafından yapılmış ise onun için anlam ifade eder ve süre yeniden başlar.

Zamanaşımı, dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesiyle kesilir.

Zamanaşımı ile ilgili bazı yargı kararları aşağıdaki gibidir (Eriş, 2014: 455-457).

Borçlu tarafından alacaklı tarafına açılan dava da zamanaşımını keser. ¹¹⁷

Haciz edilen aracın muhafaza altına alınması isteği, zamanaşımını keser. ¹¹⁸

Bonoya dayalı icra takibinde, ödeme emri borçluya tebliğ edilememişse, borçlunun adresinin bulunması için araştırma istenmesi zamanaşımı süresini keser.

119

2.1.1.6.4.Zamanaşımın Sonuçları

Bir kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması onu adi senet hükmüne getirmez. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına göre zamanaşımına uğramış çek, poliçe veya bono temeldeki ilişki için açılacak alacak davasına yazılı delil başlangıcı kabul edilir. Kambiyo senedinin yazılı delil başlangıcı sayılması, alacak iddiasını tek

¹¹⁵ 05.12.2017 Tarih ve 30261 sayılı resmi gazete

¹¹⁶ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 18.12.2019 tarih, 14356/13109

¹¹⁷ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 26.04.2013, E.6311/K.15943

¹¹⁸ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 10.12.2012 E.20261/K.36977

¹¹⁹ Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 20.11.2012 E. 16465/K.33780

başına ispatlamaya yeterli olmaz. Borçlu itiraz bile etse hâkim tanıkları dinleyecek ve alacağın varlığının olduğuna karar verirse borçlunun borcunu ödemesine karar verebilir (Öztürk, 2010: 171) .

Kambiyo senetleri zamanaşımına uğrarsa genel haciz yolu ile de alacağın takibi yapılamaz. Önceden takip başlamışsa, borçlu zamanaşımını defî olarak ileri sürüp takip işlemini durdurabilir. Ancak temel ilişkiye dayanan bir borç ilişkisinin olması halinde bu belgeler delil olarak sayılıp dava açılabilir.

Alacaklı zaman aşımına uğramış kambiyo senedi ile ilgili alacağını tahsil etmek için çeşitli yollara başvurabilir. Zamanaşımına uğramış kambiyo senedini yazılı delil başlangıcı göstererek dava açabilir. Sebepsiz zenginleşmeye yönelik dava açabilir (Cebeci, 2019).

2.1.1.7. Kambiyo Senetlerinin Ziyat

Senedin içerdiği hakların borçludan talep edilebilmesi için senedin borçluya ibraz edilmesi gerekir. Kambiyo senetlerinde hak ile senet birlikte olduğu için alacak talebinde bulunmak için mutlaka senet ibraz edilmelidir.

Kambiyo senedinin çalınması, kaybolması, ibra amacı olmaksızın yırtılması, okunamayacak şekilde tahribata uğraması, karalanması gibi nedenlerde kullanılamaz hale gelmesi durumunda tahsil için borçluya ibraz edilemez. Bu durumda alacaklı senet üzerinde alacağını talep edemez duruma gelir. TTK bu durumu düzeltmek amacıyla bazı önlemler almıştır. TTK'nin koymuş olduğu bu hükümler alacaklıyı koruduğu gibi, borçluyu da doğru kişiye ödeme yapma olanağını sunmuştur. (Sezer, 2013: 91)

2.1.1.7.1. Kambiyo Senetlerinin Ziyat Durumunda Alınacak Önlemler

Kıymetli evrakın zayi olması durumunda aşağıdaki önlemle alınmalıdır.

2.1.1.7.1.1. Ödeme Yapma Yasağı Kararı Talep Etme Hakkı

Kıymetli evrakı zayi olan hak sahibi, ödeme yapacağı yer veya hamilin ikametgâhının bulunduğu yerdeki Asliye Ticaret Mahkemesine başvuruda bulunarak

senedi zayi ettiğine dair deliller sunar. Mahkemeden borçluya ödeme yapmaması konusunda karar verilmesini talep eder. Bu kararın borçluya tebliğ edilmesi gerekir. Aksi durumunda borçlu bir ödeme yaparsa borçlunun sorumluluğu olmaz. (Sezer, 2013, 98)

Uygulamada ödeme yapma yasağı kararının bir ihtiyati tedbir olduğu görüşü hakimdir. Nitekim mahkeme ödeme yapma yasağı kararı verdikten itibaren iki hafta içerisinde iptal davası açması gerekmektedir. (Nalbant, 2017)

2.1.1.7.1.2. Hamilin İade Davası Açma Hakkı

İade davası için hamile yazılı senetler TTK'nin 665. maddesinde, emre yazılı senetler ise TTK'nin 758 ve 763. maddelerinde açıklama yapılmıştır.

İptali istenen senedin mahkemeye sunulması durumunda, mahkeme dilekçe sahibine dava için süre verir. Dilekçe sahibi eğer bu süre içerisinde dava açmazsa, mahkeme senedi getirene geri verir ve ödeme yasağını kaldırır.

İptali istenen senedin ibraz edilememesi durumunda ise; mahkeme hamile yazılı senede iptal kararı verir, vadesi gelmiş ise borcun ifasını isteme hakkına sahiptir, iptal kararından sonra dilekçe sahibi yeni bir senet tanzim edilmesini isteyebilir.

2.1.1.7.1.3. Hamilin İptal Davası Açma Hakkı

Kıymetli evrakı zayi olan hak sahibinin iptal davası açabilmesi için, kıymetli evrakın kimde olduğunun bilinmemesi gerekir. Hamilin kıymetli evrakın zayi olduğuna dair iptal davası açabilmesi için mahkemeyi ikna etmesi gerekir. Bunun için dava dilekçesinin özelliklerinin dilekçede ayrıntılı olarak yazılması gerekir (Sezer, 2013:114).

İptal kararı verilmesi bu durumda hak sahibi, hakkının senetsiz olarak yerine getirilmesini isteyebileceği gibi yeni senet düzenlenmesini de isteyebilir (TTK, 652. md).

Kambiyo senetlerinin sahibine sağladığı avantajları daha iyi anlayabilmek için alacağın tahsili konusunun icra ve iflas kanunu açısından incelenmesi gerekir.

2.2. İcra ve İflas Hukuku Açısından Ticari Alacaklar

Borçlar, genellikle alacaklı tarafından herhangi bir zorlamaya gerek kalmadan, borçlular tarafından yerine getirilir. Bunun yanında her toplumda, borcunu kendi isteği ile ödemeyen borçlular da bulunur. Alacağını tahsil edemeyen alacaklılar bu alacaklarını tahsil etmek için devletten yardım isterler. Alacaklıların, alacaklarını devlet gücü ile nasıl tahsil edilebileceğini gösteren hukuk dalı İcra ve İflas Hukuku veya Cebri İcra Hukuku'dur (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 29).

Borcunu kendi isteği ile yerine getirmeyen borçlu, devlet gücü ile borcunu yerine getirmeye zorlanır. Alacaklının talebi ile devletin cebri icra organı olan icra dairesi tarafından, borçlunun varlıklarına el konulur, bu mallar satılır ve alacaklıya alacağı ödenir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 29).

İcra ve İflas Hukuku'nda Cüz'i İcra (İcra Takibi) ve Külli İcra (İflas Takibi) çeşitleri vardır. Cüz'i icranın ilamlı ve ilamsız icra olmak iki şekli vardır. Cüz'i icrada alacaklı sayısı fazla değildir, bir ya da birkaç kişiden oluşur. Borçlunun varlıkları icra dairesi tarafından haczedilir, paraya çevrilir ve alacaklıya ödenir. Küllî icrada ise yani iflas durumunda, borçlunun haczedilebilen bütün mal varlıkları nakite çevrilir ve bütün alacaklılara dağıtılır, kalan olursa borçluya kalan tutar ödenir. Küllî icrada borçlu, iflasına karar verilen bir borçludur (Aslanoğlu, 2008: 203).

İcra Hukukunda ilamlı ve ilamsız icra olarak iki bölüm vardır. İlamlı icrada; alacaklının elinde bir mahkeme kararı vardır, bu karar ile icra dairesine başvurarak alacağının takibini yapar. İlamsız icrada ise alacaklının elinde bir mahkeme kararının olmasına gerek yoktur, alacaklı para veya teminatlı bir alacağı için doğrudan icra dairesine başvurup, alacağının takibini yapar. İlamsız icra takibi ise genel haciz yoluyla takip, kambiyo senetlerine mahsup takip ve kiralanan taşınmazların ilamsız icra yolu ile takibi adı altında yapılır (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 34-36).

Police, bono ve çeklerin kambiyo senedi sayılabilmesi için TTK'da yer alan şekil şartlarını taşıması zorunludur. Kambiyo senedi vasfını taşıyan, uygulamada ticari senet olarak adlandırılan bono, police ve çek bu özellikleri nedeni ile bir takım avantajlara sahiptirler. Bunlardan biri de cebri icra yolu ile alacaklının alacağına kavuşmasıdır.

Kambiyo senedi vasfı taşıyan senetlerin zamanında tahsil edilememesi durumunda alacaklı alacağını tahsil için çeşitli yollara başvurur. Alacağı para veya teminata dayalı olan kişiler bu alacaklarını tahsil için genel haciz yoluyla ya da kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla tahsil etme yoluna başvurabilirler. Alacaklar eğer kambiyo senedi vasfı taşıyorsa genel haciz yolundan daha çok avantajı olan kambiyo senetlerine özgü haciz yoluna başvurabilirler. Kambiyo senedine özgü hacize başvurma imkânı varken genel haciz yoluna başvuran alacaklı, kanunun kambiyo senetlerine özel avantajlarından faydalanamaz (Köle ve Görgülü,2016: 111-112).

Çalışmada İcra ve İflas Kanunu'nda ilamlı icra konusuna genel olarak değinilecektir, ilamsız icrada ise kambiyo senetlerine özgü takip konusu üzerinde ayrıntılı bilgi verilecek, konunun sonunda ise genel haciz yolu takip ile kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takip karşılaştırılacaktır, kiralanen taşınmazların icra yolu ile takibi konusuna değinilmeyecektir.

Alacakların kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile genel haciz yolu takibinde birçok benzer yönünün yanında farklılıkları da bulunmaktadır. İİK'da alacakların kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takibi üzerinde ağırlıklı olarak durulduktan sonra genel haciz yöntemi ile arasındaki fark anlatılmaya çalışılacaktır.

Ticari alacakların İcra ve İflas Hukuku açısından incelemesini yapmaktaki temel amaç; muhasebe meslek mensuplarının ticari alacakların tahsili konusunda bir hukukçu kadar her konuya hâkim olmasını sağlamak değil, İİK'deki ticari alacaklar ile ilgili genel işleyiş hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır.

2.2.1. Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yöntemi İle Alacakların Tahsili

Kambiyo senedine özgü takip yoluna başvurabilmek için gerek icra takibinde gerekse de iflas takibinde; öncelikle alacağın bono, poliçe veya çeke dayalı olması ve TTK'daki bulunması gereken zorunlu unsurları yani şekil şartlarını taşıması gerekir. Bu unsurlardan herhangi birinin olmaması ya da bu özelliğinin yitirilmiş (zaman aşımı, ibraz süresinin geçmesi gibi) olması durumunda kambiyo senetlerine özel ilamsız icra yolunu kullanarak alacaklar tahsil edilemez.

Kambiyo senetlerine bağı alacaklar rehinli alacak olsa bile ilk önce rehini nakite çevirme şartı yoktur, rehin paraya dönüştürülmeden icra takibine başlanılabilir. Kanun hem icra yolu ile hem de rehine başvuruyla alacağın tahsiline mükerrer tahsilat yapılmaması şartıyla izin vermiştir (Köle ve Görgülü, 2016: 114).

İİK’da kambiyo senetlerine ilişkin alacağın takip yolları haciz yolu ile iflas yolu ile takip olarak iki başlıkta incelenmektedir. Alacağı kambiyo senedine bağı olan kişi alacağını tahsil için kambiyo senetlerine özgü haciz ve iflas yoluyla takibe başvuru mecburiyeti yoktur. Kişi isterse genel haciz veya genel iflas yoluyla da alacağını takip edebilir. Kişinin kambiyo senetlerine özgü takipte, kolaylaştırılmış takip işlemlerinden yararlanması kendi inisiyatifindedir.

Kambiyo senetleri alacaklısına, senedin dolaşım hızının güçlü olması, alacağın asıl borç ile ilişkisinden bağımsız olması, güvenli bir ödeme aracı olması gibi avantajlar sağlamanın yanında alacağı kolay ulaşmasını da sağlamaktadır (Helvacı, 2013: 165-166).

2.2.1.1. Kambiyo Senetlerine Özgü Takibin Kabul Şartları

İİK 167’nci¹²⁰ maddesinde kambiyo senedine özgü takibin yapılabilmesi için gerekli şartlar belirtilmiştir.

2.2.1.1.1. Alacak Kambiyo Senedine Dayanmalıdır

Alacağın kambiyo senetlerine özgü takip yolu ile takip edilebilmesi için alacağın taşınması gereken en temel şart, kambiyo senetleri olan bono, poliçe veya çek olması gerekir. İcra müdürü takip talebiyle gelen evrakın kambiyo senedi olup olmadığını, TTK’da yer alan şekil şartlarını taşıyıp taşımadığını re’sen incelemek zorundadır. Bu şartları taşımadığını tespit ettiğı alacakların takibini reddeder. Gerekli

¹²⁰ Takibin kabulü şartları:

Madde 167 – (Değişik: 18/2/1965-538/80 md.)

Alacağı çek, poliçe veya emre muharrer senete müstenit olan alacaklı, alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, bu bölümdeki hususi usullere göre haciz yolu ile veya borçlu iflasa tabi şahıslardan ise iflas yolu ile takipte bulunabilir.

Alacaklı, takip talebinde 58 inci maddedeki hususlardan başka iflasa tabi borçlusu aleyhine haciz ve iflas yollarından hangisini istediğini bildirmeğe ve takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu adedi kadar tasdikli örneğini eklemeğe mecburdur.

şartları taşıyan kambyo senedi için ise borçluya ödeme emrini gönderir. (Helvacı, 2013:

2.2.1.1.2. Önce Rehne Başvurma Zorunluluğu Yoktur

Alacaklı olan kişi alacağı rehne bağlı ise normal şartlar altında önce rehinli alacak nakde çevrilir, nakde çevrilen kısım alacağı karşılamazsa, kalan tutar için haciz ve iflas yolu ile alacak tahsil edilir. Ancak alacak kambyo senedine bağlı ise alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, alacaklının önce rehne başvurma zorunluluğu yoktur, rehnin nakde çevrilmesini beklemeden alacağını haciz veya iflas yolu ile takip edebilir. Burada önemli olan alacağın tahsillinin tekerrür etmemesidir. (Helvacı, 2013:168).

2.2.1.1.3. Takip Talebinde İİK’de Belirtilen Şartları Taşınması Gerekir

Takip talebinde bulunması gerekenler İİK 58.maddede belirtilmiştir. Kambyo senedine özgü hacizlerde alacaklı borçlunun bulunduğu yerdeki icra dairesine başvuruda bulunacaktır. Takip talebi ilgili icra dairesine yazılı yapılabileceği gibi sözlü veya elektronik ortamda da yapılabilecektir (Helvacı, 2013:170).

Takip talebi ile ilgili yapılan başvuruda, alacaklı ve borçluya ait bilgiler, terekeye karşı yapılan taleplerde mirasçılara ait bilgiler, alacak tutarı, faiz miktarı ile faizin işlemeye başladığı tarih, borcun dayanağı belge, seçilen takip yolu, belgeye dayalı bir alacak ise belgenin aslı ile borçlu sayısından bir fazla onaylı örneğinin icra dairesine verilmesi gerekir.

2.2.1.1.4. Kambyo Senedinin Aslının Takip Talebine Eklenmesi

Takip talebinde başvururken alacaklı kambyo senedinin aslı ile birlikte borçlu sayısınınca çoğaltılan onaylı örnekleri takip talebine eklemesi gerekir. Ancak çek de muhatabın bankanın alacağın bir kısmını ödemesi durumunda çekin aslını kendisi alır, onaylı örneğini alacaklıya verir, bu durumda takip işleminde çekin aslı bankada olduğu için bu onaylı örnek takip evraklarına eklenir. Senedin aslının teslimi ile birlikte; icra işlemi sırasında senedin el değiştirmesi önlenir, borçlu senedin aslını görme imkanına sahip olur, icra müdürünün senedin aslını inceleyerek senedin

TTK'daki gerekli şekil şartlarını kontrol etmesine olanak sağlar (Helvacı, 2013: 170-171).

2.2.1.1.5. Takip Talebinde Takip Yolu Belirtilmelidir

Alacaklı alacağını takip ederken; alacağını haciz yoluyla mı yoksa iflas yoluyla mı takip edeceğini belirtmesi gerekir. Borçlu iflasa tabi kişi ise alacaklı iflas yolu takibe mi yoksa haciz yolu takibe mi başvuracağını belirtmelidir.¹²¹Bu durum sadece borçlunun iflasa tabi olan kişilerden oluşması halinde söz konusudur, borçlu iflasa tabi bir kişi değilse sadece haciz yolu ile takip yapabilecektir (Helvacı, 2013: 174).

2.2.1.1.6. Alacağın Vadesi Gelmiş Olmalıdır

Alacaklı alacağının ister haciz yoluyla isterse de iflas yoluyla takip etsin, alacağın vadesi gelmeden alacağın takibini yapamaz. İcra müdürü takip talebi ile gelen kambyo senedinin şekil şartlarını inceledikten sonra alacağın vadesini kontrol etmelidir. Başka bir ifade ile icra müdürünün kambyo senedi vasfı taşımayan bir alacağın vadesini kontrol etmesine gerek yoktur. İcra müdürü bu incelemeyi re'sen yapar. Kambyo senedi şekil şartlarını taşıyorsa, vadesi de gelmiş ise icra müdürü borçluya ödeme emrini gönderir, vadesi gelmemiş bir alacağın borçluya gönderilmesi durumunda borçlunun şikâyetinde bulunması hakkı vardır (Helvacı, 2013: 175).

2.2.1.1.7. Alacaklının Takip Hakkı Bulunması ve Yetkili Kişi Olması Gerekir

Kambyo senedinin alacaklısı olan kişi; kambyo senedini yasal yollarla elinde bulunduran yetkili hamildir, borçlusu ise alacaklıya karşı borcu ifa edecek kişidir.

¹²¹ Takibin kabulü şartları:

Madde 167 – (Değişik: 18/2/1965-538/80 md.)

Alacağı çek, poliçe veya emre muharrer senete müstenit olan alacaklı, alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, bu bölümdeki hususi usullere göre haciz yolu ile veya borçlu iflasa tabi şahıslardan ise iflas yolu ile takipte bulunabilir.

Alacaklı, takip talebinde 58 inci maddedeki hususlardan başka iflasa tabi borçlusu aleyhi-ne haciz ve iflas yollarından hangisini istediğini bildirmeğe ve takip talebine kambyo senedinin aslını ve borçlu adedi kadar tasdikli örneğini eklemeğe mecburdur

Alacaklının takip isteğinde bulunabilmesi için ilgili alacağın gerçek sahibi olması gerekir. Borçlu alacaklının gerçek alacaklı olmamasını sebep göstererek itirazda bulunabilir. Kambiyo senedi için borçluya ödeme emri gönderildiğinde, borçlu alacaklı kişinin yetkili hamil olmadığını gerekçe göstererek 5 gün içerisinde itirazda bulunabilir (Helvacı, 2013: 176).

Yetkili alacaklı olarak; kambiyo senedi ciro edilmemişse lehtar, usulüne uygun yapılan ciroda en son ciro yapılan kişi, bedeli ödeyen cirantalar ve kambiyo senedinin bedelini ödeyen avalistler sayılabilir (Köle ve Görgülü, 2016: 116).

2.2.1.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların Takibinin Aşamaları

Kambiyo senedine sahip olan yetkili alacaklı, alacağının tahsilinde sorun yaşarsa bu alacağının tahsil ederken İİK'deki kambiyo senedine özgü takip ile alacak devlet gücü kullanılarak, haciz veya iflas yoluyla tahsil edebilir.

2.2.1.2.1. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların Haciz Yolu ile Takip

Kambiyo senetlerine özgü bir alacak; takip talebi, ödeme emri ve kesinleşme, haciz, paraya çevirme ve payların paylaşılması aşaması ile sona erer (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2014: 357).

2.2.1.2.1.1. Takip Talebi

Elinde Kambiyo senedi bulunan alacaklı alacağının takip etmek için İİK madde 167'de¹²² belirtildiği gibi icra müdürlüğüne başvurarak takip talebinde bulunur. Takip talebi yazılı, sözlü veya elektronik ortamda yapılabilir. Alacaklı takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu sayısının onaylı örneğini eklemek zorundadır. Çeklerde ise banka tarafından kısmi ödeme yapılmış ise banka çekin aslını

¹²² Takibin kabulü şartları:

Madde 167 – (Değişik: 18/2/1965-538/80 md.)

Alacağı çek, poliçe veya emre muharrer senete müstenit olan alacaklı, alacak rehinle temin edilmiş olsa bile, bu bölümdeki hususi usullere göre haciz yolu ile veya borçlu iflasa tabi şahıslardan ise iflas yolu ile takipte bulunabilir.

Alacaklı, takip talebinde 58 inci maddedeki hususlardan başka iflasa tabi borçlusu aleyhine haciz ve iflas yollarından hangisini istediğini bildirmeğe ve takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu adedi kadar tasdikli örneğini eklemeye mecburdur.

aldığından çekin onaylı fotokopisini çekin alacaklısına verir. Bu durumda takip talebine bu örnek eklenir, icra müdürü kambyo senedinin aslını icra kasasında saklar ve en azından 5 günlük süre içerisinde bu senedin icra dairesinde bulundurulmalıdır. Bu uygulamanın amacı; icra sürecinde senedin tedavül etmesini engellemek, senedin aslını borçlunun görmesini sağlamak, icra müdürünün senedin aslını incelemesine olanak sağlamak ve borçlunun borcunu icra dairesine ödemesini sağlamaktır. (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2014: 358-359)

Kambyo senedine mahsus alacağını takip eden yetkili alacaklı, İİK 50. maddeye göre yetkili icra dairesine yani kambyo senedinin düzenlendiği yerdeki icra dairesine başvuruda bulunacaktır. Kambyo senetlerine özgü takipte icra dairelerinin yetkisi konusunda kesinlik yoktur. Bu nedenle taraflar kendi aralarında anlaşma yapabilirler. (Köle ve Görgülü, 2016: 118)

İcra müdürü kambyo senetlerini inceler, gerekli şekil şartlarının olup olmadığını, kişinin yetkili hamil olup olmadığını re'sen inceler ve kambyo senedi gerekli şartları taşıyorsa, takip talebini kabul eder borçluya ödeme emrini gönderir. Borçlu alacağın kambyo senedi vasfında olmadığı iddiası ile 5 gün içinde itiraz edebilir, bu sürenin hesabında tebliğatin yapıldığı ilk gün dikkate alınmaz¹²³. İcra müdürü tarafından kambyo senedi incelenip, takip talebi reddedildiğinde ise alacaklının yedi gün içerisinde İcra Mahkemesine şikâyet hakkı vardır.(Helvacı, 2008: 167)

Sonuç itibari ile alacağını takip etmek isteyen yetkili alacaklı senedin aslı ile birlikte icra dairesine başvurur, icra müdürü tarafından senedin kambyo vasfında olup olmadığı gibi gerekli incelemeler yapılır, takip talebi kabul edilirse, borçluya ödeme emri gönderilir, borçlunun 5 gün içerisinde itiraz hakkı vardır, reddedilmesi durumunda ise alacaklı 7 gün içinde İcra Mahkemesine şikâyetle bulunabilir.

¹²³İİK: Madde 19 –

Gün olarak tayin olunan müddetlerde ilk gün hesaba katılmaz.

Ay veya sene olarak tayin olunan müddetler ayın veya senenin kaçınıcı günü işlemeye başlamış ise biteceği ay veya senenin aynı gününde ve müddetin biteceği ayın sonunda böyle bir gün yoksa ayın son gününde biter.

Bir müddetin sonuncu günü resmi bir tatil gününe rastlarsa, müddet tatili takibeden günde biter.

Müddet, son günün tatil saatinde bitmiş sayılır

2.2.1.2.1.2. Ödeme Emri

Alacaklı tarafından icra müdürlüğüne yapılan takip talebi ile icra müdürü kambiyo senedinin gerekli şekil şartlarını taşıdığını, alacaklının kambiyo senedine mahsus takip yapma yetkisinin olduğunu, alacağın vadesinin gelmiş olduğunu belirlerse, borçluya ödeme emri gönderir. Bu husus İİK 168. ¹²⁴maddede belirtilmiştir. İcra müdürü alacağın kambiyo senedi vasfı taşımadığını tespit edince takip talebini tamamen reddetmemelidir. Çünkü alacaklının böyle bir senetle genel haciz yöntemine başvurma hakkı vardır, bu nedenle borçluya genel haciz yöntemine göre ödeme emri göndermelidir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 361).

Ödeme emri 2 nüsha düzenlenir. Birisi borçluya gönderilir, diğeri icra dairesinde kalır, alacaklı isterse kendisine de onaylı bir örneği verilir. Nüshalar arasında bir farklılık olması durumunda borçluya verilen nüsha geçerli sayılacaktır (Helvacı, 2008: 179).

Birden fazla borçlunun olması durumunda, takip yapılacak her bir borçluya ödeme emrinin gönderilmesi lazımdır. Ödeme emri kendisine tebliğ edilen borçlu, ya ödeme emrini kabul eder ya da itiraz veya şikâyet hakkını kullanarak ödeme emrine karşı çıkabilir (Köle ve Görgülü, 2016: 126).

¹²⁴ Ödeme emri:

Madde 168 – (Değişik: 18/2/1965-538/81 md.)

İcra memuru senedin kambiyo senedi olduğunu ve vadesinin geldiğini görürse, borçluya senet sureti ile birlikte hemen bir ödeme emri gönderir. Bu ödeme emrine şunlar yazılır:

1. (Değişik: 2/7/2012-6352/33 md.) Alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç olmak üzere, takip talebine yazılması lazım gelen kayıtlar,

2. (Değişik: 2/7/2012-6352/33 md.) Borcun ve takip masraflarının on gün içinde ödeme emrinde yazılı olan icra dairesine ait banka hesabına ödenmesi ihtar,

3. Takibin müstenidi olan senet kambiyo senedi vasfını haiz değilse, beş gün içinde icra mahkemesine şikâyet etmesi lüzumu,

4. (Değişik: 9/11/1988-3494/31 md.) Takip müstenidi kambiyo senedindeki imza kendisine ait olmadığı iddiasında ise bunu beş gün içinde açıkça bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirmesi; aksi takdirde kambiyo senedindeki imzanın bu fasıl gereğince yapılacak icra takibinde kendisinden sadır sayılacağı ve imzasını haksız yere inkar ederse sözü edilen senede dayanan takip konusu alacağın yüzde onu oranında para cezasına mahkum edileceği ve icra mahkemesinden itirazının kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtar.

5. (Değişik: 6/6/1985-3222/21 md.) Borçlu olmadığı veya borcun itfa edildiği veya mehil verildiği veya alacağın zaman aşımına uğradığı veya yetki itirazını sebepleri ile birlikte beş gün içinde icra mahkemesine bir dilekçe ile bildirerek icra mahkemesinden itirazın kabulüne dair bir karar getirmediği takdirde cebri icraya devam olunacağı ihtar.

6. (Değişik: 17/7/2003-4949/45 md.) İtiraz edilmediği ve borç ödenmediği takdirde on gün içinde 74 üncü maddeye, itiraz edilip de reddedildiği takdirde ise üç gün içinde 75 inci maddeye göre mal beyanında bulunması ve bulunmazsa hapisle tazyik edileceği, mal beyanında bulunmaz veya hakikate aykırı beyanda bulunursa ayrıca hapisle cezalandırılacağı ihtar.

2.2.1.2.1.3. Ödeme Emrine İtiraz

Ödeme emrini alan borçlu, ödeme emrine itirazını borca itiraz veya imzaya itiraz şeklinde yapar. Borca itiraz İİK 169/a¹²⁵ maddesinde, imzaya itiraz ise İİK 170.¹²⁶ maddesinde düzenlenmiştir.

Borçlu ödeme emrinin kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren 5 gün içinde itirazda bulunabilir. Eğer 5 gün içinde itirazda bulunmaz ise veya daha geç sürede itirazda bulunursa, icra takibi kesinleşir. Borçlu bu durumda, ödeme emrinin kendisine tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içinde ödeme yapması gerekir, borçlu bu süre içerisinde ödeme yapmazsa, alacaklı borçlunun mallarının haczini isteyebilir, bunun yanında borçlunun 10 gün içerisinde mal beyanında bulunması gerekir, bu süre içerisinde mal beyanında bulunmamışsa hapis cezası ile cezalandırılır (Helvacı, 2008: 180)

Borca itiraz durumunda; borçlu, borcunun olmadığını ve ödediği gibi gerekçelerle borca itiraz edebilir. Borçlu 5 gün içinde icra mahkemesine borca itirazın kabul edilmesini bir dilekçe ile talep eder. Borca itiraz edilmesi, haczi durdurmaz sadece satışı durdurur. Başka bir ifade ile alacaklı ödeme emrinin tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde borcu ödemezse, borçlunun mal varlığı haczedilir, borca itirazla satış işlemi durur. İcra mahkemesi hâkimi, borca itirazla ilgili durumu duruşmalı olarak yapar. Hâkim evrakları inceledikten sonra borçlunun borçlu olmadığını düşünürse, icra takibini geçici olarak durdurabilir. İcra mahkemesi hâkimi borca itirazla ilgili borçlu ve alacaklıyı en geç otuz gün içerisinde duruşmaya çağırır. Borca itirazın gerekçeler ile ispat edilmesi halinde hâkim itirazı kabul eder ve icra işlemi sona erer. Borca itirazın reddedilmesi durumunda, bu karar temyiz bile edilse icra işlemini durdurmaz (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 366-367).

İmzaya itiraz durumunda¹²⁷; borçlu kambyo senedindeki imzanın kendisine ait olmadığını iddiası ile imzaya itiraz edebilir. 5 gün içerisinde imzaya itiraz etmeyen

¹²⁵ a) Borca itiraz:

Madde 169 – (Değişik: 18/2/1965-538/82 md.)

Borçlu, 168 inci maddenin 5 numaralı bendine göre borca karşı yapacağı itirazını bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirir. Bu itiraz satıştan başka icra takip muamelelerini durdurmaz.

¹²⁷ İmzaya itiraz:

Madde 170 –

borçlu, imzanın kendisine ait olduğunu kabul etmiş sayılır. Borçlu 5 günlük süre içerisinde bir dilekçe ile icra mahkemesine imzaya itiraz ettiğini bildirmelidir. İmzaya itiraz, icra işlemlerini durdurmaz sadece haczedilen malın satışını durdurur. Ancak icra mahkemesi hâkimi duruşmadan önce dilekçedeki evrakları inceledikten sonra yeterli kanaat oluşursa icra işleminin geçici olarak durdurulması kararını verebilir. İcra mahkemesi, inceleme sonucunda imzanın borçluya ait olmadığı yönünde itirazın kabulüne karar verirse takip durur. Kusurlu olduğu tespit edilen borçlu veya alacaklıya, kötü niyetli veya ağır kusurlu olması durumunda tazminat ve para cezası hükmedilir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 364-366).

2.2.1.2.1.4. Ödeme Emrine Karşı Şikâyet

Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu, alacaklının kambiyo senetlerine özgü takip hakkının bulunmadığı gerekçesiyle, tebliğ tarihinden itibaren 5 gün içerisinde icra mahkemesine şikâyetle bulunabilir. Şikâyet halinde icra işlemi kendiliğinden durmaz. Fakat icra mahkemesi icranın durdurulması kararını verebilir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 367)

Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu, alacaklının kambiyo senetlerine özgü takip hakkının bulunmadığı gerekçesiyle İcra ve İflas Hukukuna özel olan şikâyet yoluna başvurabilir. Şikâyetin konusu icra ve iflas dairesinin takipte yapmış oldukları eksikliklerdir. Kanun genel şikâyetlere ilave olarak kambiyo senetlerine

Borçlu, 168 inci maddenin 4 numaralı bendine göre kambiyo senedindeki imzanın kendisine ait olmadığı yolundaki itirazını bir dilekçe ile icra mahkemesine bildirir. Bu itiraz satıştan başka icra takip muamelelerini durdurmaz.

İcra mahkemesi duruşmadan önce yapacağı incelemede borçlunun itiraz dilekçesi kapsamından veya eklediği belgelerden edindiği kanaate göre itirazı ciddi görmesi halinde alacaklıya tebliğe gerek görmeden itirazla ilgili kararına kadar icra takibinin geçici olarak durdurulmasına evrak üzerinde karar verebilir.

İcra mahkemesi, 68/a maddesinin dördüncü fıkrasına göre yapacağı inceleme sonunda, inkâr edilen imzanın borçluya ait olmadığına kanaat getirirse itirazın kabulüne karar verir. İtirazın kabulü kararı ile takip durur. Alacaklının genel hükümlere göre dava açma hakkı saklıdır. İnkâr edilen imzanın borçluya ait olduğu anlaşılırsa ve itiraz ile birlikte takip ikinci fıkraya göre durdurulmuşsa, borçlu sözü edilen senede dayanan takip konusu alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere inkâr tazminatına ve takip konusu alacağın yüzde onu oranında para cezasına mahkûm edilir ve itiraz reddedilir. Borçlu menfi tespit veya istirdat davası açarsa, hükmolunan tazminatın ve para cezasının tahsili dava sonuna kadar tehir olunur ve davanın borçlu lehine sonuçlanması hâlinde daha önce hükmedilmiş olan tazminat ve para cezası kalkar.

İcra mahkemesi, itirazın kabulüne karar vermesi hâlinde, senedi takibe koymada kötü niyeti veya ağır kusuru bulunduğu takdirde alacaklıyı senede dayanan takip konusu alacağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere tazminata ve alacağın yüzde onu oranında para cezasına mahkûm eder. Alacaklı genel mahkemede dava açarsa, para cezasının tahsili dava sonuna kadar tehir olunur ve bu davayı kazanırsa hakkında verilmiş olan para cezası kalkar.

özgü şikâyetinde 4 sebep saymıştır. Bu şikâyetlerden ikisinin şikâyet süresi 7 gün iken, ikisinin ise 5 gündür. Bono, poliçe veya çekin kambiyo senedi özelliğinde olmadığı ve alacaklının takip hakkına sahip olmadığı gerekçesi 5 günlük süreye tabidir. Kambiyo senedinin vadesinin gelmediği ve aslının ibraz edilmediği gerekçesi ise 7 günlük itiraz süresine tabidir (Köle ve Görgülü, 2016: 138-139).

2.2.1.2.1.5. Takibin Haciz, Satış ve Ödeme Aşaması

Ödeme emrine borçlu tarafından itiraz ve şikâyet yapılmadığı takdirde alacağın takibi kesinleşir. Borçluya ödeme için verilen 10 günlük süre geçtikten sonra borçlu borcunu ödemezse, borçlu mal beyanında bulunmalıdır. Bundan sonraki süreçte borçlunun mal varlıkları haczedilir, satış işlemi yapıldıktan sonra gerekli usullerle alacaklı yada alacaklılara paylaşım yapılır ve takip işlemi sonlanmış olur. (Köle ve Görgülü, 2016:140)

2.2.1.2.2. Kambiyo Senetlerine Mahsus Alacakların İflas Yolu ile Takip

Kambiyo senedi ile alacağı olan alacaklı, iflasa tabi borçlularına karşı kambiyo senetlerine özgü iflas yolu ile takibe başvurabilir. Bu takip yolu İİK 171 ve 176. maddelerde düzenlenmiştir. Alacaklının kambiyo senetlerine özgü iflas yolu ile takip yapması isteğe bağlıdır, alacaklı isterse genel iflas yoluyla da takip yapabilir. Bu durumda da kambiyo senedi delil olarak kullanılacaktır. (Köle ve Görgülü, 2016: 140)

Kambiyo senedine bağlı olan alacakta, borçlunun iflasa tabi olması durumunda takip işlemi; takip talebi, ödeme emri, ödeme emrine itiraz, ödeme emrine şikâyet ve iflas davası aşamalarından oluşur.

2.2.1.2.2.1. İflas Takip Talebi

Kambiyo senedine bağlı bir alacağın iflas yolu ile takip edilebilmesi için mutlaka borçlunun iflasa tabi kişilerden oluşması gerekir. Alacaklı takip talebi dilekçesinde, İİK 58. maddede belirtilenlerin dışında iflasa tabi borçlusu aleyhine iflas yolunu istediğini bildirmelidir. Bunun yanında kambiyo senedini aslı ile birlikte

borçlu sayısınınca da onaylanmış örneğini dilekçeye eklemek zorundadır. (Köle ve Görgülü, 2016: 141).

Takip talebinin yetkili icra dairesine¹²⁸ yapılması gerekir.

2.2.1.2.2.2. Ödeme Emri

Kambiyo senedine özgü alacağı olan kişinin, iflas takip talebini alan icra müdürü, gerekli incelemeleri yaptıktan sonra borçluya ödeme emrini gönderir. Alacağın kambiyo senedine özgü iflas yolu ile takibinde ödeme emri kısmı hacizdeki ödeme emri bölümünde ayrıntılı olarak anlatıldığı gibidir (Köle ve Görgülü, 2016: 141).

İflas talebinde ödeme emrinin içeriği İİK 171. maddede açıklanmıştır.¹²⁹

2.2.1.2.2.3. Ödeme Emrine Karşı İtiraz ve Şikâyet

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile kambiyo senetlerine özgü iflas yoluyla takipteki ödeme emrine itiraz ve şikâyet sebepleri, iflas yoluyla takipte de geçerlidir. Kanun bu konuda ayırım yapmamıştır, beş günlük süre burada geçerlidir.¹³⁰

¹²⁸ İflas takiplerinde yetkili merci:

İİK Madde 154

İflas yoluyla takipte yetkili merci, borçlunun muamele merkezinin bulunduğu mahaldeki icra dairesidir. Merkezleri yurt dışında bulunan ticari işletmeler hakkında yetkili merci, Türkiye'deki şubenin, birden ziyade şubenin bulunması halinde merkez şubenin bulunduğu yerdeki icra dairesidir.

Borçlu ile alacaklı yetkili icra dairesini yazılı anlaşma ile tayin etmişlerse, o yerin icra da-iresi dahi iflas takibi için yetkili sayılır. Şu kadar ki, iflas davaları için yetki sözleşmesi yapılamaz ve iflas davası mutlaka borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılır.

¹²⁹ B) İFLAS YOLU İLE TAKİP:

Ödeme emri:

Madde 171 –

İcra memuru, senedin kambiyo senedi olduğunu ve vadesinin geldiğini görürse borçluya senet sureti ile birlikte hemen bir ödeme emri gönderir.

Ödeme emrine şunlar yazılır:

1. Alacaklının veya vekilinin banka hesap numarası hariç olmak üzere, takip talebine yazılması lazım gelen kayıtlar,
2. Borcun ve takip masraflarının beş gün içinde ödeme emrinde yazılı olan icra dairesine ait banka hesabına ödenmesi ihtar,
3. Kambiyo senedine ve borca dair her türlü itiraz ve şikâyetlerini sebepleriyle birlikte diğer tarafa tebliğ edilecek nüshadan bir fazla dilekçe ile beş gün içinde icra dairesine bildirmesi ihtar,
4. Beş gün içinde borç ödenmediği, itiraz ve şikâyet edilmediği takdirde, alacaklının ticaret mahkemesinden borçlunun iflasını talep edebileceği ihtar.

60 ncı maddenin son iki fıkrası burada da tatbik olunur.

¹³⁰ İtiraz veya şikâyet:

İİK Madde 172 –

İtiraz ve şikâyetler icra mahkemesine değil, dilekçe ile icra dairesine yapılmalıdır. İcra mahkemesine yapılan başvurular geçersizdir. (Köle ve Görgülü, 2016: 141).

Borçluya ödeme emri tebliğ edildikten sonra borçlu 5 gün içinde ödeme emrine itiraz edebilir. Borçlu itiraz dilekçesinde herhangi bir sebep bildirmek zorunda değildir, bunun herhangi bir yaptırımı yoktur, borçlu ticaret mahkemesinde dilekçesinde bildirdiği sebeplerle bağlı değildir.

Borçlu ödeme emrine şikâyet ederken; alacaklının iflas talebinde bulunmadığı halde iflas ödeme emri gönderilmiş olmasını, senedin kambiyo senedi özelliği taşımadığını, senedin vadesinin gelmediğini, senet aslının icra dairesinde olmadığını gerekçe gösterebilir. İtirazda da süre 5 gündür. İtiraz ve şikâyet dilekçesinin bir nüshası hemen alacaklıya bildirilir. (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 487)

2.2.1.2.2.4. İflas Davası

İflas davası, İİK 173-176. maddelerde düzenlenmiştir. İflas davasını açılması, borçlunun ödeme emrine itiraz veya şikâyet edip etmemesine göre değişmektedir.

Borçlu, ödeme emrine 5 gün içerisinde itirazda veya şikâyetle bulunmamışsa, borçluya karşı iflas takibi kesinleşir. Alacaklı, ödeme emrine itiraz ve şikâyet bulunulmadığına dair belge ile borçluya karşı iflas davası açarak borçlunun iflasına ilişkin iflas kararı verilmesini talep eder (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 488).

Borçlu, ödeme emrine 5 gün içerisinde itirazda veya şikâyetle bulunmuşsa; alacaklı, ticaret mahkemesine başvurarak açacağı iflas davasında, borçlunun itiraz veya şikâyet davasının kaldırılmasına ve borçlunun iflasına karar verilmesini isteyecektir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 488).

Ödeme emrine itiraz veya şikâyet etmek isteyen borçlu, ödeme emrinin tebliğinden itibaren beş gün içinde her türlü itiraz veya şikâyetini sebepleri ile birlikte diğer tarafa tebliğ edilecek nüshadan bir fazla dilekçe ile icra dairesine bildirmeye mecburdur. Bu dilekçenin bir nüshası derhal alacaklıya tebliğ olunur.

2.2.2. Genel Haciz Yöntemi İle Alacakların Tahsili

Alacaklı, alacağını ödememekte direnen borçludan alacağını tahsil etmek için devlete başvurur. Başka bir ifade ile alacağına kavuşmak için devletten yardım ister. Bu yollardan birisi de genel haciz yöntemi ile alacakların tahsilidir.

Genel haciz yöntemi ile alacaklı kambiyo senedine dayanmayan, rehinle temin edilmemiş olan, bütün para ve teminat niteliğindeki alacakları için genel haciz yöntemine başvuruda bulunabilir. Genel haciz yöntemi ilamsız bir takip yöntemidir, bu yöntemle başvurabilmek için alacaklının herhangi bir belgeye ihtiyacı yoktur. Burada önemli olan borçlunun, borca itiraz etmemesidir, borçlu ödeme emrine itiraz ederse, alacaklının mahkemeye, itirazın iptali davası açmaktan başka yolu yoktur. (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 123)

Genel haciz yolu, alacaklının alacağını takip talebi ile başlar, takip talebini alan icra dairesi, borçluya ödeme emri gönderir. Borçlu olan kişi borca itiraz etmez veya yaptığı itiraz mahkeme tarafından kaldırılır veya iptal edilirse, ödeme emri kesinleşir. Ödeme emri kesinleştikten sonra, alacaklının isteği üzerine borçlunun mallarından alacağı karşılayacak kadar tutarı icra dairesince haczedilir. Haczedilen mallar yine alacaklının isteği üzerine icra dairesi tarafından satılır; neticede alacaklının alacağı ödenir (Kuru, Arslan ve Yılmaz, 2012: 124).

2.2.3. Kambiyo Senedine Özgü Haciz Yöntemi ile Genel Haciz Yönteminin Karşılaştırılması

Kambiyo senedine özgü haciz ile takip ile genel haciz yolu ile takipte; takip talebi ve ödeme emri özelliği açısından farklılık mevcuttur. Bu iki aşamayı takip eden haciz işlemi, haczedilen malların nakite çevrilmesi, paraların alacaklılara paylaştırılması aşamaları iki takip yolu için de aynıdır.

Kambiyo senedine özgü haciz yöntemi ile genel haciz yöntemi arasındaki temel farklılıklar aşağıdaki gibidir (Helvacı, 2013: 189-190).

- 1-Kambiyo senedine özgü hacizde alacağın rehinli olması halinde, önce rehinin paraya dönüştürülmesi zorunluğu yoktur, ancak genel haciz yönteminde öncelikle rehinin nakite dönüştürülmesi gerekir.
- 2-Kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takipte, alacaklı alacak takip talebinde bulunurken, takip talebine kambiyo senedinin aslını ve borçlu

sayısınca onaylı örneğini eklemek mecburiyetindedir. Genel haciz yönteminde ise alacaklının herhangi bir belge eklemesine mecburiyet yoktur.

3-Kambiyo senedine özgü hacizle takipte icra müdürü kambiyo senedinin şekil şartları ve vadesi gibi özellikleri incelemek zorunda iken genel haciz yönteminde böyle bir zorunluluk yoktur.

4-Kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takipte, icra müdürü alacaklının takip talebi üzerine hemen borçluya ödeme emri gönderir, genel haciz yönteminde ise üç gün içerisinde borçluya ödeme emri gönderilir.

5-Kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takipte, borçlu ödeme emrine beş gün içinde itiraz hakkı varken, genel haciz yönteminde bu süre yedi gündür.

6-Kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile takipte, borçlunun şikâyet süresi beş gün iken, genel haciz yöntemi ile takipte bu süre yedi gündür.

7-Kambiyo senedine özgü haciz yönteminde, borçlu ödeme emrine itirazı icra mahkemesine yaparken , genel haciz yönteminde icra dairesine yapar.

8-Kambiyo senetlerine özgü hacizde ödeme emrine itiraz dilekçe ile yazılı yapılmak zorunda iken, genel haciz yönteminde yazılı veya sözlü itiraz yapılabilir.

9-Kambiyo senedine özgü haciz yolu ile takipte, ödeme emrine itiraz yapıldığı zaman satış işlemi dışındaki bütün takip işlemleri devam eder, genel haciz yönteminde ise ödeme emrine itiraz bütün takip işlemlerinin durmasına sebep olur.

10-Kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte, borçlunun ödeme emrine itiraz etmediğinde mal beyanında bulunma ve borcunu ödeme süresi 10 gün iken, genel haciz yönteminde 7 günlük süre vardır.

2.3. Borçlar Hukuku Açısından Ticari Alacaklar

Hukuk kuralları, toplum içerisinde yaşayan insanların ilişkilerini düzenleyen, uyulması zorunlu ve maddi yaptırımı olan kurallardır. Hukuk kuralları kamu ve özel hukuk kuralları çerçevesinde incelenmektedir. Özel hukuk içerisinde yer alan medeni hukuk; toplum içerisinde yaşayan bireylerin toplumsal, ekonomik ve kültürel ilişkilerini düzenler. Medeni hukuk içerisinde yer alan kişilerin, birbirleriyle olan

ekonomik ilişkilerini düzenleyen ve onun önemli bir kısmını oluşturan hukuk dalı ise borçlar hukuku olarak adlandırılır. (İnan, 1999: 1-2)

Kişiler arasındaki borç ilişkileri eğer ticari bir özellik taşıyorsa ticaret hukukunun görev alanına girer. Ancak borç ilişkisi ticari bir nitelik taşımıyorsa bu durumu ise borçlar hukuku düzenler. (İnan, 1999: 8-9)

Borçlar Hukuku ile ilgili temel esaslar 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı resmi gazetede yayımlanan ve 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda yer almaktadır.

Çalışmanın bu kısmında borç kavramı kısaca açıklanacak, borcu ortaya çıkaran ve borcu ortadan kaldıran nedenler üzerinde kısaca değinildikten sonra, ticari alacaklara kaynak teşkil eden belge ve defterlerin delil olma özelliği açıklanacaktır.

2.3.1. Borç Kavramı ve Borç İlişkisi

Borçlar hukukunun konusunu borç ilişkisi oluşturur. TBK borç ve borç ilişkisi kavramını açıklamamıştır. Ancak doktrinde, geniş anlamda borç (borç ilişkisi) ve dar anlamda borç olmak üzere (borç) iki kavram vardır.

Dar anlamda borçta; alacaklının, borçludan tek bir edimi, tek bir alacağı veya borcu isteme durumu söz konusudur. Kira sözleşmesinden kiracının kira bedelini ödeme borcu buna örnek gösterebilir. (Antalya, 2012: 7) Dar anlamda borç ilişkisi para borçlarını ifade eder (Olgun ve Ozanoğlu, 2008).

Geniş anlamda borçta ise (borç ilişkisi); taraflar arasındaki borç ilişkisini ifade eder. Borç ilişkisinde alacaklı ve borçlu arasında birden fazla borcun ortaya çıkabildiği bir hukuki ilişkidir. (Antalya, 2012: 7). Borç ilişkisinde, alacak hakkı, yükümlülükler, yan yükümlülükler ve borçlu arasında bir veya birden fazla alacak hakkın doğmasına, yenilik doğuran haklar örnek gösterebilir. (Olgun ve Ozanoğlu, 2008).

Borç ilişkisinde üç unsur bulunur. Bu unsurlar; bir şeyi isteme hakkına sahip olan alacaklı, talebi yerine getirmekle yükümlü olan borçlu, borç ilişkisinin konusunu ve içeriğini oluşturan, bir şeyin verilmesi, yapılması veya yapılmaması şeklinde yerine getirilen edimden oluşur. (İnan, 1999: 10-11)

2.3.2. Borç İlişkisinin Kaynakları

Kanunlara dayalı olarak ortaya çıkan borçlar, bir borcun geçerli olmasını sağlar. Borç ilişkisinden anlaşılması gereken geniş anlamda olan borç ilişkisidir. TBK borç ilişkisinin kaynaklarını 1-82. maddeler arasında düzenlemiştir.

Borç ilişkisinin kaynakları TBK'ya göre; birincisi, sözleşmeden doğan borç ilişkileri, ikincisi haksız fiillerden doğan borç ilişkileri, üçüncüsü ise sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkileridir. Bunların yanında özel borç ilişkilerinden düzenlenen durumlardan kaynaklı da borç ortaya çıkabilir, aile hukukunda nafaka hükümleri, miras hukukunda vasiyet alacağı buna örnektir. (Antalya, 2012: 56-57)

Ticari alacaklarda borcun ortaya çıkmasına sebep olan temel kaynak ise sözleşmeden doğan borç ilişkisidir. Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde bir takım sözleşmeler, örneğin bağışlama gibi tek taraflı olup; bir tarafa borç yüklerken diğer tarafa herhangi bir borç yüklemeyiz. Bir takım sözleşmeler ise iki tarafa da borç yükleyen sözleşmelerdir, bu tür sözleşmelerde bir taraf bir edimi yerine getirirken karşı tarafa da belirli yükümlülükler getirir. Ticari alacaklar her iki tarafa da borç yükleyen sözleşmelerdir. Örneğin bir mal satımında satıcı malı teslim etmekle yükümlü iken borçlu ise mal bedelini ödemekle yükümlüdür. Bu sözleşmeler ile borçlu ve alacaklı kavramı oluşur.

2.3.3. Borcu Ortadan Kaydıran Sebepler ve Zamanaşımı

Borç ilişkisinden kaynaklı bütün borçların yerine getirilmesi ile borç ilişkisi ortadan kalkar (Antalya, 2012: 9). Borç ilişkisini sona erdiren sebepler ve zamanaşımı TBK 131-161. maddelerde yer verilmiştir.

TBK'deki borcu sona erdiren nedenler; tarafların karşılıklı olarak alacağın tamamından veya bir kısmından vazgeçmesi (ibra¹³¹), eski borcun yeni borçla değiştirilmesi (yenileme)¹³², alacaklı ile borçlu kişilerin birleşmesi (birleşme)¹³³,

¹³¹ MADDE 132- Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.

¹³² MADDE 133- Yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur.

Özellikle mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması veya yeni bir alacak senedi ya da yeni bir kefalet senedi düzenlenmesi, tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz

ifanın imkânsızlığı, borçların karşılıklı olarak takas edilmesi (takas¹³⁴), borcun zamanında ifası(m.83-111), ve zamanaşımı¹³⁵ olarak belirlenmiştir.

2.3.4. Borcun İfa Edilmemesinin Sonuçları

Borcun ifa zamanı geldiğinde normal şartlarda borç, borçlu tarafından ifa yerinde¹³⁶ yerine getirilir. Borçların borçlu tarafından yerine getirilmemesinde veya eksik getirilmesi durumunu TBK 112-126. maddelerde düzenlenmiştir.

Borçlunun borcunu yerine getirmemesi başka bir ifade ile borç yükümlüğünde kusuru; yerine getirmesi gereken yükümlüğün ya hiç getirilmemesi veya eksik getirilmesi ya da gereği gibi yerine getirilmemesinden kaynaklanır.

Borçlunun yükümlüğünü yerine getirmemesi durumunda alacaklının 3 temel hakkı vardır. Bunlar: ifa davası ve cebri icra, sözleşmeden dönme ve tazminat davasıdır. (Başyurt, 2017) Borçlunun temerrüdü durumunda alacaklının hakları TBK 125.¹³⁷ maddede belirtilmiştir. Bu maddeden anlaşılacağı üzere borçlunun borcunu

¹³³ MADDE 135- Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer. Ancak, üçüncü kişilerin alacak üzerinde önceden mevcut olan hakları birleşmeden etkilenmez

¹³⁴ MADDE 139- İki kişi, karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir

¹³⁵ MADDE 146- Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.

MADDE 147- Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanır:

1. Kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler.
2. Otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme içme bedelleri.
3. Küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar.
4. Bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar.
5. Vekâlet, komisyon ve acentalık sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar.
6. Yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında, eser sözleşmesinden doğan alacaklar.

¹³⁶ TBK Madde 89- Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa, aşağıdaki hükümler uygulanır;

1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,
2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,
3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde, ifa edilir.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir.

¹³⁷ MADDE 125- Temerrüde düşen borçlu, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alacaklı, her zaman borcun ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir.

ifa etmeme durumunda alacaklı; borcun ifasını, tazminatı, borcun zamanında ifa edilmemesinden kaynaklı zararın giderilmesini isteme veya sözleşmeden cayma hakkına sahiptir.

2.3.5. Ticari Alacağın İspatı Açısından Defter ve Belgelerin Delil Olma Niteliği

Ticari hayatta borçlu olan taraf borca konu olan edimleri anlaşma koşullarına göre yerine getirerek borç ilişkisinin sona ermesini sağlar. Ancak bazı durumlarda alacaklı ve borçlu tarafından anlaşmazlık olması durumunda çözüm yolu olarak taraflar yargı yoluna başvurur.

Ticari davada hâkim davaya konu olan anlaşmazlık hususunda kimin ispat etmesi gerektiğini taraflara bildirir. İspat konusunda; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu¹³⁸ ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹³⁹ çeşitli hükümler bildirilmiştir. Temel olarak iddia eden iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. Davada temel kural davacı iddiasını ispatlamalıdır, davacı davaya konu olan olay ile ilgili belgeleri mahkemeye sunarak, haklılığını ispat etmelidir. Davacı çekişmeye konu olan davayı ispat edemezse davayı kaybeder. Davacı taraf haklılığını kanıtlayamazsa davası reddedilir, davalı taraf haklılığını ispat edemez ise bu durumda davalı davayı kaybeder..

Taraflardan haklılığını ispat etmek zorunda olmayan taraf, iddiasını ispat etmekle yükümlü olan tarafın iddiasını kanıtlamasını bekleyebilir. Eğer iddia ispat

Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir.

Sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir.

¹³⁸4721 sayılı TMK İspat yükü Madde 6 - Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.

¹³⁹ MADDE 190- (1) İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir. (2) Kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakıya ilişkin ispat yükü altındadır. Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı taraf, kanuni karinenin aksini ispat edebilir.

Karşı ispat MADDE 191- (1) Diğer taraf, ispat yükünü taşıyan tarafın iddiasının doğru olmadığı hakkında delil sunabilir. Karşı ispat faaliyeti için delil sunan taraf, ispat yükünü üzerine almış sayılmaz

edilememişse, karşı tarafın herhangi bir şeyi kanıtlamasına ihtiyaç yoktur, o iddia ispat edilemediğinden yok sayılır ¹⁴⁰ (medyahukuk, 2018: 1).

Davalarda, iddianın ispatı konusunda hususan ticari davalarda ticari defter ve belgelerin ispat konusunda önemli bir yeri bulunur. 6102 sayılı TTK'da ticari defterlerin delil olması konusuna değinilmemiş 83. madde ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na yönlendirme yoluna gitmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu 222.¹⁴¹ madde ticari defterlerin ibrazı ve delil olma konusunu anlatılmıştır. Yargıtay kararları ve doktrinlerle de ticari defterlerin delil olması konusuna açıklık getirilmiştir. (Tuztaş, 2019)

Usulüne uygun olarak tutulan defterler Hukuk Muhakemeleri Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu açısından önem arz eder. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre; kanunlarda belirtilen kurallara göre tutulmuş defterler mahkemede sahibi lehine fayda sağlar. Çünkü HMK 222. maddeye göre noksansız ve kuralları riayet edilerek tutulan, süresinde açılış onayı ile birlikte kapanış onayı yapılan, birbirini onaylayacak şekilde tutulan defterler mahkemede kanıt sayılır. İİK açısından; ticari defterlerin kuralına uygun tutulmamış olması durumunda müflis olan tacir, taksiratlü müflis kabul edilir ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerine göre cezalandırılır (İİK m.310/5). Ayrıca konkordato talebinde bulunmak için de defterlerin usulüne uygun olarak tutulması gerekir. VUK açısından; işletmenin vergi ile ilgili durumunun tespiti, mükellefin vergi durumunun doğrulunu tetkiki, üçüncü kişilerin vergisel durumunu kontrol etmek ve araştırmak için önemlidir. Defterlerin TTK açısından önemi ise; kurullara uygun olarak tutulan defterler, işletmenin ekonomik durumunu, tacirlerin aralarında olan

¹⁴⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2017/1633 E. , 2017/1013 K

¹⁴¹ Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması

MADDE 222 - (1) Mahkeme, ticari davalarda tarafların ticari defterlerinin ibrazına kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine karar verebilir. (2) Ticari defterlerin, ticari davalarda delil olarak kabul edilebilmesi için, kanuna göre eksiksiz ve usulüne uygun olarak tutulmuş, açılış ve kapanış onayları yaptırılmış ve defter kayıtlarının birbirini doğrulamış olması şarttır. (3) İkinci fıkrada belirtilen şartlara uygun olarak tutulan ticari defter kayıtlarının sahibi ve halefleri lehine delil olarak kabul edilebilmesi için, diğer tarafın aynı şartlara uygun olarak tutulmuş ticari defterlerindeki kayıtların bunlara aykırı olmaması veya ilgili hususta hiç bir kayıt içermemesi yahut defter kayıtlarının aksinin senet veya diğer kesin delillerle ispatlanmamış olması gerekir. Bu şartlara uygun olarak tutulan defterlerdeki sahibi lehine ve aleyhine olan kayıtlar birbirinden ayrılamaz. (4) Açılış veya kapanış onayları bulunmayan ve içerdiği kayıtlar birbirini doğrulamayan ticari defter kayıtları, sahibi aleyhine delil olur. (5) Taraflardan biri tacir olmasa dahi, tacir olan diğer tarafın ticari defterlerindeki kayıtları kabul edeceğini belirtir; ancak, karşı taraf defterlerini ibrazdan kaçınırsa, ibrazı talep eden taraf iddiasını ispat etmiş sayılır.

borç alacak ilişkilerini ve tacirler mali yıldaki kar zarar durumunu net şekilde ortaya koymasını sağlar (Ceyhun, 2017: 10-11).

Ticari anlaşmazlıklarda, yasal defterler ticari davaların çözülmesinde önem teşkil eder. Bu defterler tacirin lehine kullanılabileceği gibi tacirin aleyhine de kullanılabilir. Tacirin tuttuğu yasal defterlerdeki bütün kayıtların birbirini doğrular özellikte olması gerekir. Defterlerin usulüne uygun tutulmasının yanı sıra defterlerin kanunlara uygun olarak tasdik edilmesi, açılış ve kapanış tasdiklerinin belirtilen zamanda ve usulüne göre yapılması şarttır. Bu şartların yerine getirilmemesi durumunda defterlerin sahibi lehine delil teşkil etmesi söz konusu değildir (Ayboğa, 2001: 9).

Ticari defterlerin delil olması açısından yargıya taşınan davalarda verilen kararlardan bazıları aşağıdaki gibidir. (Tuztaş, 2013)

Alacaklı olan satıcının, sattığı ürünü alıcıya teslim ettiğini yazılı olarak kanıtlaması gerekir.¹⁴² Dolayısıyla malı satanın, ürünü teslim ettiğini ispat ettiği ispat etmesi için; mutlaka alacaklı veya yetkili kıldığı kişiye ürünü teslim aldığına dair imza attırması gerekir.

Taraflar arasında borç alacak ilişkisinin olduğunun ispat edilmesi gerekir, davacı tarafından düzenlenen faturaya yasal süre içerisinde davalının itiraz etmemiş olması davalıyı borç altına sokmadığı gibi davacının tek taraflı olarak fatura düzenleyip deftere kayıt etmesi de davalıyı borçlu kılmaz.¹⁴³

¹⁴² Satış bedelinin miktarı itibarıyla, teslim savunmasının 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 288.maddesi uyarınca yazılı delille kanıtlaması zorunlu bulunduğu gibi, aynı Kanun'un 293.maddesinde gösterilen, tanıkla kanıtlama olanağının tanındığı hallerden herhangi birinin varlığı da, davacı tarafça ileri sürülmemiştir. Davalının, teslim savunması yönünde davacının tanık dinletmesine açık bir muvafakati olmadığı gibi; tersine, davalı vekili, buna muvafakat etmediğini açıkça bildirmiştir. Bu durumda, davacı satıcı, dava konusu satılanı davalı alıcıya teslim etmiş olduğu yönündeki savunmasını yazılı delille kanıtlamak zorundadır. Mahkemenin buna rağmen dinlediği tanıkların beyanlarına itibar edilemez. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 13.07.2011 Tarih, Esas No:2011/19-426 Karar No: 2011/516 tarihli kararı)

Davacı, faturaya dayalı olarak alacak isteminde bulunmuş olup, davalı taraf icra takibine ve davaya karşı cevabında malları teslim almadığını beyan etmiştir. Alacağın ispat külfeti davacı yanda olup, satım konusu malları davalıya teslim ettiğini kanıtlayacaktır. Bu durumda mahkemece davacıya malların davalıya teslim edildiğine ilişkin delilleri sorularak hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmek gerekirken sadece defter kaydına itibar edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir.” Şeklinde ki kararı ile akdi ilişkinin varlığını gösteren teslim olgusunun belgeleri ile ispat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (19. HD 04.04.2011 Tarih, 2010/9865 esas ve 2011/4273 sayılı kararı).

¹⁴³ Faturanın onu teslim alan muhatabı borç altına sokabilmesi için her şeyden evvel borç doğurucu bir hukuki ilişkinin mevcudiyeti ve faturanın da bu ilişki nedeniyle düzenlenmiş olması

Alacaklının faturadan kaynaklı hak iddia edebilmesi için, adına fatura düzenlenen kişi arasında sözleşmeden kaynaklı bir iş ilişkisinin olması, faturanın sözleşmenin kurulması ile değil yerine getirilmesi için düzenlenmesi gerekir. Dolayısıyla öncelikle temel borç ilişkisi ortaya çıkmalıdır.¹⁴⁴

Uygulamada sıklıkla, yasal defterlerin yanında, bu defterlere kaynak teşkil eden belgeler de istenir. Bu durum defterlerin belgelerinden bağımsız olamayacağı sonucunu ortaya çıkarır. Defterlere kaynak teşkil eden belgelerin istenmesinin yanı sıra defterlerdeki bütün kayıtların da incelenmesi yargı sürecinin uzamasına sebep olacaktır.

Defterlerin, tacir tarafından kendi lehine kullanılması durumu da defterlerin her zaman gerçek durumu göstermemesine sebep olacağı açıktır. Bu durumun ispatı ise ancak bunlara dayanak belgeler ile olur. Aslında defterden ziyade belgeler delil olma görevini yürütmektedir. (Ceyhun, 2017: 163)

Netice itibari ile tacirlerin yasal olarak tutmak zorunda olduğu defterlerinin zamanında belirtilen şekillerde tasdiklerini yapmaları, tuttukları bu defterleri yetkili mercilerin istemesi halinde ibraz etmeleri gerekir. Bu defterlerin sahibinin lehine delil oluşturabilmesi için öncelikle; defterlerin kuralına uygun olarak tutulması, bu kayıtların kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun fatura vb belgelere dayanması gerekmektedir. Bununla birlikte karşı tarafın da yasal defterlerini ya hiç kayıt yapmaması veya istenildiği halde ibraz etmemiş olması ya da defterlerini sunsa dahi kurallara uygun tutulmaması gerekir. Defterdeki alacağı gösteren kayıt borçlunun

gerekir. Borç münasebeti olmaksızın düzenlenen ve muhatabı tarafından her nasılsa teslim alınan faturaya 8 gün içinde itiraz edilmemiş olmasının onu borç altına sokacağı şeklinde görüş hem mantıklı hem de hukuki dayanaktan yoksun olur. O halde öncelikle taraflar arasında böyle bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının göz önünde tutulması zorunludur. (YHGK E. 1978/11-1147 K 1980/1418)

Akdi ilişki ispat edilemediği sürece davacının davalı adına fatura düzenlemesi ve ticari defterlerine göre bu faturalar nedeniyle alacaklı gözükmemesinin davalıyı bağlayıcı bir yanı yoktur (Yargıtay 15. HD. 1994/1088, 1994/2327 K.).

¹⁴⁴ Dava, satım akdine dayalı alacak davası olup, davalı akdi ilişkiyi inkar ettiğine göre, davacının öncelikle lastik satımı yolundaki akdi ilişkiyi HUMK.nun 288 ve devamı maddeleri hükmüne göre yazılı delille kanıtlaması gerekir. Fatura düzenlenmesi ve faturaların tebliğ edilip, TTK.nun 23. maddesine göre sekiz gün içinde itiraz edilmemiş olması akdi ilişkinin kanıtı olamaz. Bu itibarla, davalının muvafakati olmadığı halde, davacının tanıklarının beyanlarına dayanılarak davacının, davalıya lastik sattığının ve öte yandan davacının ticari defter kayıtlarının müstenidatı belgeler değerlendirilmeden akdi ilişkinin varlığının ve bilirkşi raporunda davacının defter kaydından 61.109.851 TL. alacaklı gözüktüğü belirtildiği halde, davanın aynen kabulü doğru görülmemiştir. Bu durumda yapılacak iş; öncelikle ticari defterler üzerinde de TTK.nun 82 ve devamı maddeleri hükümlerine göre bilirkşi incelemesi yaptırılmak ve taraflar arasındaki akdi ilişkinin varlığının kanıtlanması gerekir. (Yargıtay 19. Hukuk Dairesi E:1995/249, K:1995/712 , T:01.02.1995)

defterinde yoksa bu durumda ödemeye ilişkin belgelerin (makbuz vb) sunularak kanıtlaması zorunluluğu unutulmamalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ ALACAKLAR İLE İLGİLİ SORUNLARA YÖNELİK BİR UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Konusu

Günümüzde, ticari hayat büyük bir hızla gelişmiş; artan rekabet koşulları nedeni ile farklı kredili satış seçenekleri ortaya çıkmış, bu durum alıcı ile satıcı arasında borç-alacak ilişkisini ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmenin bir sonucu olarak ticari ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlık sayısı da önemli ölçüde artış göstermiş; bu artış, ticari davaların artmasına, çözüm sürecinin uzamasına, zaman ve maddi kayıplara sebep olmuştur.

Uygulamada ticari alacak işlemleri konusunda özellikle gelir idaresi ile mükellefler arasında farklı uygulamalar görülmektedir. Bu durumun ise vergi cezalarına sebebiyet verdiği yargı kararlarından anlaşılmaktadır. Ticari davalarda artış; yargı mercilerinin iş yükünün artmasına, ticari alacaklar ile ilgili hatalı muhasebe kayıtları ise; mükelleflere vergi cezalarının kesilmesine neden olmaktadır. Bu durum hem meslek mensuplarının itibarını zedelemekte hem de maddi sorunlara sebep olmaktadır. Denetim dışında kalan kesimlerde ise yapılan yanlış uygulamalar devlet açısından vergi zayıfına sebep olmaktadır.

Küreselleşen ekonomik ortamda vergi ve ticari türdeki davalar ülke içinde ve ülke dışında giderek artmakta, borç-alacak ilişkilerinin düzenlenmesi, alacak ve hakların ispat edilmesi için ticari defterlere, ticari defter kayıtlarına ve dayanağı belgelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu davaların kazanılması ise ispat aracı olan defter ve belgelerin muhasebe meslek mensubu tarafından usulüne uygun olarak tutulmasına bağlıdır. Muhasebe meslek mensuplarının gerek iş yükü fazlalığı gerekse hukuk alanı ile ilgili bilgi eksikliği, bu davaların kaybedilmesine sebep olmaktadır.

Mükelleflerin yaptıkları ticari faaliyetlerdeki kredili satışlar kayıtlara yansıtılmamakta bu ise muhasebeye ilişkin finansal bilgileri kullanan finansal bilgi

kullanıcılarına gerçeğe uygun olmayan bilgiler sunmaktadır. Bu da yanıltıcı kararlar alınmasına sebep olmaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar konusunda muhasebe ve hukuk açısından eksik bilgi nedeni ile yanlış uygulamalar yaptığı açılan davalar ile kendini göstermektedir. Bu çalışmada meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili uygulamadaki eksiklikleri muhasebe ve hukuk açısından tespit edilerek, bu hataları en alt seviyeye düşürmek için önerilerde bulunulacaktır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk alanındaki bilgi düzeyini belirleyerek temel eksikliklerin tespit edilmesi ana amaçtır. Bunun yanında meslek mensubunun yaş, mezuniyet, unvan ve mesleki deneyim gibi demografik değişkenler açısından muhasebe ve hukuk bilgileri yönünden farklılıklar tespit edilmesi de amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda muhasebe meslek mensubunun, ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuk alanında tespit edilen eksikliklere yönelik verilen eğitimler ile muhasebe meslek mensubunun mesleki saygınlığının yükselmesi amaçlanmaktadır. Muhasebe meslek mensupları tarafından ticari alacaklar ile ilgili yapılan sağlıklı, güvenilir kayıtlar ve danışmanlık hizmeti sayesinde hem vergi kayıplarında hem de açılan dava sayılarında azalma beklenmektedir.

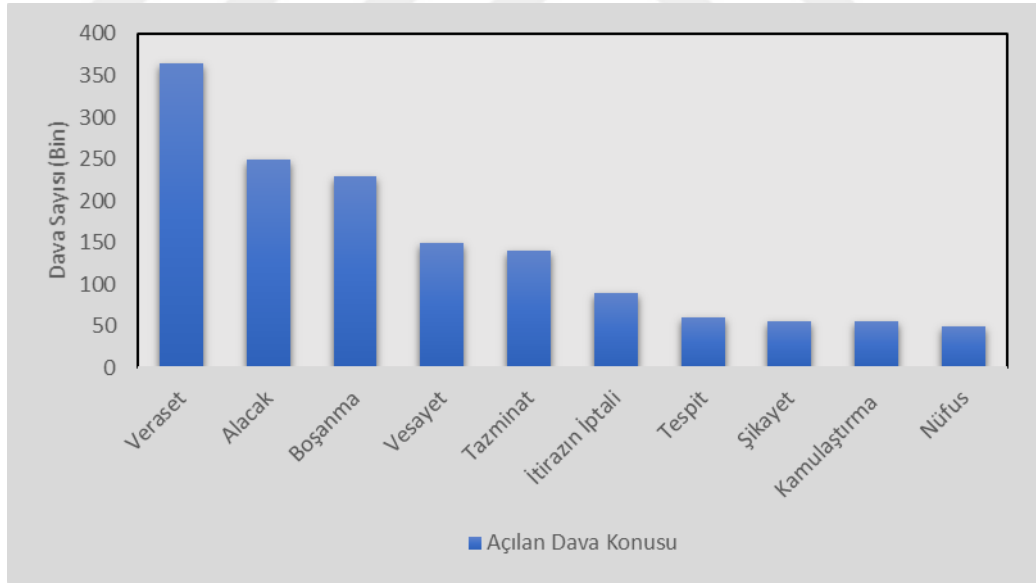
3.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma ile muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili karşılaştıkları problemler tespit edilerek, bu problemlerin azaltılması sağlanacak, muhasebe ile hukuk kuralları ve vergi kanunları arasında uyum sağlamaya yönelik tavsiyeler sunulacaktır.

Mükellefler ile gelir idaresi arasındaki en temel ilişki vergidir. Gelir idaresi tarafından yapılan denetimlerin temel amacı vergi kayıp ve kaçagını asgari düzeye çekilmesi, mümkünse sıfıra inmesidir. Ancak bütün işletmelerin denetimden geçmesi imkânsızdır. Yapılan denetimler sonucunda cezai müeyyideye uğrayan mükellefler olduğu yargı kararlarından anlaşılmaktadır. Mükellefler ile gelir idaresi arasındaki

farklı uygulamaların tespit edilerek ortadan kaldırılması, denetim işlerini kolaylaştıracak, hem mükelleflerin vergi cezasına çarptırılmasını ortadan kaldıracak, hem de devletin vergi kaybını önleyecektir. Vergiye kaynak teşkil eden defter kayıtlarının doğru tutulması ile vergi kaybı da azalacaktır.

Tacirler arasındaki ticari ilişkilerin artması ile borç alacak ilişkisi de aynı yönde artmıştır. Artan rekabet koşulları nedeniyle müşteriye farklı satış seçenekleri sunulmuş bu ise vadeli satışlarda artışı ortaya çıkarmıştır. Vadeli satışlarda ortaya çıkan artış; ticari alacaklar konusunda anlaşmazlıklar çıkmasına, ticari davaların da artmasına sebep olmuştur. Adalet Bakanlığının 2017 yılına ait yayımladığı istatistiklerde Türkiye’de açılan hukuk davalarında ikinci sırada alacak davalarının bulunması bunun göstergesidir, bu durum Tablo: 3-1’de görülmektedir. Ticari davaların çözümünde ise delil mercii muhasebe kayıtları ve bunlara kaynak teşkil eden belgelerdir. Başta kıymetli evrak olmak üzere bu belgeleri usulüne uygun olarak düzenlemek ve belgeler hakkında hukuki bilgiye sahip olmak muhasebe meslek mensubunun daha bilinçli kayıt yapmasını sağlayacaktır. Bunun neticesinde ise ticari davaların işletmenin lehine sonuçlanma ihtimali artacaktır.

Grafik: 3-1 Seçilmiş Dava Konusuna Göre Hukuk Mahkemelerine
Açılan Davalar

Ticari alacaklar konusunda eksik bilgi nedeni ile yapılan hatalar finansal bilgi kullanıcılarını mağdur edecektir. Ticari alacaklar ile ilgili yapılan yanlışlıkların tespit edilerek çözümlenmesi ise bu mağduriyeti ortadan kaldıracaktır.

Muhasebe, hukuk ile sıkı sıkıya bağlı olan bir bilim dalıdır. Başta Vergi Usul Kanunu olmak üzere, Türk Ticaret Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Borçlar Hukuk Kanunu gibi hukuk alanına giren konular muhasebe meslek mensuplarının gerek ön muhasebe ve gerekse muhasebe kayıtlarını yaparken dikkate alması gereken önemli konulardır. Bu konularda yeterli bilgiye sahip olmayan bir meslek mensubu hatalı işlemler ile karşı karşıya kalacaktır. Bu çalışmada ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuki konulardaki eksiklikler tespit edilerek muhasebe meslek mensuplarının yetersiz kaldığı konuların azaltılmasına yönelik öneride bulunulacaktır.

3.4.Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma Samsun'da faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları üzerinde yapılmıştır. Samsun'da 116 SM ve 779 SMMM olmak üzere toplam 895 meslek mensubu bulunmaktadır. Çalışmada sadece SM veya SMMM değil, muhasebe bölümlerinde çalışan muhasebe elemanları da hedef alınmıştır. Bu nedenle hedef kitlenin büyüklüğü konusunda tahmin yapmak zordur. Zaman, maliyet ve fiziki ulaşım zorluğu gibi nedenler ile Samsun merkez ilçeleri ile Çarşamba ilçesinde muhasebe mesleğini yerine getirenler üzerinde çalışma yapılmıştır.

3.5.Araştırmanın Kısıtları

Araştırmadaki kısıtlardan biri, anketin uygulanacağı muhasebe meslek mensuplarına ulaşmadır. Nitekim kesin bir yargıya varabilmek için hedef kitlenin tamamına ulaşmak gerekir. Ancak zaman, meslek mensuplarına ulaşmak için fiziki uzaklık ve özellikle meslek mensuplarının iş yoğunluğu sebebi ile ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün değildir, bu nedenle örnekleme yoluna başvurulmuştur.

Kısıtlardan bir diğeri ise anket sorularının uygulanma yöntemi ile ilgilidir. Anketlerin muhasebe meslek mensuplarına uygulanması fiziki uzaklık sebebi ile matbu anket üzerinden uygulanması ve ulaşımı zor olacağından uzak olan yerlere

web üzerinden yapılmış, fiziki olarak ulaşabilecek yakınlıktaki yerlere ise matbu anket formları uygulanmıştır.

Kısıtlardan diğeri ise anket soru sayısının fazlalığı, muhasebe meslek mensuplarının iş yoğunluğu nedeni ile vakit ayıramama ve bazı soruları cevaplamak istememeleri ve boş bırakma gibi durumların ortaya çıkmasıdır. Web üzerinden uygulanan ankette ise boş bırakma ya da birden fazla işaretleme gibi bir durum söz konusu olmamıştır.

3.6.Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı, muhasebe meslek mensubunun ticari alacaklar ile ilgili muhasebe ve hukuksal açıdan sorunlarının tespiti ve hangi düzeyde olduğudur. Bu amaçlar için aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

H1: Muhasebe meslek mensubunun yaşı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H2: Muhasebe meslek mensubunun yaşı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H3: Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H5: Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H6: Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H7: Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H8: Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.7.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın evreni Samsun ilinde faaliyet gösteren, SM, SMMM ve bu mesleği icra eden muhasebe meslek mensubu olarak çalışan kişilerdir. Zaman, maliyet ve fiziki ulaşım zorluluğu gibi nedenler ile Samsun merkez ilçeleri ile Çarşamba ilçesinde muhasebe mesleğini yerine getirenler üzerinde anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları oluşturulmadan önce bilimsel makaleler ve tezlerdeki anketler şekil yönleri ile incelenmiştir. Anket soruları oluşturulurken geniş bir literatür taraması yapılmış; konu ile ilgili tezler, makaleler, kitaplar, yargı kararları gibi güvenilir kaynaklar incelenmiş, muhasebe meslek mensupları, akademisyenler ve hukuk alanındaki kişiler ile görüşüldükten sonra uygulamadaki aksaklıklar ile ilgili sorunlar tespit edilmiştir.

Anket soruları ile ilgili çok sayıda sorudan oluşan soru havuzu oluşturulmuş, başka bir kaynaktan anket soruları alınmadan, oluşturulan soru havuzundan seçilen sorular ile anket hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan anket soruları alanında deneyimli akademisyenler ile düzenlenmiş, anket sorularındaki ifadeler alanında deneyimli edebiyat öğretmenlerine okutulmuş, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra anket 60 soru ile hazır hale gelmiştir.

Genele uygulamadan önce anket ile ilgili uygulama sırasında karşılaşılabilecek sorunları tespit etmek amacı ile pilot uygulama olarak 18 meslek mensubuna uygulanmıştır. Pilot uygulamadan sonra anket sorularından bazıları çıkartılmış, bazıları eklenmiş, bazıları değiştirilmiş ve anket son şeklini almıştır. Meslek mensuplarının ifadelerini belirtmeleri için demografik bölümde sorular kapalı uçlu olacak şekilde sorulmuş, diğer bölümlerde ise dereceleme ölçeği olarak “Kesinlikle Katılıyorum (5) ile Kesinlikle Katılmıyorum (1)” arası tercihler oluşturulmuştur.

Anketin birinci bölümünde meslek mensuplarına yönelik demografik bilgiler sorulmuş, ticari alacaklara yönelik; ikinci bölümünde muhasebe meslek mensuplarına uygulamaya yönelik genel sorular yöneltilmiş, üçüncü bölümde tek düzen muhasebe sistemi ile ilgili sorular, dördüncü bölümde hukuksal alan ile ilgili sorular ve beşinci bölümde ise eğitim ile ilgili sorular sorulmuştur. Neticede anket demografik bölümdeki 7 soru hariç, 5 bölüm ve 57 soru ile genele uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmada, söz konusu evreni oluşturan tüm bireylere ulaşma imkânı olmadığından örnekleme yoluna gidilmiş ve kolayda örnekleme metodu tercih edilmiştir. Fiziki olarak ulaşılamayan meslek mensuplarının ankete katılmalarını sağlamak amacıyla; anket soruları “google.form” üzerinden de internet ortamında oluşturulmuş, meslek mensuplarının ankete katılımı sağlanmıştır. Nihayetinde 150 muhasebe meslek mensubuna anket uygulanmıştır.

3.8. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Anket sorularına verilen cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler neticesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

3.8.1. Araştırmaya Katılanlar ile İlgili Demografik Bilgilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin yaşlara göre dağılımı Tablo 3-1’de gösterilmiştir.

Tablo 3-1: Araştırmaya Katılanların Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Frekans (N)	Yüzde (%)
18-25	34	%23
26-35	56	%37
36-50	44	%29
51-65	16	%11
66 ve üzeri	0	%0
Toplam	150	100

Araştırmaya katılarak ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının yaş ortalaması 35’tir. 18-25 yaş grubunda yer alan %23’ü (34 kişi) mesleğe yeni başlamış olan kişilerden oluşmaktadır. Araştırmaya en fazla %37’lik pay ile 26-35 yaş aralığında olan 56 kişi cevap vermiştir. Bu kişiler genellikle muhasebe departmanlarında kıdemli olarak çalışan, alt grupta çalışan meslek mensuplarına çalışmalarda rehberlik eden kişilerden oluşmaktadır. 36-50 yaş grubunda yer alan %

29'luk (44 kişi) kısım ise meslekte artık deneyim sahibi olmuş genellikle kendi işyeri olan SMMM'lerden oluşan gruptur. 51-65 yaş grubunda yer alan %11'lik (16 kişi) kısım ise uzun yıllardır muhasebe mesleğini yürüten deneyimli meslek mensuplarından oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının yaşları ilerledikçe sayılarının da azaldığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak muhasebe mesleğinin yoruculuğu nedeni ile 50'li yaşlardan dolayı mesleği bırakmak ve kıdemli meslek mensuplarına ulaşmakta zorlanma sayılabilir.

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 3-2'de gösterilmiştir

Tablo 3-2: Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kadın	43	29
Erkek	107	71
Toplam	150	100

Araştırmaya katılarak anketi cevaplayan muhasebe meslek mensuplarının %71'i (107 kişi) erkek, %29'u (43 kişi) kadındır.

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin mezuniyet durumuna göre dağılımı Tablo 3-3'de gösterilmiştir. Yüksek lisans ve doktora mezunları lisansüstü olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3-3: Araştırmaya Katılanların Mezuniyetlerine Göre Dağılımı

Mezuniyet	Frekans (N)	Yüzde (%)
Lise	23	15
Ön lisans	26	17
Lisans	93	62
Lisansüstü	8	6
Toplam	150	100

Araştırmaya katılarak anketi cevaplayan muhasebe meslek mensupları içerisinde sırasıyla; % 62’lik pay (93 kişi) lisans mezunları, % 17’lik pay (26 kişi) ön lisans, % 15’lik pay (23 kişi) lise, % 6’lik pay ile lisansüstü (yüksek lisans 7 kişi 1 kişi doktora) yer almaktadır. Genel olarak bakıldığında ankete katılanların %85’inin üniversite öğrenimi gördüğü görülmektedir. SMMM olabilmek için lisans mezunu olma şartı nedeni ile muhasebe mesleğini yürütenlerin oranı arasında paralellik gözlemlenmiştir. %85’lik oran muhasebe mesleğinin geleceği ve araştırmanın amacına ulaşması bakımından önemlidir, nitekim hazırlanan anket soruları akademik bilgi gerektirmektedir.

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin unvan durumuna göre dağılımı Tablo 3-4’de gösterilmiştir

Tablo 3-4: Araştırmaya Katılanların Unvanlara Göre Dağılımı

Unvanı	Frekans (N)	Yüzde (%)
Stajyer	12	8
SMMM	64	43
Diğer	74	49
Toplam	150	100

Araştırmaya katılarak anketi cevaplayan muhasebe meslek mensupları içerisinde sırasıyla % 49’luk kısım (74 kişi) diğer, %43’lik kısım (64 kişi) SMMM ve %8’lik kısım (12 kişi) ise stajyer olarak yer almaktadır. Ankete katılanlardan en büyük katılımı sağlayan %49’luk “Diğer” kısım muhasebe departmanlarında çalışan deneyimli, muhasebe işlerini yürüten, işyeri sahibi SMMM’lerden sonra gelen kişilerden oluşmaktadır. %43’lük (64 kişi) kısım olan SMMM genelde muhasebe bürosu sahiplerinden oluşmaktadır. Yapılan çalışma açısından 64 SMMM’ye ulaşmak araştırmanın güvenilirliği açısından önemlidir. İş yoğunluğu içerisinde 64 SMMM’ye ulaşmak önemlidir. %8’lik kısmı (12 kişi) oluşturan kesim ise muhasebe mesleğini icra eden SMMM adaylarından oluşmaktadır.

Muhasebe bürolarında genellikle işyeri sahibi SMMM’nin yanında en az kendisinden başka 2-3 çalışan bulunmaktadır. Bunlardan en az birisi SMMM’nin

bulunmadığı durumlarda işleri yürüten, yöneten, SMMM'nin bir kademe altında bulunan deneyimli kişilerdir. Diğeri ise genelde ön muhasebe işlerini yürüten yaş ve deneyim bakımından en alt kademede bulunan çalışanlardır. Yapılan çalışmada anket sorularını cevaplayanlar da bu yöndedir.

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin meslekteki deneyimlerine göre dağılımı Tablo 3-5'de gösterilmiştir

Tablo 3-5: Araştırmaya Katılanların Meslekteki Deneyim Süresine Göre Dağılımı

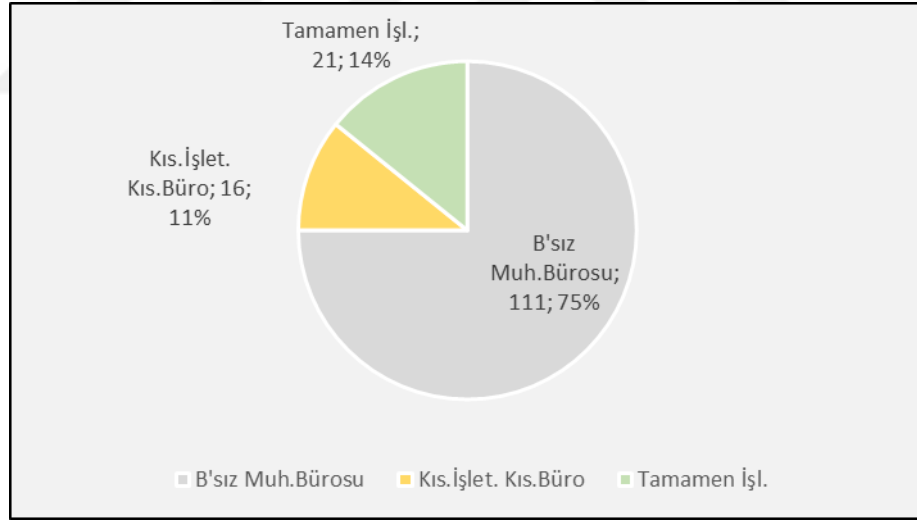
Unvanı	Frekans (N)	Yüzde (%)
1-5 yıl	49	33
6-10 yıl	31	21
11-15 yıl	27	18
16-20 yıl	20	13
21-25 yıl	13	9
26 yıl üzeri	10	7
Toplam	150	100

Araştırmaya katılarak ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim ortalaması 12 yıldır. Mesleki deneyimin yıl aralığına göre; 1-5 yıl grubunda yer alan % 33'lik kısım (49 kişi) mesleğe yeni başlamış olan kişilerden oluşmaktadır. 6-10 yıl arası % 21 (31 kişi), 11-15 yıl arası %18 (27 kişi), 16-20 yıl arası % 13 (20 kişi), 21-25 yıl arası % 9 (13 kişi) ve 26 yıl üzeri %7 (10 kişi) göstermektedir. Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının deneyim süresi arttıkça sayılarının azaldığı Tablo 3-5'te de açıkça görülmektedir. Buna neden olarak; son yıllarda muhasebecilik mesleğine yönelik eğitim veren iktisat ve işletme gibi bölümlerden mezun sayısının fazla olması, muhasebe sektörünün istihdam alanının artması, ilerleyen yaşlarda mesleğin bırakılması ve anket uygulanırken deneyimli kişilere ulaşmada yaşanan zorluklar sıralanabilir.

Araştırmada anket sorularına cevap verenlerin muhasebe işlemlerinin yürütüldüğü yere göre dağılımı Tablo 3-6’de gösterilmiştir

Tablo 3-6: Araştırmaya Katılanların Muhasebe İşlerinin Yürütüldüğü Yere Göre Dağılımı

Muhasebe İşlemlerinin Yürütüldüğü Yer	Frekans (N)	Yüzde (%)
Tamamen Bağımsız Bir Muhasebe Bürosu	111	75
Kısmen İşletme Kısmen Muhasebe Bürosu	16	11
Tamamen İşletme	21	14
Toplam	149	100

Grafik 3-2: Araştırmaya Katılanların Muhasebe İşlerinin Yürütüldüğü Yere Göre Dağılımı

Araştırmaya katılarak ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının %75'inin (111 kişi) tamamen bağımsız bir muhasebe bürosunda çalıştığı, %14'ünün (21 kişi) tamamen işletmede çalıştığı ve %11'inin (16 kişi) kısmen işletmede kısmen muhasebe bürosunda çalıştığı görülmüştür. %75'lik tamamen bağımsız bir muhasebe bürosunda çalışıyor olması, daha çok mükellefe ulaşma ve daha çok olaylarla karşılaşma bakımından önemlidir.

3.8.2. Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap veren muhasebe meslek mensuplarının muhasebe uygulamaları ile ilgili genel sorulara verdikleri cevapların dağılımı Tablo 3-7'de gösterilmiştir.

Tablo 3-7: Araştırmaya Katılanların Muhasebe Mesleği ile İlgili Uygulamaya Yönelik Genel Sorulara Verdiği Cevapların Dağılımı

Sıra No	Muhasebe Mesleği Uygulaması İle İlgili Genel Sorular	Kişi Sayısı (N), Yüzde (%)	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım = 3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
1	Mükelleflerin kayıt için muhasebeciye verdikleri (fatura vb) belgeler gerçek tutarı yansıtmamaktadır.	N	46	39	14	43	8	2,52
		%	31	26	9	29	5	
2	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgelerin tamamını muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir.	N	26	31	20	57	16	3,02
		%	17	21	13	38	11	
3	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri gerçeği yansıtmadığından (fatura tutarı ile gerçek tutar arasında fark olduğundan) muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir.	N	26	46	26	42	10	2,76
		%	17	31	17	28	7	
4	Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini	N	32	58	23	25	11	2,50

	istemediğinden muhasebecilerine vermemektedir.	%	21	39	15	17	7	
5	Muhasebeciler vadeli işlemlere ilişkin işlemlerinin takibini zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerinden istememektedirler.	N	37	50	26	33	4	2,45
		%	25	33	17	22	3	
6	Muhasebeciler muhasebecilik mesleğini yerine getirirken mükelleflerine en çok vergisel açıdan bilgi vermektedir.	N	21	33	13	55	28	3,24
		%	14	22	9	37	19	
7	Mükelleflerim ticari alacaklar ile ilgili hukuki anlamda sıkıntı yaşadığında (tahsilat, icra vb) doğrudan avukata müracaat eder.	N	17	33	29	53	18	3,15
		%	11	22	19	35	12	
8	Muhasebe meslek mensubunun muhasebe işlemlerini yapabilmesi için mesleği ile ilgili hukuksal alanda da bilgi sahibi olması gereklidir.	N	8	13	9	56	63	4,03
		%	5	9	6	38	42	
	ORTALAMA YÜZDE	%	18	25	13	30	13	

Araştırmaya katılarak ankete yanıt veren muhasebe meslek mensuplarının uygulama ile ilgili genel sorulara verdiği cevaplar yorumlanırken kesinlikle katılmıyorum (1) ile katılmıyorum (2) birlikte, katılıyorum (4) ile kesinlikle katılıyorum (5) birlikte değerlendirildiğinde durum aşağıdaki gibidir;

“Mükelleflerin kayıt için muhasebeciye verdikleri (fatura vb) belgeler gerçek tutarı yansıtmamaktadır” görüşüne %57 düzeyinde (85 kişi) katılmadıklarını , %9’un kararsız kaldığını, %34 düzeyinde (51 kişi) görüşe katıldıkları tespit edilmiştir. Görüşü kabul etmeyenlerin dışında kalan %43’lük olan küçümsenmeyecek düzeydeki kısım ise belgelerin gerçek tutarı yansıtmadığı görüşüne katıldıkları söylenebilir.

“Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgelerin tamamını muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir” görüşüne %38’in katılmadığı, %13’lük kısmın kararsız kaldığı, %49’luk kısmın ise bu görüşe katıldıkları tespit edilmiştir. Büyük bir kısım vadeli işlemlere ait bilgilerin muhasebe meslek mensuplarına verilmediği görüşüne katılmışlardır.

“Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri gerçeği yansıtmadığından (fatura tutarı ile gerçek tutar arasında fark olduğundan)

muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir” görüşüne % 48 düzeyindeki kısmın katılmadığı, %35’lik kısmın bu görüşe katıldığı, %17’lik kısmın ise kararsız olduğu tespit edilmiştir. Çoğunluğun belgelerin gerçek tutarı yansıtmadığından muhasebe meslek mensuplarına verilmediği ifadesini kabul etmemektedir.

“Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediğinden muhasebecilerine vermemektedir” görüşüne %60’nın katılmadığı, %15’lik kısmın kararsız kaldığı %25’lik kısmın ise katıldığı görülmüştür. Büyük bir çoğunluğun bu ifadeyi kabul etmediği tespit edilmiştir.

“Muhasebeciler vadeli işlemlere ilişkin işlemlerinin takibini zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerinden istememektedirler” görüşüne %58’lik kısmın katılmadığı, %17’lik kısmın kararsız kaldığı, %25’lik kısmın ise katıldığı görülmüştür. Genel itibari ile muhasebe meslek mensupları zaman yetersizliği nedeni ile vadeli işlemlere ilişkin belgeleri istememe görüşünü kabul etmemiştir, bir başka ifade ile mükellefin bu belgeleri vermesi durumunda kayıtları yapacağını kabul etmiştir.

“Muhasebeciler muhasebecilik mesleğini yerine getirirken mükelleflerine en çok vergisel açıdan bilgi vermektedir” görüşüne %56’lık kısmın katıldığı, %36’lık kısmın katılmadığı, % 9’lık kısmın ise kararsız kaldığı tespit edilmiştir. Büyük bir çoğunluğun muhasebecilerin mükelleflere en çok vergisel açıdan rehberlik ettiği görüşünü kabul etmiştir.

“Mükelleflerim ticari alacaklar ile ilgili hukuki anlamda sıkıntı yaşadığında (tahsilat, icra vb) doğrudan avukata müracaat eder” görüşüne %47’lik kısmın katıldığı, %33’lük kısmın katılmadığı, %20’lik kısmın ise kararsız kaldığı görülmüştür. Genel itibari ile mükelleflerin hukuki anlamda bir problem yaşadığında avukatlara müracaat ettiği tespit edilmiştir.

“Muhasebe meslek mensubunun muhasebe işlemlerini yapabilmesi için mesleği ile ilgili hukuksal alanda da bilgi sahibi olması gereklidir” görüşüne %80’lik kısmın katıldığı, %14’lük kısmın katılmadığı, %6’lık kısmın ise kararsız kaldığı tespit edilmiştir. Meslek mensuplarının büyük bir çoğunluğu muhasebecilerin hukuksal alanda da bilgi sahibi olması gerektiği görüşünü kabul etmiştir.

Araştırmadaki anket sorularının ikinci bölümü olan “*muhasabe mesleği uygulaması ile ilgili genel sorular*” değerlendirildiğinde; faturalarda gerçeği yansıtmayan tutarların olduğu (%34), mükelleflerin vadeli işlemlere ilişkin belgelerin tamamını kayıt için vermedikleri (%49), bu belgelerin gerçeği yansıtmadığı (%35), mükelleflerin bu belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediklerinden vermedikleri (%25), muhasebecilerin zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerden bu belgeleri istemedikleri görüşüne katılmadıkları (%60), muhasebecilerin en çok vergisel açıdan bilgi verdikleri (%58), mükelleflerin vergisel açıdan sorun yaşadığında doğrudan avukata müracaat ettikleri (%47) ve muhasabe meslek mensuplarının hukuki anlamda da bilgi sahibi olması gerektiği (%80) sonucu çıkartılmıştır.

Ortaya çıkan sonuçlar bu araştırmaya başlamadan önce tahmin edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Nitekim piyasada muhasabe meslek mensuplarına kayıt için verilen belgelerin tam anlamıyla gerçeği yansıtmadığı, mükelleflerin vadeli işlemlere ilişkin belgelerin tamamını vermedikleri, özellikle muhasabe bürolarında iş yoğunluğu sebebi ile vadeli işlemlerin tam olarak takip edilmediği, muhasabe meslek mensuplarının genel olarak vergi açısından mükelleflere rehberlik yaptığı, hukuki rehberlik işlerini avukatların yaptığı bilinmektedir. Ancak tahminlerin aksine muhasabe meslek mensuplarının bu belgeleri zaman yetersizliği nedeni ile istememe görüşüne katılmadıkları görülmüştür. Bu durum ise muhasabe meslek mensuplarının kayıt için belge verildiğinde iş yoğunluğuna bakmaksızın vadeli işlemlerin kaydını yapacaklarını, eksikliğin kendilerinden değil belgeleri bildirmeyen mükelleflerden kaynaklandığının göstergesidir.

3.8.3. Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile İlgili Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap veren muhasabe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik tek düzen muhasabe sistemi ile ilgili verdikleri cevapların dağılımı Tablo 3-8’de gösterilmiştir.

Tablo 3-8: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili
Verdiği Cevapların Dağılımı

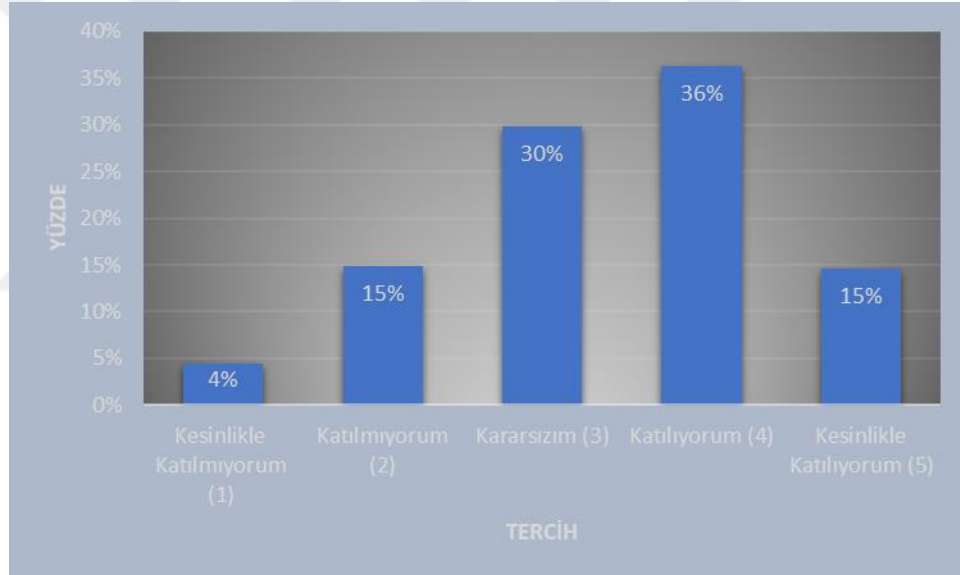
Sıra No	TDMS ile İlgili Sorular	Kişi Sayısı (N), Yüzde (%)	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım = 3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
1	Mükelleflerim ticari alacakları ile ilgili tahsil sorunu yaşadıklarında gerekli belge ve bilgileri kayıt için teslim eder.	N	4	31	23	69	23	3,51
		%	3	21	15	46	15	
2	Vadeli çekler ticari alacaklar grubu içerisinde kayıt edilmelidir.	N	10	24	27	66	23	3,45
		%	7	16	18	44	15	
3	Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim.	N	6	7	26	68	42	3,89
		%	4	5	17	45	28	
4	Alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda gerekli kayıtları yaparım.	N	3	11	28	69	38	3,86
		%	2	7	19	46	25	
5	Şüpheli alacak karşılığı ancak alacağımın şüpheli hale geldiği yılda ayrılabilir.	N	9	17	37	61	26	3,52
		%	6	11	25	41	17	
6	Şüpheli alacak dolayısıyla karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız olması gerekir.	N	4	19	55	47	25	3,47
		%	3	13	37	31	17	
7	Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.	N	9	32	60	31	17	3,10
		%	6	21	40	21	11	
8	Yurt dışından olan alacaklarda firmanın bulunduğu ülkenin mahkemelerine dava açılması halinde	N	2	15	58	57	18	3,49

	karşılık ayrılabilir.	%	1	10	39	38	12	
9	İflası ertelenen şirketten olan alacak için karşılık ayrılma durumunu bilirim.	N	2	15	67	51	15	3,41
		%	1	10	45	34	10	
10	Karşılık ayrılmış olan şüpheli alacağın tahsil edilmesi durumunda, tahsil edildikleri dönemde dönem karına intikal ettirilir.	N	7	20	42	64	17	3,43
		%	5	13	28	43	11	
11	Önceki dönemlerde şüpheli hale gelen ve karşılık ayrılan alacakların tahsili durumunda içinde bulunulan dönemin kazancına dahil edilebilir.	N	4	21	37	65	23	3,55
		%	3	14	25	43	15	
	Şüpheli Alacaklar (3 -11. sorular arası)		3	12	30	38	16	3,52
12	Alacağın değersiz hale gelme şartları hakkında bilgi sahibiyim.	N	3	9	56	52	30	3,65
		%	2	6	37	35	20	
13	Alacağın değersiz hale gelmesi halinde gerekli kayıtları yaparım.	N	4	15	48	53	30	3,60
		%	3	10	32	35	20	
14	Değersiz hale gelen alacak ilerde tahsil edilirse dönemin kazancına ilave edilir.	N	3	22	34	63	28	3,61
		%	2	15	23	42	19	
15	Alacak değersiz hale geldiği dönemde mutlaka gider/zarar yazılır.	N	4	19	41	63	22	3,54
		%	3	13	27	42	15	
16	Sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar değersiz alacak olarak düşünülebilir.	N	6	20	55	50	19	3,37
		%	4	13	37	33	13	
17	Kendi isteği ile alacaktan vazgeçilmesi halinde gider kaydı yapılamaz.	N	9	44	41	36	20	3,09
		%	6	29	27	24	13	
18	Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için mahkeme kararına gerek vardır.	N	8	21	41	55	24	3,44
		%	5	14	27	37	16	
19	Mahkeme tarafından verilmiş borçlu hakkındaki gaiplik kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal	N	3	14	51	57	25	3,58

	varlığının bulunmadığına dair resmi makam belgeleri alacağı değersiz alacak haline getirir.	%	2	9	34	38	17	
20	İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin değersiz hale gelen ticari alacakları deftere gider olarak kaydedilebilir.	N	10	31	40	59	10	3,19
		%	7	21	27	39	7	
	Değersiz Alacaklar (12-20. sorular arası)		4	14	30	36	15	3,45
21	Konkordato hakkında bilgi sahibiyim.	N	8	15	62	45	20	3,36
		%	5	10	41	30	13	
22	Konkordato anlaşması ile alacaktan vazgeçilirse alacak değersiz alacak sayılır.	N	12	16	68	47	7	3,14
		%	8	11	45	31	5	
	Konkordato (21-22. sorular)		7	10	43	31	9	3,25
23	Ticari alacaklara reeskont ayrılması hakkında bilgi sahibiyim.	N	6	13	44	65	22	3,56
		%	4	9	29	43	15	
24	Senetsiz alacaklara reeskont hesaplanamaz.	N	7	43	40	31	29	3,21
		%	5	29	27	21	19	
25	Reeskont işleminde T.C. Merkez Bankası faiz oranları dikkate alınır.	N	7	9	36	73	25	3,67
		%	5	6	24	49	17	
26	Senetli alacaklar reeskonta tabi tutulurken senetli borçlar da reeskonta tabi tutulmalıdır.	N	8	14	42	59	26	3,54
		%	5	9	28	39	17	
27	Senetli alacaklar kesinlikle reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir..	N	14	60	45	23	8	2,67
		%	9	40	30	15	5	
28	Vadeli çeklere reeskont hesaplanabilir.	N	6	18	45	67	13	3,42
		%	4	12	30	45	9	
29	Şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara reeskont hesaplanamaz.	N	13	50	46	29	11	2,83
		%	9	33	31	19	7	

	Reeskont (23-29. sorular arası)	%	6	20	28	33	13	3,27
	GENEL ORTALAMA (YÜZDE)		4	15	30	36	15	3,42

Araştırmadaki anket sorularının üçüncü bölümü olan “TDMS ile ilgili sorular” değerlendirme sonuçları Tablo 3-8 ve Grafik 3-3’te görülmektedir. Buna göre; ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının TDMS ile ilgili soruların tamamına %51 (%36+%15)’inin katılıyorum-kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu cevap verdikleri, %30’luk kısmının kararsız kaldığı, %19 (%15+4)’luk kısmın ise kesinlikle katılmıyorum-katılmıyorum şeklinde cevap verdikleri tespit edilmiştir. Olumlu cevap veren %51’in dışında kalan %49’luk kesim ise küçümsenmeyecek orandadır.

Grafik 3-3: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili Verdiği Cevapların Yüzdelik Dağılımı

Anketin 3.bölümde yer alan TDMS ile ilgili sorulara verilen cevaplar genel olarak değerlendirilmeyip gruplar halinde değerlendirecektir. Tablo 3-8’de anketin 3.bölümü ile ilgili yanıtlar yüzde ve kişi sayısı olarak tablo haline getirilmiş ve aynı nitelikte olanlar sınıflandırılmıştır, Tablo 3-9’da ise ticari alacaklara yönelik TDMS ile ilgili sorular ana konular tablo haline getirilmiştir.

Tablo: 3-9: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik TDMS ile İlgili
Verdiği Cevapların Ana Konulara Göre Dağılımı

Sıra No	TDMS ile İlgili Konular	Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım = 3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
1	Şüpheli Alacaklar (3 -11. sorular arası)	%	3	12	30	38	16	3,52
2	Değersiz Alacaklar (12-20. sorular arası)	%	4	14	30	36	15	3,45
3	Konkordato (21-22. sorular)	%	7	10	43	31	9	3,25
4	Reeskont (23-29. sorular arası)	%	6	20	28	33	13	3,27
	GENEL ORTALAMA (YÜZDE)	%	4	15	30	36	15	3,42

Araştırmada Tablo: 3-8 incelendiğinde olumlu olarak cevaplanan soruların başında 3,89 ile “*Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim*” sorusu gelmektedir, en düşük ortalama ise 2,67 ile “*Senetli alacakların reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir*” sorusu gelmektedir. Ortalamalara göre sıralama yapıldığında konkordato 3,25 ile en düşük olumlu cevaplama oranına sahiptir, daha sonra 3,27 ile reeskont işlemleri, 3,45 ile değersiz alacaklar ve en son da 3.52 ile en olumlu cevaplama oranına sahip şüpheli alacaklar gelmektedir.

Araştırmada konkordato sorusunu cevaplayan muhasebe meslek mensuplarından %43'lük kısmının bilgi sahibiyim demesi, %57'lik kısmın da bilgi sahibi olmadığını göstergesidir. Ayrıca araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının çoğu muhasebe bürosunda mesleğini icra etmekte, özellikle büyük ölçekli firmalar ile karşılaşmamaktadır. Bu durum ise oranın 3,25 ile en düşük çıkmasını açıklamaktadır.

Araştırmada reeskont işlemleri ile ilgili sorularda; en düşük ortalamaya sahip 2,67 ile “*Senetli alacakların reeskonta tabi tutulması zorunlu değildir*” ve 2,87 ile “*Şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara reeskont hesaplanamaz*” soruları dikkat

çekmektedir. Bu durum ise muhasebe meslek mensuplarının reeskont işlemleri ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Muhasebe bürolarında uygulamanın öğrenmeyi pekiştirdiği göz önüne alınırsa, reeskont işlemleri ile ilgili uygulamanın da az olduğunun göstergesidir. Reeskont konusunda bilgi sahibiyim ifadesini belirtenlerin ortalaması 3,56 iken reeskont bölümünün genel ortalaması 3.27'dir. Bu durum da muhasebe meslek mensuplarından bir kısmının bildiğini düşündüğü ama aslında eksik bildiği konuların olduğunun göstergesidir.

Araştırmada değersiz alacaklar ile ilgili sorularda; en düşük ortalamaya sahip 3,09 ile *“Kendi isteği ile alacaktan vazgeçilmesi halinde gider kaydı yapılamaz”* sorusu gelmektedir. Nitekim ankete katılanların %37'si bu soruya olumlu cevap vermiştir. *“İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin değersiz hale gelen ticari alacakları deftere gider olarak kaydedilebilir”* sorusunun ortalaması ise 3,19'dur, ankete katılanların %46'sı bu soruya olumlu cevap vermiştir. En yüksek oran ise 3,65 ile *“Alacağın değersiz hale gelme şartları hakkında bilgi sahibiyim”* sorusu gelmektedir. Ankete katılanların %55'i değersiz alacaklar hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmesine rağmen değersiz alacaklar değerlendirildiğinde bu oranın ortalama 3,45'e düştüğü görülmüştür. Bu durum da meslek mensuplarından bir kısmının bildiğini düşündüğü ama eksik bildiği konuların olduğunun göstergesidir.

Araştırmada şüpheli alacaklar ile ilgili sorularda; en düşük ortalamaya sahip 3,10 ile *“Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz”* sorusu gelmektedir. Nitekim ankete katılanların sadece %33'ü bu soruya olumlu cevap vermiştir. En yüksek oran ise 3,89 ile *“Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim”* ifadesidir. Şüpheli alacaklar ile ilgili bilgi sahibiyim ifadesinin ortalaması 3,89 olmasına rağmen şüpheli alacakların genel ortalamasının 3,52 olması muhasebe meslek mensuplarının bu konuda tam anlamda bilgi sahibi olmadıklarının da göstergesidir.

Araştırmada anketin üçüncü bölümü olan TDMS ile ilgili sorular genel olarak değerlendirildiğinde; muhasebe meslek mensuplarının TDMS ile ilgili bilgi düzeylerinin kendi düşüncelerinden daha düşük olduğudur. Nitekim Tablo 3-8 incelendiğinde her bölüm ile ilgili bilgi sahibiyim ifade ortalamaları genel ortalamadan düşük çıkmıştır. Bunun sebebi ise yanlış bilmelerinden ya da bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. %30 kararsızların bulunması da bilgi eksikliğinin

olduğunu göstergesidir. TDMS ile ilgili sorularda en olumsuzdan en olumluya sıralama yapıldığında konkordato, reeskont işlemleri, değersiz alacaklar ve şüpheli alacaklar şeklinde olduğu görülür.

Ticari alacaklara yönelik TDMS ile ilgili genel soruların değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar araştırmaya başlamadan önce tahmin edilen sonuçlar ile örtüşmektedir. Reeskont işlemlerinin yapılmamasının nedeni ise muhasebe meslek mensuplarının bir sonraki dönem düzeltme kaydı yapacaklarından bunu gereksiz görmeleridir. Konkordato gibi akademik bilgi gerektiren konular ise lisans ve lisansüstü eğitim alan meslek mensuplarının bilgi sahibi olduğu konulardır. Bu konularda uygulamanın az olması cevaplama oranının düşük olmasına sebep olmaktadır. Ticari alacaklar ile ilgili bilgi eksikliği bulunan muhasebe meslek mensuplarına meslek odaları tarafından eğitim verilmesi sağlıklı bir muhasebe sistemi için gereklidir. Ayrıca verilen eğitimler sayesinde “SMMM Staja Giriş Sınavı” başarı oranı da artacak, uygulama ile teori arasındaki farklılık azalacak, uygulamadaki yapılan yanlışlıklar da teoriye uyma oranında azalacaktır.

3.8.4.Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklar ile İlgili Hukuksal Alandaki Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmada anket sorularına cevap veren muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik hukuksal alan ile ilgili verdikleri cevapların dağılımı Tablo 3-10’da kişi sayısı ve yüzdelik olarak gösterilmiştir.

Tablo: 3-10: Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Hukuksal Alan ile İlgili Verdiği Cevapların Dağılımı

Sıra No	4.Bölüm: Ticari Alacaklar İle İlgili Hukuksal Alanda Sorular	Kişi Sayısı (N), Yüzde (%)	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım = 3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
1	Kambiyo senetlerinde (bono, poliçe, çek) şekil şartları hakkında bilgi sahibiyim.	N	6	8	28	75	33	3,81
		%	4	5	19	50	22	
2	Müteselsil sorumluluk gereği kambiyo senetlerinde imzası olan herkes hamile karşı sorumludur.	N	1	15	32	74	27	3,74
		%	1	10	21	50	18	
3	Kambiyo senetlerinde alacaklı tahsilat için gelmediği takdirde borçlu, gideri ve riski hamile olmak üzere senet bedelini bankaya bırakarak borcundan kurtulabilir.	N	9	15	59	49	17	3,34
		%	6	10	40	33	11	
4	Kambiyo senetlerine özgü haciz işlemleri hakkında bilgi sahibiyim.	N	3	14	70	45	17	3,40
		%	2	9	47	30	12	
5	Kambiyo senedinin zayi edilmesi durumunda yapılacak yasal işlemler hakkında bilgi sahibiyim.	N	4	12	69	50	14	3,39
		%	3	8	46	34	9	
6	Kambiyo senetlerinin ibraz süresi hakkında bilgi sahibiyim.	N	2	10	56	63	18	3,57
		%	1	7	38	42	12	
7	Kambiyo senetlerinin zamanında ibraz edilmemesi durumunda hak kayıpları konusunda bilgi sahibiyim.	N	5	12	55	58	17	3,48
		%	3	8	37	40	12	
8	Kambiyo senetlerinde borçlunun, ödeme emrinin tebliğinden itibaren kaç gün içinde itiraz edeceği hakkında bilgi sahibiyim.	N	5	8	57	59	20	3,54
		%	3	5	38	40	14	
9	Bono düzenlenirken bonoya ödeme için bir şart yazılamaz.	N	12	55	57	16	9	2,70

		%	8	37	38	11	6	
10	Senet metninde bedel alternatif biçimde gösterilemez.(Örneğin 8.000 TL veya 2.000 ABD doları ödeyeceğim şeklinde belirtilemez.)	N	20	70	35	14	11	2,51
		%	13	47	24	9	7	
11	Bonoda düzenleyenin adı soyadı yazılmaksızın imzası yeterlidir.	N	28	47	37	28	10	2,63
		%	19	31	24	19	7	
12	Bono hamiline düzenlenemez.	N	16	39	43	30	20	2,99
		%	11	26	29	20	14	
13	Hamilin kendisine yapılan ciro dışındaki ciroların gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur.	N	13	57	46	20	14	2,77
		%	9	38	31	13	9	
14	VUK'a göre bonolarda taraflar tacir ise vergi numarasının da bonoda yazılması gerekir.	N	5	17	35	61	32	3,65
		%	3	11	24	41	21	
15	Çekler vadesine bakılmaksızın bankaya ibraz edildiğinde banka bunu ödememelidir.	N	22	47	31	25	25	2,89
		%	15	31	20	17	17	
16	Çek zamanında ibraz edilmezse düzenleyen çekten cayabilir.	N	19	37	48	33	13	2,89
		%	12	25	32	22	9	
17	Zamanında bankaya ibraz edilmeyen çeklerin karşılıksız çıkması durumunda banka tarafından çekin arkasına karşılıksızdır ibaresi yazılamaz.	N	15	27	45	42	20	3,17
		%	10	18	30	28	14	
18	Konkordato anlaşmayı kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlayıcıdır.	N	6	10	71	41	20	3,40
		%	4	7	48	28	13	
	GENEL ORTALAMA (YÜZDE)	%	7	19	33	29	12	3,21

Araştırmadaki anket sorularının dördüncü bölümü olan “*Ticari alacaklara yönelik hukuksal alan ile ilgili sorular*” değerlendirildiğinde; ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %41’inin katılıyorum-kesinlikle katılıyorum şeklinde olumlu cevap verdikleri, %33’lük kısmının kararsız kaldığı, %26’luk kısmın

ise kesinlikle katılmıyorum-katılmıyorum şeklinde olumsuz cevap verdikleri tespit edilmiştir. Olumlu cevap veren % 41'nin dışında kalan %59'luk kesim ise yüksek bir oran olup muhasebe meslek mensuplarının hukuk ile ilgili bölümde önemli derecede bilgi eksikliğinin olduğunu göstermektedir.

Araştırmada hukuksal alan ile ilgili bilgi içeren sorulara büyük oranlarda olumsuz cevaplar verilmiştir. Bunlar olumsuzdan olumluya doğru sıralanacak olursa; en düşük ortalamaya sahip 2,51 ile “*Senet metninde bedel alternatif biçimde gösterilemez.(Örneğin 8.000 TL veya 2.000 ABD doları ödeyeceğim şeklinde belirtilemez)*” sorusu gelmektedir. Ankete katılanların %16’sı bu soruya olumlu cevap vermiştir. 2,63 ile “*Bonoda düzenleyenin adı soyadı yazılmaksızın imzası yeterlidir*”, 2,70 ile “*Bono düzenlenirken bonoya ödeme için bir şart yazılamaz*”, 2,77 ile “*Hamilin kendisine yapılan ciro dışındaki ciroların gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur*”, gibi cevaplar gelmektedir. “*Kambiyo senetlerinin şekil şartları hakkında bilgi sahibiyim*” sorusunun ortalaması 3,81 olmasına rağmen verilen cevapların bunun çok altında kalması, muhasebe meslek mensuplarının başta kambiyo senetlerinin şekil şartları olmak üzere ticari alacaklar ile ilgili hukuksal anlamda bilgi eksikliğinin olduğunu net bir şekilde göstermektedir.

Tablo 3-11: Hukuksal Alanda Bilgi Sahibiyim Sorularına Verilen Cevapların Dağılımı

Sıra No	4.Bölüm: Ticari Alacaklar İle İlgili Hukuksal Alanda Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım =3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
1	Kambiyo senetlerinde (bono, poliçe, çek) şekil şartları hakkında <u>bilgi sahibiyim.</u>	4	5	19	50	22	3,81
2	Kambiyo senetlerine özgü haciz işlemleri hakkında <u>bilgi sahibiyim.</u>	2	9	47	30	12	3,40
3	Kambiyo senedinin zayi edilmesi durumunda yapılacak yasal işlemler hakkında <u>bilgi sahibiyim.</u>	3	8	46	34	9	3,39
4	Kambiyo senetlerinin ibraz süresi hakkında <u>bilgi sahibiyim.</u>	1	7	38	42	12	3,57
5	Kambiyo senetlerinin zamanında ibraz edilmemesi durumunda hak kayıpları konusunda <u>bilgi sahibiyim.</u>	3	8	37	40	12	3,48

6	Kambiyo senetlerinde borçlunun, ödeme emrinin tebliğinden itibaren kaç gün içinde itiraz edeceği hakkında <u><i>bilgi sahibiyim.</i></u>	3	5	38	40	14	3,54
	GENEL ORTALAMA (YÜZDE)	3	7	38	39	13	3,53

Tablo 3-12: Ticari Alacaklar ile İlgili Hukuksal Alanda *Bilgi Sahibiyim Soruları* *Dışındaki Sorulara* Verilen Cevapların Dağılımı

Sıra No	4.Bölüm: Ticari Alacaklar İle İlgili Hukuksal Alanda Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum = 1	Katılmıyorum = 2	Kararsızım = 3	Katılıyorum = 4	Kesinlikle Katılıyorum = 5	Ortalama
		Yüzde (%)					
1	Müteselsil sorumluluk gereği kambiyo senetlerinde imzası olan herkes hamile karşı sorumludur.	1	10	21	50	18	3,74
2	Kambiyo senetlerinde alacaklı tahsilat için gelmediği takdirde borçlu, gideri ve riski hamile olmak üzere senet bedelini bankaya bırakarak borcundan kurtulabilir.	6	10	40	33	11	3,34
3	Bono düzenlenirken bonoya ödeme için bir şart yazılamaz.	8	37	38	11	6	2,70
4	Senet metninde bedel alternatif biçimde gösterilemez. (Örneğin 8.000 TL veya 2.000 ABD doları ödeyeceğim şeklinde belirtilemez.)	13	47	24	9	7	2,51
5	Bonoda düzenleyenin adı soyadı yazılmaksızın imzası yeterlidir.	19	31	24	19	7	2,63
6	Bono hamiline düzenlenemez.	11	26	29	20	14	2,99
7	Hamilin kendisine yapılan ciro dışındaki ciroların gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğü yoktur.	9	38	31	13	9	2,77
8	VUK'a göre bonolarda taraflar tacir ise vergi numarasının da bonoda yazılması gerekir.	3	11	24	41	21	3,65
9	Çekler vadesine bakılmaksızın bankaya ibraz edildiğinde banka bunu ödememelidir.	15	31	20	17	17	2,89
10	Çek zamanında ibraz edilmezse düzenleyen çekten cayabilir.	12	25	32	22	9	2,89
11	Zamanında bankaya ibraz edilmeyen çeklerin karşılıksız çıkması durumunda banka tarafından çekin arkasına karşılıksızdır ibaresi yazılamaz.	10	18	30	28	14	3,17
12	Konkordato anlaşmayı kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlayıcıdır.	4	7	48	28	13	3,40
	GENEL ORTALAMA (YÜZDE)	9	24	30	25	12	3,07

Muhasebe meslek mensuplarının hukuksal alan ile ilgili bilgi sahibiyim sorularına verdikleri cevapların ortalaması yüzde olarak Tablo: 3-11’de, hukuksal alan ile ilgili *bilgi sahibiyim soruları dışında kalan* bilgi içeren sorular ise yüzde olarak Tablo: 3-12’de gösterilmiştir. Tablo: 3-11’de 3,53 ortalama ile araştırmaya katılan meslek mensupları % 52 (%39+%13) düzeyinde katılıyorum-kesinlikle katılıyorum şeklinde sorulara olumlu cevap vererek ticari alacaklar ile ilgili hukuk alanında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Tablo:3-12’de ise muhasebe meslek mensuplarının 3,07 ortalama ve %37 (%25+%12) düzeyinde hukuksal alan ile ilgili sorulara olumlu cevap verdikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %52’si bilgi sahibi olduğunu ifade etmesine rağmen bu durumun %37 çıkması muhasebe meslek mensuplarının hukuksal alan ile ilgili eksik veya yanlış bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik (kambiyo senetleri) hukuksal alan ile ilgili sorulara verdiği cevaplar neticesinde ortaya çıkan sonuçlar, araştırmaya başlamadan önce tahmin edilen sonuçlar ile örtüşmekte hatta daha aşağı seviyede oluşmuştur. Muhasebe meslek mensuplarının kambiyo senetleri ile ilgili bütün şekil özelliklerini bilmeleri beklenmemekle beraber bono ve çek gibi uygulamada sürekli karşılaştıkları kambiyo senetlerinin düzenlenme şartlarını bilmeleri gerekirdi. Ancak bedelin alternatif olarak düzenlenememesi (ortalama 2,51), bono düzenleyenin sadece imzasının yeterli olması (ortalama 2,63) ve bononun hamiline düzenlenmemesi (ortalama 2,99) sorularında dahi ortalamanın düşük olması ticari alacaklar ile hukuksal anlamda bilgi düzeyinin beklentilerin altında kalmasına sebep olmuştur. Muhasebe meslek mensubu sadece mükelleflerden aldığı belgeleri defterlere kaydedip, beyanname düzenleyen ve vergisel açıdan bilgi veren kişi değildir. Aynı zamanda mükelleflere belgelerin düzenlenmesi konusunda da bilgi veren, yönlendiren hatta ticari ilişkilere kaynak teşkil eden belgeleri de düzenleyen kişidir. Bu durum kambiyo senetleri konusunda hem mükelleflerin hem de muhasebe meslek mensuplarının mağdur olacağının ve mesleki itibarının zedeleneyeceğinin göstergesidir. Muhasebe meslek odalarının kambiyo senetleri konusunda eğitim planlaması yaparak muhasebe meslek mensuplarını eğitime almaları faydalı olacaktır.

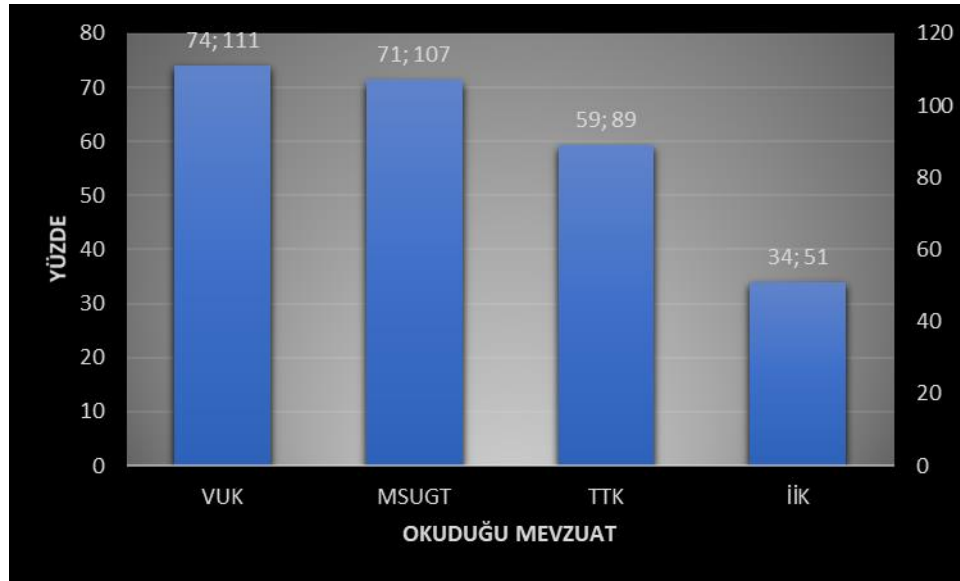
3.8.5.Araştırmaya Katılanların Ticari Alacaklara Yönelik Eğitim ile İlgili Sorulara Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik okuduğu mevzuata ilişkin bilgiler Tablo 3-13'te ve Grafik 3-4'te gösterilmiştir. İlgili mevzuatı okuyan kişi sayısı ankete katılan kişi sayısına (150) bölünerek yüzdelik oranlar hesaplanmıştır.

Tablo 3-13: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Okuduğu Mevzuat Tablosu

Sıra No	Ticari alacaklar (vadesiz, vadeli, çek senet vb) ile ilgili aşağıdakilerden okuduklarınızı işaretleyiniz.	Okudum (1) (A)	Yüzde (A/150)
1	Vergi Usul Kanunundaki ticari alacaklar ile ilgili maddeleri en az bir kere okudum.	111	74
2	Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliğinde ticari alacaklar ile ilgili bölümü en az bir kere okudum.	107	71
3	Türk Ticaret Kanununda yer alan kambiyo senetleri (bono, poliçe, çek) ile ilgili bölümü en az bir kere okudum.	89	59
4	İcra İflas Kanununda kambiyo senetlerine özgü haciz yollarını en az bir kere okudum.	51	34

Tablo 3-13'e göre; araştırmaya katılanların %74'ü (111 kişi) Vergi Usul Kanunu'nu, %71'i (108 kişi) Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği'ni, %59'u (89 kişi) Türk Ticaret Kanunu'nu ve %34'ü (51 kişi ise) İcra İflas Kanunu'nu okuduğunu belirtmiştir. Bu durum ise muhasebe meslek mensuplarının mesleği icra ederken en fazla Vergi Usul Kanunu'ndan etkilendiğinin göstergesidir. Anketin ikinci bölümünde muhasebe meslek mensuplarının %56'sı mükelleflere en çok vergisel açıdan bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. İcra İflas Hukuku'nun ise en az okunan kanun olması da yine muhasebe meslek mensuplarının bu tür konular ile ilgilenme düzeylerinin düşük olduğunu, bu tür işlemlerin avukatlar tarafından yürütüldüğünün göstergesidir. Muhasebe meslek mensuplarının %47'si ikinci bölümde icra vb işlemler için mükellefin doğrudan avukata müracaat ettiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Sonuç itibari ile okunan mevzuatlar muhasebe meslek mensuplarının en çok hangi kanunlara ihtiyaç duyduğunun göstergesidir.

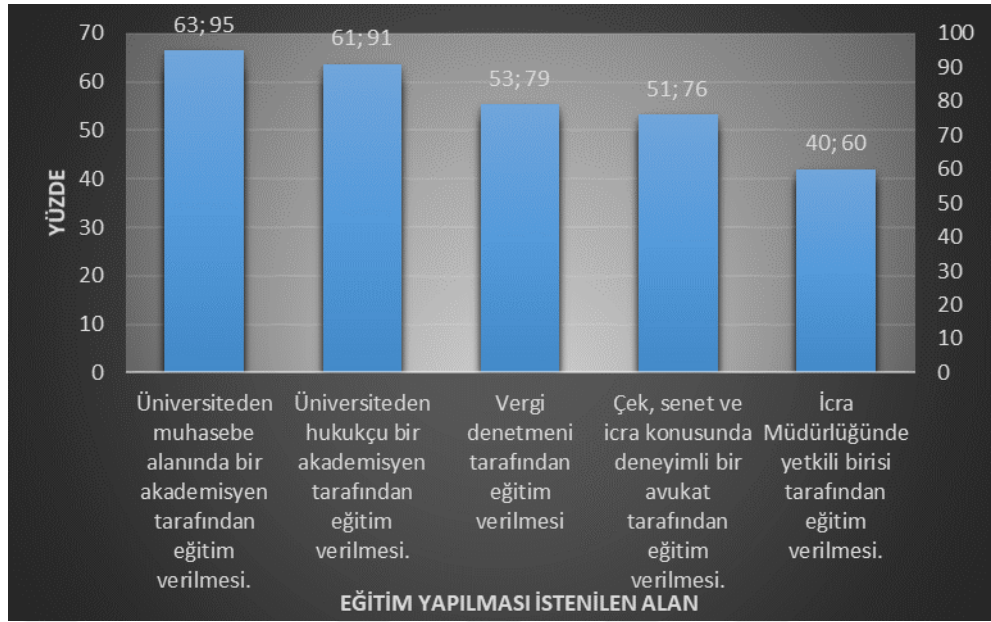

Grafik 3-4: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Okuduğu Mevzuat Grafiği

Araştırmadaki anket sorularının beşinci bölümü olan “Eğitim ile İlgili Sorularda”, ikinci kısım olan meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili eğitim verilmesini istedikleri kişi ya da alanlara yönelik cevapların dağılımı Tablo 3-14’te ve Grafik 3-5’te gösterilmiştir.

Tablo 3-14: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile Eğitim İsteddiği Alanlar Tablosu

Sıra No	Muhasebe meslek mensuplarına ticari alacaklar ile ilgili aşağıdaki eğitimlerden verilmesi halinde faydalı olacağını düşündüklerinizi işaretleyiniz. (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)	Eğitim Verilmesini İstiyor	Yüzde
1	Üniversiteden muhasebe alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesi.	95	63
2	Üniversiteden hukukçu bir akademisyen tarafından eğitim verilmesi.	91	61
3	İcra Müdürlüğünde yetkili birisi tarafından eğitim verilmesi.	60	40
4	Çek, senet ve icra konusunda deneyimli bir avukat tarafından eğitim verilmesi.	76	51
5	Vergi denetmeni tarafından eğitim verilmesi	79	53

Grafik 3-5: Muhasebe Meslek Mensuplarının Ticari Alacaklar ile İlgili Eğitim Verilmesini İstediği Alanlar Grafiği

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının %63'ü (95 kişi) Üniversiteden muhasebe alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesini, %61'i (91 kişi) Üniversiteden hukuk alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesini, %53'ü Vergi denetmeni tarafından eğitim verilmesini, %51'i Çek, senet ve icra konusunda deneyimli bir avukat tarafından eğitim verilmesini ve %40'ı İcra Müdürlüğünde yetkili birisi tarafından eğitim verilmesini talep etmişlerdir.

Ticari alacaklar ile ilgili eğitim verilmesi istenilen alanlar incelendiğinde muhasebe meslek mensupları için en önemli 3 eğitim alanının, muhasebe, hukuk ve vergisel açıdan eğitim isteğinin ön planda olduğu görülmektedir.

Netice itibari ile hem okunan mevzuat hem de eğitim istenen alanlar birlikte değerlendirildiğinde muhasebe meslek mensuplarının gerek muhasebe açısından gerekse de hukuksal açıdan bilgi takviyesine ihtiyaçlarının olduğu görülmektedir.

3.8.6.Araştırma ile İlgili İstatistikî Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonucunda toplanan veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerindeki farklılıkların muhasebe ve hukuksal alandaki bilgi düzeylerine etkisi istatistikî analiz yöntemleri ile incelenmiştir. Araştırmada One/Way ANOVA testi kullanılmıştır.

Farklılık analizi yapılırken Varyansların homojenliği (Homogeneity of Variance), anlamlılık seviyesi (significance), Post Hoc testinde Tukey, varyansların eşit olmadığı durumlarda ise Tamhane's T testi ile analiz yapılmıştır.

One-Way ANOVA testi ile muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerindeki farklılıklar hem muhasebe hem de hukuksal bilgi düzeyi açısından istatistiki analizler ile incelenmiştir. ANOVA testinin ön şartı grupların normal dağılım göstermesi ve ana kütleden tesadüfi olarak seçilmiş olmasıdır. Ayrıca grupların varyanslarının da birbirine eşit yani homojen olması şartı aranır. ANOVA testi ile gruplar arasındaki farklılıklar tespit edilerek bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı hakkında da bilgi sahibi olunur. Gruplar arasındaki farklılığın tespiti için SPSS'de ANOVA "post hoc" menüsünden tercih yapılır. Post hoc menüsünde yaygın olarak kullanılan Tukey testi, varyansların homojen olmaması durumunda ise Tamhane's T2 tercih edilmiştir. Araştırmadaki amaç bu yönde olduğundan ANOVA testi tercih edilmiştir.

3.8.6.1. Meslek Mensuplarının Yaşı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensuplarının yaşı ile muhasebe bilgi düzeyleri arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. One-Way ANOVA analizine göre ortalamalar arasındaki tek bir farklılığın bile olması genel sonuç bakımından farklılığın anlamlı olduğu sonucunu çıkartır. Sonuçlar Tablo 3-15 ve Grafik 3-6'da görülmektedir.

Tablo 3-15: Yaş ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası

Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
18-25	34	3,2026	18-25 arası	26-35 arası	-,14958	,08198	,266
26-35	56	3,3522		36-50 arası	-,38034*	,08610	,000
36-50	44	3,5830		51-65 arası	-,45992*	,11431	,001
51-65	16	3,6626	26-35 arası	18-25 arası	,14958	,08198	,266
Toplam	150	3,4191		36-50 arası	-,23076*	,07596	,015
				51-65 arası	-,31034*	,10689	,022
			36-50 arası	18-25 arası	,38034*	,08610	,000
				26-35 arası	,23076*	,07596	,015

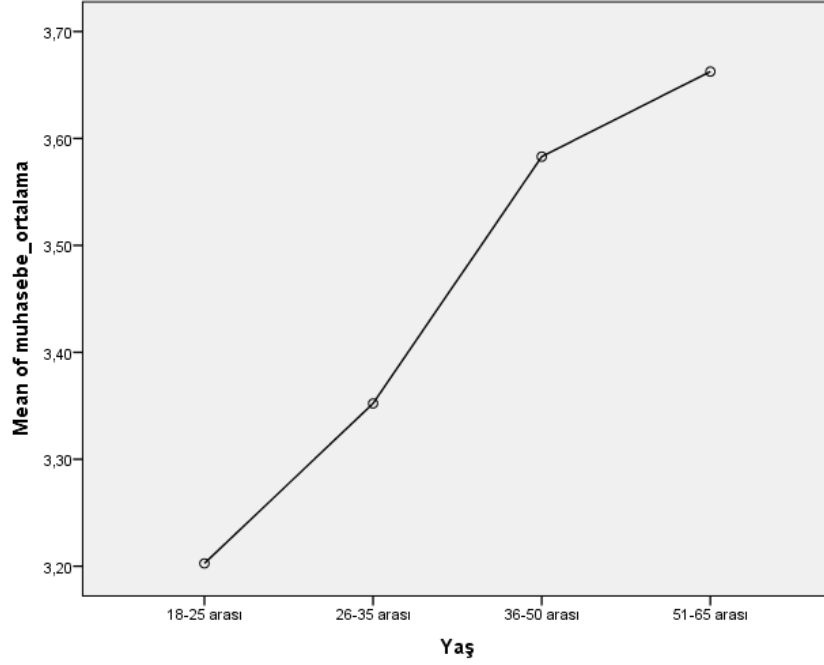
		51-65 arası	-,07958	,11008	,888
		18-25 arası	,45992*	,11431	,001
	51-65 arası	26-35 arası	,31034*	,10689	,022
		36-50 arası	,07958	,11008	,888
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 9,316 p: 0,000					

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin (sig.) 0,179 ile 0,05'ten büyük olduğu ve ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,000 ile 0,05'ten küçük olması sebebi ile yaş ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farkın olduğu anlaşılmaktadır.

ANOVA tablosu incelendiğinde yaş grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri de görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-15'teki önemlilik derecelerine ($p < 0,05$ olmalı) bakılarak sıralanabilir. 18-25 yaş aralığı ile 36-50 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu ($p: 0,000$), 36-50 yaş aralığındakilerin ortalama bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,38034 olduğu anlaşılmaktadır. 18-25 yaş ile 51-65 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu ($p: 0,001$), 51-65 yaş aralığındakilerin ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyleri daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,45992 olduğu anlaşılmaktadır. 26-35 ile 36-50 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu ($p: 0,015$) ve 36-50 yaş aralığındakilerin ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,23076 olduğu anlaşılmaktadır. 26-35 ile 51-65 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu ($p: 0,022$) ve 51-65 yaş aralığındaki ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,31034 olduğu anlaşılmaktadır.

ANOVA analizinde gruplar arasında tek bir anlamlı farklılığın bile olması genel anlamda anlamlı bir farklılık vardır şeklinde yorumlanır. Bu nedenle meslek mensuplarını yaş düzeyi ile muhasebe bilgi düzeyi ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Yaş ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişkiyi gösteren durum Grafik 3-6’da gösterilmiştir.

Grafik 3-6: Yaş ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Yaş ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki grafik incelendiğinde yaş ile doğru orantılı olarak muhasebe bilgi düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu ise yaş arttıkça deneyim, uygulama ve eğitim gibi faktörlerin etkisi ile bilgi düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Bu durum Grafik 3-6’da açıkça görülmektedir.

Sonuç itibari ile; “muhasebe meslek mensubunun yaşı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.2. Meslek Mensuplarının Yaşı ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun yaşı ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-Way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,072 ile 0,05’ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,006 ile 0,05’ten küçük olması sebebi ile meslek mensubunun yaşı ile hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu

anlaşılmaktadır. Yaş ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki farklılık Tablo 3-16’da ve Grafik 3-7’de gösterilmiştir.

Tablo 3-16: Yaş ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası

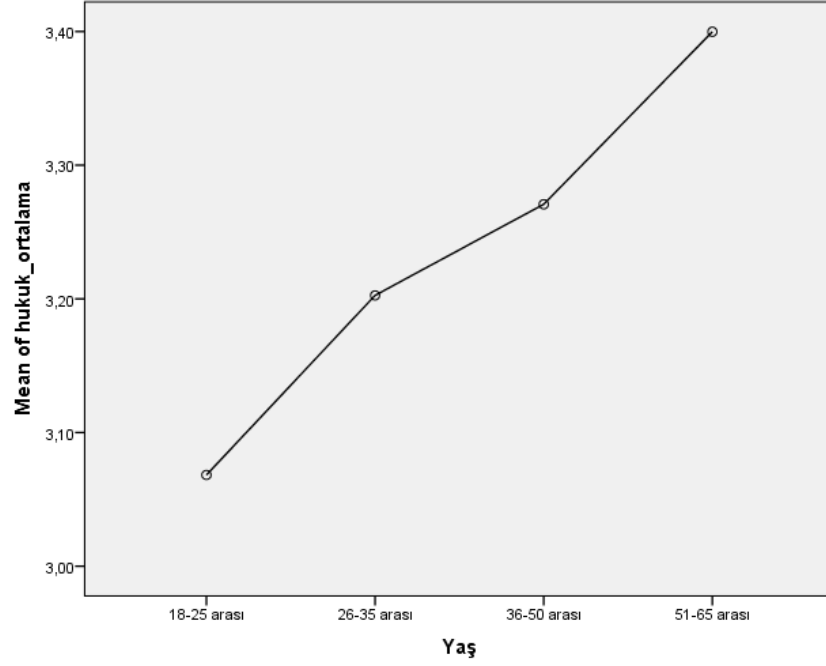
Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Yaş	(J) Yaş	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
18-25	34	3,0682	18-25 arası	26-35 arası	-,13437	,07178	,245
26-35	56	3,2026		36-50 arası	-,20252*	,07539	,040
36-50	44	3,2708		51-65 arası	-,33156*	,10009	,006
51-65	16	3,3998	26-35 arası	18-25 arası	,13437	,07178	,245
Toplam	150	3,2132		36-50 arası	-,06815	,06651	,735
				51-65 arası	-,19719	,09359	,156
•			36-50 arası	18-25 arası	,20252*	,07539	,040
				26-35 arası	,06815	,06651	,735
				51-65 arası	-,12904	,09638	,540
			51-65 arası	18-25 arası	,33156*	,10009	,006
				26-35 arası	,19719	,09359	,156
				36-50 arası	,12904	,09638	,540
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 4,354 p: 0,006							

ANOVA tablosu incelendiğinde yaş grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri de görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-16’ya bakılarak sıralanabilir. 18-25 yaş ile 51-65 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı (p:0,006) olduğu, 51-65 yaş aralığındakilerin ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,33156 olduğu anlaşılmaktadır. 18-25 yaş ile 36-50 yaş aralığı arasındaki farklılığın anlamlı olduğu (p:0,040), 36-50 yaş aralığındakilerin ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,20252 olduğu anlaşılmaktadır.

Yaş ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki Grafik 3-7 incelendiğinde; yaş ile doğru orantılı olarak hukuk bilgi düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu ise yaş arttıkça

deneyim, uygulama ve eğitim gibi faktörlerin etkisi ile bilgi düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Grafik 3-7: Yaş ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Sonuç itibari ile; “muhasabe meslek mensubunun yaşı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.3. Meslek Mensuplarının Mezuniyeti ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya 23 lise, 26 ön lisans, 93 lisans, 8 Lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) mezunu olmak üzere toplam 150 muhasebe meslek mensubu katılmıştır. Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-Way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar Tablo 3-17 ve Grafik 3-8’de görülmektedir.

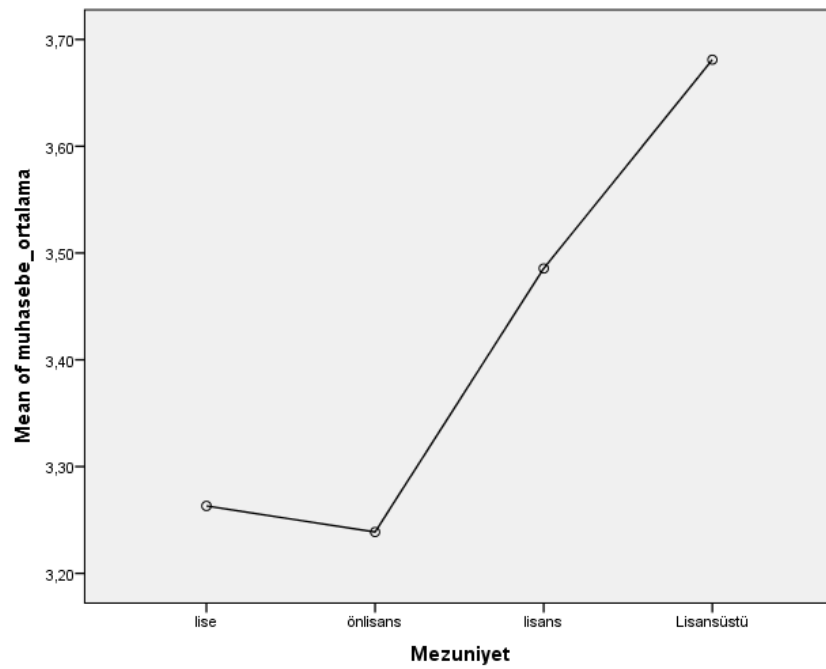
Tablo 3-17: Mezuniyet ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Mezuniyet	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Mezuniyet	(J) Mezuniyet	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Lise	23	3,2631	Lise	Ön lisans	,02442	,11204	,996
Ön Lisans	26	3,2387		Lisans	-,22243	,09115	,074
Lisans	93	3,4856		Lisansüstü	-,41789*	,16065	,050
Lisansüstü	8	3,6810	Ön lisans	Lise	-,02442	,11204	,996
Toplam	150	3,4191		Lisans	-,24685*	,08683	,026
				Lisansüstü	-,44231*	,15824	,030
						Lise	,22243
			Lisans	Ön lisans	,24685*	,08683	,026
				Lisansüstü	-,19546	,14421	,529
				Lisansüstü	Lise	,41789*	,16065
			Ön lisans		,44231*	,15824	,030
			Lisans		,19546	,14421	,529
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 5,146 p: 0,002							

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,070 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin 0,002 ile 0,05'ten küçük olması sebebi ile mezuniyet durumları ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır.

ANOVA tablosu incelendiğinde mezuniyet grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri de görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-17'ye bakılarak sıralanabilir. Ön lisans ile Lisans mezunları arasında farklılığın anlamlı olduğu (p:0,026), lisans mezunlarının ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,24685 olduğu anlaşılmaktadır. Ön lisans ile lisansüstü mezunları arasındaki farklılığın anlamlı (p:0,30) olduğu ve lisansüstü mezunlarının ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalamaların farkın 0,44231 olduğu anlaşılmaktadır.

Mezuniyet ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki tablo incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının mezuniyeti ile doğru orantılı olarak muhasebe bilgi düzeyinin arttığı görülmektedir. Başka bir ifade ile eğitim düzeyi arttıkça, akademik eğitime bağlı olarak muhasebe bilgi düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Ön lisans mezunlarının muhasebe bilgi düzeylerinin lise mezunlarından düşük çıkmasındaki etkenin ise lise seviyesinde okuyanların genelde meslek lisesi muhasebe bölümü mezunlarından oluşmasıdır. Yüksek lisans mezunlarının en yüksek bilgi düzeyine sahip olmaları lisans eğitiminden sonra da eğitime devam etmenin önemini göstermektedir.

Grafik 3-8: Mezuniyet ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Sonuç itibari ile; “muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.4. Meslek Mensuplarının Mezuniyet Durumu ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,213 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,001 ile 0,05'ten küçük olması sebebi ile mezuniyet durumları ile hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının mezuniyet durumu ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki Tablo 3-18 ve Grafik 3-9'da gösterilmiştir.

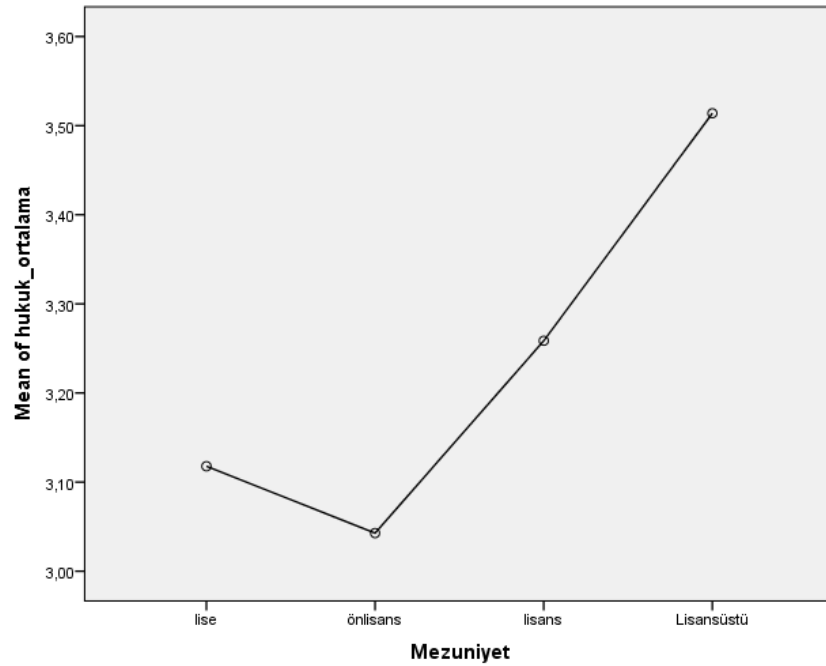
Tablo 3-18: Mezuniyet ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Mezuniyet	Kişi Sayısı	Ortalama	Mezuniyet (I)	Mezuniyet (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Lise	23	3,1178	Lise	Ön lisans	,07505	,09314	,852
Ön Lisans	26	3,0427		Lisans	-,14077	,07578	,251
Lisans	93	3,2586		Lisansüstü	-,39610*	,13356	,018
Lisansüstü	8	3,5139	Ön lisans	Lise	-,07505	,09314	,852
Toplam	150	3,2132		Lisans	-,21582*	,07219	,017
				Lisansüstü	-,47115*	,13156	,003
				Lisans	Lise	,14077	,07578
Ön lisans	,21582*	,07219			,017		
Lisansüstü	-,25533	,11989			,149		
Lisansüstü	Lise	,39610*		,13356	,018		
	Ön lisans	,47115*		,13156	,003		
	Lisans	,25533		,11989	,149		
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 5,917 p: 0,001							

ANOVA tablosu incelendiğinde mezuniyet grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-18'e bakılarak sıralanabilir. Lisansüstü ile ön lisans mezunları arasındaki farkın anlamlı (p:0,003) olduğu, lisansüstü mezunlarının ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,47115 olduğu anlaşılmaktadır. Lisans ile ön lisans mezunları

arasındaki farklılığın anlamlı ($p:0,017$) olduğu, lisans mezunlarının ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu, aralarındaki ortalamaların farkı 0,21582 olduğu anlaşılmaktadır. Lisansüstü ile lise mezunları arasındaki farklılığın anlamlı olduğu ($p:0,018$), lisansüstü mezunlarının ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,39610 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun mezuniyet durumu ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki grafiği (Grafik 3-9) incelendiğinde muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile doğru orantılı olarak hukuk bilgi düzeyinin arttığı görülmektedir. Başka bir ifade ile genel anlamda akademik eğitim düzeyi arttıkça, akademik eğitime bağlı olarak hukuk bilgi düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Ön lisans mezunlarının hukuk bilgi düzeylerinin lise mezunlarından düşük çıkmasında lise seviyesinde okuyanların genelde meslek lisesi muhasebe bölümü mezunlarından oluşması ve daha önceki yıllarda lise mezunu olup SM olarak çalışan deneyimli muhasebecilerin etkisinin olacağı unutulmamalıdır. Yüksek lisans mezunlarının en yüksek bilgi düzeyine sahip olmaları lisans eğitiminden sonra da eğitime devam etmenin önemini göstermektedir. Bu durum Grafik 3-9’da açıkça görülmektedir

Grafik 3-9: Mezuniyet ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Sonuç itibari ile “muhasebe meslek mensubunun mezuniyet durumu ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.5. Meslek Mensuplarının Unvanı ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,330 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,000 ile 0,05'ten küçük olması sebebi ile muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının unvanı ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki Tablo 3-19 ve Grafik 3-10'da gösterilmiştir.

Tablo 3-19: Unvan ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası

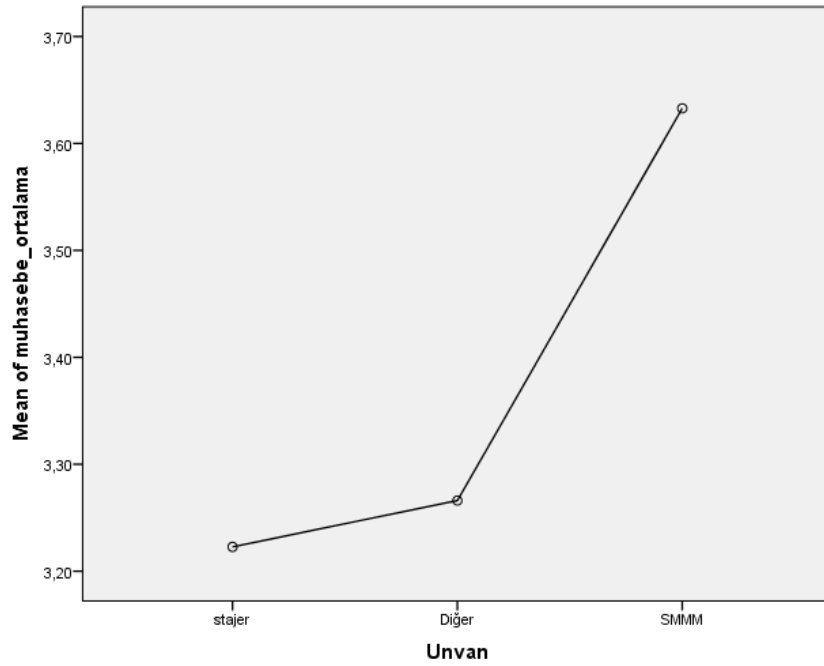
Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Unvan	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Unvan	(J) Unvan	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Stajyer	12	3,2228	Stajyer	Diğer	-,04333	,11367	,923
Diğer	74	3,2661		SMMM	-,41010*	,11490	,001
SMMM	64	3,6329	Diğer	Stajyer	,04333	,11367	,923
Toplam	150	3,4191		SMMM	-,36676*	,06235	,000
			SMMM	Stajyer	,41010*	,11490	,001
				Diğer	,36676*	,06235	,000
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 19,186 p: 0,000							

ANOVA tablosu incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının unvan grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-19'a bakılarak sıralanabilir. SMMM ile Diğer grupları arasındaki farklılığın anlamlı (p:0,000) olduğu, SMMM unvanına sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,36676 olduğu anlaşılmaktadır. SMMM

ile stajyerler arasındaki farklılığın anlamlı ($p:0,001$) olduğu, SMMM unvanına sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyi daha yüksek olduğu ve aralarındaki ortalama farkın 0,41010 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki tablo ve grafik incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde stajyerlerin yer aldığı, daha sonra genellikle SMMM'den bir alt kademede olan, muhasebe bürolarının genel işlerini yapan muhasebe elemanlarından oluşan diğer grubunun yer aldığı, son olarak ise çoğunlukla işyerinin sahibi olan SMMM'lerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Verilen cevaplar da bu sıralamayı doğrular niteliktedir. Nitekim SMMM olan bir kişi stajyerlik başta olmak üzere diğer kademelerden de geçmesi gerekir. SMMM'lerin uygulamada yaşadığı tecrübeler, SMMM olabilmek için lisans mezunu olması sorulara verdikleri cevapların doğruluk düzeyinin diğer unvanlara göre yüksek olmasının sebebidir.

Grafik 3-10: Unvan ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Sonuç itibari ile; “muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.6.Meslek Mensuplarının Unvanı ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-vay ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,004 ile 0,05'ten küçük olduğu dolayısı ile değişkenlerin ANOVA testine uygun olmadığı görülmüştür. Bu tür durumlarda SPSS'in post hoc bölümünden Tamhane's T2 testine bakılması gerekmektedir. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,002 ile 0,05'ten küçük olduğu, muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

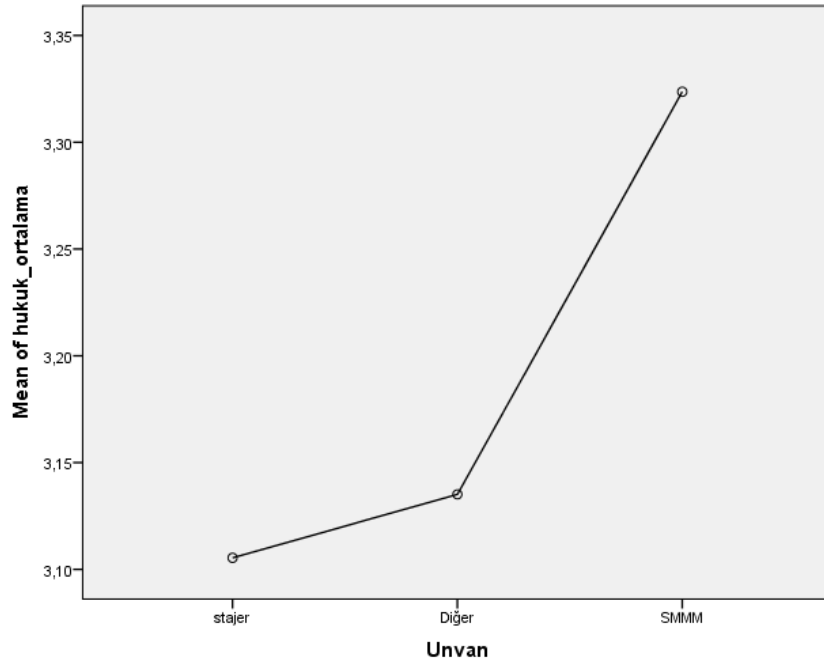
Muhasebe meslek mensuplarının unvanı ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki Tablo 3-20'de ve Grafik 3-11'de gösterilmiştir.

Tablo 3-20: Unvan ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası

Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Unvan	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Unvan	(J) Unvan	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
Stajyer	12	3,1054	Stajyer	Diğer	-,02974	,08398	,980
Diğer	74	3,1351		SMMM	-,21824	,09114	,077
SMMM	64	3,3236	Diğer	Stajyer	,02974	,08398	,980
Toplam	150	3,2132		SMMM	-,18850*	,05831	,005
Tamhane's T2			SMMM	Stajyer	,21824	,09114	,077
				Diğer	,18850*	,05831	,005
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 6,311 p: 0,002							

ANOVA tablosu incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının unvan grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-20'ye bakılarak sıralanabilir. SMMM ile Diğer grupları arasındaki farkın anlamlı (p:0,005) olduğu, SMMM unvanına sahip olanların ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 0,18850 olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 3-11: Unvan ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki tablo ve grafik incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde stajyerlerin olduğu, daha sonra genellikle SMMM’den bir alt kademede olan, muhasebe bürolarının genel işlerini yapan muhasebe elemanlarından oluşan diğer grubunun yer aldığı, son olarak ise çoğunlukla işyerinin sahibi olan SMMM’lerin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Verilen cevaplar da bu sıralamayı doğrular niteliktedir. Nitekim SMMM olan bir kişi stajyerlik başta olmak üzere diğer kademelerden de geçmesi gerekir, SMMM’lerin uygulamada yaşadığı tecrübeler sorulara verdikleri cevapların doğruluk düzeyinin diğer unvanlara göre yüksek olmasının sebebidir.

Sonuç itibari ile; “muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.7. Meslek Mensuplarının Meslekteki Deneyim Süreleri ile Muhasebe Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. Post hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden LSD tekniği kullanılmıştır.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin 0,434 ile 0,05'ten büyük olduğu dolayısı ANOVA analizine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,021 ile 0,05'ten küçük olduğu, muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile muhasebe bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının meslekteki deneyimi ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki Tablo 3-21'de ve Grafik 3-12'de görülmektedir.

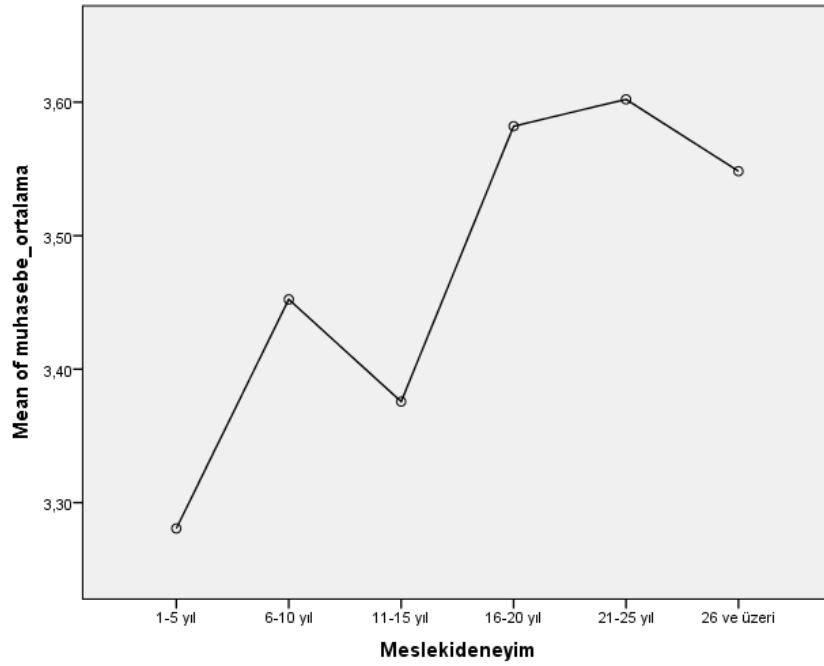
Tablo 3-21: Deneyim Süresi ile Muhasebe Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)

Mesleki deneyim süresi	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Mesleki deneyim süresi	(J) Mesleki deneyim süresi	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)
1-5 yıl	49	3,2807	1-5 yıl	6-10 yıl	-,17160	,09086	,061
6-10 yıl	31	3,4522		11-15 yıl	-,09504	,09490	,318
11-15 yıl	27	3,3757		16-20 yıl	-,30137*	,10506	,005
16-20 yıl	20	3,5820		21-25 yıl	-,32147*	,12352	,010
21-25 yıl	13	3,6021		26 ve üzeri	-,26763	,13739	,053
26 ve üzeri	10	3,5483	6-10 yıl	1-5 yıl	,17160	,09086	,061
Toplam	150	3,4191		11-15 yıl	,07655	,10423	,464
LSD analizi yapılmıştır.				16-20 yıl	-,12977	,11356	,255
				21-25 yıl	-,14987	,13083	,254
				26 ve üzeri	-,09603	,14399	,506
			11-15 yıl	1-5 yıl	,09504	,09490	,318
				6-10 yıl	-,07655	,10423	,464
				16-20 yıl	-,20632	,11681	,079
				21-25 yıl	-,22643	,13366	,092
				26 ve üzeri	-,17258	,14657	,241
			16-20 yıl	1-5 yıl	,30137*	,10506	,005
				6-10 yıl	,12977	,11356	,255
				11-15 yıl	,20632	,11681	,079
				21-25 yıl	-,02010	,14106	,887
				26 ve üzeri	,03374	,15334	,826
			21-25 yıl	1-5 yıl	,32147*	,12352	,010
				6-10 yıl	,14987	,13083	,254
				11-15 yıl	,22643	,13366	,092
				16-20 yıl	,02010	,14106	,887
				26 ve üzeri	,05385	,16654	,747
			26 ve	1-5 yıl	,26763	,13739	,053

	üzeri	6-10 yıl	,09603	,14399	,506
		11-15 yıl	,17258	,14657	,241
		16-20 yıl	-,03374	,15334	,826
		21-25 yıl	-,05385	,16654	,747
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 2,752 p: 0,021					

ANOVA tablosu incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim süresi grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri görülmektedir. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-21'e görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. 1-5 yıl ile 16-20 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,005) olduğu, 16-20 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 30.137 olduğu anlaşılmaktadır. 1-5 yıl ile 21-25 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,010) olduğu, 21-25 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak muhasebe bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 32.147 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki tablo incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde 1-5 yıl mesleki deneyime sahip olanların olduğu, genel olarak ise deneyim süresi arttığında bilgi düzeyinin arttığı Grafik 3-12 ile Tablo 3-21'in incelenmesinden anlaşılmaktadır. Ancak 11-15 yıl ve 26 yıl ve üzeri deneyime sahip olan meslek mensuplarının bilgi düzeylerinin kendisinden bir önceki deneyim süresi aralığına göre düşük olduğu görülmektedir. Bu düşüklüğün sebebinin almış oldukları eğitim düzeyinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grafik 3-12: Mesleki Deneyim Süresi İle Muhasebe Bilgi Düzeyi Grafiği

Sonuç itibari ile; “muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

3.8.6.8. Meslek Mensuplarının Meslekteki Deneyim Süreleri ile Hukuk Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişki One-way ANOVA analizi ile değerlendirilmiştir. Post hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden LSD tekniği kullanılmıştır.

Varyansların homojenliği testinde anlamlılık değerinin (sig.) 0,185 ile 0,05’ten büyük olduğu dolayısı ile ANOVA testine uygun olduğu anlaşılmaktadır. ANOVA testinin anlamlılık seviyesinin ise 0,047 ile 0,05’ten küçük olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumdan ise; muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

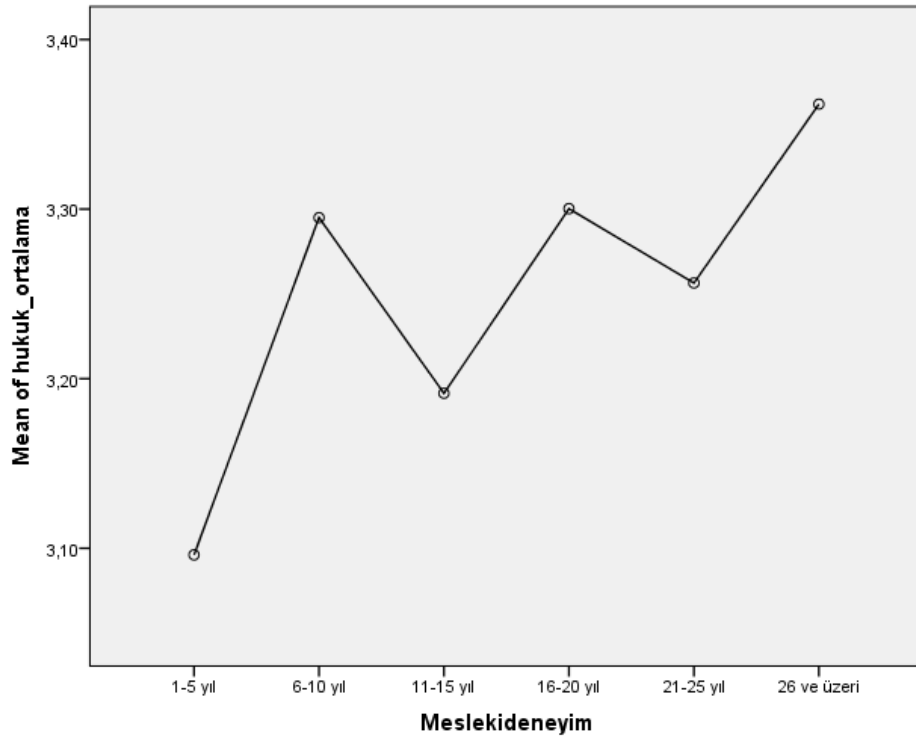
Muhasebe meslek mensuplarının meslekteki deneyimi ile muhasebe bilgi düzeyi arasındaki ilişki Tablo 3-22 ve Grafik 3-13’te gösterilmiştir.

Tablo 3-22: Deneyim Süresi ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki Ortalamalar Arası**Farklar Tablosu (ANOVA Tablosu)**

Mesleki deneyim süresi	Kişi Sayısı	Ortalama	(I) Mesleki deneyim süresi	(J) Mesleki deneyim süresi	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Önemlilik Dereceleri sig. (p)	
1-5 yıl	49	3,0961	1-5 yıl	6-10 yıl	-,19886*	,07661	<u>,010</u>	
6-10 yıl	31	3,2950		11-15 yıl	-,09525	,08001	,236	
11-15 yıl	27	3,1914		16-20 yıl	-,20415*	,08858	<u>,023</u>	
16-20 yıl	20	3,3003		21-25 yıl	-,16031	,10415	,126	
21-25 yıl	13	3,2564		26 ve üzeri	-,26580*	,11584	<u>,023</u>	
26 ve üzeri	10	3,3619	6-10 yıl	1-5 yıl	,19886*	,07661	<u>,010</u>	
Toplam	150	3,2132		11-15 yıl	,10360	,08788	,240	
LSD Analizi yapılmıştır			6-10 yıl	16-20 yıl	-,00529	,09575	,956	
				21-25 yıl	,03855	,11031	,727	
				26 ve üzeri	-,06694	,12141	,582	
				11-15 yıl	1-5 yıl	,09525	,08001	,236
					6-10 yıl	-,10360	,08788	,240
			16-20 yıl		-,10889	,09849	,271	
			21-25 yıl		-,06505	,11270	,565	
			26 ve üzeri		-,17055	,12358	,170	
			16-20 yıl	1-5 yıl	,20415*	,08858	<u>,023</u>	
				6-10 yıl	,00529	,09575	,956	
				11-15 yıl	,10889	,09849	,271	
				21-25 yıl	,04384	,11894	,713	
				26 ve üzeri	-,06165	,12930	,634	
			21-25 yıl	1-5 yıl	,16031	,10415	,126	
				6-10 yıl	-,03855	,11031	,727	
				11-15 yıl	,06505	,11270	,565	
				16-20 yıl	-,04384	,11894	,713	
				26 ve üzeri	-,10549	,14042	,454	
			26 ve üzeri	1-5 yıl	,26580*	,11584	<u>,023</u>	
				6-10 yıl	,06694	,12141	,582	
11-15 yıl	,17055	,12358		,170				
16-20 yıl	,06165	,12930		,634				
21-25 yıl	,10549	,14042		,454				
* Önemlilik derecesi 0,05'ten küçüktür. F: 2,313 p: 0,047								

ANOVA tablosu incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarının mesleki deneyim süresi grupları arasındaki ortalama farklar ve önemlilik dereceleri görülmektedir. Bu farklılıkların kaynaklandığı gruplar Tablo 3-22’de görülmektedir. Tabloda ikili gruplar halinde anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olanlar arasında anlamlı farklılık vardır. 1-5 yıl ile 6-10 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,010) olduğu, 6-10 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 19.886 olduğu anlaşılmaktadır. 1-5 yıl ile 16-20 yıl deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,023) olduğu, 16-20 yıl mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 20.415 olduğu anlaşılmaktadır. 1-5 yıl ile 26 yıl ve üzeri deneyim süresi arasındaki farklılığın anlamlı (0,023) olduğu, 26 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olanların ortalama olarak hukuk bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu ve ortalama farkının 26.580 olduğu anlaşılmaktadır.

Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile hukuk bilgi düzeyi arasındaki tablo ve grafik incelendiğinde sıralamayı; en düşük bilgi düzeyinde 1-5 yıl mesleki deneyime sahip olanların olduğu, genel olarak ise deneyim süresi arttığında bilgi düzeyinin arttığı Grafik 3-13 ile Tablo 3-22’nin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Ancak 11-15 yıl ve 21-25 yıl deneyime sahip olan meslek mensuplarının bilgi düzeylerinin kendisinden bir önceki deneyim süresi aralığına göre düşük olduğu görülmektedir. Bu düşüklüğün sebebinin almış oldukları eğitim düzeyinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grafik 3-13: Mesleki Deneyim Süresi ile Hukuk Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişki Grafiği

Sonuç itibari ile; “muhasabe meslek mensubunun meslekteki deneyim süresi ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır” hipotezi kabul edilir.

Tablo 3-23: Muhasebe Meslek Mensubunun Ticari Alacaklar ile İlgili Muhasebe ve Hukuk Bilgi Düzeyi Hipotezleri Sonuç Tablosu

Hipotezler	Varyansların Homojenliği (Sig.)(P)	Anlamlılık Değerleri (Sig.)(P)
H ₁ : Muhasebe meslek mensubunun yaşı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır	0,179	0,000
H ₂ : Muhasebe meslek mensubunun yaşı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,072	0,006
H ₃ : Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır	0,070	0,002
H ₄ : Muhasebe meslek mensubunun mezuniyeti ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,213	0,001
H ₅ : Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,330	0,000

H ₆ : Muhasebe meslek mensubunun unvanı ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,004	0,002
H ₇ : Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile muhasebe alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,434	0,021
H ₈ : Muhasebe meslek mensubunun meslekteki deneyimi ile hukuk alanındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.	0,185	0,047

Sonuç olarak; muhasebe meslek mensubunun demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri arasında ilişki incelendiğinde Tablo 3-23'ten de anlaşılacağı üzere öne sürülen hipotezlerin tamamının kabul edildiği görülmektedir. Bir başka ifade ile muhasebe meslek mensubunun yaşı, mezuniyet durumu, unvanı ve meslekteki deneyimi ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

SONUÇ

Ticari hayatın gelişmesi ile doğru orantılı olarak işletmeler arasında alacak işlemleri artmıştır. Bu durum ise işletmeler arasındaki ticari alacak davaların artmasına sebep olmuştur. Gerek yargı kararları, gerek vergi dairesi başkanlığının ticari alacaklar ile ilgili yayımladığı özeldeler ticari alacaklar ile ilgili sorun yaşandığının göstergesidir.

Muhasebe kayıtlarının kanunlara ve gerçeğe uygun tutulması, ticari davaların kazanılması, dava sayısının ve uyuşmazlıkların azalması, vergi kayıplarının azalması, mali tabloların gerçeğe en uygun şekilde raporlanması ve muhasebe meslek mensubunun itibarının artması; muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensuplarına bağlıdır. Nitekim işletme adına bu işleri yapan, düzenleyen ve bu işin başında olan kişi muhasebe meslek mensubudur. Bu çalışmada muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili uygulamadaki durumları hakkında bilgi edindikten sonra muhasebe ve hukuk bilgi düzeyleri belirlenmiş, okumuş oldukları mevzuat ve hangi alanda eğitim istedikleri belirlenmiştir. Muhasebe meslek mensuplarına ticari alacaklara yönelik 57 anket sorusu sorulmuştur. Muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmadaki *muhasebe mesleği uygulaması ile ilgili genel sorular* değerlendirildiğinde; faturalarda gerçeği yansıtmayan tutarların olduğu (%34), mükelleflerin vadeli işlemlere ilişkin belgelerin tamamını kayıt için vermedikleri (%49), gerçeği yansıtmayan belgelerin olduğu (%35), mükelleflerin bu belgelerin bir kısmını ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediklerinden vermedikleri (%25), muhasebecilerin zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerden bu belgeleri istemedikleri görüşüne katılmadıkları (%60) başka bir ifade ile mükellefin verdikleri bütün belgeleri kayıt altına aldıkları, muhasebecilerin mükelleflere en çok vergisel açıdan bilgi verdikleri (%58), mükelleflerin hukuki açıdan sorun yaşandığında doğrudan avukata müracaat ettikleri (%47) ve muhasebe meslek mensuplarının hukuki anlamda da bilgi sahibi olması gerektiği (%80) sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada *Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile ilgili sorular* genel olarak değerlendirildiğinde; ortalama bilgi düzeyinin 3,42 olduğu tespit edilmiş, %51 bu sorulara olumlu cevap vermiştir. Geriye kalan %49'luk kısım ise küçümsenmeyecek orandadır. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının TDMS ile ilgili bazı sorularda bilgi sahibiyim ifade ortalamalarının gerçek bilgi düzeylerinden düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ise doğru bildikleri yanlışların olduğunun göstergesidir. Nitekim her bölüm ile ilgili bilgi sahibiyim ifade ortalamaları genel ortalamadan düşük çıkmıştır. %30 kararsızların bulunması da bilgi eksikliğinin olduğunu göstermektedir. TDMS ile ilgili sorularda en olumsuzdan en olumluya sıralama yapıldığında konkordato (3,25), reeskont işlemleri (3,27), değersiz alacaklar (3,45) ve şüpheli alacaklar (3,52) şeklinde bir sıralamaya ulaşılmıştır.

Araştırmada *hukuksal alan ile ilgili sorular* genel olarak değerlendirildiğinde; muhasebe meslek mensuplarının ortalama bilgi düzeyinin 3,21 olduğu tespit edilmiş, %41'i bu sorulara olumlu cevap vermiştir. Gerek bilgi düzeyinin 3,21 gibi çok düşük olması, %41'in dışında kalan %59 gibi büyük bir kesimin olumsuz cevap vermesi, hukuksal alanda önemli ölçüde eksikliğin olduğunu göstermektedir. Muhasebe meslek mensuplarının kambiyo senetlerinin şekil şartları konusunda bilgi yetersizliğinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %53'ü 3,53 ortalamayla hukuksal alanda bilgi sahibi olduklarını belirtirken bu oranın gerçekte daha düşük olarak %37 oran ve 3,07 ortalamayla hukuk bilgi düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada *eğitim ile ilgili sorular* genel olarak değerlendirildiğinde; muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili okuduğu mevzuatların sırasıyla; Vergi Usul Kanunu (% 74), Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliği (%71), Türk Ticaret Kanunu (%59) ve İcra İflas Kanunu (%34) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ise; muhasebe meslek mensuplarının en çok hangi kanunlara ihtiyaç duyduğunu, mükelleflere en çok vergisel açıdan rehberlik yaptıklarından, birinci önceliğin vergi kanunları olduğunu göstermektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının eğitim istedikleri alan ile ilgili sorular değerlendirildiğinde sırasıyla; % 63'ü üniversiteden muhasebe alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesini, % 61'i üniversiteden hukuk alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesini, %53'ü vergi denetmeni tarafından eğitim verilmesini, %51'i çek, senet ve icra konusunda deneyimli bir avukat

tarafından eğitim verilmesini ve %40'ı İcra Müdürlüğünde yetkili birisi tarafından eğitim verilmesini istedikleri tespit edilmiştir.

Sonuç itibari ile hem okunan mevzuat hem de eğitim istenen alanlar birlikte değerlendirildiğinde muhasebe meslek mensuplarının gerek muhasebe açısından gerekse de hukuksal açıdan bilgi takviyesine ihtiyaçlarının olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerinden yaş, mezuniyet, unvan ve mesleki deneyimi ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı farklılık durumunu belirlemek amacı ile One-Way - ANOVA analizi yapılmıştır.

Yapılan One-Way- ANOVA testi ile özetle; muhasebe meslek mensubunun yaşı, mezuniyet durumu, unvanı ve meslekteki deneyimi ile muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu araştırmada; muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklar ile ilgili sorunlar yaşadığı, muhasebe ve hukuk bilgi seviyelerinde düşüklüğün olduğu, muhasebe bilgi düzeyinin nispetten hukuk bilgi düzeyinden yüksek olduğu, muhasebe ve hukuk bilgi düzeyi ile yaş, mezuniyet, unvan ve deneyim süresi arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanına hakim bilgi düzeyi yüksek muhasebe meslek mensubunun başarısına almış olduğu eğitimin, deneyiminin dolayısıyla yaşının ve unvanın etkisi vardır. Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe ve hukuk bilgi düzeyini yükseltebilmek için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

- Meslek odaları ile üniversiteler arasında yapılan protokoller ile meslek mensuplarına akademik eğitim verilebilir.
- Lisans mezunlarını yüksek lisans yapmaya yönelik üniversiteler ile meslek odaları arasında protokol imzalanabilir.
- Lise ve ön lisans mezunlarının lisans eğitimini tamamlamaları için SMMM'ler tarafından yönlendirme yapılabilir.
- SMMM Odası tarafından alanında uzman vergi denetmenleri tarafından düzenli ve planlı bir şekilde, uygulamada karşılaşılan yanlışlar doğrultusunda eğitim verilebilir.
- Eğitimler planlanırken, süreklilik arz etmeyen sadece dönem sonlarında yapılacak işlemlere yönelik eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

- SMMM adaylarına yönelik periyodik olarak meslek odası tarafından alanında deneyimli eğitimciler tarafından akademik eğitim verilebilir.
- Meslek odaları bu konularda yardımcı olabilecek, gerektiğinde her an başvurulabilecek, alanında yetkin ve bilgili meslek mensuplarını kendi bünyelerinde istihdam edebilirler.
- Alacağın zamanında tahsil edilememe durumunda yapılacak işlemler hakkında bu konuda deneyimli bir avukat tarafından eğitim verilebilir.

Bu araştırma muhasebe meslek mensuplarının yapmış olduğu muhasebe ve ön muhasebe işlemlerinden bir kısmını oluşturan ticari alacaklara yönelik yapılmış ve araştırma kapsamında meslek mensuplarının ticari alacaklara yönelik eksiklikleri tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuştur. Meslek mensuplarının ticari alacaklar dışında yaptığı birçok muhasebe işleri vardır. Özellikle dönem sonu işlemleri ile ilgili meslek mensuplarının sorunlarına yönelik çalışma yapılması tavsiye edilebilir. Ayrıca geleceğin SMMM adayları için “SMMM Staja Giriş Sınavı”na yönelik aday başarılarını artırmaya yönelik bir araştırma yapılması önerilebilir. Ticari alacaklar konusunda muhasebe meslek mensuplarının hem muhasebe hem de ticari alacaklar ile ilgili dikkat edilmesi gereken konuları içeren cep kitapları oluşturulması faydalı olacaktır.

Son söz olarak; muhasebe meslek mensuplarının muhasebe ve hukuk alanındaki bilgi eksiklerinin gidermenin yolu alacakları eğitim ile mümkündür. Alacakları bu akademik eğitim ile uygulama ve teori arasındaki farklılıkların da ortadan kalkması sağlanacak, muhasebe meslek mensupları mesleğini layıkıyla, daha sağlıklı bir şekilde yerine getirecektir.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı (2017). *Kıymetli evrak hukuku ders notu*, Erişim: 31 Aralık 2017, <http://www.edb.adalet.gov.tr/e-book/15-KIYMETL%C4%B0EVRAKHUKUKU.pdf>
- Adalet Bakanlığı (2017). *Adalet istatistikleri*, Erişim: 10 Ocak 2018, http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/AdaletIstatistikleriPdf/Adalet_ist_2017.pdf
- Akdoğan, N. ve Sevilengül, O. (2000). *Tek düzen muhasebe sistemi uygulaması*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akın, O., Onat, O.K., Eser, E.D ve Dalgar, R. (2015). “Kobilerin alacak yönetimi politikalarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: burdur, ısparta ve bucak organize sanayi bölgelerinde bir uygulama”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20/4, 285-304.
- Antalya, O.G. (2012). *Borçlar hukuku genel hükümler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Arpacı, Ö.A. (2007). “Vergi usul kanunu uyarınca reeskont uygulaması”. *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı:80, 149-154.
- Arpacı, Ö.A. (2007). *Katma değer vergisi dahil senetlerde reeskont uygulaması*. Erişim: 14 Ocak 2019, <http://www.alomaliye.com/2007/09/25/katma-deger-vergisi-dahil-senetlerde-reeskont-uygulamasi-altar-omer-arpaci-gelirler-baskontroloru/>
- Arpacı, Ö.A. (2015). “Kamudan olan alacakların şüphelilik durumu”. *Mali Çözüm Dergisi*. Ocak-Şubat, 155-163
- Arpacı, Ö.A. (2016). *Değersiz alacaklar ile şüpheli ve vazgeçilen alacakların ilişkisi*. Erişim: 2 Ocak 2019, https://www.burhaneray.com/Makale/degersiz-alacaklar-ile-supheli-ve-vazgecilen-alacaklarin-iliskisi_1125.aspx
- Arslan, İ. (2008). “Kambiyo senetlerinde geçersizlik def’ileri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt 16/1, 11-28.
- Aslanoğlu, S. (2008). “İcra ve iflas karşısında ticari alacaklar; niteliği, mevzuat boyutu ve muhasebe uygulaması”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. C.X ,S II, 201-221.
- Atay, T. ve Kulak, M. (2019). *Reeskont uygulamasının yeni oranları*. Erişim: 15 Ocak 2019, <http://www.tezcanatayymm.com/webkontrol/uploads/files/REESKONT%20UYGULAMASININ%20YEN%C4%B0%20ORANLARI.doc>
- Ateş, K. (2014), *Tek hesapta izlenen carilere maliye ceza kesiyor!*, Erişim: 7 Şubat 2018, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/koray/0109/>
- Ateş, K. (2014). *Yurt dışı alacaklara şüpheli karşılık ayrılmasının şartları*. Erişim:25 Aralık 2018, http://www.muhasibetr.com/sorucevap/haber_oku.php?haber_id=1435
- Atılım SMMM (2008). *Vadeli çeklerin muhasebesi*, Erişim: 15 Temmuz 2018,
- Ayaz, G. (2018.) *Şüpheli alacaklar*. Erişim: 23 Aralık 2018, <http://www.altindagymm.com.tr/tr/html/130/Supheli+Alacaklar>

- Ayboğa, H. (2001). “Ticari uyuşmazlıklarda ticari defterlerin kanıt niteliği”. *Mali Çözüm Dergisi*. Sayı:54, 22-29
- Aygören, H. ve Uyar, S. (2013). *Kredi kartı ile satışların muhasebeleştirilmesi*. Erişim: 14 Aralık 2018, <http://muhasebe37.blogspot.com/2013/03/kredi-kart-islemleri-ve.html>
- Ayhan, O. (2019). *Şüpheli alacaklar, değersiz alacaklar ve vazgeçilen alacaklar*. Erişim: 13 Ocak 2019, <http://www.batiymm.com.tr/?p=2638>
- Başyurt, F. (2017). *Borçların ifa edilmemesinden doğan sorumluluk*. Erişim: 3 Mart 2019, <https://www.hukukihaber.net/makale/borclarin-ifa-edilmemesinden-dogan-sorumluluk-h119588.html>
- Beyaz, E. (2014). *Şüpheli alacaklarda davanın açıldığı yıldan sonraki bir yılda karşılık ayrılabilir mi?*. Erişim: 22 Aralık 2018, <https://vergialgi.net/makaleler/supheli-alacaklarda-davanin-acildigi-yildan-sonraki-bir-yilda-karsilik-ayrilabilir-mi/>
- Bıyık, M. (2016). *Tahsil edilemeyen alacaklar hangi koşullarda giderleştirilebilir?* Erişim: 30 Aralık 2018, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/tahsil-edilemeyen-alacaklar-hangi-kosullada-giderlestirilebilir/328660>.
- Bilgili (2018). *Yabancı paralar için dönem sonlarında yapılacak değerleme işlemleri ve muhasebeleştirilmesi*. Erişim:29 Aralık 2018 <http://www.bilgidenetim.com/yabanci-paralar-icin-donem-sonlarında-yapilacak-degerleme-islemleri-ve-muhasebelestirilmesi.html>
- Bilgin, A. (2017). *Kambiyo senedi nedir? Özellikleri ve çeşitleri nelerdir?*. Erişim: 24 Ocak 2019, https://borsanasiloyunanir.co/kambiyo-senedi-nedir-ozellikleri-ve-cesitleri/#Kambiyo_Senetlerinin_Ekonomiye_Katkilari
- Borçlar Hukukunun Konusu (2019). *Borçlar hukukunun konusu*. Erişim: 3 Mart 2019, <https://borclarhuku.wordpress.com/1-borclar-hukukunun-konusu/>
- Bozkurt, T. (2010). *Ticaret Hukuku*. İstanbul: İkinci Sayfa Basım Yayım.
- Can, D. (2015). *Alacak yönetimi*; Erişim: 15 Temmuz 2018, http://www.sonergokten.net/strg/32_2015_ISLE321_PROJELER/D%C4%B0L_ARA%20CAN_%20Alacak%20Yonetimi.pdf
- Cebeci, İ. (2019). *Çekte zamanaşımı süresi*, Erişim: 27 Ocak 2019 <http://www.ilkercebeci.av.tr/cekte-zamanasimi-suresi/>
- Ceyhun, D. (2017). *Ticari defterlerin delil olma niteliği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, M. (2012). *Kıymetli Evrak Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Coşkun, M. (2017). *Kambiyo senetlerinin ortak özellikleri*. Erişim: 26 Mart 2017, www.taa.gov.tr/.../kambiyo-senetlerinin-ortak-ozellikleri-mahmut-coskun-yargitay-uy...
- Değirmendereli, A. ve Elitaş, C. (2008). “5838 Sayılı kanun çerçevesinde çek reeskontlarının vergi matrahı üzerine etkisi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, C.X I, S II, 43.

- Dengeakademi (2018). 30.09.2018 tarihi itibariyle yapılacak değerlemelerde kullanılacak kurlar, Erişim: 30 Aralık 2018. <http://dengeakademi.com/Files/Circular/2378.pdf>
- Doğan, Ö. (2018). “Tüketici senetleri”. *Ankara Barosu Dergisi*. 2018/2, 113-141.
- Ege, F. (2016). “Şüpheli alacak karşılığı ve özellikli hususlar”. *Mali Çözüm Dergisi*. Mayıs-Haziran 2016, 243-253.
- Eke, S. (2013). *Ticari alacak riskleri yönetiminde kredi sigortaları ve ekonomik büyümeye etkisinin incelenmesi*, Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Eke, S. (2013). “Ticari alacak riskleri yönetiminde kredi sigortaları ve ekonomik büyümeye etkisinin incelenmesi, nedensellik analizi”. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. 5/9, 113-136.
- Elele, O. (2007). Şüpheli alacak karşılığı. Erişim: 27 Aralık 2018. <http://www.vergi.tc/makaleDetay/SizdenGelenler/SUPHELI-ALACAK-KARSILIGI/0c8585e3-f179-4cc3-bbe7-ee1a4abfc048>
- Elele, O. (2018). Şüpheli ticari alacaklar karşılığı, Erişim: 25 Aralık 2018, <http://www.toprakdenetim.com/index.php/yeni-menu/149-suepheli-alacak-karsiligi>
- Erişim: 13 Ocak 2019. <http://www.mondaq.com/turkey/x/723678/tax+authorities/Elektronik+Ortamda+Sunulan+Hizmetlerde+Yeni+KDV+Rejimi>
- GİB 21/02/2012 Tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özelge
- GİB 02/11/2019 tarih ve B.07.1.GİB.0.01.29/2978-322-68-102537 sayılı yazısı
- GİB 12.05.2009 tarih ve VUK-41/2009-3/ Vadeli Çeklerde Reeskont Uygulaması-1 sayılı özelge
- GİB Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı 10.09.2013 tarih ve 95462982-105[VUK.ÖZLG-2013-27]-265 sayılı özelge
- GİB Büyük Mükellef Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 22.04.2015 tarih ve 64597866-105[323-2015]-11212 sayılı özelge
- GİB Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı 24.02.2016 tarih ve 64597866-105[280-2016]-3601 sayılı özelge
- GİB Eskişehir Vergi Dairesi Başkanlığı 02.01.2018 tarih ve B.07.1.GİB.4.26.15.02-105[323-2017/2]-8 sayılı özelge
- GİB İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı 09.09.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.35.16.01-176300-443 sayılı özelge
- GİB Kayseri Vergi Dairesi Başkanlığı 23.01.2017 tarih ve 50426076-125[9-2014/20-241]-8 sayılı özelge
- Gökçe, F. (2016). *Reeskont hesaplaması*, Erişim: 14 Ocak 2019, <http://www.ferhatgokce.com/reeskont-hesaplama/>
- Gönen, E. (2014). *Kıymetli Evrak*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Güncelvergi (2019). *Değersiz alacaklar*. Erişim: 13 Ocak 2019. http://guncelvergikitalari.com/Content/userfiles/new_files/VUK.MADDE-322.pdf
- Güncelvergi (2019). *Vazgeçilen alacaklar*, Erişim: 13 Ocak 2019, http://guncelvergikitalari.com/Content/userfiles/new_files/VUK.MADDE-324.pdf
- Güncelvergi (2019). *Şüpheli alacaklar*. Erişim: 13 Ocak 2019, http://guncelvergikitalari.com/Content/userfiles/new_files/VUK.MADDE-323.pdf
- Gündoğdu, B. (2002). *Döviz cinsinden şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması*, Erişim: 30 Aralık 2018, <http://www.toprakdenetim.com/index.php/yeni-menu/107-doeviz-cinsinden-suepheli-alacaklar-icin-karsilik-ayrilmasi>
- Helvacı, M. (2013). “Kambiyo senetlerine özgü takip yolları”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası Dergipark*. C. LXXI, S. 2, 166 s. 165-192. <http://www.atilimuhasebe.com/detay.asp?procid=6&ndproc=86&matid=522%20,hukuk%20medeniyeti>
- hukuk medeniyeti (2016). *Çekte imza*. Erişim: 3 Şubat 2019, <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/1329442/yargitay-19-hukuk-dairesi-e-2016-3649-k-2016-6193/?v=list&aranan=%E7ekte%20imza>
- hukuk medeniyeti (2018), *Bonoda vade tarihi*. Erişim: 29 Ocak 2019, <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/1409812/yargitay-12-hukuk-dairesi-e-2016-26263-k-2018-754/?v=list&aranan=bonoda%20vade%20tarihi>
- hukuk medeniyeti (2018). *Bonoda vade*. Erişim: 29 Ocak 2019. <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/948905/yargitay-12-hukuk-dairesi-e-2017-1538-k-2018-5435/?v=list&aranan=bonoda%20vade%20tarihi>
- hukuk medeniyeti, (2016). *Takibin iptali*. Erişim: 29 Ocak 2019. <http://www.hukukmedeniyeti.org/karar/14230/bono-iik-karar-duzeltme-takibin-iptali/?v=list&aranan=bonoda%20vade%20tarihi>
- İcra ve İflas Kanunu. (2004)
- İçten İnce, N. (2018). *Cari hesaplarda tahsil edilememiş alacak bakiyesi için şüpheli alacak karşılığı ayırma*. Erişim: 30 Aralık 2018. <http://www.ozdogrular.com/v1/content/view/29961/>
- İnan, A.N. (1999). *Borçlar Hukuku Bilgisi*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.
- İnce, M. (2015). *Bazı özelge ve danıştay kararları doğrultusunda şüpheli ticari alacaklar uygulaması*. Erişim: 30 Aralık 2018. <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/mikailince/002/>
- Kahraman, A. (2018). *Konkordato halinde alacak değerlemesi: şüpheli alacak mı yoksa değersiz alacak mı?*. Erişim: 30 Aralık 2018, https://www.muhasibenet.net/haber.php?haber_id=25018
- Kalkan, R. (2017). *Şüpheli alacak karşılığı ayırırken dikkat edilmesi gereken hususlar*, Erişim: 23 Aralık 2018. <http://www.bilgidenetim.com/makale-supheli-alacak-karsiligi-ayirirken-dikkat-edilmesi-gereken-hususlar.html>

- Karacan, S. (2004). “Kredi kartları ile yapılan satışların tekdüzen hesap planına göre muhasebeleştirilmesi”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1:147-155).
- Korhan, G. (2014). *Şüpheli ticari alacaklar karşılığı uygulamasında özellikli durumlar*, Erişim: 9 Şubat 2018. <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/gokhankorhan/003/>
- Köle, M. ve Görgülü, F. (2016). “Son düzenlemeler ışığında çekin şekil şartları ve çeke dayalı kambiyo senetlerine özgü takip yolları”. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 21/35, 80-157.
- Kuru, B., vd. (2012). *İcra ve İflas Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kuşoğlu, M.V. (2018). “ Konkordato kapsamındaki borçların ve alacakların değerlemesi”. *Vergi Sorunları Dergisi*. Sayı:262, 51-58.
- Medyahukuk (2018). *Davada ispat yükü kime aittir?* Erişim : 03.03.2019, <https://medyahukuk.com/haber/200/davada-ispat-yuku-kime-aittir.html>
- Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği. 1992.
- Muhasebex (2015). *Alacak ve borç senetlerinde reeskont işlemleri*, Erişim:13 Şubat 2018, <http://www.muhasibex.com/alacak-ve-borc-senetlerinde-reeskont-islemleri?amp>.
- Nalbant, M.B. (2017). *Kıymetli evrakın ziyai ve iptali*. Erişim: 27 Ocak 2019, <http://www.ozgunlaw.com/tr-TR/HDetay/kıymetli-evrakin-ziyai-ve-iptali-287.html>
- Nazali, E. (2018). *Değersiz & vazgeçilen alacaklarda özellik arz eden iki durum*.
- Olgun, O.A. ve Ozanoğlu, H.S. (2008). *Borçlar hukuku*, Erişim: 24 Şubat 2019. http://www.turkhukuksitesi.com/makale_922.htm,
- Öncü, E. (2012). *Alacak ve borç senetleri için reeskont hesaplanırken kdv dikkate alınacak mıdır?* Erişim: 14 Ocak 2019, <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/ekremoncu/071/>
- Örten, R. ve Karapınar, A. (2009). *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Öz, E. (2011). *Değersiz ve vazgeçilen alacak ayırımı ve muhasebesi*. Erişim: 13 Ocak 2019, <http://www.ertadenetim.com/2011/12/degersiz-ve-vazgecilen-alacak-ayirimi-ve-muhasebesi/>
- Özdemir, M. (2018). “Konkordatonun muhasebe işlemlerine etkisi”. *Giresun Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 4/8, 1-12.
- Özkan, Ö. ve Özen, İ. (2011). “Kredi kartı işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve kredi kartı yoluyla yapılan hile türleri ve cezai müeyyideler”. *Mali Çözüm Dergisi*. 105, 127-160
- Özkan, Ö. ve Kocamış, T.U. (2011). “Karşılıklar standardı ile vergi usul kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre karşılık kavramının incelenmesi ve muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm Dergisi*. 103, 191-214
- Özök, C. (2014). *Serbest meslek kazanç tespitine yönelik sıkça sorulan 10 soru 10 cevap*, Erişim: 8 Ocak 2019. <http://www.alomaliye.com/2014/10/08/serbest->

meslek-kazanc-tespitine-yonelik-sikca-sorulan-10-soru-10-cevap-cihangir-ozkok-ymm/,

- Özkök, C. (2015). *Karşılığında mal temin edilemeyen sipariş avansları*. Erişim: 23 Aralık 2018. <http://www.alomaliye.com/2015/01/02/karsiliginda-mal-temin-edilemeyen-siparis-avanslari-icin-supheli-alacak-karsiligi-ayrilabilir-mi/>
- Öztürk, B. (2007). *Dönem Sonu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Öztürk, S. (2008). *Tüm yönleriyle reeskont işlemleri*. Erişim: 14 Ocak 2019, <http://www.selcukozturk.net/reeskont-nedir-nasil-uygulanir/>
- Özulucan, A. (2008). “Çeklerde reeskont işlemlerinin tekdüzen muhasebe sistemi açısından incelenmesi ve vadeli çeklerin muhasebeleştirilmesine ilişkin bir öneri-I”. *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:187
- Özyolcu, Y. (2017). “Ohal KHK ile hazineye devrolunan şirketlerden olan alacaklar karşılık ayrılarak gider yazılabilir mi?”. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*. 164.
- Pulaşlı, H. (2018). *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Samur, M. (1994). “Alacak ve borç senetleri ile vadeli çeklerde reeskont işlemleri ve muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm Dergisi*. 28, 6-12.
- Sayım,,F ve Demirkol, V. (2010). “Şüpheli Alacaklar Karşılığı Uygulaması ve Tereddüt Edilen Noktalar”. *E-Yaklaşım*. 215.
- Sevilengül, O. (1997). *Tek Düzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, A. (2013). *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Survay (2018). *Özelgeler ışığında şüpheli alacak müessesesi*. Erişim: 28 Aralık 2018. <http://www.suryay.com.tr/mevzuat/ozelgeler-isiginda-supheli-alacak-muessesesi/54449>
- Survay (2019). *Tekdüzen hesap planı ve vergi usul kanunu'na göre karşılıklar garanti giderleri karşılığının durumu*, Erişim: 02 Nisan 2019, <http://www.suryay.com.tr/mevzuat/tekduzen-hesap-planı-ve-vergi-usul-kanunu-na-gore-karsiliklar-garanti-giderleri-karsiliginin-durumu/9102>,
- TBB (2018). *Çek bilgileri*. Erişim: 15 Temmuz 2018, https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1342/Cek_Bilgileri-Mayis_2018.pdf
- TBB (2018). *Protesto edilen senetler*. Erişim: 15 Temmuz 2018 <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>
- Tekin, İ. (2013). “Hatıra dayalı işlemlerin muhasebeleştirilmesi, Türk Ticaret ve Vergi Hukukundaki yeri”. *Mali Çözüm Dergisi*. 217, 57-79.
- Timur, M. (1997). “Şüpheli alacak karşılığı ayırma koşulları”. *Mali Çözüm Dergisi*. 41,11-13
- Tokat,Y. (2014). “ Şüpheli alacaklara ilişkin özel durumlar”. *Yaklaşım Dergisi*, 254
- Toroslu, M.V. (2008). “ Reeskont uygulaması”. *Yaklaşım Dergisi*. 190, 1-12

- Tuztaş, H. (2013). *Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması*, Erişim: 08 Mart 2019, <http://www.sevgipinari.org/hukuk-rehberi/71-ticari-defterlerin-ibraz-ve-delil-olmas.html>
- Uçan, R. ve Güner, Ü. (2017). “Zamanaşımına uğrayan alacak değersiz alacak ya da şüpheli alacak kabul edilir mi?”. *Yaklaşım Dergisi*. 292, 292-295.
- Üst, H. (2007). *Muhasebe kayıtlarında belgenin önemi*, Erişim: 10 Temmuz 2018. <http://huseyinust.com/konu-muhasebe-kayıtlarında-belgenin-onemi.html>,
- Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 15.6.2007 tarih ve E. 2007/20, K. 2007/211 sayılı kararı
- Vergi Usul Kanunu. (1961)
- VUK İç Genelgesi. (1993/1).
- Yaklaşım Dergisi (2012). *Ticari Alacaklar*. Erişim: 11 Aralık 2018. https://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/ek_201201/2c.htm#_ftnref17
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 18.12.2019 tarih, 14356/13109
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 15.11.2011 Tarih ve E.6206 / K.22019 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 03.04.2003 Tarih E.3050 / K. 7229 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 04.09.2013 Tarih Esas No: 24212 Karar No: 27404
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 05.02.2018 Tarih ve E. 2016/26263 / K.2018/754 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 05.05.2016 tarih E:2016/10606, K: 2016/13343 sayılı kararı
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 06.10.2006 Tarih ve E.2776 / K.5857 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 07.07.2011 Tarih ve 2010/33301; 14549 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 10.11.2000 Tarih ve 15255 / 17130 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 10.12.2012 Tarih, Esas No: 27281, Karar No: 37101
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.01.2010 Tarih 2009/18748;137 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.04.2000 Tarih ve 4922/5705 sayılı karar.
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 11.04.2016 Tarih ve E.:2016/3649 K.2016/6193 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 12.10.1983 Tarih ve 8184/7433 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 13.12.2012 Tarih ve E.21272/K.37770 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 14.12.2005 Tarih ve 22462/24968 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 16.10.2018 Tarih ve 13619 / 17565 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 18.06.2013 Tarih E.13263 / K.22902 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 19.11.2012 Tarih ve E.18246 / K.33571 sayılı karar
- Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 19.11.2013 Tarih ve E.27940 / K.36504 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.01.2016 Tarih ve E.2015/30959 / K.2016/1537 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.04.2004 T. 5489/9783 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.06.2011 Tarih ve 2010/32047;12533 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 20.09.2011 Tarih 827/16084

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 21.02.2006 Tarih ve 3101/5802 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 22.03.2013 Tarih ve E.8993 / K.10850 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.05.2011 Tarih ve 2010/29694; 10326 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.11.2005 Tarih ve 16915 / 20607 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 24.11.2011 Tarih ve E.7224 / K.24222 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 25.04.2013 Tarih ve E.6772 / K.15658 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 27.02.2007 Tarih ve 648 / 3350 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk dairesi 29.01.2009 Tarih ve 2008/20382; 1943 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 29.05.2018 Tarih ve E.2017/1538 / K. 2018/5435 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 30.10.2006 Tarih ve 17118 / 19851 sayılı karar

Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 12.07.2011 tarih ve 332/15573 sayılı kararı

Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 15.01.2013 tarih, 2012/24613 Esas ve 2013/304 sayılı kararı

Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 22.01.2013 tarih 2012/25446; 1628 sayılı kararı

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 20.04.2010 Tarih ve 2009/27914;9810 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairei, 16.02.2010 Tarih ve 2009/21386; 3423 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 14.07.2011 Tarih ve 2010/33703; 15725 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 01.07.2013 tarih ve E.16551 / K.24657 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 02.12.2010 Tarih ve 15467/28378 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 03.10.2011 Tarih 19755/17621

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 06.03.2007 Tarih ve 1467/3978 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 10.03.2011 Tarih 2010/22503; 3169 sayılı kararı

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 10.12.2012 tarih ve E.21603 / K.37037 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.05.2010 Tarih 2009/30623;12012

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.09.2012 tarih ve E.7451 / K.26069 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 11.12.2012 Tarih ve E.29879 / K.37275 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 15.05.2014 tarih ve 2014/1470 karar, 2014/10176 esas numaralı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 15.11.2012 Tarih ve E.22190 / K.33262 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 17.01.2012 Tarih ve 2011/13451;624 sayılı karar

Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 17.09.2013 tarih ve E.20143/ K.28667 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 18.12.2012 Tarih E.20709 / K.38768 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 20.09.2011 tarih 2010/32418; 13249
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 22.07.2005 Tarih ve 12458 / 16286 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 27.04.2010 Tarih ve 9518 / 10488 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 27.06.2003 Tarih ve 12489/15430 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi 30.04.2013 tarih ve E.6516 / K.16563 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 10.12.2012 E.20261/K.36977
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 20.11.2012 E. 16465/K.33780
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 21.04.2010 Tarih ve 8684/9881 sayılı karar
Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, 26.04.2013, E.6311/K.15943
Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 09.06.2009 Tarih , 2008/9587, 5479
Yargıtay 19.Hukuk Dairesi 19.2.2014 tarih ve E. 2014/112, K. 2014/3178 sayılı kararı
Yargıtay Genel Kurulu Kararı 04.04.2007, E. 2007/13153 K. 2007/183
Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 05.10.2011 Tarih E: 2011/480, K: 2011/598 sayılı kararı
Yavuz, M. (2018). “Son düzenlemeler ışığında mahkemelerce verilen konkordato mühletinin alacaklılar ve borçlu bakımından sonuçları”. *Mali Çözüm Dergisi*.147, 159-169.
Yavuzcan Çolak, H. (2014). “ Küçük alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasının usul ve esasları”. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*. 129.
Yüce, M. (2017). *Şüpheli alacaklar karşılığı*. Erişim: 30 Aralık 2018, <http://www.yenidonem.com.tr/yazarlar/mehmet-yuce-91/supheli-alacaklar-karsiligi-5562.html>
Yücel, M. (2011).“ Vergi Usul Kanunu’na göre değersiz alacaklar, değersiz alacak yoluyla gider yazabilme koşulları, özellik arz eden hususlar ve muhasebeleştirilmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*. 105, 247-263.
238 Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. (1995)
284 Sıra No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. (2000)
6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu. (2012)
6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 670-823.md

EKLER

EK 1: Anket Formu

MUHASEBE VE HUKUK AÇISINDAN TİCARİ ALACAKLAR İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

MESLEK MENSUPLARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA

Değerli Katılımcı;

Bu anket (soru) formu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Anabilim Dalı'nda yürütülen bir akademik çalışmaya veri teşkil etmek üzere size sunulmuştur.

“Muhasebe ve Hukuk Açısından Ticari Alacaklar ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Uygulama” adlı çalışmamızın amacı muhasebe meslek mensuplarının ticari alacaklara (çek, senet, veresiye vb) ilişkin yapmış oldukları uygulamaları muhasebe ve hukuk açısından tespit ederek, karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm üretmektir.

Vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Genel bir değerlendirme yapılacağından isim istenmeyecektir. Hedefimize ulaşmak için anket formunun tarafınızca eksiksiz ve önemsenerek doldurulması gerekmektedir.

Çalışmamıza katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Doç.Dr. İdris VARICI

Mahmut DEMİRTAŞ

OMÜ İİBF Öğretim Üyesi

OMÜ İİBF Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM: DEMOGRAFİK BİLGİLER

* Gerekli

Yaşınız *

☐ 18-25

☐ 26-35

☐ 36-50

☐ 51-65

☐66 ve üzeri

Cinsiyetiniz *

☐Kadın

☐Erkek

Mezuniyetiniz *

☐Lise

☐Önlisans

☐Lisans

☐Yüksek Lisans

☐Doktora

Ünvanınız *

☐Stajyer

☐SMMM

☐Diğer

Meslekteki Deneyiminiz *

☐1-5 yıl

☐6-10 yıl

☐11-15 yıl

☐16-20 yıl

☐21-25 yıl

Çalışma Statünüz *

Muhasebe bürosunda çalışıyorsanız bağımsız, bir işletmenin kendi bünyesinde çalışıyorsanız bağımlıyı işaretleyiniz.

☐Bağımlı

☐Bağımsız

Muhasebe İşlemlerinin Yürütüldüğü Yer *

☐Tamamen Bağımsız Bir Muhasebe Bürosunda

☐Kısmen İşletmede Kısmen Muhasebe Bürosunda

☐Tamamen İşletmede

2.BÖLÜM: MUHASEBE MESLEĞİ UYGULAMA İLE İLGİLİ GENEL SORULAR

Aşağıda verilen ifadelerden size uygun olan birini işaretleyiniz

1- Mükelleflerin kayıt için muhasebeciye verdikleri (fatura vb) belgeler gerçek tutarı yansıtmamaktadır. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

2- Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgelerin tamamını muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

3-Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri gerçeği yansıtmadığından (fatura tutarı ile gerçek tutar arasında fark olduğundan) muhasebe meslek mensuplarına kayıt için vermemektedir *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

4- Mükellefler vadeli işlemlerine ilişkin bilgi ve belgeleri ticari ilişkilerinin bilinmesini istemediğinden muhasebecilerine vermemektedir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)

☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

5- Muhasebeciler vadeli işlemlere ilişkin işlemlerinin takibini zaman yetersizliği nedeni ile mükelleflerinden istememektedir. *

☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

☐ Katılmıyorum (2)

☐ Kararsızım (3)

☐ Katılıyorum (4)

☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

6- Muhasebeciler muhasebecilik mesleğini yerine getirirken mükelleflerine en çok vergisel açıdan bilgi vermektedir. *

☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

☐ Katılmıyorum (2)

☐ Kararsızım (3)

☐ Katılıyorum (4)

☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

7- Mükelleflerim ticari alacaklar ile ilgili hukuki anlamda sıkıntı yaşadığında (tahsilat, icra vb) doğrudan avukata müracaat eder. *

☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

☐ Katılmıyorum (2)

☐ Kararsızım (3)

☐ Katılıyorum (4)

☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

8- Muhasebe meslek mensubunun muhasebe işlemlerini yapabilmesi için mesleği ile ilgili hukuksal alanda da bilgi sahibi olması gereklidir. *

☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

☐ Katılmıyorum (2)

☐ Kararsızım (3)

☐ Katılıyorum (4)

☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

3.BÖLÜM TEK DÜZEN MUHASEBE SİSTEMİ İLE İLGİLİ SORULAR

Aşağıda verilen ifadelerden size uygun olan birini işaretleyiniz.

9- Mükelleflerim ticari alacakları ile ilgili tahsil sorunu yaşadıklarında gerekli belge ve bilgileri kayıt için teslim eder. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

10- Vadeli çekler ticari alacaklar grubu içerisinde kayıt edilmelidir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

11- Bir alacağın şüpheli alacak haline gelmesi ile ilgili bilgi sahibiyim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

12-Alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda gerekli kayıtları yaparım.

*

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

13- Şüpheli alacak karşılığı ancak alacağının şüpheli hale geldiği yılda ayrılabilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

14- Şüpheli alacak dolayısıyla karşılık ayrılabilmesi için alacağın teminatsız olması gerekir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

15- Kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

16- Yurt dışından olan alacaklarda firmanın bulunduğu ülkenin mahkemelerine dava açılması halinde karşılık ayrılabilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

17- İflası ertelenen şirketten olan alacak için karşılık ayrılma durumunu bilirim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

18- Karşılık ayrılmış olan şüpheli alacağın tahsil edilmesi durumunda, tahsil edildikleri dönemde dönem karına intikal ettirilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

19- Önceki dönemlerde şüpheli hale gelen ve karşılık ayrılan alacakların tahsili durumunda içinde bulunulan dönemin kazancına dahil edilebilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

20-Alacağın değersiz hale gelme şartları hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

21- Alacağın değersiz hale gelmesi halinde gerekli kayıtları yaparım. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)

- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

22- Değersiz hale gelen alacak ilerde tahsil edilirse dönemin kazancına ilave edilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

23- Alacak değersiz hale geldiği dönemde mutlaka gider/zarar yazılır. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

24- Sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar değersiz alacak olarak düşünülebilir.

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

25- Kendi isteği ile alacaktan vazgeçilmesi halinde gider kaydı yapılabilir.

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

26- Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için mahkeme kararına gerek vardır. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

27- Mahkeme tarafından verilmiş borçlu hakkındaki gaiplik kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir mal varlığının bulunmadığına dair resmi makam belgeleri alacağı değersiz alacak haline getirir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

28- İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin değersiz hale gelen ticari alacakları deftere gider olarak kaydedilebilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

29- Konkordato hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

30- Konkordato anlaşması ile alacaktan vazgeçilirse alacak değersiz alacak sayılır. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)

- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

31- Ticari alacaklara reeskont ayrılması hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

32- Senetsiz alacaklara reeskont hesaplanabilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

33- Reeskont işleminde T.C. Merkez Bankası faiz oranları dikkate alınır. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

34- Senetli alacaklar reeskonta tabi tutulurken senetli borçlar da reeskonta tabi tutulmalıdır. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

35- Senetli alacaklar kesinlikle reeskonta tabi tutulmalıdır. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)

- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

36- Vadeli çeklere reeskont hesaplanabilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

37- Şüpheli hale gelmiş senetli alacaklara reeskont hesaplanabilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

4.BÖLÜM TİCARİ ALACAKLAR İLE İLGİLİ HUKUKSAL ALANDA SORULAR

Aşağıda verilen ifadelerden size uygun olan birini işaretleyiniz.

38- Kambiyo senetlerinde (bono, poliçe, çek) şekil şartları hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

39- Müteselsil sorumluluk gereği kambiyo senetlerinde imzası olan herkes hamile karşı sorumludur. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)

- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

40- Kambiyo senetlerinde alacaklı tahsilat için gelmediği takdirde borçlu, gideri ve riski hamile olmak üzere senet bedelini bankaya bırakarak borcundan kurtulabilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

41-Kambiyo senetlerine özgü haciz işlemleri hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

42- Kambiyo senedinin zayi edilmesi durumunda yapılacak yasal işlemler hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

43- Kambiyo senetlerinin ibraz süresi hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

44-Kambiyo senetlerinin zamanında ibraz edilmemesi durumunda hak kayıpları konusunda bilgi sahibiyim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

45- Kambiyo senetlerinde borçlunun, ödeme emrinin tebliğinden itibaren kaç gün içinde itiraz edeceği hakkında bilgi sahibiyim. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

46- Bono düzenlenirken bonoya ödeme için bir şart yazılabilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

47- Senet metninde bedel alternatif biçimde gösterilebilir.(Örneğin 8.000 TL veya 2.000 ABD doları ödeyeceğim şeklinde belirtilebilir.) *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

48- Bonoda düzenleyenin adı soyadı yazılmaksızın imzası yeterlidir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)

- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

49- Bono hamiline düzenlenebilir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

50- Hamilin kendisine yapılan ciro dışındaki ciroların gerçek olup olmadığını araştırma yükümlülüğü vardır. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

51- VUK'a göre bonolarda taraflar tacir ise vergi numarasının da bonoda yazılması gerekir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

52- Çekler vadesine bakılmaksızın bankaya ibraz edildiğinde banka bunu ödemelidir. *

- ☐Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐Katılmıyorum (2)
- ☐Kararsızım (3)
- ☐Katılıyorum (4)
- ☐Kesinlikle Katılıyorum (5)

53- Çek zamanında ibraz edilmezse düzenleyen çekten cayabilir. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

54- Zamanında bankaya ibraz edilmeyen çeklerin karşılıksız çıkması durumunda banka tarafından çekin arkasına karşılıksızdır ibaresi yazılamaz. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

55- Konkordato anlaşmayı kabul etmeyen diğer alacaklıları da bağlayıcıdır. *

- ☐ Kesinlikle Katılmıyorum (1)
- ☐ Katılmıyorum (2)
- ☐ Kararsızım (3)
- ☐ Katılıyorum (4)
- ☐ Kesinlikle Katılıyorum (5)

5. BÖLÜM EĞİTİM İLE İLGİLİ SORULAR

56- Ticari alacaklar (vadesiz, vadeli, çek senet vb) ile ilgili aşağıdakilerden okuduklarınızı işaretleyiniz. *

- ☐ Vergi Usul Kanunundaki ticari alacaklar ile ilgili maddeleri en az bir kere okudum.
- ☐ Türk Ticaret Kanununda yer alan kambiyo senetleri (bono, poliçe, çek) ile ilgili bölümü en az bir kere okudum.
- ☐ İcra İflas Kanununda kambiyo senetlerine özgü haciz yollarını en az bir kere okudum.
- ☐ Muhasebe Uygulamaları Genel Tebliğinde ticari alacaklar ile ilgili bölümü en az bir kere okudum.

57- Muhasebe meslek mensuplarına ticari alacaklar ile ilgili aşağıdaki eğitimlerden verilmesi halinde faydalı olacağını düşündüklerinizi işaretleyiniz. (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.) *

- ☐ Üniversiteden muhasebe alanında bir akademisyen tarafından eğitim verilmesi.
- ☐ Üniversiteden hukukçu bir akademisyen tarafından eğitim verilmesi.
- ☐ İcra Müdürlüğünde yetkili birisi tarafından eğitim verilmesi.
- ☐ Çek, senet ve icra konusunda deneyimli bir avukat tarafından eğitim verilmesi.
- ☐ Vergi denetmeni tarafından eğitim verilmesi

58- Konu ile ilgili eğitim verilmesini istediğiniz başka bir birim varsa alta yazınız.

.....

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Anket linki (<https://goo.gl/forms/3bnBpRQ82ipATycx2>)

ÖZGEÇMİŞ

Mahmut DEMİRTAŞ 03.01.1980 tarihinde Gaziantep’te doğdu. Gaziantep Ticaret Meslek Lisesini bitirdikten sonra Gazi Üniversitesi, Ticaret Turizm Eğitim Fakültesi, Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği bölümünden 2003 yılında mezun oldu. 2003 yılından beri Muhasebe ve Finansman Öğretmeni olarak görevine devam etmektedir. Temel ilgi alanı finansal muhasebedir.

İletişim Bilgileri:

E mail: m.demirtas1980@hotmail.com

Telefon: 0505 480 22 30